

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์
และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับคู่มือครู

ปริญญาณิพนธ์
ของ
อุไร มะวิญธร

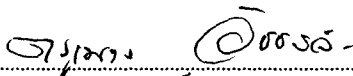
เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา

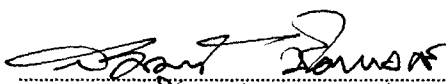
มีนาคม 2543

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
การมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

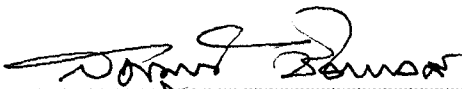
คณะกรรมการควบคุม

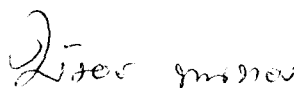

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.เนตร อักษรสวัสดิ์)

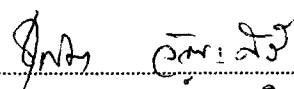

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

คณะกรรมการสอบ

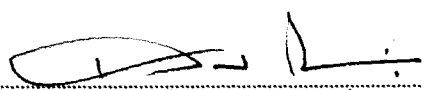

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.เนตร อักษรสวัสดิ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร พานทอง)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา วัฒนาศิริ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลภรณ์)

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. 2543

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตั้งแต่ต้นจนประสบความสำเร็จด้วยการให้คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จากรองศาสตราจารย์ ดร.เนตร อัสชสวัสดิ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์ กรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา วัฒนาศิริ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร พานทอง ที่ได้ให้คำแนะนำและร่วมเป็นกรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างมาก และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในการแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ คณะครูอาจารย์ และขอขอบใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ที่อำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทดลอง และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณทุกๆ ท่านที่มีได้กล่าวนามที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือจนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ จากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณแด่บิดา-มารดา ครู-อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

อุไร มะวิญชร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์	9
แนวคิดเกี่ยวกับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์	9
การนำวิธีสอนตามแนวพุทธวิธีไปใช้ในการเรียนการสอน	12
กระบวนการสอนเพื่อให้ประสบการณ์	12
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามคู่มือครู	23
ความหมายของการสอนตามคู่มือครู	23
ส่วนประกอบของคู่มือครู	24
กิจกรรมการเรียนการสอนตามคู่มือครู	24
การสอนและการวางแผนการสอน	25
การวัดและการประเมินผลการสอนตามคู่มือครู	27
ทฤษฎีสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามคู่มือครู	28
การเรียนรู้ตามแนวของกานเย	28
หลักการและเหตุผลในการจัดรูปแบบของการเรียนการสอน	30
การจัดเหตุการณ์การสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของมนุษย์	30
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ	33
ความหมายของการคิด	33
ประเภทของการคิด	34
การพัฒนาการคิด	37
โครงสร้างของการคิด	39
ความหมายของการคิดวิเคราะห์	42
ความหมายของการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ	42
ลักษณะความสามารถที่เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ	45

บทที่	หน้า
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	46
ความหมายของพฤติกรรมและความหมายของกลุ่ม	46
ความหมายของพฤติกรรม	47
ความหมายของกลุ่ม	47
ประเภทของกลุ่ม	48
ความสำคัญของการทำงานเป็นกลุ่ม	51
ทฤษฎีการทำงานกลุ่ม	52
ความหมายของการทำงานเป็นกลุ่ม	53
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์	59
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เชิงวิจารณ์	59
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	62
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	64
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	65
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ	65
การดำเนินการทดลอง	73
การวิเคราะห์ข้อมูล	73
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	74
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	78
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	78
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	78
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	82
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	82
สมมติฐานการศึกษาค้นคว้า	82
เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ	83
วิธีดำเนินการทดลอง	84
การวิเคราะห์ข้อมูล	84
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	84
อภิปรายผล	84
ข้อเสนอแนะ	88

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	90
ภาคผนวก	102
ภาคผนวก ก	103
ภาคผนวก ข	174
ภาคผนวก ค	215
ประวัติย่อของผู้วิจัย	219

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ลำดับการจัดกิจกรรมการสอน	66
2 แบบแผนการทดลอง	73
3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนที่เรียนด้วย การสอนให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู	79
4 เปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอน ด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู	80
5 เปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนด้วยการสอนด้วยการให้ ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู	81
6 แสดงค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา	216
7 ค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายชื่อของแบบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ ...	217
8 ค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายชื่อของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	218

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนภูมิการสอนประยุกต์จากกระบวนการให้ประสบการณ์ในการสอน	23
2 ยุทธศาสตร์ของการให้เหตุผล (The Heuristics of Reasonin)	36

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมากมายในทุกด้าน ก่อให้เกิดความสับสนและขัดแย้งในการดำรงชีวิตอยู่โดยทั่วไป ถึงแม้ว่าเราจะไม่สามารถปฏิเสธหรือยับยั้งการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ แต่น่าที่จะสามารถปรับท่าทีหรือทิศทางในการรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้ เพื่อการดำรงชีวิตทั้งของส่วนตนและส่วนรวมได้อย่างมีความสุข (ลาวัณย์ วิทยาธุติกุล. 2533 : คำนำ) ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบันได้ส่งผลให้เกิดพัฒนาการทางเศรษฐกิจมากมาย และวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันก็เปลี่ยนแปลงไปมากทั้งในทางที่ดีและในทางที่ไม่พึงปรารถนา อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลทำให้คนไทยส่วนมากปรับสภาพการณ์ต่างๆ ไม่ทันจึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นหลายด้านในสังคมไทย

ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงต้องจัดเป็นระบบที่สามารถเพิ่มและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะเกี่ยวกับกระบวนการต่างๆ ที่จะนำไปใช้ในการเรียนรู้และบทบาทของผู้เรียนจะต้องปรับเปลี่ยนจากการเป็นผู้รับมาเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา. 2539 : 1) ดังที่ วิจิตร ศรีสอาน กล่าวไว้ว่า “การศึกษาในปัจจุบันนับได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายต่างก็เน้นถึงความสำคัญในฐานะที่เป็นจักรกลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้ได้มาซึ่งกำลังคน” (วิจิตร ศรีสอาน. 2522 : 11) ฉะนั้นเพื่อให้ประชากรของประเทศสามารถปรับตัวและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้แก่เยาวชนให้ถึงพร้อมด้วยวิชาการอันเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และทักษะความชำนาญในการแสวงหาความรู้ให้เกิดประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวมภายในกรอบของคุณธรรมและจริยธรรม (สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย. 2533 : 6 – 7)

ในการปรับตัวของทุกคนต้องอาศัยการคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาได้ (บรรจง ชูสกุลชาติ. 2532 : 8) การพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพที่ดีนั้นต้องยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น กล่าวคือ กล่าวกล้าตัดสินใจ มีนิสัยใฝ่รู้ ยึดคุณธรรม มีทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ สามารถร่วมมือ และมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมไทยในยุคนี้ (สมาน ชาติยานนท์. 2532 : 57)

จากสภาพการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาปัจจุบันพบว่า ครูผู้สอนยังคงใช้การสอนแบบบรรยายและให้ผู้เรียนท่องจำ เน้นเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอดแก่นักเรียนเพียงอย่างเดียว (พนอม แก้วกำเนิด. 2532 : 4) ครูไม่พัฒนาวิธีการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ต้องการให้ประชากรเป็นผู้ที่มีคุณภาพ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงนี้ได้เป็นอย่างดี (กรมวิชาการ. 2534 : 6) จึงเป็นสาเหตุให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและในที่สุดผู้เรียนก็ไม่รู้อะไรเลย เพราะเนื่องจากขาดประสบการณ์ในการใช้ความคิด และจากการสัมมนาหลักสูตร

สังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2530 ในส่วนของเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียน การสอนสังคมศึกษา พบว่า เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมีมากและยาวเกินไป ทั้งครูยัง ใช้วิธีสอนให้ผู้เรียนเชื่อและจดจำตามที่ครูพูด ทำให้ผู้เรียนพยายามท่องจำเนื้อหาเพียงเพื่อเตรียม สอบ เท่านั้น (กรมวิชาการ. 2534 : 1-2) ดังนั้นจึงส่งผลให้ผู้เรียนมีปัญหาตามมาหลายประการ และประการที่สำคัญที่สุดคือผู้เรียนไม่ทราบว่าเมื่อเรียนไปแล้วจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

จากผลการวิจัยทางการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า การพัฒนาสติปัญญา ของผู้เรียนทำได้เพียงในขอบเขตที่จำกัดเท่านั้นและยังไม่ถึงเป้าหมายสูงสุดตามที่หลักสูตรต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 1) นอกจากนี้ผลการวิจัยจำนวนมากยังชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสอนของครูยังไม่เอื้อต่อการให้ผู้เรียนคิดเป็นเท่าที่ควร ปัญหาและอุปสรรค ในการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนคิดเป็นนั้นอยู่ที่วิธีการสอนของครู ถ้าครูเข้าใจถึงความสำคัญของตนเอง ที่มีต่อเด็ก และเห็นคุณค่าของการสอนให้เด็กคิดเป็นแล้วการศึกษาจะสำเร็จในระดับชาติ ยิ่ง ผู้บริหารในแต่ละหน่วยงานให้ความสนใจ ให้ความสนับสนุนในการพัฒนาการสอน ตลอดจน อำนวยความสะดวกแก่ครูในการสอนทักษะการคิดอย่างเต็มที่ (ฉันทนา ภาคบงกช. 2528 : 2) อีกทั้งการสอนของครูที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการ แข่งขันเป็นรายบุคคลเป็นส่วนใหญ่ (กรวรรณ กันยะพงศ์. 2529 : 9) ซึ่งขณะเดียวกันโรงเรียนก็ไม่สามารถฝึกให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองเพื่อ ส่วนรวมได้เท่าใดนัก แต่ยังคงใช้วิธีการให้รางวัลแก่ผู้เรียนมากกว่าจนทำให้การร่วมมือกันทำงาน และการปฏิบัติที่รักษากติกาการทำงานร่วมกันมีน้อยลง เพราะเห็นแก่รางวัลกับการเอาชนะเป็น สำคัญ ทั้งยังมุ่งเอาใจ เอาเปรียบ เสียสละไม่เป็น แพ้ไม่เป็น (โกวิท ประวาลพคุณ. 2529 : 19) ปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม จากสภาพที่แท้จริงเหล่านี้เป็นดัชนีบ่งบอกคุณภาพของ ระบบการเรียนการสอนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2524 : 1 - 47) ทั้งนี้ การประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักทดสอบทางการศึกษา พบว่าการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน ในเขตการศึกษา 6 ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มต่ำ

✓ แผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายให้คนได้รับการพัฒนาทั้งสามด้านคือ 1) พัฒนาให้เป็นคนเก่งที่มีปัญญา ใฝ่รู้ รู้จักคิด มีเหตุผล ขยันขันแข็ง รู้จักพึ่งตนเองมีจิตสำนึก ต่อส่วนรวม สังคมและประเทศชาติ 2) พัฒนาให้เป็นคนดี มีเมตตา กรุณา กตัญญูรู้คุณ สามัคคี ซื่อสัตย์ ละเว้นอบายมุข มีระเบียบวินัย ประพฤติตนตามจรรยาบรรณ มีความเป็น ประชาธิปไตย 3) พัฒนาให้เป็นคนมีความสุข มีสมาธิ สงบเยือกเย็น แจ่มใส ร่าเริง พอใจ ในสิ่งที่มีอยู่ และ ยินดีในสิ่งที่ทำ ซึ่งการจะพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป (สำนักงาน คณะกรรมการการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2539 : 31 - 32) ดังนั้นในการที่จะทำให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะดังกล่าวครูจึงต้องพยายามฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทักษะเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าว ได้แก่ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวน

การคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการฝึกทักษะในการปฏิบัติ และกระบวนการที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนรู้ (วิจิตร ศรีสอน. 2522 : 11)

การฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ เหล่านี้เป็นการเตรียมผู้เรียนให้เผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม ซึ่งอาจพบในชีวิตจริง รู้จักมองอนาคต มองทิศทางที่ควรเลือกได้อย่างเหมาะสม (สุรศักดิ์ หลาบมาลา. 2533 : 15) หัวใจของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้นอยู่ที่กระบวนการทางสังคม ผู้เรียนที่ได้รับการฝึกฝนอย่างเป็นระบบในชั้นเรียน ซึ่งเป็นสังคมจำลอง และสังคมชีวิตจริงจะเป็นบุคคลที่มีเจตนาที่ดี รู้จักวิเคราะห์ตนเอง มองสิ่งแวดล้อมรอบด้าน มองธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามความเป็นจริง ในการปรับตัวและเลือกปฏิบัติตามค่านิยม ประเพณี ศิลธรรม กฎหมาย อย่างเหมาะสมและแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิตการทำงานอย่าง ยุติธรรม (สุมน อมรวิวัฒน์. 2533 : 51 – 52) ดังจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่ได้กำหนดไว้ว่า เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาของสังคม สามารถแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยใช้เหตุผล กระบวนการกลุ่มและวิธีการที่หลากหลาย (กรมวิชาการ. 2535 : 61)

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันจึงควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะในการทำงานกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนช่วยกันคิดวิเคราะห์ ฝึกหัดการสำรวจ รู้จักตัดสินใจ ฉะนั้นพฤติกรรมของครูจึงต้องเปลี่ยนจากการเป็นผู้บอก ผู้สั่งสอน มาเป็นผู้ชี้แนะและจัดสถานการณ์ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ด้านการค้นหาคำตอบด้วยตนเอง และได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ (หน่วยศึกษานิเทศก์. 2535 : 8 – 10) ด้วยตนเองตลอดจนรู้จักแยกแยะ ดีความ ตั้งสมมติฐานการทดลอง หาข้อมูลโดยสรุปจากประเด็นที่พบเห็น และนำข้อมูลไปตั้งกฎเกณฑ์ โดยผ่านการให้ประสบการณ์เพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อเตรียมประสบการณ์ของนักเรียนเข้าสู่สังคมจริง โดยที่ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ แยกแยะได้ จำเป็นต้องอาศัยเทคนิคหลากหลาย เพื่อกระตุ้น ชี้แนะผู้เรียนให้ทำกิจกรรมทางปัญญาหลายๆ และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง จนเกิดความเข้าใจสาเหตุของปัญหาด้วยการคิดวิเคราะห์หาเหตุผลเพื่อแก้ปัญหา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำวิธีการสอนด้วยการให้ประสบการณ์มาทดลองใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เนื่องจากการให้ประสบการณ์ เน้นการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ การแยกแยะประเด็นปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อเผชิญกับสถานการณ์โดยอาศัยหลักธรรมเป็นพื้นฐาน ซึ่งการสอนด้วยการให้ประสบการณ์นี้สามารถส่งเสริมสมรรถภาพพื้นฐานทางการเรียน และฝึกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมโดยผ่านขั้นตอนของการให้ประสบการณ์ รวบรวมปัญหา พิจารณา และการกล้าตัดสินใจ และจนเกิดการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เมื่อผู้เรียนต้องเผชิญสถานการณ์ต่างๆ จึงเป็นการกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้น ที่จะทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าวการสอนด้วยการให้ประสบการณ์จึงสอดคล้องและ เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการทดลองสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งวิธีการสอนนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และการทำงานกลุ่มที่พึงประสงค์ จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีอีกด้วย และวิธีการสอนดังกล่าวสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของ

หลักสูตรการศึกษาในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ ผู้วิจัยจึงนำวิธีการสอน โดยศึกษาว่าผู้เรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์ กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และ พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
2. เพื่อเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนวิชาสังคมศึกษาด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนวิชาสังคมศึกษาด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูและเป็นการเสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาให้ผู้สอนสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว่าเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 จำนวน 3 ห้องเรียน รวม 105 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว่าเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 จำนวน 2 ห้องเรียน รวมนักเรียน 70 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ดังนี้คือ จับสลากเป็น 2 ห้องเรียน ๆ ละ 35 คน แล้วนำนักเรียนทั้ง 2 ห้องมาคละกัน เพื่อจับสลาก แล้วนำนักเรียนทั้งหมดจับสลากเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2.1 กลุ่มทดลอง ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

2.2 กลุ่มควบคุม ได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

3. ระยะเวลา

ระยะเวลาในการทดลองทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้เวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ

2 คาบ คาบละ 50 นาที รวมกลุ่มละ 16 คาบ

4. เนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง คือ จากหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา (ส 401) ซึ่งเลือกมา 8 เรื่อง ได้แก่

4.1 มนุษย์กับสังคม

4.2 สังคมไทย

4.3 ค่านิยมในสังคมไทย

4.4 การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของสังคมไทย

4.5 ปัญหาประชากร

4.6 ปัญหายาเสพติด

4.7 ปัญหามลภาวะ

4.8 ปัญหาโรคเอดส์

5. ตัวแปรที่ศึกษา

5.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ วิธีสอน 2 วิธี คือ

5.1.1 วิธีการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

5.1.2 วิธีการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

5.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

5.2.2 การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ

5.2.3 พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การให้ประสบการณ์ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ครูสร้างขึ้นหรือนำสถานการณ์ด้านต่างๆ มาฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ผ่านขั้นตอนของการพบกับเหตุการณ์ จนเกิดการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้จริงเมื่อต้องพบกับสถานการณ์ และเผชิญปัญหาต่างๆ โดยได้รับการฝึกปฏิบัติตามขั้นตอน 4 ขั้นตอนคือ

1.1 การรวบรวมข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ

1.2 การประเมินค่า เพื่อหาคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม

1.3 การเลือกและการตัดสินใจ

1.4 การปฏิบัติ

2. การสอนด้วยการให้ประสบการณ์ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่มีลักษณะส่งเสริมกระบวนการแก้ปัญหาชีวิตและสังคมในด้านต่างๆ ของมนุษย์เพื่อการดำรงและดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม โดยการนำสถานการณ์ต่างๆ มาฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ผ่าน ขั้นตอนของ

การแสวงหาข้อมูล การประเมินค่า การเลือกตัดสินใจและปฏิบัติ จนเกิดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์และปัญหาต่างๆ และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งมีขั้นตอนการสอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธา เป็นขั้นสร้างความรู้สึกเลื่อมใสและเชื่อมั่นในตัวผู้สอนและสิ่งที่จะสอนให้แก่ผู้เรียนสามารถทำได้จากการพบกับสถานการณ์ต่างๆ ที่สามารถใช้ปัญญาพิสูจน์ให้เห็นจริงได้อย่างมีคุณค่าแก่ชีวิต

ขั้นที่ 2 ศึกษาสังคม เป็นขั้นฝึกทักษะการแสวงหาข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ หลักการ ด้วยการนำเสนอด้วยสถานการณ์ที่เป็นจริงที่ใกล้ตัวผู้เรียนมาเป็นกิจกรรมหลักด้วยการให้ผู้เรียนทดลองสืบหาแหล่งที่มาในการให้และรับข่าวสารเพื่อกลั่นกรองข่าวสารให้เกิดประโยชน์ในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 3 ให้ประสบการณ์ เป็นขั้นกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกขึ้นในส่วนตัวตนเอง เคยกระทำ หรือเคยปฏิบัติเป็นประจำด้วยการนำข่าวสารความรู้ที่ได้เชื่อถือได้และน่าเชื่อถือ มาจัดสรุปประเด็นของข่าวสารและประเมินว่าประเด็นไหนถูกต้องดีงามเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด แท้จริง ประเด็นใดบกพร่อง ผิดพลาด ชั่วร้าย ไม่เหมาะสมไม่ควร ทำไปจะเกิดผลร้ายหรือผลดี ชั่วครุ ชั่วยาม ผิดวินัย ผิดความซื่อโดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการในการประเมินค่า เกณฑ์การประเมินวิธีการและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งนั้นหรือการกระทำนั้น ได้แก่เวลา ผู้กระทำและผู้รับประโยชน์ ความชัดเจนของประโยชน์และความสมบูรณ์

— ขั้นที่ 4 วิจารณ์ความคิด เป็นขั้นที่เราให้ผู้เรียน ได้คิดวิเคราะห์ วิจารณ์จากประเด็นปัญหา มีการสนทนา ชักถาม วิพากษ์ วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นจากเรื่องที่เรียนอภิปรายอย่างมีเหตุมีผล การให้อิสระในการแสดงความคิดเห็นที่จะทำให้ผู้เรียนสบายใจ โดยไม่ต้องกลัวหรือหวาดระแวงว่าจะตอบผิดหรือตอบถูก เพราะครูได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น อย่างเต็มที่ ในขั้นนี้ผู้เรียนจะตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างมโนธรรมสำนึก และช่วยกันคิดหาวิธีการแก้ไขและข้อเสนอ โดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และวิเคราะห์ความจริงได้ด้วยตนเอง ได้แก่ ความถูกต้อง ไม่ผิดกฎหมาย ระเบียบ ประเพณีค่านิยม ศีลธรรม เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และสามารถปฏิบัติได้

ขั้นที่ 5 ปรับพฤติกรรม เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบ หาแนวทางและทดลองปฏิบัติ มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร มีข้อเสนอแนะหรือแนวคิดที่ดีอะไรบ้างในเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้ผู้เรียนนำแนวคิดดังกล่าวเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ หรือนำมาแต่งเป็นนิทาน คำขวัญ ข้อคิด คติเตือนใจ แต่งเป็นเพลง ทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาตามแนวคิดอื่นๆ ซึ่งเป็นการตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนเกิดจิตสำนึกจริงหรือไม่ สามารถวิเคราะห์แก้ปัญหาได้หรือไม่

ขั้นที่ 6 สรุปและประเมิน เป็นขั้นการทำซ้ำให้ผู้เรียนเกิดความสำนึกในการกระทำมากขึ้น ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ ด้วยวิธีต่างๆ เช่น เนื้อเพลง ที่สอดคล้องกับบทเรียนหรือหลักธรรมที่สอน คำกลอน คำขวัญ พุทธศาสนสุภาษิต ทุกครั้งที่สอนจบ และย้ำด้วยการให้ผู้เรียนประเมินตนเอง หรือผู้สอนเป็นผู้ประเมิน เพื่อเป็นการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ

3. การสอนตามคู่มือครู กรมวิชาการ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแผนการสอน โดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย 2524 (ปรับปรุง 2533) โดยมีลำดับขั้นในการสอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างความสนใจ เป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม เกิดความตั้งใจ จดจ่อที่จะเรียนด้วยการสนทนา ชักถาม หรือใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

ขั้นที่ 2 แจงจุดประสงค์ เป็นการทำให้ผู้เรียนทราบเป้าหมายของการเรียน การสอนว่า ผู้เรียนจะเรียนเรื่องอะไร และเมื่อเรียนไปแล้วจะสามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง

ขั้นที่ 3 ทบทวนความรู้เดิม เป็นขั้นที่ครูใช้วิธีการสนทนาหรือชักถามเกี่ยวกับ ประสบการณ์พื้นฐานของผู้เรียนที่เคยได้เรียนไปแล้วว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้เข้าใจก่อนที่จะ สอนเรื่องใหม่ต่อไป

ขั้นที่ 4 เสนอบทเรียนใหม่ เป็นขั้นที่เริ่มกิจกรรมของบทเรียนใหม่ โดยใช้วิธีการ ต่างๆ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน

ขั้นที่ 5 ใ้แนวในการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ครูบอกแนวทางให้ผู้เรียนเพื่อสามารถทำ กิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง เช่น แนะนำวิธีการทำกิจกรรมกลุ่ม แนะนำหนังสือประกอบการเรียน

ขั้นที่ 6 นักเรียนปฏิบัติ เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ครูตั้งไว้

ขั้นที่ 7 ให้ข้อมูลย้อนกลับ ให้ผู้เรียนรู้ผลการกระทำกิจกรรมทันทีเพื่อแก้ไขปรับปรุง

ขั้นที่ 8 ประเมินผลการเรียนโดยสังเกตจากการทดสอบย่อย การทำแบบฝึกหัด การรายงาน การอภิปราย การตอบคำถาม หรือการประเมินผลงานที่ผู้เรียนทำว่าได้ผลตาม จุดประสงค์การเรียนรู้ในบทเรียนนั้นหรือไม่เพียงใด

ขั้นที่ 9 ชื่นส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอนการเรียนรู้โดยการสรุปทบทวน การเรียนที่ผ่านมาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจที่แม่นยำขึ้น โดยครูอาจให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด ทำรายงาน หรือทดสอบหลังเรียน

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้เรียน ในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาที่ทำการทดลองเรื่องสังคมไทย ปัญหาการเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มของสังคมซึ่งพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามตารางวิเคราะห์หลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสติปัญญา ประกอบด้วยความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

5. การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการคิด พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูล หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตนเองในการหาข้อสรุปจากข้อมูลที่กำหนดให้เป็นสถานการณ์ต่าง ๆ อย่าง สมเหตุสมผล ซึ่งสามารถพิจารณาจากแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ที่ผู้วิจัย พัฒนาขึ้น โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและหาคุณภาพแล้ว

6. พฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง การกระทำงานหรือการแสดงความคิดเห็น
ของนักเรียนในขณะทำงานกลุ่ม เพื่อให้ได้ผลงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจาก
แบบวัดพฤติกรรมกลุ่ม 40 ข้อ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนคู่มือครูของกรมวิชาการ
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539 – 2540 เร่งปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อวางระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบและเน้นการปฏิบัติมากกว่าการท่องจำ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และการสร้างความรู้ (พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. ม.ป.ป : 118–122) โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันจนติดเป็นนิสัย ในการคิดนั้น นอกจากจะเน้นให้เป็นคนเก่งและกล้าแสดงออกแล้ว จะต้องเน้นให้ผู้เรียนคิดในทางที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมด้วย

พระราชวรมูณี (2525 : 52) ได้เขียนอธิบายกระบวนการพัฒนาปัญญาภายในบุคคลว่า พึงพิจารณา โดยสัมพันธ์กับวิธีทำให้เกิดปัญญา 3 วิธีคือ

1. ปัญญาเกิดจากการคิด การพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเอง
2. ปัญญาเกิดจากการสดับเล่าเรียนหรือถ่ายทอดต่อกันมา
3. ปัญญาเกิดจากการลงมือปฏิบัติฝึกหัดอบรม

พระราชวรมูณี ได้อธิบายต่อไปว่านอกจากวิธีการทั้ง 3 ที่ทำให้เกิดปัญญาแล้ว ยังมีกิจกรรมอีกหลายอย่างที่พึงใช้ประกอบในกระบวนการก่อให้เกิดปัญญา คือ

1. การฟัง ชักถาม สอบค้น
2. การสนทนา ถกเถียง อภิปราย
3. การสังเกตดู เผ้าดูอย่างพินิจ
4. การพิจารณาโดยแยบคาย
5. การค้นหาเหตุผล

6. การไตร่ตรอง การตรวจสอบ ทดสอบ สอบสวน ทดลอง และเล่น

7. การเสพ ฝึกหัด ทำบ่อย ทำใ้หมาก

สุมน อมรวิวัฒน์ (2526 : 40 – 55) ได้เขียนแสดงคุณสมบัติของมนุษย์ที่สมบูรณ์ว่ามี 5 ประการ คือ มีสุขภาพอนามัยดี มีอิสรภาพ เลี้ยงชีพได้โดยชอบ ใช้หลักธรรมแก้ปัญหาชีวิต และสามารถปรับตนให้ประสานสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นมนุษย์ ธรรมชาติ และความเจริญทางเทคโนโลยี การปลูกฝังคุณสมบัติดังกล่าวนี้ สถาบันการศึกษาต้องใช้วิธีการทั้งทางตรงและทางอ้อม วิธีการสอนโดยทางตรงคือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ มีส่วนร่วมในการเลือกตัดสินใจแก้ปัญหาและฝึกปฏิบัติอย่างแท้จริง ส่วนวิธีการสอนทางอ้อมได้แก่ การสร้างบรรยากาศและวัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้สะอาด สงบ สวยงาม จัดกิจกรรมและโครงการพิเศษต่างๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างลักษณะนิสัยของนักเรียน

วสิน อินทสระ (2526 : 15 – 21) ได้ให้ความหมายของพุทธวิธีสอนว่า หมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไป ซึ่งจุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้ามี 3 อย่างคือ

1. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังทั้งรู้จักจริง เห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น

2. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้ว เห็นจริงได้ทรงสอนเพื่อให้ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังตรงตามให้เห็นด้วยตนเอง

3. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับการปฏิบัติ ตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็น อัจฉริยะ สามารถปลูกฝังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ทรงสรรเสริญอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ (คำสอนที่อัศจรรย์) ว่าดีที่สุด ประณีตที่สุดและเป็นประโยชน์ที่สุด

การสอนดังกล่าว ศึกษาตามหลักพุทธศาสนาจึงประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ซึ่งมี สุมน อมรวิวัฒน์ (2530 : 27 – 28) ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. ปริยัติ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากการฟัง การอ่าน การคิดถึงความหมายส่วนประกอบ ความสัมพันธ์ กฎ และกระบวนการของชีวิตเป็นความเข้าใจในเหตุปัจจัย และผลที่ต่อเนื่องกันเป็น วัฏจักร ผู้ศึกษาจนรู้จริง ต้องเป็นผู้รู้ในเรื่องของอริยสัจ 4 (ทุกข์ เหตุของทุกข์ การดับทุกข์ และทางที่นำไปสู่ความดับทุกข์) ชั้น 5 ไตรลักษณ์ (รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ) กรรม (กุศลกรรมและอกุศลกรรม) และหลักของมัชฌิมาปฏิปทา หรือมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นหนทางไปสู่การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ

2. ปฏิบัติ การปฏิบัตินั้นเป็นการศึกษาที่แท้จริง มีองค์ประกอบ 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา (อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา) คือ การฝึกหัดอบรม ควบคุมกาย และวาจาให้พูดดี ทำการงานดี และดำรงชีวิตดี การฝึกหัดอบรมจิตใจให้มีความคิด มีความแน่วแน่ ตั้งใจและปลอดโปร่ง และการฝึกหัดอบรมให้เกิดความรู้แจ้ง ซึ่งเป็นความรู้ระดับสูงที่ประจักษ์ ด้วยการฝึกฝนตนเองอย่างแท้จริง จนเกิดความเห็นที่ตรงกับสัจจะความจริง และความดำริในทางที่ชอบ

3. ปฏิเวธ เป็นความรู้อะดับสูงที่กว้างไปถึงขั้นความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ถึงผลของปริยัติและปฏิบัติ ผู้ศึกษาจะมีความรู้สูงขึ้น เข้มขึ้น จนสามารถยกระดับจิตใจของตนให้ หลุดพ้นจากความเป็นทาสของอวิชา และกิเลส เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จะเห็นว่าหลักการสอนตามแนวพุทธวิธี มีความสอดคล้องกับแนวการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยเน้นให้ผู้เรียนรู้ถึงปัญหาซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และหลักการสอนตามแนวพุทธวิธีเน้นผลการปฏิบัติเช่นเดียวกับกลุ่มวิชาสังคมศึกษา

วิธีสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้สอนพุทธสาวกนั้น มีอยู่หลายวิธีด้วยกัน สมทรง บุญญฤทธิ์ (2521 : 11 - 17) สรุปว่าพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็น “พระบรมครู” มีวิธีสอน มากมาย กล่าวคือ สอนโดยทำตัวอย่างให้ดู สอนโดยใช้อุปกรณ์การสอน สอนโดยใช้วาจาพยักย้ายถ้อยคำ สำนวน สอนโดยวิธีซักถาม วิธีเปรียบเทียบและยกตัวอย่างประวัติศาสตร์ขึ้นมาเชื่อมโยง

นพดล เจนอักษร (2526 : 51 - 68) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสรุปวิธีสอนของพระพุทธเจ้าได้ 7 วิธี วิธีสอนโดยบรรยาย วิธีซักถาม และสนทนาโต้ตอบ สอนโดยสาธิต สอนแบบแก้ปัญหาหรือวิธีสอนตามขั้นของอริยสัจ 4 วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนหา คำตอบเอง วิธีสอนแบบอุปนัย และวิธีสอนแบบอนุนัย และเทคนิคการสอนมี 10 วิธี การใช้ภาษาง่าย ๆ การใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในภูมิประเทศ เป็นอุปกรณ์การสอน สอนโดยตีความหมาย การใช้คำจำกัดความ การยกตัวอย่าง อุปมาอุปไมย การใช้อารมณ์ขัน การพูดสะกิดใจเพื่อทำให้ ผู้เรียนเกิดสติก่อนจะได้มีสมาธิและปัญญาได้ การใช้วาจาจากกล่าวตักเตือน การตอบปัญหา และการใช้ปฏิภาณไหวพริบในการโต้ตอบ

ประสาน ทองภักดี (2526 : 61) ได้กล่าวถึงกลวิธีการสอนตามแนวพุทธศาสตร์ อาจแยกได้ 8 วิธีคือ รู้จักบุคคลที่จะสอน สอนโดยเลือกเรื่องสอนให้เหมาะสมกับบุคคล สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม สอนจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายไปหาสิ่งที่เห็นได้ยาก สอนจากสิ่งที่รู้แล้วไปยัง สิ่งที่ยังไม่รู้ สอนโดยการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย สอนด้วยอุปกรณ์การสอน การสอนโดยการทำ ตัวอย่างให้ดู

จากเทคนิคการสอนดังกล่าวแล้ว ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ (2525 : 79) ได้สรุปเทคนิคการ สอนไว้เพื่อให้ผู้ทำหน้าที่สอนสามารถนำไปปฏิบัติเป็นเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสอนได้ ดังนี้

1. การยกตัวอย่างประกอบให้เข้าใจง่าย
2. ใช้การเปรียบเทียบให้เห็นประเด็นนั้น ๆ ได้ชัดเจน
3. ใช้อุปกรณ์การสอนหรือกิจกรรมร่วมให้เกิดการเรียนรู้
4. ทำตนเองเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นศึกษาเรียนรู้ตาม
5. ใช้หลักเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่
6. ใช้วิธีการคัดเลือกผู้ศึกษา และการปฏิบัติรายบุคคล
7. รู้จังหวะโอกาสและความเหมาะสมในการสอนแต่ละประเด็น ในแต่ละกรณี
8. ใช้วิธีการชมเชยให้รางวัล และลงโทษ
9. ใช้หลักวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้เหมาะกับปัญหานั้น ๆ

จากเทคนิคและวิธีการสอนดังกล่าว ได้มีนักวิชาการหลายท่านสนับสนุนให้ยึดถือศาสนาพุทธ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา (กิติมา ปรีดีดิลก. 2520 : 120 – 121) ซึ่งสามารถสรุปวิธีสอนตามแนวพุทธวิธี ได้ดังนี้

1. วิธีสอนแบบบรรยาย อุปมา อุปไมย
2. วิธีสอนแบบไตรสิกขา
3. วิธีสอนแบบธรรมสาส์น
4. วิธีสอนแบบปัจฉาวิชันนา
5. วิธีสอนแบบขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจ
6. วิธีสอนแบบเบญจขันธ์
7. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์

1.2 การนำวิธีสอนตามแนวพุทธวิธีไปใช้ในการเรียนการสอน

จากหลักการสอนโดยการสร้างศรัทธาของ สุมน อมรวิวัฒน์ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สมาน สาครจิตร (2532 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนคณิตศาสตร์ เจตคติของนักเรียนที่มีต่อครูและการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยวิธีสอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนคณิตศาสตร์ด้วยวิธีการสอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการมีการเรียนรู้ และมีการพัฒนาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

พจนารถ บัวเขียว (2535 : 102) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

นิภาพรรณ แดงโรจน์ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การนำวิธีสอนตามแนวพุทธวิธีไปใช้ในการเรียนการสอน ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนที่ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนแบบปกติ นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีความคิดวิเคราะห์ตนเอง รู้จักการแก้ปัญหาอย่างมีจริยธรรม

1.3 กระบวนการสอนเพื่อให้ประสบการณ

จุดเน้นสำคัญประการหนึ่งของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) คือการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ

1. จัดกิจกรรมให้เป็นกระบวนการ ซึ่งก็หมายถึงการมีขั้นตอนต่างๆ ให้เด็กได้แสดงออก หรือปฏิบัติโดยใช้ร่างกาย ความคิด การพูดในการเรียน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์คือ ได้ความรู้หลังจาก ทำกิจกรรม

2. พัฒนาให้เด็กเกิดความสามารถเชิงกระบวนการ ซึ่งก็หมายถึง การปลูกฝังให้เด็กมีความสามารถในการปฏิบัติเป็นขั้นตอนติดตัวไปใช้ชีวิตจริงดังคำกล่าวที่ว่าแทนที่จะให้อาหารเมื่อ คนหิว แต่เราควรสอนให้เขารู้วิธีการหาอาหาร ประุงอาหารบำบัดความหิวจะดีกว่า

กระบวนการเรียนรู้โดยทั่วไป คือ การจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์อย่างมีจุดมุ่งหมายผ่านทาง ระบบต่างๆ ของร่างกาย เช่น ได้สังเกต อ่าน ฟัง คิด ชักถาม ตอบคำถาม อภิปราย ทดลอง เขียน และลงมือปฏิบัติจริงต่างๆ ผลที่เกิดขึ้น คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดคุณสมบัติทาง ความรู้ความคิด ทักษะความสามารถทางการปฏิบัติ ลักษณะจิตพิสัยต่างๆ เช่น เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ ความพอใจ (ทศนา แคมมณี. 2522 : 73 – 74)

ในการจัดการศึกษาควรเน้น “กระบวนการ” ในการเรียนการสอน ซึ่งมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ความก้าวหน้าและเพิ่มพูนของวิทยาการต่างๆ กับความสามารถในการรับรู้ของ ผู้เรียน ซึ่งวิชาความรู้หรือวิทยาการต่างๆ ควรจะเพิ่มพูนให้ผู้เรียนทันกับวิทยาการก้าวหน้าที่มีอยู่ มากมายและเพิ่มขึ้นทุกวัน โดยใช้ยุทธวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากของเดิม คือ ใช้วิทยาการ ทั้งหลายเป็นเพียงตัวอย่าง เลือกเอาตัวอย่างที่สำคัญๆ มาให้เรียนแล้วสอนวิธีการให้เด็กไปหา ความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่เขาอยากรู้ นั่นคือสอนเป็นกระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวน การค้นคว้า ฯลฯ ให้เด็กนำไปใช้ให้เหมาะสมกับเวลาและวัยของเขาเพื่อผู้เรียนจะได้นำไปปรับใช้ กับสถานการณ์ใหม่ได้

2. การสอนให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ครูจะต้องสอนวิธีการคิด วิธีทำ วิธี แก้ปัญหา ให้เป็นกิจลักษณะ ซึ่งความจริงครูก็สอนกันอยู่บ้างแล้ว แต่ยังไม่พอเพียงพอที่ผู้ เรียนพร้อมจะรับสถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการจัดการเรียนการ สอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในวิชาต่างๆ นั้น โดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่า เรามุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เกิด ความสำเร็จ 2 ประการคือ

2.1 เกิดการพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ในตัวเอง ทั้งด้านความรู้ ความคิด ด้าน คุณลักษณะ และด้านความคล่องแคล่วทางกายตามศักยภาพที่เขามีอยู่

2.2 เกิดคุณสมบัติที่จะติดตัวไปเพื่อใช้ประโยชน์ในอนาคต ได้แก่ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ จริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะต่างๆ ตลอดจนบุคลิกภาพ หลักสูตรฉบับปรับปรุงมีจุดเน้นสำคัญ อยู่ 3 ประการคือ

1. การสอนที่เน้นกระบวนการ

2. การตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น

3. การให้เด็กเรียนตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล

กูด (Good. 1959 : 439) กล่าวว่า กระบวนการเน้นแนวคิดเกี่ยวกับการสอนวิทยาศาสตร์ ซึ่งเด็ก ๆ เรียนรู้ทักษะกระบวนการทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นการชี้เฉพาะเกี่ยวกับพฤติกรรมสามารถถ่ายโอน

ผู้วิชาอื่นๆ ได้ โดยเสริมความสัมพันธ์แต่ละกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต การอ้างอิง การสื่อความหมาย การวัด เป็นต้น

ราวน์ทรี (Rowntree. 1981 : 229) กล่าวว่า การศึกษาเป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการ หรือทักษะทางสติปัญญา (เช่น การตั้งสมมติฐาน การสังเกต การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การแปล เป็นต้น) มากกว่าเนื้อหาวิชา

กระบวนการ คือ แนวทางดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีขั้นตอนที่วางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ขั้นตอนดังกล่าวเป็นขั้นตอนที่มีผู้เสนอไว้ได้มีการทดลองใช้แล้วและแสดงว่าเป็นขั้นที่ช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์และเป้าหมายได้

สุมน อมรวิวัฒน์ (2530 : 108 – 118) ได้เสนอวิธีการสอนตามการเผชิญสถานการณ์ ซึ่งเป็นวิธีสอนที่ครูสร้างหรือนำสถานการณ์ด้านต่างๆ มาฝึกฝนให้ผู้เรียนผ่านขั้นตอนของการเผชิญผล ผสมผสานและเผชิญการ จนเกิดการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง เมื่อต้องการให้ประสบการณ์และแก้ปัญหา วิธีสอนตามกระบวนการนี้ เป็นการประยุกต์จากหลักพุทธธรรม และพุทธวิธีสอน ให้เหมาะสมกับกาลเวลา ลักษณะเนื้อหา และวัยของนักเรียน

กระบวนการสอนเพื่อให้ประสบการณ์มี 4 ขั้นตอนคือ

1. การรวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ
2. การประเมินค่า เพื่อหาคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม
3. การเลือกและการตัดสินใจ
4. การปฏิบัติ

ทั้งนี้ สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ ได้นำวิธีสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์ของสุมน อมรวิวัฒน์ ปรับปรุงเป็น 6 ขั้น ดังนี้

1. การสร้างศรัทธา
2. ศึกษาสังคม
3. ระดมเผชิญสถานการณ์
4. วิจาร์ณความคิด
5. ปรับพฤติกรรม
6. สรุปและประเมินผล

ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างศรัทธา

ในขั้นตอนนี้เป็นกิจกรรมที่สร้างความสนใจและความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและเชื่อมั่นว่าบทเรียนนี้สัมพันธ์กับชีวิตของเขา จะช่วยพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ เชื่อมมั่นในตัวครู กิจกรรมขั้นนี้คำนึงถึง

1. บุคลิกภาพของครู
2. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนและกลุ่มนักเรียนด้วยกัน
3. การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนที่สอดคล้องกับบทเรียน

4. การเสนอสิ่งเร้าและจูงใจโดยใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นโสตทัศนและสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้นักเรียนเสนอประสบการณ์ของตนเอง การตอบสนองผลการแสดงออกของนักเรียนด้วยการวิจารณ์อย่างมีเหตุผล การยอมรับ การชมเชย หรือการให้รางวัล

ขั้นตอนที่สอง ศึกษาสังคม การรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการฝึกนิสัยและทักษะในการแสวงหาความรู้ เพื่อสามารถเผชิญกับปัญหาและสถานการณ์นั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง การที่บุคคลจะสามารถตัดสินใจกระทำการใดลงไปนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นของความรู้ ความรู้สึก ความเข้าใจ และหลักการที่เขายึดถือ ความผิดพลาดและความล้มเหลว มักจะเกิดขึ้นเพราะผู้ปฏิบัติขาดข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ ทำไปเพราะความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้หลงผิด ดังนั้นในการฝึกหัดอบรมผู้เรียนให้สามารถให้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ ครูจึงควรฝึกนิสัยและฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้เพื่อเป็นการเตรียมตัวในขั้นแรกของการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

1. ลักษณะของข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการนั้นมีความแตกต่างกันหลายประการ เช่น

- 1.1 เป็นข่าวสาร ข้อมูลที่ง่ายและยาก ต่อการเข้าใจ รับรู้
- 1.2 เป็นเรื่องธรรมดาหรือซับซ้อน
- 1.3 มีความแคบ เฉพาะเจาะจงหรือกว้างขวาง กระจัดกระจาย
- 1.4 มีลักษณะคลุมเครือหรือชัดเจนเด่นกระจ่าง
- 1.5 มีความจริงมากกว่าเท็จ หรือมีความเท็จมากกว่าจริง
- 1.6 เป็นเรื่องดีหรือเรื่องร้าย
- 1.7 มีองค์ประกอบเดียวหรือหลายองค์ประกอบ
- 1.8 มีรูปแบบ ระบบ ระเบียบ หรือยุ่งเหยิง
- 1.9 เป็นรูปธรรม หรือนามธรรม
- 1.10 มีแหล่งอ้างอิง หรือเป็นเรื่องโคลมลอย
- 1.11 เกิดขึ้นจากเจตนาดีหรือเจตนาร้าย
- 1.12 เป็นข่าวที่ควรรู้หรือไม่ควรรู้

2. วิธีการและขั้นตอนในการแสวงหาข่าวสาร

พระพุทธเจ้าทรงให้วิธีการที่บุคคลจะสามารถรวบรวมข่าวสารความรู้ได้ดี โดยแสดงหลักธรรมเรื่องพหุสูตร มีองค์ 5 คือ

- 2.1 ฟังมาก
- 2.2 จำได้ คือ จับหลักหรือสาระได้ ทรงจำความไวแม่นยำ
- 2.3 คล่องมาก คือ ท่องบทหรือใช้พูดอยู่เสมอจนแคล่วคล่องชัดเจน
- 2.4 เพ่งขึ้นใจ คือ ใส่ใจ นึกคิดพิจารณาจนขึ้นใจ นึกครั้งใดก็ปรากฏให้เห็นสว่างชัด

2.5 คิดได้ด้วยทฤษฎี หรือ ทางตลอดได้ด้วยทฤษฎี คือ มีความเข้าใจลึกซึ้งซึ่งมองเห็น ประจักษ์แจ้งด้วยปัญญา ทั้งในส่วนเนื้อความและเหตุผล

3. ความเชื่อถือได้และความถูกต้องของข่าวสาร

การรวบรวมข่าวสารข้อมูลข้อเท็จจริง ความรู้และทักษะตามแนวพหุสุตรนั้นจะต้องมีการทดสอบ ทดลอง สืบสานถึงแหล่งที่มาในการให้และรับข่าวสาร การพิสูจน์ ถัดกันกรองข่าวสาร นั้นให้เกิดประโยชน์มีคุณค่าต่อการตัดสินใจและการปฏิบัติที่ถูกต้อง จึงต้องเน้นที่การทดสอบ ทดลอง พิสูจน์ด้วยการนำมาปฏิบัติจริงจึงจะถือเอาได้อย่างมั่นใจ

ขั้นตอนที่สาม ระดมให้ประสบการณ์ (การประเมินค่าเพื่อหาคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม) การฝึกฝนและเรียนรู้ประสบการณ์ขั้นนี้ เป็นขั้นตอนของการผจญปัญหาและสถานการณ์ เป็นการนำข่าวสารความรู้ที่ได้มาจัดสรุปประเด็นของข่าวสารไว้อย่างเป็นระบบและประเมินค่าว่า ประเด็นไหนถูกต้อง ดีงาม เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดแท้จริง ประเด็นใดบกพร่องผิดพลาด ไม่เหมาะสมไม่ถูกไม่ควร ทำไปจะเกิดผลร้าย หรือเป็นผลดี ชั่วครู่ ชั่วยามผิวเผินเคลือบแฝงในสิ่งที่ไม่ดีเอาไว้ ซึ่งมีเกณฑ์ในการประเมินค่าดังนี้

1. เกณฑ์เกี่ยวกับเวลา การประเมินค่าของวิธีการและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น จำเป็นต้องดูว่า
 - 1.1 เป็นวิธีการที่ใช้เวลาน้อย เกิดประโยชน์มาก คุ่มค่าทันที
 - 1.2 เป็นวิธีการที่ใช้เวลาน้อย เกิดประโยชน์น้อย ต้องคอยนาน
 - 1.3 เป็นวิธีการที่ใช้เวลามาก เกิดประโยชน์มาก คุ่มค่าทันที
 - 1.4 เป็นวิธีการที่ใช้เวลานาน เกิดประโยชน์น้อย ไม่คุ้มค่าต้องคอยนาน
 - 1.5 เป็นวิธีการที่ใช้เวลามาก เกิดประโยชน์มาก และต้องอดใจรอเป็นเวลานาน
 เกณฑ์ในเรื่องเวลานี้จึงมีส่วนสำคัญในการประเมินค่าเป็นอย่างมาก ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับเรื่องและเหตุผลอื่นมาประกอบการประเมินด้วย บางคนใจร้อน ต้องการเรียนลัดและ รวดเร็ว บางคนใช้วิธีการลวกๆ รีบเร่ง จนสะเพร่าและเกิดความผิดพลาด บางคนเฉื่อยชาเป็นทองไม่รู้อร้อน แต่ต้องการประโยชน์ให้มาก เวลาจึงเป็นเกณฑ์อันหนึ่งที่ทำให้คนประเมินค่าแตกต่างกันไป
2. เกณฑ์เกี่ยวกับผู้กระทำและผู้รับประโยชน์

ความคิดเกี่ยวกับผู้กระทำและผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ จากการกระทำนั้นก็เป็เกณฑ์ อีกอย่างหนึ่งที่บุคคลใช้ประเมินค่า หากบุคคลจะต้องชั่งน้ำหนักดูระหว่างการทำงานหนักและ ผลประโยชน์ตกแก่ผู้อื่นกับการไม่ทำงานแต่คอยรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นฝ่ายเดียว ประกอบกับเขา เป็นคนที่เกียจคร้านเห็นแก่ตัว เขาย่อมให้น้ำหนักวิธีการที่ไม่ต้องทำงานแต่ได้ประโยชน์มากกว่า การทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม คนบางคนทำดีแต่ได้รับผลร้ายในช่วงเวลานั้น คนบางคน ตั้งใจทำงานแต่ไม่ได้รับความดีความชอบ ประสบการณ์เหล่านี้จึงมักจะทำให้บุคคลประเมินค่าของ การปฏิบัติและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแตกต่างกันไปตามพื้นฐานทางจิตใจที่ยอมรับคุณค่าแท้หรือ คุณค่าเทียม ซึ่งถ้าเขาตระหนักในคุณค่าของศีลธรรมความไม่เห็นแก่ตัว เขาย่อมจะทำงานด้วย วิธีการที่เหมาะสม โดยเลือกประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

3. ความเด่นชัดของประโยชน์

การกระทำหลายอย่างที่แม้จะได้พักเพียรปฏิบัติให้ถูกต้อง เต็มความสามารถแต่ไม่เห็นผลและประโยชน์ไม่ชัดเจน ประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจนและรวดเร็วคือ ประโยชน์ทางด้านวัตถุ อามิสสินจ้าง และผลตอบแทนที่ประจักษ์แจ้ง เช่น ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข คนส่วนมากจึงมักจะประเมินค่าของวัสดุสูงกว่าประโยชน์ทางด้านจิตใจ เช่น ความสงบ ความภาคภูมิใจ ความเป็นอิสระ ความมั่นใจในตนเอง เป็นต้น ซึ่งอันที่จริงแล้ว ประโยชน์ด้านวัตถุ มักก่อให้เกิดความอยากได้มากมาย ขึ้นไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (ตัณหาไม่ใช่ จันตะ) ซึ่งหากขาดความพอดีแล้วย่อมเป็นคุณค่าเทียม แต่ประโยชน์ทางด้านจิตใจนั้น แม้จะมองไม่เห็นเด่นชัด แต่เป็นคุณค่าแท้ ดังนั้นเราจึงมองเห็นตัวอย่างอยู่ทั่วไปว่าคนประเมินค่าของเงินสูงกว่าความบริสุทธิ์ ประเมินค่าของอำนาจมากกว่า ความสงบสุข ประเมินค่าของความสวยงามมากกว่าความรู้คิด ทั้งนี้เพราะประโยชน์ทางวัตถุเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนกว่านั่นเอง

หากการศึกษาเป็นไปเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แท้จริง เราจะปล่อยให้เยาวชนรุ่นหลังประเมินค่าผิดๆ อย่างนี้ต่อไปไม่ได้ จำเป็นต้องให้เขามีหลักการในการประเมินค่าที่ถูกต้องจนเป็นนิสัย

4. ความสมบูรณ์

วิธีการทำงานหรือปฏิบัติตนของบุคคลทั่วไปนั้น บางครั้งแม้ว่าจะทำงานครบถ้วน แต่ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นไม่สมบูรณ์ เกิดขึ้นบางส่วนแก่บางคนในบางเวลา และบางครั้งมีผลดีผลเสียปะปนระคนกัน ทำให้มีการประเมินค่าแตกต่างกันไป การประเมินค่านั้นยากที่บุคคลต่างพื้นฐานต่างความคิดจะมีเกณฑ์การประเมินเหมือนกัน ด้วยเหตุนี้พฤติกรรมของมนุษย์จึงมีความแตกต่างและมีความขัดแย้งกันมาก เพราะสิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งเห็นว่าดี ทำดีแล้ว แต่คนอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าผิด ดังนั้นในการสอนและการฝึกอบรมศิษย์ให้เป็นคนที่ประเมินค่าได้คุณค่าที่แท้จริงมากกว่าคุณค่าเทียม ครูจึงจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ศิษย์ประเมินค่าตามหลักเกณฑ์พื้นฐานต่อไปนี้

4.1 ประเมินค่าของความดีงามตามหลักสัจธรรม ความเชื่อ ศรัทธา ศาสนา
แบบอย่างที่ดีและศีลธรรม

4.2 ประเมินค่าความเหมาะสมตามหลักค่านิยมของบุคคลและกลุ่มชนในสถานที่หนึ่งในยุคสมัยหนึ่ง

4.3 ประเมินค่าของความสูงส่งตามหลักของวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิต

4.4 ประเมินค่าของความถูกต้อง ตามหลักของกฎหมาย

การประเมินค่าตามเกณฑ์พื้นฐานดังกล่าวข้างต้นนี้ แต่ละข้อย่อม สอดคล้อง หรือขัดแย้งกันเองได้ การกระทำบางอย่างอาจสอดคล้องกับค่านิยม แต่อาจขัดแย้งกับวัฒนธรรม ประเพณีและการกระทำบางอย่างถูกกฎหมายแต่ผิดศีลธรรม นอกจากนี้การให้น้ำหนักประเมินค่าในแต่ละเกณฑ์ของแต่ละคนก็แตกต่างกันด้วย เมื่อมารวมกันกับการคิดถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าอื่นใด ความขัดแย้ง ความฉ้อฉลต่างๆ จึงเกิดขึ้นมาก การให้การศึกษาจึงต้องเน้นความสามารถที่บุคคลจะประเมินค่าของวิธีการและสิ่งต่างๆ อย่างมีจริยธรรม

ขั้นตอนที่สี่ วิจัยความคิด (การเลือกและตัดสินใจ)

การเลือกและการตัดสินใจ หลังจากที่ได้ประเมินค่าข้อมูลต่างๆ ไว้หลาย ๆ ทางแล้วนั้น นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการให้ประสบการณ์และการคิดวิเคราะห์ เพราะถ้าเลือกและตัดสินใจผิดพลาด หรือมีความลังเลไม่กล้าตัดสินใจ บุคคลนั้นย่อมไม่สามารถแก้ปัญหาได้ และอาจจะหลีกเลี่ยงไปจากสถานการณ์นั้น ๆ กล่าวคือ ไม่สามารถจะดับความทุกข์ได้ แม้ว่าจะรู้วิธีทางแห่งการดับทุกข์

การฝึกฝนและเรียนรู้ประสบการณ์ขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนของการผจญ และการผสมผสานและของการประเมิน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ครูต้องจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการเลือกและตัดสินใจตามหลักการต่อไปนี้

1. ขั้นตอนของการเลือกและตัดสินใจ

1.1 การรวบรวมข้อมูลที่ดี ทำให้สามารถกำหนดและอธิบายประเด็นสำคัญของสถานการณ์ หรือปัญหาได้

1.2 การประเมินค่าตามเกณฑ์ที่ถูกต้องดีงามเหมาะสม ทำให้สามารถคิดและคาดถึงผลดีผลเสียในการเลือกและตัดสินใจ

1.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบประเด็นที่ประเมินค่าแล้ว ทำให้สามารถกำหนดทางเลือก (alternative) และทางออก (assumption) ของสถานการณ์และปัญหานั้นได้

1.4 เมื่อมีทางเลือกหลายทาง บุคคลต้องอาศัยประสบการณ์ หลักการ และการทำนายผล ช่วยกำหนดเกณฑ์เพื่อเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

1.5 ถ้าไม่มีทางเลือกหรือมีทางเลือกทางเดียวที่ตัดสินใจไม่ได้ จะต้องหาทางออกใหม่ (new assumption) ที่น่าจะเป็นไปได้

1.6 ตัดสินใจเลือกทางที่ดีที่สุด

1.7 วางแนวทางปฏิบัติให้ได้ผล

2. ลักษณะของทางเลือก

เมื่อบุคคลได้ประเมินค่าของข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหาแล้ว เขาจะพบกับสถานการณ์ดังนี้

2.1 พบทางเลือกหลายทางและเป็นทางเลือกที่ดีทุกทาง เพราะเป็นทางเลือกที่ไม่ผิดกฎหมาย ศีลธรรม ค่านิยม วัฒนธรรม และประเพณี เกิดประโยชน์ ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวมและสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลดี

2.2 พบทางเลือกหลายทาง และเป็นทางเลือกที่ร้ายทุกทาง ที่ว่าร้ายนั้นคือขัดกับหลักของกฎหมาย ศีลธรรม ค่านิยม วัฒนธรรม และประเพณี เกิดผลเสียแก่ตนเองหรือผู้อื่น ถ้านำไปปฏิบัติจะเกิดผลร้าย

2.3 พบทางเลือกหลายทางและเป็นทางเลือกที่ดีบ้าง ร้ายบ้าง ปะปนกัน ซึ่งต้องเปรียบเทียบและตัดสินใจโดยรู้จักความเสียสละ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

2.4 มีทางเลือกทางเดียว (ไม่มีทางเลือก ทางตัน) ไม่ว่าจะทางเลือกนั้นจะดีหรือร้าย ก็ต้องเลือกและตัดสินใจ สำหรับข้อนี้ได้มีผู้ถกเถียงว่าไม่น่าจะมี เพราะเมื่อคนเรามีปัญหาจะต้องสามารถแก้ปัญหาได้ เมื่อพบทางตันก็หาทางออกใหม่

3. ลักษณะของการตัดสินใจ

วิธีการตัดสินใจของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันมาก ดังจะเสนอเพียงสังเขป ต่อไปนี้

3.1 ตัดสินใจได้ทันที เพราะได้สั่งสมความรู้ ประสบการณ์และประเมินค่ามาแล้ว ได้ทดลอง ทดสอบอยู่เสมอว่า ถ้าตัดสินใจเช่นนั้นจะเกิดผลเช่นใด เช่น เมื่อมีผู้มาถามว่าเราจะให้ทุนไปศึกษาต่อปริญญาเอกต่างประเทศ โดยไม่มีเงื่อนไขจะรับหรือไม่ เราอาจ ตัดสินใจได้ทันที ก่อนว่า “รับ” หรือถ้าเราเดินไปพบสัตว์ชนิดหนึ่งตัวยาวๆ สีดำมีดอกจันทร์ตรงหัวกำลังแผ่แม่เบี้ยอยู่ เราตัดสินใจได้ทันที “ต้องวิ่งหนี” โดยไม่จำเป็นที่จะต้องจับงูมาศึกษาหาข้อมูลก่อน

3.2 หลังจากทีรวบรวมข้อมูลและคิดประเมินค่าในระยะเวลาสั้นๆ ก็สามารถตัดสินใจได้เพราะให้ประสบการณ์และปัญหาที่ไม่ซับซ้อน เช่น การขับรถไปทางอ้อมแต่เป็นทางด่วนกับการขับรถตรงไปทางลัดแต่รถติด จะไปทางไหนดี มีเพื่อนชวนเข้าค่ายพักแรมที่ชายทะเลซึ่งเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก เราไม่มีเงินเลย จะทำอย่างไร หรือเรากำลังเป็นบัณฑิตว่างงาน มีหน่วยงานรับสมัครบรรจุเป็นลูกจ้างชั่วคราว โดยยังไม่มีอัตราตำแหน่งให้ เราก็ตัดสินใจรับทำไปก่อน เป็นต้น

3.3 เกิดความคิดขัดแย้ง และมีความยุ่งยากในการตัดสินใจ จนอาจต้องกลับไปรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อประเมินค่าใหม่ ประนีประนอมความขัดแย้งแล้วจึงตัดสินใจ เช่น นักเรียนกลุ่มหนึ่งได้รับมอบงานให้ตัดสินใจสมัครเป็นสมาชิกชมรมหนึ่งของศูนย์เยาวชน นักเรียนกลุ่มนั้นมีความขัดแย้งกันมาก เพราะคนหนึ่งอยากสมัครชมรมยูวเกศตรกรซึ่งต้องทำงานหนัก แต่มีรายได้จากการขายพืชผักด้วย อีกคนหนึ่งอยากให้สมัครชมรมถ่ายภาพ ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง แต่ถ้าถ่ายภาพเป็นก็จะโก้มากและเป็นที่รักของเพื่อนฝูงนักเรียนในกลุ่มอีก 2 คนอยากให้สมัครชมรมว่ายน้ำเพื่อจะได้มีร่างกายแข็งแรง การถกเถียงรุนแรงขึ้นทุกทีจนตกลงกันไม่ได้ จนต้องเลือกเอาว่าจะต่างคนต่างสมัครชมรมที่ตนชอบ หรือหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อประนีประนอมความขัดแย้ง และทั้ง 4 คน ก็จะได้สนุกสนานร่วมกันต่อไป

3.4 ไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องปรึกษาหารือและขอความช่วยเหลือจากกลุ่ม หรือผู้ที่มีประสบการณ์สูงกว่า ตัวอย่างเช่น ในกรณีตัวอย่างของข้อ 3 นักเรียนทั้ง 4 คน อาจจะไปปรึกษานักเรียนกลุ่มอื่นหรือขอปรึกษาและขอคำแนะนำจากครูเพื่อให้สามารถตัดสินใจได้ดีขึ้น

3.5 เมื่อตัดสินใจแล้วพบอุปสรรคในการปฏิบัติ ต้องตัดสินใจใหม่ ตัวอย่างเช่น ในกรณีของข้อ 3 และข้อ 4 ถ้านักเรียนกลุ่มนั้นได้ตัดสินใจสมัครเป็นสมาชิกชมรมยูวเกศตรกร แต่เมื่อไปสมัครพบว่า ชมรมนี้มีผู้สมัครเต็มจำนวนแล้ว เขาก็ต้องหันมาปรึกษากันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อตัดสินใจใหม่

3.6 ผู้ที่เกิดปัญหา และไม่สามารถจะดับความทุกข์ได้ คือ ผู้ที่ไม่กล้าตัดสินใจ อาจใช้วิธีอยู่เฉยๆ ให้ความช่วยเหลือแก่ปัญหาและสถานการณ์จนคลี่คลายไปเอง อาจใช้วิธีขัดท้อหรือ ฟังพาให้ผู้อื่นตัดสินใจ หรือผู้ที่อ่อนแอมากๆ อาจใช้วิธีหลบปัญหาหรือหนีออกไปจากสถานการณ์ นั้นๆ

4. องค์ประกอบที่ทำให้การตัดสินใจผิดพลาด

บุคคลจะตัดสินใจผิดพลาดด้วยสาเหตุต่อไปนี้

4.1 ข้อมูล ความรู้ การสรุปประเด็นและการประเมินค่า บกพร่องและผิดพลาด

4.2 สภาพแวดล้อม บุคคล เหตุการณ์บีบบังคับให้ต้องตัดสินใจด้วยความลำเอียง เพราะความรัก ความโกรธ ความเกลียดกลัว และความหลงผิด

4.3 ขาดสติสัมปชัญญะที่จะกำหนดพิจารณาข่าวสารและการประเมินผล ตกเป็นทาส ของความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ความโกรธ และความหลง และทั้งยังขาดறிโอดตัดปะ ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่วมาจนเป็นนิสัย เขาก็อาจตัดสินใจกระทำสิ่งที่ผิดพลาดได้ เป็นเนื่องนิจ

ขั้นตอนที่ห้า ปรับพฤติกรรม (ฝึกการปฏิบัติ)

การฝึกฝนและเรียนรู้ประสบการณ์ขั้นนี้ เป็นขั้นตอนของการเผชิญคือ การลงมือแก้ปัญหา และให้ประสบการณ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ตามความมุ่งหมายที่เหมาะสมกับตน มีความพอดี เหมาะสมกับเวลา บุคคล และชุมชน เกณฑ์ของการปฏิบัติที่ถูกต้องคือ

1. ฝึกสายกลาง
2. ประสานประโยชน์
3. สันติวิธี

ขั้นตอนที่หก สรุปและประเมิน

ขั้นตอนนี้เป็นการนำสาระและกิจกรรมของบทเรียนนับแต่เริ่มต้นมาสรุปย่อ ชำทวน และ ตรวจสอบ โดยวิธีที่ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินซึ่งกันและกัน และการที่ครูประเมินผู้เรียน และวัดผลการเรียนการสอน

ในบรรดาขั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอนของการให้ประสบการณ์นั้น แม้ว่าบุคคลจะสามารถรวบรวม ข่าวสารข้อมูลมาประเมินค่าและตัดสินใจได้อย่างดีเพียงใด แต่ถ้าขาดการนำมาปฏิบัติอย่างได้ผลดี แล้วย่อมไม่ประสบความสำเร็จเปรียบได้กับการมีปริยัติแต่ขาดปฏิบัติและปฏิเวธ

การหลงติดยาเสพติดจนเลิกไม่ได้ การฉ้อราษฎร์บังหลวง เพื่อหลีกหนีความยากจน การพูดพล่อยและพูดปดเป็นนิสัย ของคนทั่วไปนั้นเกิดขึ้นมิใช่จากความไม่รู้ แต่เป็นเพราะว่า บ่อยครั้งเขาประเมินค่าว่ามันผิด มันไม่ดี ตัดสินใจจะกลับตัวหรือปรับปรุงตนเอง แต่เขาปฏิบัติ ไม่ได้ที่ปฏิบัติไม่ได้นั้นอาจเป็นเพราะ

- ก. ไม่รู้จะปฏิบัติอย่างไร ด้วยวิธีใด
- ข. รู้วิธีปฏิบัติแต่ไม่สามารถปฏิบัติได้

- ค. ปฏิบัติได้บ้างเป็นบางครั้งเท่านั้นไม่สม่ำเสมอ
 ง. ปฏิบัติได้บ้างเป็นบางเรื่องเท่านั้นไม่ครบถ้วนสมบูรณ์
 จ. ละอายหรือไม่อดทนพอที่จะปฏิบัติ ขาดฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

การปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ละเอียดอ่อนมาก จำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานและหลักเกณฑ์ที่ดี เป็นแนวทาง และต้องฝึกฝนอบรม ปรับตัว ปรับจิตใจให้มีความอดทน ประณีต จึงจะอยู่ในสังคม ได้ราบรื่นพื้นฐานในการปฏิบัติตนที่บุคคลพึงสังวรอยู่เสมอ นั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักไว้อย่าง แน่นนอนที่สุดแล้ว หากใครถือปฏิบัติตนตามหลักการนี้จะไม่มีการวิบัติเลย หลักการปฏิบัตินี้ คือ

1. ปฏิบัติตามหลักการ กฎเกณฑ์ และคิดถึงเหตุ
2. ปฏิบัติตามสาระ และความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ คิดถึงผลตามสาระและความ มุ่งหมายนั้น
3. ปฏิบัติให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพฐานะ ความรู้ ความสามารถของตน
4. ปฏิบัติตนโดยยึดหลักของความพอดี รู้จักประมาณ ไม่ตรงจนเกินไป ไม่เคร่งครัด เข้มงวดเกินไป หรือไม่ล่อหลอก หละหลวม เหลวไหล จนเกินไป
5. ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับกาลเวลา คือ ตรงเวลา เป็นเวลา ทันเวลาและพอเหมาะ กับ เวลา
6. ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับกลุ่มคน ชุมชน และสังคมนั้นๆ
7. ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งย่อมแตกต่างกันในทางกาย สติปัญญา ฐานะ ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความสนใจ และคุณธรรม

ผู้ที่ถือหลักการพื้นฐานในการปฏิบัติตนเช่นนี้ ย่อมมีความสำเร็จและราบรื่นในการดำรง ชีวิต เพราะเขารู้จักหลักของความจริง คือ เหตุ รู้จักสาระความมุ่งหมาย คือ ผล รู้จัก ตนเอง รู้จัก ประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล การรู้จักหลักปฏิบัติของคนดี (สัปปุริสธรรมเจ็ด) นี้ จะทำให้การปฏิบัติหรือการปรับตัวไม่เกิดปัญหาหรือเกิดปัญหาน้อย

บุคคลจะปฏิบัติตนได้ดียิ่งขึ้น ถ้ายึดเกณฑ์ของการปฏิบัติ

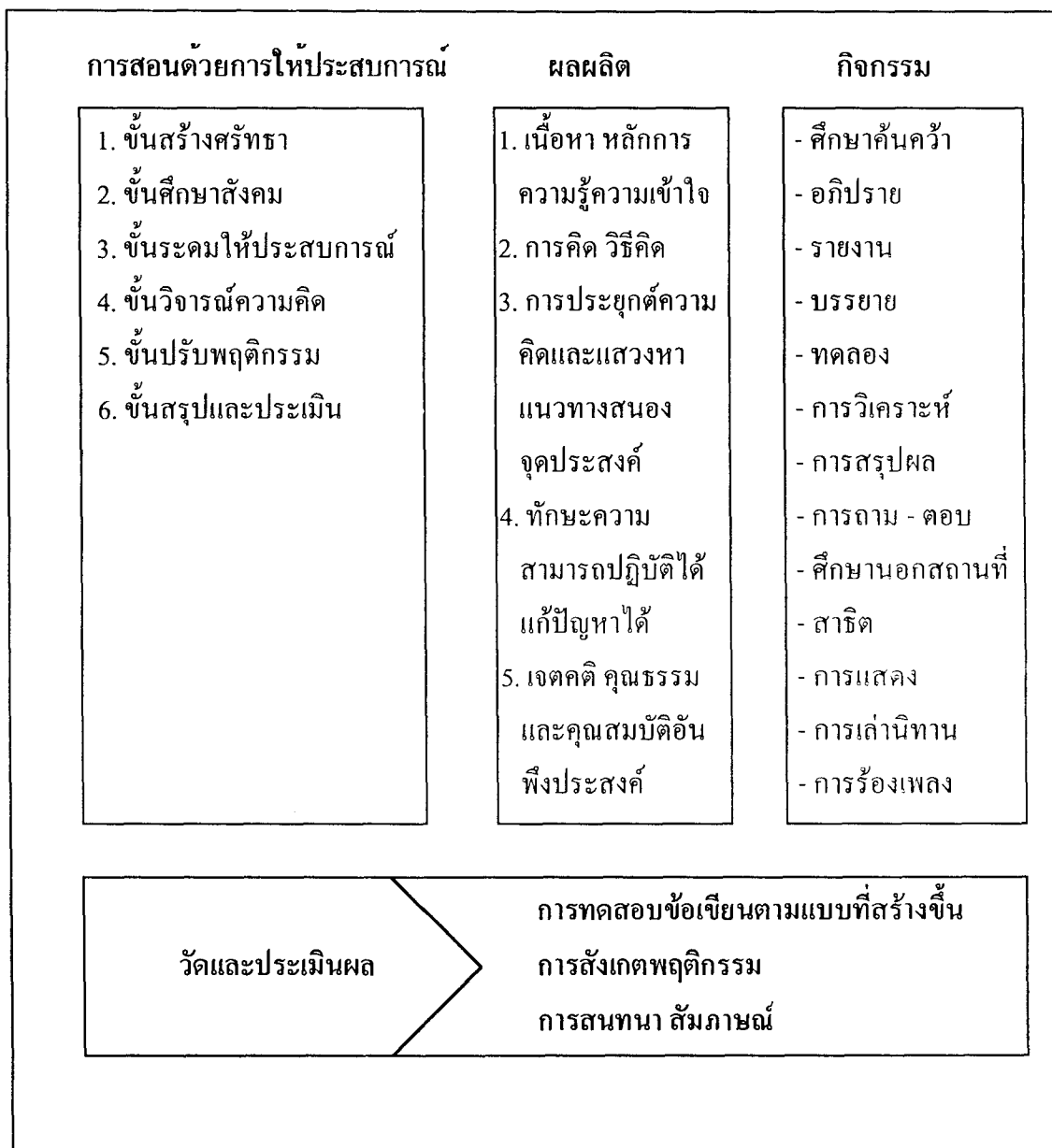
1. ยึดทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ไม่ปฏิบัติตนเอนเอียงจนเกินไป ทั้งในทางที่ สุขสำราญ และในทางที่บีบคั้นทุกข์ทรมาน
2. ประสานประโยชน์ การปฏิบัติตนในสถานการณ์ที่มีทางเลือกหลายทาง เกี่ยวข้องกับ บุคคลหลายฝ่าย มักจะเกิดการขัดแย้งทั้งในด้านความคิดเห็นและผลการปฏิบัติ ดังนั้นการรู้จัก สังขารและวิญญาน ไม่หลงคิดในอัตตาว่าเป็นตัวกู ของกู ลดอัสมีมานะ และกำจัดมิจฉาทิฎฐิ เสียได้ ก็จะสามารถประนีประนอม ประสานประโยชน์ให้ทุกฝ่ายเกิดความพอใจและงานประสบ ความสำเร็จ
3. ปฏิบัติการแก้ปัญหาแก้ปัญหาโดยสันติวิธี การปฏิบัติเช่นนี้เป็นวิธีการที่ละมุนละม่อม สร้างความเข้าใจในทุกฝ่าย เพื่อมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ถือหลักการและเหตุผล มากกว่าการใช้อารมณ์ และใช้แนวสร้างสรรค์มากกว่าทำลาย พระพุทธเจ้าทรงเน้นอย่างยิ่งให้ บุคคลเว้นจากความโลภ พยาบาท และการเบียดเบียนกัน ทรงให้ละเว้นจากการพูดเท็จ ส่อเสียด พยาบาย เพ้อเจ้อ เพราะการกระทำเหล่านั้นจะทำให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยการปฏิบัติที่รุนแรง

สถานการณ์ หมายถึง เหตุการณ์ที่เป็นปัญหาซึ่งครูสร้างขึ้นจากเนื้อหาของบทเรียนให้เป็นไปตามสภาพแวดล้อมของนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เผชิญกับปัญหาอันจะนำไปสู่การให้ประสบการณ์ สถานการณ์ที่ครูสร้างขึ้นจะประกอบไปด้วย

1. สถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจปฏิบัติทันที โดยใช้ข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้สะสมไว้แล้ว
2. สถานการณ์ที่ต้องใช้ช่วงระยะเวลาสั้นๆ ในการรวบรวมข้อมูลฝึกประเมินค่า ตัดสินใจ และฝึกปฏิบัติ
3. สถานการณ์ที่ต้องใช้ช่วงระยะเวลานานในการรวบรวมข้อมูลฝึกประเมินค่า ตัดสินใจ และฝึกปฏิบัติ
4. สถานการณ์ที่เน้นการฝึกประเมินคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมได้เป็นพื้นฐาน แล้วตัดสินใจ ฝึกปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา
5. สถานการณ์ที่มีทางเลือกหลายทาง ต้องฝึกการตัดสินใจได้แก่
 - 5.1 สถานการณ์ซึ่งมีทางเลือกที่ดีทุกทาง
 - 5.2 สถานการณ์ซึ่งมีทางเลือกที่ร้ายทุกทาง หรือไม่มีทางเลือก (ทางตัน)
 - 5.3 สถานการณ์ซึ่งมีทางเลือกที่ร้ายบ้างดีบ้างกำกวม
6. สถานการณ์ที่ต้องการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อแก้ปัญหาได้แก่
 - 6.1 การฝึกการกำจัดอคติ การใช้เหตุ - ผล
 - 6.2 การฝึกการมีความตั้งใจมั่น ความพอดี ทางสายกลาง
 - 6.3 การฝึกการปรับตัวให้เหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคลและชุมชน

กระบวนการสอนเพื่อให้ประสบการณ์ เป็นกระบวนการสอนที่จัดขึ้นได้ทั้งภายในชั้นเรียน และจัดเป็นกิจกรรมเสริมประสบการณ์ของผู้เรียน กระบวนการสอนแบบนี้เน้นการสร้างศรัทธา การจัดกิจกรรมที่เร้าความสนใจของผู้เรียน การมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติ และการนำไปใช้ใน ชีวิตจริง ครูต้องจัดบรรยากาศ สื่อ วิธีการ และกิจกรรมต่างๆ ที่ให้ผู้เรียนได้คิดปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพบประสบการณ์และแก้ปัญหาได้ ซึ่งสำนักงานทดสอบทางการศึกษาได้ประยุกต์กระบวนการเพื่อให้ประสบการณ์ดังแผนภูมิแสดงการประยุกต์กระบวนการ ให้ประสบการณ์ในการสอน ดังนี้

การสอนด้วยการให้ประสบการณ์

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิการสอนประยุกต์จากกระบวนการให้ประสบการณ์ในการสอน
แหล่งที่มา : (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา. 2539)

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามคู่มือครู

2.1 ความหมายของการสอนตามคู่มือครู

การสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ดำเนินไปตามกิจกรรมเสนอแนะในคู่มือการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการสอนนี้ใช้วิธีบรรยาย อธิบาย ชักถาม ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด หรือทำกิจกรรมอื่นๆ ตามความเหมาะสม การ

ดำเนินการสอนในแต่ละครบใช้วิธีการหลายๆ อย่างควบคู่กันไป โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์และเนื้อหา (กองวิจัยทางการศึกษา. 2536 : 22) ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525 : 1) ให้ความหมายของคำว่าคู่มือครูว่า หมายถึง เอกสารสำหรับช่วยครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาบทเรียนอย่างลึกซึ้ง และชัดเจนตลอดจนให้ทราบถึงแนววิธีสอนที่มีประสิทธิภาพด้วย

2.2 ส่วนประกอบของคู่มือครู

สุจริต เพียรชอบ (2525 : 58 – 63) อธิบายรายละเอียดของส่วนประกอบในคู่มือครูไว้ดังนี้

1. คำแนะนำในการใช้หลักสูตรและหนังสือแบบเรียน
2. จุดประสงค์ในการใช้คู่มือครู เรียบเรียงขึ้นเพื่อให้ครูใช้หนังสือในการเรียนการสอนได้โดยสะดวกโดยชี้แจงและคลี่คลายความหมายทุกตอนที่เนื้อหาซับซ้อนเกินไปให้เข้าใจแจ่มชัด
3. เนื้อหาสาระของคู่มือครู ประกอบด้วยคำนำ คำชี้แจงในการใช้เครื่องมือในแต่ละบทซึ่งจะมีโครงสร้างเหมือนกัน คือ ประกอบด้วยจุดประสงค์ทั่วไป จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหาสาระโดยสรุป เนื้อหาประกอบการสอน ข้อเสนอแนะวิธีสอน และการจัดกิจกรรมสื่อการสอน การวัดและประเมินผล หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออุเทศ
4. วิธีใช้คู่มือครู มีไว้สำหรับให้ครูใช้ประกอบการสอน ถ้าครูทำตามคำแนะนำโดยตลอดจะทำให้การสอนดำเนินไปโดยสะดวกยิ่งขึ้น

2.3 กิจกรรมการเรียนการสอนตามคู่มือครู

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525 : ก – ข) ชี้แจงการใช้คู่มือครูประกอบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. ครูสอนควรอ่านทำความเข้าใจพอสังเขป เนื้อความในตอนต้นของคู่มือครูก่อนที่จะทำความเข้าใจรายละเอียดที่กล่าวไว้ในหนังสือเรียน เพราะใจความในสังเขปของคู่มือครูไม่ได้จัดเรียงลำดับไว้ตามย่อหน้าเหมือนใจความในหนังสือเรียนบางตอน ใจความในหนังสือเรียนมีการแยกเป็นข้อๆ อย่างละเอียด แต่เนื้อความในข้อสังเขปในคู่มือครูอาจจะรวมข้อย่อยๆ 2 – 3 ข้อเป็นข้อสังเขปเดียว ครูจึงควรอ่านข้อสังเขปให้ตลอดเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสำคัญ
2. คู่มือครูแต่ละบทมักมีคำชี้แจงถึงเนื้อหาสำคัญของบทเรียนแต่ละบทเรียนในหนังสือเรียนอาจมีตัวอย่างเพิ่มเติมมาอีก ตามปกติคู่มือครูจะมีข้อเสนอแนะกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท แต่ข้อเสนอแนะไม่ใช่ข้อกำหนดให้ครูกระทำแน่นอนเลยทีเดียว ดังนั้นเมื่อครูอ่านข้อเสนอแนะแล้ว ถ้าครูคิดวิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองหรือปรับปรุงดัดแปลงกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพในโรงเรียนหรือท้องถิ่นก็เป็นการสมควรอย่างยิ่ง
3. คู่มือครูบางบทมีความรู้เพิ่มเติมนอกจากหนังสือเรียน ทั้งนี้ก็เพราะมุ่งหวังที่จะให้เป็นแนวทางให้ครูใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพนักเรียน

ที่แตกต่างกัน เช่น มีประโยชน์กับโรงเรียนหรือนักเรียนบางกลุ่มหรือบางคน ที่มีศักยภาพสูงที่จะได้ความรู้เพิ่มเติมจากการเรียนก็ได้การเสริมความรู้แบบนี้ย่อมไม่ถือว่าจะต้องใช้ความรู้เฉพาะที่มีในหนังสือเรียน หรือที่มีอยู่ในหนังสือคู่มือครูเท่านั้นครูอาจเสริมความรู้จากแหล่งวิทยาการใดหรือด้วยกลวิธีใด หรือกิจกรรมการเรียนการสอนใดให้แก่แก่นักเรียนที่มีศักยภาพสูง ให้มีความรู้กว้างขวางขึ้นก็ได้

จะเห็นได้จากการเรียนการสอนตามคู่มือครูจะสัมฤทธิ์ผลได้ ถ้าครูได้ศึกษาและทำความเข้าใจในการใช้คู่มืออย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วรู้จักยืดหยุ่น นำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพนักเรียน โรงเรียนและท้องถิ่น ทั้งนี้ครูเองต้องอาศัยหลักการศึกษาด้านมาประกอบการเรียนการสอนให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนก่อนหลัง

2.4 การสอนและการวางแผนการสอน

สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรรัมพรรษ (2538 : 183) กล่าวว่า การวางแผนการสอนเป็นหน้าที่ของครูโดยตรง การวางแผนงานล่วงหน้าย่อมก่อให้เกิดผลดี ช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจ มีบุคลิกภาพที่ดีสามารถควบคุมสถานการณ์ในห้องเรียนได้ ซึ่งสมพร มนต์สูตร (2536 : 52) กล่าวว่า แผนการสอนคือ การเตรียมตัวล่วงหน้าของครูในการสอนภายในคาบเรียนหนึ่งๆ ว่านักเรียนควรจะเรียนรู้เรื่องใด มีจุดมุ่งหมายในการเรียนเฉพาะคาบอย่างไร จะสอนโดยวิธีใด มี เนื้อหารายละเอียดอย่างไร จะจัดกิจกรรมประกอบการเรียนอย่างไร จะประเมินวัดผลการเรียนด้วยวิธีใด การวางแผนการสอนล่วงหน้า นอกจากจะมีประโยชน์ในการกำหนดทิศทางที่แน่นอนของครูแล้วยังมีผลต่อการเรียนการสอนโดยทั่วไปด้วย กรมสามัญศึกษา (2534 : 36) กล่าวว่า แผนการสอนเป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระเบียบเป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอนตามคู่มือครู ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลายในแต่ละขั้นตอน คือ

1. กิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ประสาท อิศรปริดา (2538 : 112) กล่าวว่า กิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนมีความสำคัญมาก เพราะถือว่าเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่แก่นักเรียน เมื่อนักเรียนพร้อมที่จะเรียนก็นำมาซึ่งความพอใจ ชาญชัย ศรีไสยเพชร (2525 : 104) กล่าวถึงวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนว่ามีหลายวิธี ได้แก่ การใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน การสร้างสถานการณ์ต่างๆ เช่น การจัดนิทรรศการ การร้องเพลง การเล่าประสบการณ์ การสนทนาซักถาม การแสดงละคร การขับทำนองหรือสุภาษิตต่างๆ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมเพื่อนำเข้าสู่บทเรียนดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังนี้

- 1) เป็นการเร้าให้นักเรียนสนใจบทเรียนใหม่
- 2) ช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียน
- 3) เป็นการทบทวนบทเรียนเก่าให้แก่แก่นักเรียน
- 4) ช่วยให้นักเรียนและครูมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

- 5) ช่วยให้บรรยากาศของการเรียนในห้องเรียนเป็นกันเองไม่อึดอัด
- 6) ช่วยให้ครูได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระยะต้นๆ เพื่อปรับปรุงกิจกรรม
ในชั้นสอน
- 7) เป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์และความรู้เดิมให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ที่นักเรียนได้รับ

2. กิจกรรมในชั้นสอน สิริวรรณ สุวรรณอาภา (2523 : 16) กล่าวว่า กิจกรรมชั้นการสอนเป็นขั้นตอนที่ต่อจากการนำเข้าสู่บทเรียน วิธีกำหนดกิจกรรมการเรียนในชั้นสอนนั้นควรเป็นกิจกรรมที่เอื้อให้นักเรียนได้ลงมือฝึกฝนปฏิบัติอย่างจริงจังและสอดคล้องกับวัสดุ ก้นทรัพย์ (2533 : 8) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ ครูต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัย เกี่ยวกับการสอนที่เน้นกระบวนการนี้ก็คือ สอนให้ผู้เรียนฝึกฝนจนเกิดทักษะ สามารถนำไปใช้ได้อย่างอัตโนมัติ

ในชั้นสอนนี้ครูผู้สอนต้องยึดจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่เดียวกันครูผู้สอนต้องจัดกระบวนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนไปด้วย ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เรียกว่า “ทักษะกระบวนการ” หรือกระบวนการอื่นก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชา ในการพิจารณาว่า จุดประสงค์ใดสามารถสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะได้ครบทั้ง 9 ขั้น ควรยึดหลักในการพิจารณาดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2534 : 27)

- 1) การปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนให้บรรลุผลต้องมีขั้นตอนที่สำคัญ 3 ตอน คือ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน และขั้นตอนการประเมินผล
- 2) ผลการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน ต้องปรากฏออกมาเป็นชิ้นงาน
- 3) ในการวางแผนปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนจะต้องมีทางเลือกหลาย ๆ ทาง
จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมในชั้นสอน มีดังนี้คือ
 - 1) เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียน ต่อจากนั้นนำเข้าสู่บทเรียน
 - 2) เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติ
 - 3) เพื่อเป็นวิถีทางที่จะนำนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

กิจกรรมในชั้นสรุป การสรุปบทเรียนเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน การสรุปบทเรียนที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้นักเรียนสามารถรวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนในสิ่งที่เรียนมาแล้วได้ถูกต้อง วิชัย ดิสสระ (2538 : 82 – 83) ให้ความหมายการสรุปบทเรียนว่า หมายถึงการรวบรวมใจความสำคัญ หรือเนื้อเรื่องที่สำคัญๆ ที่ครูต้องการจะให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยกัน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องสมบูรณ์โดยทั่วไป การสรุปบทเรียนจะทำหลังจากที่ครูสอนจบบทเรียนแล้ว นอกจากจะให้นักเรียนได้เชื่อมความรู้เก่ากับความรู้ใหม่แล้ว การสรุปบทเรียนยังช่วยให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเรียนที่ตนประสบด้วย สิ่งสำคัญในการสรุปบทเรียนที่ครูจะต้องรำลึกถึงคือครูจะต้องรู้ว่าบทเรียนจะจบลงในลักษณะใด บทเรียนนั้นมีใจความสำคัญหรือมีแนวคิดสำคัญอย่างไร และควรจะใช้วิธีใดในการสรุปบทเรียนที่น่าสนใจ กิจกรรมการเรียนการสอน

ในชั้นสรุปนั้นเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้หรือจดจำการกระทำที่ผ่านมาได้ดี ตามหลักการเรียนรู้ของนักจิตวิทยา กัทกรี (Guthrey) ดังนั้นในการเรียนการสอนแต่ละครั้งควรจะมีการสรุปบทเรียนโดยใช้กิจกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การสรุปบทเรียนจะได้ผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่จัดขึ้น ซึ่งมีรูปแบบของกิจกรรมที่ควรจัดดังนี้

1. การรายงานหน้าชั้นของตัวแทนกลุ่มต่างๆ
2. การทำรายงานกลุ่มหรือรายงานเป็นบุคคล
3. การเขียนเรียงความ
4. การใช้สื่อโสตทัศนูปกรณ์ เช่น การดูวีดิทัศน์ สไลด์
5. การสนทนาซักถามระหว่างครูกับนักเรียน การใช้คำถาม
6. การใช้เกม และการใช้บทเพลง
7. การมอบหมายงานให้ปฏิบัติ
8. การแสดงต่าง ๆ เช่น บทบาทสมมติ ละครสั้น
9. การจัดนิทรรศการ หรือการศึกษานอกสถานที่

การจัดกิจกรรมชั้นสรุปบทเรียนมีประโยชน์ต่อนักเรียน และครูในการเรียนการสอน ดังนี้

1. ประมวลเรื่องราวที่สำคัญเข้าด้วยกัน
2. เชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนได้
3. ครูรวบรวมความสนใจบทเรียนก่อนที่จะจบบทเรียน
4. สร้างให้มีความเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น
5. ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้กับนักเรียน

กิจกรรมในการประเมินผลการวัดผลและการประเมินผลเป็นขั้นสอนสำคัญอีก ขั้นตอนหนึ่งเช่นกัน การเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จตามความมุ่งหวังหรือไม่ การวัดและประเมินผลเป็นระยะจะทำให้ทราบได้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนหรือเข้าใจในบทเรียนหรือไม่อย่างไร ครูอาจจะประเมินโดยการสังเกต ใช้การตอบคำถามปากเปล่า พูดแสดงความคิดเห็น ทำรายงานกลุ่ม จัดนิทรรศการ การตอบคำถามเป็นข้อเขียน ซึ่งครูเตรียมแบบทดสอบนั้นมาการทดสอบนี้อาจจะใช้เวลา 3 – 5 นาที ก็ถือว่าเป็นการประเมินผลแล้วเช่นกัน

2.5 การวัดและการประเมินผลการสอนตามคู่มือครู

กรมสามัญศึกษา (2534 : 30) ได้กล่าวถึงระเบียบของการวัดและการประเมินผลไว้ว่า หลักสูตรฉบับปรับปรุงเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนสมบูรณ์ทั้งในด้านความรู้พื้นฐานสำหรับการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และพัฒนาอาชีพ นอกจากนี้ยังมีจุดเน้นความต้องการของชาติในด้านการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงต้องการให้มีการพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิดสร้างสรรค์ กระบวนการปฏิบัติงาน กระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม ฯลฯ ระเบียบการประเมินจึงได้กำหนดไว้ว่า จุดประสงค์การเรียนรู้จะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิวิสัย จิตพิสัย และด้านกระบวนการ การวัดและการประเมินผล ระดับการเรียนรู้

การสอน เป็นการวัดและประเมินผลโดยครูผู้สอน เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และการตัดสินผล การเรียนคือ วัดและประเมิน ว่าหลังจากผ่านกระบวนการเรียนการสอนแล้วผู้เรียนรับรู้และใช้กระบวนการ ได้หรือไม่ การวัดในระดับนี้ควรให้ผสมผสานไปกับการวัดตามจุดประสงค์อื่น ๆ ซึ่งจะไม่มีการ แยกสอบเพื่อวัดกระบวนการ

วิธีวัดและเครื่องมือวัดและประเมินผลนั้น มีจุดมุ่งหมายของการวัดอยู่ที่การกระทำ หรือ แผนการกระทำไม่ใช่ผลผลิต ดังนั้นจึงสามารถใช้เครื่องมือวัดได้หลายลักษณะ เช่น แบบสังเกต การปฏิบัติงานกลุ่ม แบบประเมินการพูด แบบประเมินการอ่านออกเสียง แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบทดสอบทั้งปรนัยและอัตนัย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2532 : 15)

2.6 ทฤษฎีสันับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามคู่มือครู

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้จัดประชุมสัมมนา เพื่อให้เป็นแนวทางปฏิบัติการสอนอยู่ในลักษณะเดียวกันโดยเน้นคุณสมบัติ 3 ประการ คือ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหา ได้ ซึ่งเป็นคุณสมบัติตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และจุดหมายปลายทางของการศึกษา การสอนที่จะตอบสนองสมรรถภาพของมนุษย์ เป็นการสอนที่จะช่วยตอบสนองจุดประสงค์ของหลักสูตรได้ หน่วยศึกษานิเทศก์ จึงได้จัดทำการสอนเพื่อตอบสนองสมรรถภาพของมนุษย์โดยจัดทำเป็นคู่มือให้ทุกโรงเรียน ได้ยึดเป็นแนวการสอนที่เรียกว่า คู่มือแนวการสอน ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งยึดรูปแบบการเรียนรู้ของโรเบิร์ต เอ็ม กานเย่ และลิสเลส บริจด์ เป็นหลัก (หน่วยศึกษานิเทศก์. 2527 : บทนำ)

2.7 การเรียนรู้ตามแนวของกานเย่

กานเย่ (Gagne. 1965 : 62 – 170) ได้แบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 8 ประเภท ตั้งแต่การเรียนรู้แบบพื้นฐานง่าย ๆ ไปจนถึงการเรียนรู้แบบยากและซับซ้อน ดังนี้

1. การเรียนรู้ เครื่องหมายหรือสัญญาณ (Signal Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองที่จะไม่ให้แสดงออกมาได้ การเรียนรู้ประเภทนี้ได้แก่ การเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขตามแบบของพาฟลอฟ (The Pavlovian Condition Response) ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึก

2. การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง เป็นการเรียนรู้จากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง (Stimulus Response Learning) ผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ผู้เรียนมีความตั้งใจ และรู้ตัวในการเชื่อมโยงการตอบสนองที่เหมาะสมต่อสิ่งเร้าต่างๆ กัน เมื่อทำได้ถูกต้องและเหมาะสมจะได้รับรางวัลหรือการเสริมแรง (Reinforcement)

3. การเรียนรู้แบบลูกโซ่ (Chaining) เป็นการเรียนรู้การประกอบกิจกรรมที่ต่อเนื่องตามลำดับ ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ตั้งแต่ 2 คู่ขึ้นไป เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำและทักษะต่างๆ ในการเคลื่อนไหว (Motor Skills)

4. การเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงด้วยถ้อยคำภาษา (Verbal Association) เป็นเรื่องของการใช้ภาษา เน้นความสำคัญของภาวะภายในมากกว่าแบบที่ 3

5. การเรียนรู้แบบจำแนกความแตกต่าง (Discriminaiton Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถมองเห็นและแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งเร้า เพื่อที่จะตอบสนองสิ่งเร้านั้นให้ถูกต้อง

6. การเรียนรู้มโนคติ (Concept Learning) เป็นการตอบสนองร่วมกันต่อกลุ่มของสิ่งเร้าที่มีความแตกต่างกัน ผู้เรียนต้องเรียนรู้สิ่งที่คล้ายกัน สามารถสรุปความเหมือน และแยกความแตกต่างของสิ่งเร้าได้

7. การเรียนรู้กฎหรือหลักการ (Principle Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความร่วมมือหรือเชื่อมโยงมโนคติ ตั้งแต่ 2 มโนคติ ขึ้นไปเข้าด้วยกัน และจากการที่สามารถตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นได้แล้วจะสามารถนำไปใช้สถานการณ์ต่างๆ ด้วยวิธีการคล้ายคลึงกัน

8. การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยการคิดโดยการรวมกฎเกณฑ์ต่างๆ ของการเรียนรู้ประเภทที่ 7 เข้าด้วยกัน และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้

จากทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวของกานเย่ สามารถจัดรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งอาศัยสมมติฐานเบื้องต้น 5 ประการ คือ (อาคม จันทสุนทร. 2527 : 2 – 3)

1. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนมุ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละบุคคล การจัดรูปแบบการเรียนการสอนนี้ จึงไม่ได้มุ่งที่คนกลุ่มใหญ่ คือมิใช่ระบบกระจายเสียงที่มุ่งให้ความรู้และทัศนคติแก่คนในสังคมรวมๆ แต่จะมุ่งให้กับแต่ละบุคคลที่ร่วมกันในสังคมนั้นๆ

2. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ทำได้ทั้งระบบสั้นและระบบยาว คือ เป็นทั้งการจัดรูปแบบหรือวางแผนการสอนในแต่ละชั่วโมง และการวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยตลอดในบทเรียน หรือในรายวิชานั้นทั้งหมด ซึ่งอาจทำโดยครูแต่ละคน หรือครูช่วยกันทำเป็นคณะก็ได้

3. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนถือว่าการจัดรูปแบบการเรียนการสอนอย่างมีระบบจะมีผลอย่างมากต่อพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน กล่าวคือ ถ้ามีการจัดแบบการเรียนการสอนที่แล้ว คนจะเรียนรู้ได้ดีกว่าปล่อยให้เรียนเองตามธรรมชาติ

4. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ควรจัดทำเชิงระบบ กล่าวคือ มีขั้นตอนตั้งแต่การพิจารณาความต้องการความจำเป็น เป้าหมายและการดำเนินการเป็นขั้นๆ ต่อเนื่องกันไป จนถึงขั้นที่นักเรียนทราบผลการปฏิบัติหรือประเมินวิธีการดำเนินงานได้ผลตามเป้าหมายหรือไม่

5. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ต้องอยู่บนรากฐานความรู้ที่ว่า มนุษย์เรามีการเรียนรู้อย่างไร คือ ต้องการรู้กระบวนการเรียนรู้ต่างๆ

เพราะฉะนั้น การจัดรูปแบบการเรียนการสอนก็คือ การวางแผนการเรียนการสอนให้ออกมาในรูปของระบบ กล่าวคือ เป็นการกำหนดภาพรวมของการเรียนการสอนที่จะจัดดำเนินการให้เห็นถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจจะเป็นระบบขนาดใหญ่ เช่น ระดับการจัดรายวิชา หรือเป็นการออกแบบระยะยาว หรือในระบบย่อย ๆ เช่น ในระดับการสอนแต่ละชั่วโมง

2.8 หลักการและเหตุผลในการจัดรูปแบบการเรียนการสอน

อาคม จันทสุนทร (2527 : 6 – 7) กล่าวถึงหลักการและเหตุผลในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวของกานเย่ ได้ดังนี้

1. ต้องเริ่มด้วยการหาความต้องการและความจำเป็น ของการเรียนการสอนนั้นในกลุ่มผู้รับผิดชอบเพื่อกำหนดเป้าหมายใหญ่ๆ ของการเรียนการสอนพร้อมกับดูว่า มีทรัพยากรสิ่งสนับสนุนที่จะใช้ในการเรียนการสอนมีอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด มีข้อจำกัดอย่างไร
2. จุดประสงค์แต่ละรายวิชานั้น จะสามารถระบุถึงสมรรถภาพในการเรียนรู้แต่ละสมรรถภาพได้ ซึ่งจะสามารถระบุสมรรถภาพให้เห็นได้ชัดเจนขึ้น
3. นำเป้าหมายใหญ่ๆ ในการเรียนการสอนมากำหนดโครงสร้างหลักสูตรโดยถือเป้าหมายใหญ่ในข้อ 1 โดยมีเป้าหมายของแต่ละรายวิชา
4. ระบุถึงสมรรถภาพต่างๆ ให้ชัดเจน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามสภาพของสมรรถภาพต่าง ๆ ทั้งสภาพภายใน และสภาพภายนอกได้ถูกต้อง การใช้แต่ละหลักการเรียนรู้ต่างๆ ไป จะใช้ได้แต่ในวงกว้างเท่านั้น การรู้และการใช้หลักการเรียนรู้เฉพาะแต่ละสมรรถภาพจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
5. เมื่อรู้สภาพหรือเงื่อนไขของการเรียนรู้แต่ละสมรรถภาพ จะช่วยให้มีการวางแผนกำหนดลำดับขั้นตอนของการเรียนการสอนได้ดีขึ้น กล่าวคือจะทำให้สามารถจัดทำลำดับขั้นการเรียนรู้ในแต่ละเรื่องได้ว่า ถ้าจะเรียนรู้เรื่องใด ต้องมีความสามารถพื้นฐานอะไรบ้างมาก่อนและสามารถที่จะทำเป็นภาพของขั้นตอนหรือการจัดลำดับสิ่งที่จะเรียนของเรื่องนั้นๆ ให้เห็นอย่างชัดเจนได้
6. ขั้นตอนต่อมาของการวางแผนการเรียนการสอนก็คือ ต้องทำเป็นหน่วยย่อยๆ ที่มีขอบเขตแคบลง แต่มีรายละเอียดมากขึ้น
7. เมื่อแต่ละรายวิชาทำเป็นหน่วยย่อย หรือเป็นบทเรียน ซึ่งมีจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมที่ชัดเจนแล้ว เราก็ต้องจัดสภาพภายนอกคือ จัดสถานการณ์ต่างๆ ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์นั้นๆ ทั้งนี้รวมทั้งการปฏิบัติของครูและการจัดสื่อการเรียนการสอนต่างๆ ซึ่งจะต้องหาทางเลือกที่ดีจะได้ผลตามจุดประสงค์นั้น
8. ขั้นตอนสำหรับที่จะทำให้การเรียนการสอนสมบูรณ์ก็คือ การประเมินผลซึ่งจะต้องประเมินตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ การประเมินผลในแต่ละบทเรียนตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ใช้แบบทดสอบแบบเลือกตอบ

2.9 การจัดเหตุการณ์การสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของมนุษย์

ในการสอนจะต้องเป็นไปตามลำดับขั้น โดยยึดตามจุดประสงค์และคำนิยามถึงสมรรถภาพของนักเรียน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับกระบวนการของการเกิดการเรียนรู้ในสมองของคนเรา ซึ่งมีลำดับขั้นดังนี้ (มัลลิการ์ พงษ์ปริตร. 2527 : 140 – 141)

1. เราความสนใจ เป็นวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนวิธีหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องใช้เวลามากนัก ครูอาจใช้วิธีพูดคุย ชักถามหรือมีวัสดุอุปกรณ์ใดๆ ก็ตามที่จะเชื่อมโยงไปถึงสิ่งเรียนใหม่ในวันนี้ มาเสนอแก่นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสนใจในตัวและพร้อมที่จะเริ่มบทเรียน

2. แจ้งจุดประสงค์ คือ การบอกให้เด็กทราบว่า วันนี้จะได้เรียนเรื่องอะไร และเมื่อเรียนรู้แล้วสามารถทำอะไรได้บ้าง การแจ้งหัวข้อ หรือเรื่องที่จะสอนให้เด็กทราบล่วงหน้าก่อนจะเริ่มบทเรียนนี้ เป็นวิธีการทำให้ตั้งใจวิธีหนึ่ง และเป็นการวางแผนให้แก่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนว่า การเรียนการสอนและการเรียนรู้ในครั้งนี้น่าจะมีทิศทางไปในแนวไหนเป็นการตั้งเป้าหมายเอาไว้เพื่อกันการหลงทาง สำหรับวิธีการแจ้งจุดประสงค์ให้น่าสนใจนั้น เป็นเทคนิคของผู้สอนแต่ละคน แต่ไม่จำเป็นต้องใช้เวลามากนัก

3. ทบทวนความรู้เดิมก่อนจะสอนเรื่องใหม่ต่อไป ครูผู้สอนควรแน่ใจเสียก่อนว่าความรู้เดิมของเด็กมีเพียงพอแล้ว ถ้าความรู้เก่ายังไม่แน่น แต่เด็กต้องรับของใหม่ต่อไป จะทำให้พื้นฐานความรู้ของเด็กคลอนแคลน ซึ่งจะมีผลเสียต่อขั้นตอนในการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านทักษะเขาวนปัญญา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ถ้าเรื่องที่จะสอนในวันนี้คือ เรื่องการหารเลข ครูก็ควรทบทวนให้แน่ใจเสียก่อนว่า เด็กบวก ลบ และคูณเป็นแล้ว วิธีการที่จะทบทวนและซักซ้อมให้ครูเกิดความมั่นใจ อาจทำได้โดยวิธีซักถาม บอกเล่าหรือโดยการสอบที่เรียกว่า ทดสอบก่อนสอน

4. การเสนอบทเรียนใหม่โดยใช้อุปกรณ์มาช่วย โสตทัศนูปกรณ์ และสื่อการสอนใด ๆ ที่เหมาะสมอาจนำมาใช้ในชั้นตอนนี้ เพื่อให้การเรียนบทเรียนใหม่น่าสนใจ และชวนติดตามในกรณีที่ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ประกอบก็ไม่ใช่เรื่องที่ครูจะต้องวิตกกังวลแต่ประการใด เพราะครูเท่านั้นที่รู้ว่าอะไรที่จะเหมาะสมสำหรับเด็กในกลุ่มของตน ตัวอย่างเช่น ในชั่วโมงสังคมศึกษา แผนที่ประเทศที่นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ก็เป็นอุปกรณ์ที่เพียงพอแล้ว ครูอาจนำมาใช้ได้ทั้งในชั้นเร้าความสนใจ และในตอนเสนอบทเรียนใหม่

5. ครูให้แนวความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานพอที่นักเรียนจะฝึกปฏิบัติไป ชั้นนี้เป็นชั้นที่ครูจะเป็นผู้ให้แนวทางการเรียนรู้แก่เด็กนักเรียนโดยวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสมรรถภาพของมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของจุดประสงค์ปลายทางของคาบนั้น เช่น ถ้าจุดประสงค์ปลายทางบ่งไว้ว่าต้องการให้นักเรียนตอนกึ่งต้นไม้ได้ถูกต้อง (ทักษะการเคลื่อนไหว) ในชั้นนี้ครูก็ควรสาธิตและแนะนำวิธีการให้นักเรียนได้ดู เพื่อจะได้ลงมือปฏิบัติในขั้นต่อไป

6. นักเรียนปฏิบัติ เนื่องจากในปัจจุบันนี้ เรามุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติ เราควรเริ่มส่งเสริมตั้งแต่ในชั่วโมงเรียนเป็นต้นไป ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมในห้องเรียน ได้มีโอกาสแสดงความคิดและแสดงออกตามสภาพการณ์ที่เหมาะสมเพื่อนักเรียนเหล่านั้นจะได้เป็นนักคิด นักทำ มีความคิดริเริ่ม สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

7. นักเรียนทราบผลการปฏิบัติ การที่นักเรียนลงมือกระทำกิจกรรมใดๆ แล้วได้ทราบผลทันทีว่าที่ทำลงไปนั้นถูกต้อง ดีหรือไม่ดีประการใดนั้น ย่อมจะเป็นผลดีแก่นักเรียนเอง ข้อบกพร่องบางอย่าง ถ้าทิ้งไว้เนิ่นนานโดยไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข ผู้กระทำผิดก็เกิดความเคยชินเป็นนิสัย และยากแก่การเปลี่ยนแปลงในภายหลัง ในชั้นนี้ครูอาจเป็นผู้ให้คำติชมแก้ไขด้วยตัวเอง หรืออาจให้กลุ่มหรือแม้แต่ตัวนักเรียนเป็นผู้ประเมิน โดยทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสม

8. การประเมินผลการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ การประเมินผลการเรียนในแต่ละคาบเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง เพราะจะเป็นสิ่งที่ยืนยันให้ผู้สอนทราบว่า การสอนของตนในคาบนั้นบรรลุ

จุดมุ่งหมายหรือไม่ บางครั้งครุคิดว่าตนได้สอนไปตามที่ตนต้องการแล้ว แต่ปรากฏว่านักเรียนยังไม่เข้าใจและยังไม่ถึงจุดประสงค์นั้น วิธีการที่จะต้องปฏิบัติก็คือครูอาจประเมินดูได้จากการทดสอบย่อยหรือจากการสังเกต และเมื่อผลจากการประเมินในคาบนั้น พบว่า การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายแล้วย่อมเป็นนิมิตหมายอันดีว่า ถ้าเป็นเช่นนี้ไปทุกๆ คาบ ทุกๆ บทเรียนแล้ว การสอนของครูโดยส่วนรวม ก็ย่อมจะบรรลุจุดประสงค์ของรายวิชาด้วย

9. เน้นให้เด็กเกิดความมั่นใจ และสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ คือ การที่ครูสรุปเน้นและย้ำให้เด็กมีความเข้าใจในสิ่งที่ตนเรียนในคาบนั้นอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น วิธีการที่ครูจะทำได้ดีคือ อาจยกสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกันกับสิ่งที่ได้เรียนมาให้ให้นักเรียนลองคิดทำ ดูว่าทำได้หรือไม่ ครูอาจให้การบ้าน ให้ทำรายงานหรือให้หาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากความรู้ที่ได้เรียนในชั้น

จากลำดับขั้นของเหตุการณ์การสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของมนุษย์ เมื่อนำมาจัดทำแผนการสอน สามารถจัดขั้นตอนได้ดังนี้ (สารภี รัตนบุรี. 2523 : 208 – 209)

ขั้นที่ 1 ได้รับความสนใจ

ขั้นที่ 2 แจ้งให้นักเรียนทราบจุดประสงค์ของบทเรียน

ขั้นที่ 3 ทบทวนความรู้เดิมก่อนที่จะสอนเรื่องใหม่ต่อไป

ขั้นที่ 4 เสนอบทเรียนใหม่โดยใช้วัสดุอุปกรณ์เข้าช่วย

ขั้นที่ 5 การให้แนวทางในการเรียนรู้

ขั้นที่ 6 ปฏิบัติ

ขั้นที่ 7 แจ้งผลการปฏิบัติการ

ขั้นที่ 8 ประเมินผลการการสอนตามจุดประสงค์

ขั้นที่ 9 ส่งเสริมความมั่นใจ และถ่ายโอนการเรียนรู้

ในการทำแผนจะต้องคำนึงถึงวิธีการในการทำแผน ดังนี้ (มัลลิการ์ พงษ์ปริตร. 2527 : 157)

1. วิเคราะห์จุดประสงค์

1.1 ดูว่าจุดประสงค์ปลายทางของการเรียนรู้ในคาบนั้นๆ คืออะไร มุ่งเน้นสมรรถภาพใดเป็นสำคัญ และมีสมรรถภาพอันใดเป็นเครื่องสนับสนุน จากนั้นจึงแยกจุดประสงค์ปลายทางออกเป็นจุดประสงค์ย่อย

1.2 จัดเนื้อหาสาระความเหมาะสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่เขียนไว้ของวิชาที่จะใช้เป็นสื่อ นำตามลำดับขั้นตอน ก่อนหลังตามจุดประสงค์ที่เขียนไว้

2. วิเคราะห์การเรียนรู้

2.1 วิเคราะห์ดูว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ขั้นคาบนี้ได้ จำเป็นต้องมีประสบการณ์เดิมอะไรบ้าง

2.2 จะจัดสภาพการเรียนการสอนอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับสมรรถภาพของการเกิดการเรียนรู้ของมนุษย์แต่ละสมรรถภาพ

2.3 จะจัดลำดับเหตุการณ์การเรียนการสอนอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับการเกิดการเรียนรู้ในสมองคน

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ

3.1 ความหมายของการคิด

การคิด คือ การดำเนินไปของกิจกรรมทางสมองอย่างมีวัตถุประสงค์ อาจจะเป็นเพื่อสร้างกฎเกณฑ์ เพื่อแก้ปัญหา ช่วยตัดสินใจ หรือพยายามทำความเข้าใจ ซึ่งการคิดไม่ใช่สิ่งลึกลับ แต่มีรูปแบบที่เรียนรู้ได้ (Ruggiero. 1988 : 2 – 3)

เมอร์เซด (Ruggiero. 1988 : 3 – 4; citing Mursell. n.d.) ได้อธิบายถึงการคิดในลักษณะการทำงานของสมอง 2 ส่วนคือ ส่วนที่ทำหน้าที่ผลิตและส่วนที่ลงความเห็น โดยส่วนที่ทำการผลิตเป็นการคิดในด้านสร้างสรรค์มองปัญหาหลายๆ ด้าน มีการสืบค้นสร้างแนวคิดหลายๆ แบบ และส่วนที่ลงความเห็นจะเกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยต้องประเมินจากสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น มีใช้บนความรู้สึกของตนเองและคิดอย่างมีเหตุผล แยกแยะข้อดีข้อเสียของแนวคิดต่าง ๆ เป็นการคิดอย่างมีเหตุผลทางตรรกวิทยา สำหรับนักการศึกษาของไทยได้ให้ความหมายของการคิดว่าเป็นการสำรวจตรวจสอบประสบการณ์เพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อความเข้าใจ การตัดสินใจ การวางแผน การแก้ปัญหาตัดสินใจหรือประเมินคุณค่า (กรมสามัญศึกษา. 2530 : 26)

การคิดเป็น คือ การที่คนมีวิธีการนำความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่สะสมออกมาใช้แก้ปัญหาแปลกๆ ใหม่ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาที่อยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บุญทัน อยู่สมบูรณ์. 2533 : 235) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของจรูญ คุณมี ซึ่งกล่าวว่า การคิดเป็น คือความคิดในทางสร้างสรรค์ รู้จักประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและสังคม (จรูญ คุณมี. 2521 : 4)

สำหรับแนวคิดของบลูม (Bloom. 1979 : 38 – 40) เกี่ยวกับการคิดและการแก้ปัญหา นั้น บลูม กล่าวว่า แม้ความจำ ความรู้ จะเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญในการศึกษา แต่ก็ยังเป็นพื้นฐานสู่สิ่งคาดหวังที่สูงกว่า คือ การที่ผู้เรียนสามารถใช้เทคนิค หรือนำหลักการข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ได้อย่างเหมาะสมเมื่อเผชิญสถานการณ์ใหม่ การกระทำของผู้เรียนในลักษณะดังกล่าวนี้ บางคนเรียกว่าเป็นการคิดวิจารณ์ญาณ ซึ่ง จอห์น ดิวอี้ เรียกว่าการคิดสะท้อนกลับ (reflective thinking) (Dewey. 1933 : 12) หรือหลายๆ คนในปัจจุบันเรียกว่าการแก้ปัญหา นั่นก็คือความสามารถของบุคคลในการค้นพบข้อมูลที่เหมาะสม และเทคนิคการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ซึ่งต้องใช้การ วิเคราะห์ มีความเข้าใจในสถานการณ์ใหม่ โดยนำความรู้พื้นฐานที่พร้อมจะนำไปใช้ได้ ตลอดจนความสามารถในการประยุกต์สิ่งต่างๆ ไปใช้ในความจำกัดของสถานการณ์ต่างๆ ได้ การคิดเป็นลักษณะที่เฉพาะของมนุษย์ เกี่ยวข้องกับการจัดการกับข้อมูลใหม่ที่ได้รับและการจัดการกับข้อมูลที่เคยผ่านการเรียนรู้มาแล้ว เพื่อนำไปสู่การตอบสนองครั้งใหม่ในสถานการณ์ใหม่ที่กำลังเผชิญอยู่ (Berger. 1984 : 306) การคิดเป็นกระบวนการทางสมองที่เกิดขึ้นภายใน ขึ้นอยู่กับความสามารถของสมองแต่ละซีกของมนุษย์ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล การคิดเริ่มต้นเมื่อมีการกระตุ้นประสาทรับรู้จากสิ่งแวดล้อม และสมองมีการเลือกรับรู้การกระตุ้นนั้น สมองของมนุษย์สามารถคิดได้ตั้งแต่ขั้นต่ำ คือ การคิดสิ่งที่ยังไม่ซับซ้อนจนถึงการคิดขั้นสูง ซึ่งเป็นการคิดสิ่งที่ยับ

ซ้อนตามความสัมพันธ์ของกฎเกณฑ์หรือปรากฏการณ์ ความสามารถในการคิดจะมีการพัฒนาเป็นลำดับจากง่ายไปยาก

การคิดประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ๆ 2 อย่าง คือ การใช้เหตุผลและการจินตนาการ โดยที่การใช้เหตุผลเป็นการควบคุมกระบวนการทางสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับเป้าหมายและเป็นระบบ การใช้ข้อมูลเพื่อไปสู่การตัดสินใจ ในขณะที่จินตนาการเป็นการนำสัญลักษณ์ที่เป็นประสบการณ์ในอดีตมาจัดการใหม่ โดยปราศจากความเป็นจริงหรือทิศทางความคิด การคิดเป็นตัวกลางระหว่างการเรียนรู้และการตอบสนองและใช้ผลผลิตของความจำในการสร้างข้อมูลใหม่ การคิดวิจรณ์ญาณถือว่าการคิดในขั้นสูงที่เป็นผลผลิตของการใช้เหตุผล ส่วนการคิดในเชิงสร้างสรรค์เป็นทั้งการใช้เหตุผลและการจินตนาการ ยังมีข้อสรุปที่ไม่ตรงกันเกี่ยวกับการคิดในสองลักษณะนี้ว่าความคิดแบบใดเป็นความคิดที่สูงหรือกว้างกว่า แต่ในความเห็นโดยรวมแล้ว ความคิดทั้งสองแบบนี้ถือเป็นการคิดในระดับสูงของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

3.2 ประเภทของการคิด

ซาโรธ บัวศรี (2521 : 9 - 10) ได้แยกประเภทการคิดที่พัฒนามาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ก่อนคริสตกาล จนถึงสมัยของจอห์น ดิวอี้ ความเข้าใจในเรื่องการคิดได้มีวิวัฒนาการตามลำดับดังนี้ (กรรณิกา อินทรโยธิน. 2534 : 41 - 42)

1. การคิดโดยแยกประเภท (Thinking by Classification) ในสมัยอริสโตเติล เริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับพืชและสัตว์กันมาก อริสโตเติล จึงคิดแบ่งพืชออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อการมองเห็นได้ง่ายขึ้น และเข้าใจยิ่งขึ้นไม่ปนเปกัน เช่น แบ่งพืช เป็นพืชประเภทใบเลี้ยงเดี่ยว (Monocotyledon) และประเภทใบเลี้ยงคู่ (Decotyledon) เป็นต้น การรู้จักแบ่งกลุ่ม รู้จักแยกแยะเป็นชนิด และรู้จักแบ่งประเภทเหล่านี้ นับว่าเป็นการคิดที่สำคัญอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ นคณิตศาสตร์หรือมนุษยวิทยา หรือประวัติศาสตร์ ย่อมจะใช้การแบ่งชนิดหรือแบ่งประเภท

2. การคิดโดยตัดประเด็น (Thinking by Elimination) ไปทีละอย่างก็เป็นการคิดที่เห็นได้ชัดเจน และใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวันหรือในการสืบสวนสอบสวน

3. การคิดแบบอุปมัย (Inductive Thinking) เป็นการคิดจากส่วนรายละเอียดไปสู่ ส่วนสรุป การคิดแบบอุปมัย เริ่มต้นและการทดลองอ่าน และเห็นว่าเป็นจริงจึงสรุป

4. การคิดแบบปรนัย (Deductive Thinking) เป็นการคิดแบบตรงกันข้ามกับการคิดแบบอุปมัย นั่นคือ เริ่มต้นจากข้อสรุปหรือทฤษฎีก่อน

5. การคิดแบบไตร่ตรอง หรือการคิดสะท้อน (Reflective Thinking) การคิดแบบนี้คือ วิถีวิทยาศาสตร์ใช้กันอย่างแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน ในวงการศึกษารเรียกว่า วิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving Method) หรือวิธีการแห่งปัญญา (Method of Intelligence)

การคิดทั้ง 5 แบบดังกล่าว นักปรัชญาลัทธิพิสูจนนิยมถือว่าการคิดแบบไตร่ตรอง เป็นวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทั้งความมุ่งหมายของการศึกษา และเป็นทั้งวิธีการของการศึกษาที่ว่าเป็นความมุ่งหมายนั้นก็คือ เรามุ่งหมายให้ผู้เรียนคิดเป็น ถึงขั้นคิดวิเคราะห์ได้ ซึ่งหมายความว่า ต้องสอนวิธีการคิดดังกล่าวนี้ให้เป็นที่เข้าใจ และคล่องแคล่วทุกขั้นตอน อันเป็นการทำให้ผู้เรียนรู้

จัดแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการนี้จนเป็นนิสัย เมื่อประสบกับปัญหาใดๆ ในชีวิตต่อไปข้างหน้าก็จะไม่ตกใจจนเกินไป แต่รำลึกถึงวิธีการแก้ปัญหานี้ได้ และพยายามนำไปใช้ในการแก้ปัญหา เหล่านั้นตามแต่กรณี ลักษณะดังกล่าวคือ “คิดเป็น” (สาโรช บัวศรี. 2521 : 10)

วิทกิน และคนอื่น ๆ (พจนารถ บัวเขียว. 2535 : 19 ; อ้างอิงมาจาก Witkin and others. 1974 : 39) ได้แบ่งการคิดออกเป็น 2 แบบ คือ

1. การคิดแบบไม่ขึ้นกับสภาพรอบข้าง เป็นการคิดที่ยึดถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลางการคิดแบบนี้ไม่ต้องอาศัยข้อมูลจากภายนอกหรือจากสภาพรอบข้าง การตัดสินใจด้วยเหตุผลโดยถือเอาสิ่งที่ปรากฏอยู่จริงในสิ่งเร้าเป็นเกณฑ์

2. การคิดแบบขึ้นกับสภาพรอบข้าง เป็นการคิดที่อาศัยข้อมูลจากภายนอก หรือจากสภาพรอบข้างโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ของตนเป็นส่วนประกอบช่วยในการตัดสินใจ

ในเรื่องของประเภทหรือลักษณะการคิด กานเย่ (สมเจตน์ ไวยากรณ์. 2530 : 13 ; อ้างอิงมาจาก Gagne. 1970 : 283) ได้จำแนกไว้ 2 ประเภท คือ

1. การคิดอย่างไม่มีทิศทาง เป็นการคิดจากสิ่งที่พบเห็นจากประสบการณ์ตรงจากสิ่งที่ได้ยินหรือได้ฟังมา เป็นการคิดต่อเนื่อง ได้แก่ การคิดต่อเนื่องอย่างอิสระถึงเหตุการณ์ที่ล่วงมาแล้ว การคิดที่ถูกควบคุมโดยอาศัยคำสั่งเป็นแนว การคิดฝันในขณะที่ยังตื่นอยู่เรียกว่า ฝันกลางวัน การคิดฝัน การคิดหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง โดยอาศัยความเชื่อหรืออารมณ์ของผู้คิด

2. การคิดอย่างมีทิศทางหรือจุดมุ่งหมาย คือ การคิดที่บุคคลได้เริ่มใช้ความรู้พื้นฐานเพื่อทำการกลั่นกรองการคิดที่เพื่อฝันเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายบทสรุป ได้แก่ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการคิดในลักษณะที่คิดได้หลายทางหรือคิดในลักษณะเชื่อมโยง และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ซึ่งเป็นการคิดอย่างมีเหตุผลเพื่อนำไปสู่ทางแก้ปัญหา

การคิดอย่างมีทิศทางและมีจุดมุ่งหมายนี้ คลอสเมียร์ และริบเบิล (Klausmeir and Ripple. 1971) ให้ความเห็นว่า เป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และการแก้ปัญหาของบุคคล ทั้งนี้เพราะในการเรียนรู้และการแก้ปัญหานั้น บุคคลจะต้องรู้จักใช้การคิดวิเคราะห์ทำความเข้าใจข้อความจริงหรือปัญหาในลักษณะต่างๆ และใช้การคิดเชิงสร้างสรรค์ในการค้นหาแนวทางใหม่ๆ ในการเรียนรู้และการแก้ปัญหา

ส่วนบลูม ได้แยกแยะระบบการคิดของคนตามความสามารถด้านความรู้ การคิด ที่มีการซับซ้อนเพิ่มขึ้นตามลำดับ 6 ชั้น ดังนี้

1. ความรู้ ความจำ (knowledge) เป็นความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่มีความหมายเชิงรูปธรรมและสัญลักษณ์

2. ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง ความสามารถทางปัญญาในการจับใจความสำคัญของเรื่องแล้วแปลหรือย่อ ขยาย ให้ผู้อื่นเข้าใจได้

3. การนำไปใช้ (Application) หมายถึง ความสามารถในการนำเอาหลักการ กฎเกณฑ์ ทฤษฎีต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ไปอีกสถานการณ์หนึ่งได้

4. การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

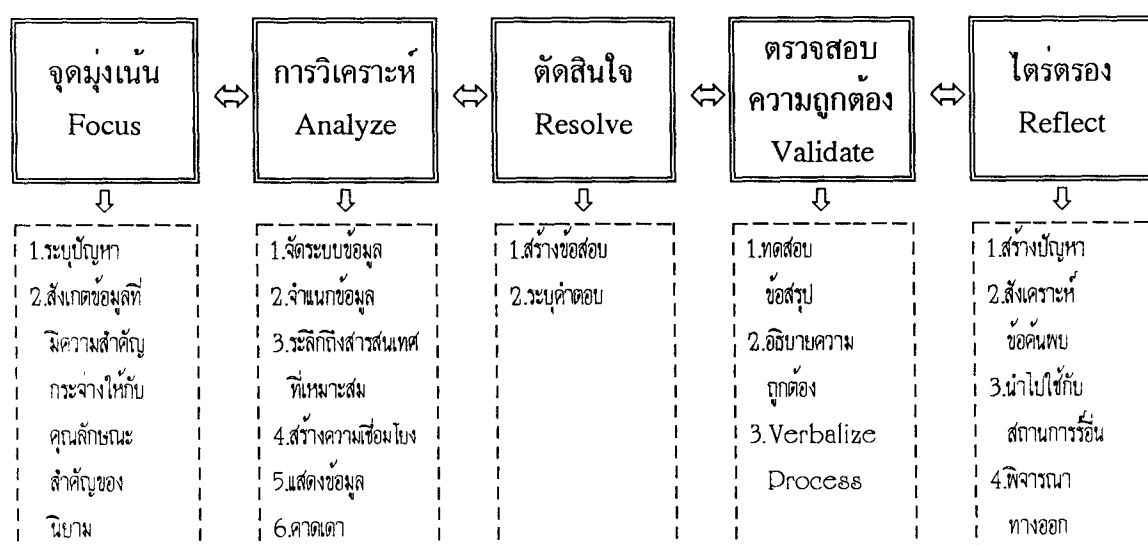
5. การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวมเรื่องราวองค์ประกอบต่างๆ หรือผสมผสานองค์ประกอบเหล่านั้นให้เป็นสิ่งใหม่

6. การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง การวินิจฉัยตัดสินคุณค่าสิ่งของ หรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่งโดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือเกณฑ์มาตรฐาน

การอธิบายถึงลักษณะของการคิด ได้มีนักการศึกษาหลายท่านสร้างรูปแบบของการคิด และมีการอธิบายไว้ในลักษณะที่แตกต่างกัน การคิดขั้นสูงเป็นการคิดที่เริ่มตั้งแต่การคิดในขั้นของการนำเสนอสาระสำคัญต่างๆ ไปใช้ในสถานการณ์จริง จนถึงการประเมินค่า หรือหมายถึงการคิดที่ทำให้เกิดทางเลือกหลายๆ ทาง โดยไม่สามารถคาดเดาหรือบอกวิธีการได้ หรือเป็นการคิดในเชิงเหตุผล มีลำดับขั้นตอนได้คำตอบที่แน่นอน รวมถึงการคิดที่มีการทำนายสถานการณ์ การลงความเห็น การทดสอบสมมติฐาน การสร้างรูปแบบของสาระสำคัญขึ้นใหม่ไปจนถึงการประเมินค่า สาระต่างๆ (divergent & evaluation thinking) (Yinger. 1980 : 23 ; Gagne. 1988 : 62) ตลอดจนการคิดถึงขั้นที่มนุษย์สามารถแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้

การคิดเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของการเกิดการเรียนรู้ของบุคคลที่มีลำดับความยากง่าย หรือความซับซ้อน มนุษย์สามารถคิดได้ในระดับต่ำสุดจนถึงสูง คือการคิดที่มีการประเมินค่า (Bloom. 1979 : 39) หรือความสามารถในการแก้ปัญหา (Gagne. 1988 : 56) เนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความพยายามที่จะเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นและการที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสอดคล้อง มนุษย์จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถของการคิดในระดับนี้

ทั้งนี้ Krulik ได้นำเสนอแผนภาพแสดงความต่อเนื่องของการคิดที่ทุกคนจะต้องใช้ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องการให้หาทางแก้ไข ดังนี้

ภาพประกอบ 2 ยุทธศาสตร์ของการให้เหตุผล (The Heuristics of Reasoning) (Krulik and Rudnick. 1993 : 28)

กระบวนการคิดจะดำเนินไปได้ดี ผู้มีประสบการณ์มากกว่าจะมีการคิดกลับไปกลับมาได้อย่างอัตโนมัติมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อย ผู้สอนจึงต้องพัฒนากระบวนการค้นหาคำตอบด้วยตนเองให้แก่ผู้เรียน เบเยอร์ (Beger. 1984 : 26 – 30) ได้เลือกทักษะและปฏิบัติการโดยใช้เกณฑ์ 3 ประการ คือ

1. เป็นทักษะที่จะใช้ซ้ำในวิชาที่เรียนเป็นส่วนใหญ่
2. ใช้ทั่วไปนอกโรงเรียน
3. ผู้เชี่ยวชาญระบุว่า ทักษะเหล่านี้เป็นปฏิบัติการสำคัญของการคิด

เบเยอร์สรุปว่า การรอบรู้ในปฏิบัติการคิดที่ซับซ้อนใดๆ ต้องการกระทำซ้ำด้วยความเอาใจใส่และต้องใช้เวลา

3.3 การพัฒนาการคิด

จากนิยามความหมายของการคิด ซึ่งมีลักษณะทั้งที่เป็นกระบวนการและความสามารถ อาจกล่าวได้ว่า บุคคลสามารถพัฒนาทักษะหรือความสามารถในการคิดของตนได้ ดังที่ ทาบา (วิลารรณ ปิยะปรภณ. 2535 : 15 ; อ้างอิงมาจาก Tabá. 1965) ได้กล่าวไว้ในข้อตกลงเบื้องต้นของยุทธศาสตร์การสอนของเขาว่า ความคิดเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ และสามารถพัฒนาการเรียนรู้อีกได้ ดังนั้น การคิดจึงสอนได้ (Schiever. 1991 : 138) ซึ่งสอดคล้องกับแวร์เลท (Valette. 1978 : 27) ที่กล่าวสรุปว่า บุคคลสามารถเรียนรู้ที่จะพัฒนาทักษะการคิดและความสามารถของเขา นอกจากรู้จักทักษะการคิด (Cognitive Skills) และกระบวนการคิด (Thinking Processes) มีแบบแผนการพัฒนาที่ต่างกัน และต้องการเวลาที่เหมาะสมและเป็นลำดับ สำหรับการพัฒนาไปสู่จุดสูงสุด ทั้งนี้ ไชซ์เวอร์ได้สรุปว่า บุคคลเรียนรู้ที่จะคิดในวิธีการที่แตกต่างกัน และการพัฒนาหรือแก้ไขทักษะ การคิดที่บกพร่องจะดีที่สุด เมื่อกระทำผ่านลักษณะเฉพาะของบุคคล

การคิด เกิดขึ้นเมื่อมีการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมโดยประสาทรับรู้ของสมอง การคิดเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนเป็นนามธรรม เป็นกระบวนการภายในของบุคคล ไม่สามารถวัดโดยตรงได้ การจะประเมินว่ามีการคิดเกิดขึ้นก็โดยการสังเกตการตอบสนองของบุคคลต่อการ กระตุ้นนั้น บุคคลจะแสดงการตอบสนองว่ามีการคิดเกิดขึ้น ต่อเมื่อมีการกระตุ้นด้วยข้อมูลที่เป็น คำถาม ซึ่งลักษณะการถามจะมีลำดับความยากง่ายหรือความซับซ้อนตามสาระสำคัญที่ต้องการให้คิด ลำดับของการคิดจะเริ่มตั้งแต่ระดับของความรู้ ความจำ จนกระทั่งถึงการประเมินค่า

นอกจากการกระตุ้นให้คิดด้วยการใช้คำถามแล้ว การให้สถานการณ์ที่บุคคลไม่คุ้นเคย ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้เกิดการคิดขึ้นได้ เพราะในสถานการณ์ดังกล่าวบุคคลต้องมีการ เชื่อมโยงข้อมูลหรือนำข้อมูลที่ได้เคยเรียนรู้มาแล้ว มาใช้ในการประเมินสถานการณ์เพื่อนำไปสู่การเข้าใจในสถานการณ์นั้นๆ ในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของบุคคล ความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาก็เป็นกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงการเกิดกระบวนการคิดในบุคคล การที่จะทำให้เกิดการคิดอย่างมีจุดมุ่งหมายหรือมีระบบนั้น บุคคลจะต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือได้รับการกระตุ้นที่มีเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ แต่การที่จะทำให้มีการคิดเกิดขึ้น บุคคลจะต้องมีการพัฒนาขึ้นด้วยตัวของเขาเอง และจะต้องมีโอกาสในการที่จะพัฒนาตลอดจนใช้กระบวนการคิดอย่างต่อเนื่อง

การเรียนการสอนไม่สามารถทำให้เกิดการคิดได้ แต่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้นผู้สอนซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนารูปแบบต่างๆ ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนาการคิด จึงต้องจัดสิ่งแวดล้อมและรูปแบบการเรียนการสอนให้อื้ออำนวยต่อการพัฒนาการคิด โดยเฉพาะ การคิด วิจยารณญาณและการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญาขั้นสูงที่มนุษย์สามารถทำได้ แนวทางการพัฒนาการคิดมีผู้กล่าวไว้หลายแนวทาง เช่น เพอร์คิน (Perkin. 1986 : 4) กล่าวว่า การสอนให้คิดไม่ว่าในแง่มุมใดล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องเชาวน์ปัญญา ดังนั้นการพัฒนาความคิดต้องเข้าใจองค์ประกอบของเชาวน์ปัญญาเป็นพื้นฐาน เชาวน์ปัญญาประกอบด้วย กำลังสมอง กลยุทธ์ และเนื้อหา สำหรับองค์ประกอบที่หนึ่ง คือ กำลังสมองนั้น เป็นความสามารถของเส้นประสาทและเนื้อสมอง ไม่สามารถพัฒนาได้จากการเรียน แต่มีความสัมพันธ์กับอาหารและการกระตุ้นทางสมอง องค์ประกอบด้านกลยุทธ์ เป็นสิ่งพัฒนาได้ ผู้ที่มีความคิดดีเกิดจากการมีกลยุทธ์ในการใช้สมองดี คนเรียนช้าหรือปัญญาอ่อนจะขาดกลยุทธ์ในการจำ การแก้ปัญหาหรือกลยุทธ์อื่นๆ ซึ่งต้องสอนให้เหมาะสมกับแต่ละคน สำหรับองค์ประกอบด้านเนื้อหาคือหลักการหรือความรู้ต่างๆ พบว่าผู้ที่แก้ปัญหาได้ดีย่อมมีพื้นฐานของหลักการและความรู้ที่ดี ดังนั้นการพัฒนาความคิดเมื่อต้องเผชิญกับผู้ที่มีความเชาวน์ปัญญาแตกต่างกันไป จึงต้องเตรียมทั้งเนื้อหาความรู้และการฝึกกลยุทธ์ในการคิด โดยกลยุทธ์ในการคิดจะเป็นรูปแบบที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือทำจนเป็นอัตโนมัติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสืบค้นทางวิทยาศาสตร์

นอกจากนี้เชิดศักดิ์ โมวาสินธุ์ (2530 : 45) ได้เสนอแนวทางในการฝึกสมรรถภาพสมองเพื่อพัฒนาคุณภาพในการคิดไว้ว่า การพัฒนาให้คนมีความสามารถในการแก้ปัญหาทั้งปัญหาเชิงวิชาการและปัญหาทั่วไปได้ดีนั้น ต้องฝึกสมรรถภาพสมองตามความสามารถหรือองค์ประกอบการคิด 4 ด้าน ได้แก่

1. องค์ประกอบการคิดด้านการสังเกต เป็นการฝึกทักษะในการรับรู้และสังเกตสิ่งต่างๆ เพื่อหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่ต้องการเพื่อเป็นประโยชน์ในการคิดค้นปัญหา หรือประกอบการแก้ปัญหาและช่วยส่งเสริมความสามารถด้านความจำอีกด้วย
 2. องค์ประกอบการคิดด้านการประยุกต์ เป็นการฝึกฝนทักษะการคิดด้านเหตุผลพื้นฐานในการขยายโครงสร้างความคิดหรือความรู้เดิมที่มีอยู่ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความสามารถในการรู้จักนำกฎเกณฑ์ต่างๆ ไปใช้
 3. องค์ประกอบการคิดด้านการวิเคราะห์ เป็นการฝึกฝนทักษะการคิดด้านเหตุผลแบบอนุมาน (deductive reasoning) ซึ่งเป็นการส่งเสริมการปรับขยายโครงสร้างการคิดในแง่มุมต่างๆ ที่กว้างไกลกว่าการประยุกต์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำความรู้ทางวิชาการมาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้
 4. องค์ประกอบการคิดด้านการสังเคราะห์ เป็นการฝึกทักษะการคิดด้านเหตุผลแบบอุปมาน (inductive reasoning) ซึ่งเป็นการส่งเสริมการปรับขยายโครงสร้างการคิดและความรู้จากข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่างๆ ที่สังเกตได้มาบูรณาการเป็นความรู้ใหม่
- จะเห็นได้ว่าการที่จะพัฒนาความสามารถในการคิดให้ได้ผลดีนั้น ต้องทำความเข้าใจกับองค์ประกอบพื้นฐานของการคิด รวมทั้งเข้าใจถึงการมีเชาวน์ปัญญาที่แตกต่างกันและรูปแบบการฝึก

กลยุทธการคิด สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการคิดและความสามารถในการแก้ปัญหา

พัฒนาการของเด็กไทย (ประสาธ อิศรภักดี. 2538 : 69 – 70) จากการศึกษาการพัฒนาการทางปัญญาในกลุ่มเด็กไทย ผลการศึกษาพบว่า สอดคล้องกับขั้นพัฒนาตามทฤษฎีของเพียเจต์ ซึ่งศึกษากับเด็กในประเทศตะวันออก จะต่างกันเฉพาะช่วงอายุที่ย่างเข้าสู่ในแต่ละพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งพบว่าเด็กไทยมีการพัฒนาการล่าช้ากว่า

ตัวอย่างงานวิจัยที่น่าสนใจมีหลายเรื่อง เช่น ออปเปอร์ (Oppen. 1971) ได้ศึกษาเด็กไทยที่อยู่ในสังคมเมืองกับสังคมชนบท โดยแยกเป็นพัฒนาการคิดแบบเหตุผลเชิงรูปธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเด็กอายุ 6 – 11 ปี จำนวน 104 คน (เด็กจากสังคมเมือง 50 คน และเด็กจากสังคมชนบท 54 คน) เรื่องที่ 2 เป็นการพัฒนาการคิดหาเหตุผลเชิงนามธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเด็กอายุ 6-16 ปี จำนวน 177 คน (เด็กจากสังคมเมือง 91 คน และจากสังคมชนบท 86 คน) ผลการศึกษาพบว่าระดับขั้นการคิดแบบเหตุผลเชิงรูปธรรมของเด็กไทยมีลักษณะเช่นเดียวกับเด็กในกลุ่มประเทศอื่นๆ แต่เด็กไทยในเมืองและชนบทพัฒนาการถึงขั้นการคิดระดับนี้ เมื่ออายุ 16 ปี ซึ่งช้ากว่าผลการศึกษาของเพียเจต์ถึง 5 ปี

ในประเทศไทยมีผู้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทางปัญญาของเด็กไทยหลายคน ซึ่งประสาธ อิศรภักดี ได้ตั้งข้อสังเกตว่า จากผลการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางปัญญาของเด็กไทยพบว่า มีผลที่สอดคล้องกันอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ

1. พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กไทย มีขั้นพัฒนาสอดคล้องกับทฤษฎีของเพียเจต์ แต่การเข้าสู่ขั้นพัฒนาแต่ละขั้นล่าช้ากว่าผลการศึกษาในกลุ่มเด็กตะวันตก อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในระยะหลังๆ นี้พบว่า การเข้าสู่ขั้นพัฒนาของเด็กไทยใกล้เคียงกับเด็กแถบตะวันตกมากขึ้น
2. เด็กที่อยู่ในสังคมชนบท จะมีระดับพัฒนาการทางปัญญาด้านการคิดต่ำกว่าเด็กในสังคมเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่ว่าจะเปรียบเทียบความสามารถในการคิดเชิงรูปธรรมหรือการคิดเชิงนามธรรมก็ตาม

ผลดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดของเพียเจต์ที่ว่า พัฒนาการทางปัญญาด้านการคิดของเด็กนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านวุฒิภาวะ (Social Transmission) ด้วย

3.4 โครงสร้างของการคิด

เมื่อการวัดทางจิตวิทยาได้พัฒนาขึ้นในครั้งแรกของศตวรรษ มีกลุ่มนักจิตวิทยาเกี่ยวกับความสามารถของมนุษย์ 2 กลุ่ม คือ สเปียร์แมน (Spearman) กล่าวถึงทฤษฎีที่ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบทั่วไป (General Factor) กับองค์ประกอบเฉพาะ (Specific Factor) และได้แบ่งเป็นความสามารถย่อย คือ ความถนัดทางภาษาและความถนัดเชิงปริมาณ ซึ่งสอดคล้องกับ เทอร์สโตน (Thurstone) ที่ได้ทำการวิเคราะห์เขาวนปัญญาของมนุษย์ด้วยวิธีทางสถิติที่เรียกกันว่า Factor Analysis สรุปได้ความว่า เขาวนปัญญาประกอบด้วยความสามารถปฐมภูมิทางสมอง (Primary Mental Abilities) ด้านต่างๆ 7 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ความสามารถทางภาษา (Verbal Ability หรือ Comprehension : V - Factor) การเข้าใจภาษา การใช้ภาษาสื่อความหมาย การเข้าใจความหมายของคำ การสรุปใจความ การเรียงรูปประโยค พวงศัพท์ อ่านเอาเรื่อง คำพังเพย ความสัมพันธ์ของคำ

2. ความสามารถทางการใช้ถ้อยคำ (Word Fluency : W - Factor) การนับ การคำนวณ ความสามารถทางคณิตศาสตร์ คิดเลขได้อย่างรวดเร็ว คล่องแคล่วว่องไว ถูกต้อง แม่นยำ

4. ความสามารถในการเห็นความสัมพันธ์ (Spatial Relationship หรือ Space : S - Factor) ความสามารถเชิงปฏิบัติ ความสามารถเกี่ยวกับมิติสัมพันธ์ การมองเห็นความสัมพันธ์ของภาพหรือสิ่งที่ได้พบเห็น การดูความสัมพันธ์ของภาพ 2 - 3 มิติ ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของรูปแบบต่างๆ

5. ความสามารถทางความจำ (Association Memory : M - Factor) สามารถจำสิ่งของรูปภาพ เหตุการณ์ คำประโยค

6. ความสามารถทางการรับรู้ (Perceptual Speed : P - Factor) ความรวดเร็วในการรับรู้รายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมผัสเปรียบเทียบความคล้ายคลึง ความเหมือน ความแตกต่าง

7. ความสามารถในการคิดหาเหตุผล (Reasoning : R - Factor) หาเหตุผลทางคณิตศาสตร์ หรือการเติมอนุกรม ความสามารถในการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นจากเหตุการณ์ ความสามารถในการจัดประเภทอุปมา อุปไมย และสรุปความได้อย่างมีเหตุผล

ตามความเห็นของจอห์นสัน และไรซิง (Johnson and Rising. 1969 : 107 - 110) มีความเห็นว่า กระบวนการทางสมองที่ซับซ้อนประกอบด้วย

1. การมองเห็นภาพ (Visualizing)
2. การจินตนาการ (Imagining)
3. การจัดทำอย่างมีทักษะ (Manipulation)
4. การวิเคราะห์ (Analyzing)
5. การสรุปในเชิงนามธรรม (Abstracting)
6. การเชื่อมโยงความคิด (Association Ideas)

ในการวัดทางจิตวิทยาปัญหาของการสร้างโครงสร้างถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะให้การวัด Fluid Intelligence ในส่วนเฉพาะและสติปัญญาทั่วไป เช่น

1. ทฤษฎีสเปียร์แมน (1923) เกี่ยวกับเหตุผลอุปมา ให้หลักสำคัญสำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวกับสติปัญญาทั่วไป
2. เทอร์สตัน (1938) ใช้การอุปมาด้วยภาษาและรูปภาพเป็นพื้นฐาน สำหรับตรวจสอบความถูกต้องของทฤษฎี Primary Mental Abilities
3. กิลฟอร์ด (1962) ใช้อุปมาอุปไมยหลายชนิด วัดจำนวนของโครงสร้างของความสามารถทางสติปัญญาที่เป็นองค์ประกอบของโมเดลของเขา

ดังนั้นจะเห็นว่าทฤษฎีการวัดทางจิตวิทยาส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นอุปมาอุปไมย (Analogies) ในฐานะเป็นพื้นฐานของการประเมิน

ครูลิต และรูดลิต (Krulik and Rudnick. 1993 : 3 – 5) ถือว่า การคิดประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ที่มีลักษณะเป็นความสามารถหรือทักษะตามลำดับขั้นจากต่ำไปสูง คือ การคิดในระดับการระลึก (Recall Thinking) จะรวมทักษะการคิดที่มีธรรมชาติเกือบเป็น อัตโนมัตินั้น เป็นความสามารถในการคิดระลึกข้อเท็จจริง การคิดขั้นพื้นฐาน (Basic Thinking) เป็นความเข้าใจความคิดรวบยอดอันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และในโรงเรียน การคิดอย่างนี้มีวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) เป็นความคิดที่ใช้ในการตรวจสอบ เชื่อมโยงและประเมินลักษณะทั้งหมดของทางแก้ปัญหาหรือปัญหา ประกอบด้วยทักษะย่อย ได้แก่ การมุ่งเน้นไปในส่วนข้อมูลในปัญหาหรือสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ การตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์ข้อมูล การจำ และเชื่อมโยงข้อมูลที่เพิ่งได้รับการเรียนรู้ เพื่อกำหนดคำตอบที่มี เหตุผลและความวิเคราะห์สร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความคิดที่เป็นต้นฉบับที่ทำให้ เกิดผลผลิตที่ซับซ้อน ความคิดในระดับนี้ เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่คิดหรือจินตนาการขึ้นเอง ประกอบด้วย ทักษะย่อย ได้แก่ การสังเคราะห์ความคิด การสร้างความคิด และการนำความคิดไปใช้ เพื่อหาประสิทธิภาพของความคิดใหม่ที่สร้างขึ้น

การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณนั้น ในความเห็นของซีเกล (Siegel. 1988 : 38 – 39) ถือเป็นองค์ประกอบในการประเมินเชิงเหตุผล ผู้มีความคิดวิจารณ์ญาณต้องสามารถประเมิน เหตุผลและความสามารถของเขา เพื่อประกันความเชื่อ การกล่าวอ้าง และการปฏิบัติที่เหมาะสม ดังนั้นผู้มีความคิดวิจารณ์ญาณต้องมีความเข้าใจที่ดี และมีความสามารถในการเลือกชนิดของ หลักการที่เหมาะสมต่อการประเมิน มีการปฏิบัติ และตัดสินใจโดยยึดเหตุผล นอกจากนี้จะมี ความสามารถในการประเมินเหตุผลแล้ว ผู้มีความคิดวิจารณ์ญาณจะต้องมีเจตคติเชิงวิจารณ์ญาณ (Critical Attitude) หรือ Critical Spirit ด้วย โดยต้องมีความเต็มใจที่จะทำตามการตัดสินใจและ หลักการต้องยอมรับและนับถือเหตุผล ในลักษณะที่เรียกว่า ความรักเหตุผล (A Love of Reason) ซึ่งในประเด็นนี้ เราไม่เพียงต้องการให้ผู้เรียนของเราสามารถใช้เหตุผลได้อย่างดีเท่านั้น แต่ต้องการให้เขาปฏิบัติได้อย่างจริงจังด้วย

แมคเรค (Mc Reck) เห็นว่า การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณมีลักษณะเป็น Generalized Skill หรือ Abilities หรือชุดของทักษะ หรือความสามารถ ซึ่งใช้หรือประยุกต์กับสถานการณ์หรือ สภาพแวดล้อมต่างๆ การคิดจำเป็นจะต้องมีสิ่งที่คิด ผู้สอนจะต้องช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการใช้ เหตุผล (Reasoning Skill) ซึ่งจะเป็นลักษณะพื้นฐานทั่วไป และสามารถนำไปประยุกต์กับสถานการณ์ และเนื้อหาต่างๆ ได้ ทั้งนี้เขาได้เสนอว่าองค์ประกอบของความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณ คือ ความสามารถในการประเมินเหตุผลได้อย่างเหมาะสม ความพอใจในการใช้ เหตุผล นอกจากนี้ แมคเพค ได้เน้นบทบาทของเหตุผลที่ดีที่มีต่อความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ผู้มีความคิด วิจารณ์ญาณจะก้าวไปโดยใช้เหตุผล จะมองหาเหตุผลเพื่อเป็นพื้นฐานในการ ตัดสินประเมินและกระทำ ฉะนั้นจึงถือว่าการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ จึงเป็นคุณลักษณะที่

เป็นเลิศอันเป็นที่ต้องการ สำหรับกิจกรรมทางการศึกษาเป็นอุดมคติทางการศึกษา (Educational Idea) ที่จำเป็นต้องมุ่งเข้าไปหา (Siegel. 1988 : 38)

ในการพิจารณาตัดสินหรือลงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องใดๆ บุคคลจำเป็นต้องตกลงใจว่า หลักฐานชนิดใดที่จะนำมาพิจารณา จะให้นำหลักฐานแต่ละชนิดอย่างไร จะรวบรวม หลักฐาน ชนิดต่างๆ อย่างไร และจะแปลข้อสรุปของเขาไปสู่ความเป็นไปได้ตามสมมติฐานเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อความสอดคล้องกับผลที่ได้จริงตามเป้าหมายอย่างไร (Sternberg. 1985 : 176)

3.5 ความหมายของการคิดวิเคราะห์

ตามพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช (2530 : 492) คำว่า “คิด” หมายความว่า “นึก ดำริ ระลึก ตรึกตรอง” ส่วนคำว่า “วิเคราะห์” มีความหมายว่า ดู สังเกต ใคร่ครวญ แยกออกเป็นส่วนๆ ดังนั้นคำว่า คิดวิเคราะห์ จึงมีความหมายว่า เป็นการคิดพิจารณา ตรึกตรอง ใคร่ครวญ อย่างละเอียดรอบคอบ ในเรื่องราวต่างๆ อย่างที่มีเหตุผล โดยหาส่วนดี ส่วนบกพร่องหรือจุดเด่น จุดด้อยของเรื่องนั้นๆ แล้วเสนอแนะสิ่งที่ดีที่เหมาะสมนั้นอย่างยุติธรรม

ไซซ์เวอร์ (บุญชู ชลชัยเกียรติ. 2539 : 12 - 13 ; อ้างอิงมาจาก Schiever. 1991 : 3) ให้ความหมายว่าความคิดของมนุษย์มีความมหัศจรรย์และซับซ้อน คำอธิบาย และแผนภูมิของ กระบวนการคิด หรือทักษะการคิดก็ไม่สามารถจะเข้าไปจับความซับซ้อนหรือสาระของการคิดได้ ดังนั้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นักจิตวิทยา และนักวิจัยได้พยายามที่จะอธิบาย ให้ความหมายและ วิเคราะห์โครงสร้างของความสามารถในการคิดในลักษณะต่างๆ กัน ตามความเชื่อหรือทฤษฎีที่ บุคคลนั้นๆ ศึกษา ดังจะเห็นได้จากบางกลุ่มเรียกความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาว่าสมรรถภาพ สมอง บางกลุ่มเรียกเชาวน์ปัญญาหรือความถนัด ซึ่งชื่อเรียกดังกล่าวนี้นำไปสู่นิยามของความคิด ในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้น Bruner และคนอื่นๆ (Bruner and others) และ ทาบ (Taba) ให้ความหมายสอดคล้องกันว่า การคิดเป็นกระบวนการที่ใช้ในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept Formation) ด้วยการจำแนกความแตกต่าง การจัดกลุ่ม และการกำหนดชื่อเรียกเกี่ยวกับข้อความจริงที่ได้รับ และเป็นกระบวนการที่ใช้ในการแปลความหมายข้อมูล รวมถึงการสรุปอ้างอิงด้วยการ จำแนกรายละเอียด การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้รับ ตลอดจนเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการ นำกฎเกณฑ์ต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีเหตุผลและเหมาะสม ขณะที่ ฮิลการ์ด (Hilgard. 1962) ให้ความหมายว่า การคิดเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสมองเนื่องจากกระบวนการใช้สัญลักษณ์ แทนสิ่งของหรือสถานการณ์ต่างๆ หรือเป็นกระบวนการที่ภาพหรือสัญลักษณ์ของสิ่งของหรือ สถานการณ์ต่างๆ ปรากฏในแนวความคิดหรือจิตใจ แต่สำหรับ กิลฟอร์ด (กิตินา แชมมณี และคณะ. 2540 : 4 ; อ้างอิงมาจาก Guilford. 1967) ให้ความหมายว่า การคิดเป็นการค้นหาหลักการโดยการแยกแยะ คุณสมบัติของสิ่งต่างๆ หรือข้อความที่ได้รับจริง แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป อันเป็นหลักการของข้อความจริงนั้นๆ รวมถึงการนำหลักการดังกล่าวไปใช้ในสถานการณ์ที่ต่างไปจาก เดิม (Generalization) นอกจากนี้ เพียเจต์ (Piaget. 1975) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการคิดของบุคคลว่า เป็นกระบวนการที่มี 2 ลักษณะ คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง (Accommodation)

ซึ่งเป็นการดัดแปลงหรือปรับปรุงโครงสร้างที่เกิดจากประสบการณ์เดิมของตนให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ และการปรับเข้ากับโครงสร้าง โดยการจัดสิ่งเร้าหรือข้อความจริงที่ได้รับเข้าเป็นพวกเดียวกับกระบวนการอันนำไปสู่ทางแก้ปัญหา ฮิลการ์ด (สมเจตน์ ไวยากรณ์. 2530 ; อ้างอิงมาจาก Hilgard. 1962 : 336) อย่างไรก็ตาม มีผู้มองความคิดในลักษณะที่ต่างออกไป เช่น ครูลิดและ รุดนิก (Krulik and Rudnick. 1993 : 1) ที่เห็นว่า “ความคิด” เป็นความสามารถ (Ability) ที่จะเข้าถึงหรือนำไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้องจากข้อมูลที่กำหนดให้ เด็กต้องสร้างความคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติเชิงนามธรรมจากความสัมพันธ์ในสถานการณ์ของปัญหา จากนั้นจึงตรวจสอบความถูกต้องและอธิบายยืนยันข้อสรุปของเขา ข้อสรุปนี้จะถูกรวมไว้ในรูปของความคิดใหม่ (New Idea)

ดังนั้น อาจกล่าวสรุปได้ว่า ความคิดในทัศนะของนักจิตวิทยาและนักวิจัยที่กล่าวมา มีลักษณะที่เป็นทั้งกระบวนการและความสามารถหรือทักษะ ดังนั้นการคิดจึงเป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามความถูกต้องเหมาะสมในทางที่สังคมต้องการ

3.6 ความหมายของการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ

คำว่า “การคิดเชิงวิจารณ์ญาณ” เป็นคำที่มีผู้ใช้ชื่อภาษาไทยที่แตกต่างกันออกไป เช่น การคิดวิจารณ์ญาณ (นิพนธ์ วงศ์เกษม. 2534 ; ประเทืองทิพย์ นวพรไพศาล. 2535 ; ชาลิณี เอี่ยมศรี. 2536 และดวงเนตร ธรรมดูล. 2539) การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (สุนีย์ ธีรธาดร. 2525; วลัย อรุณี. 2530) การคิดวิพากษ์วิจารณ์ (จารุวรรณ ภัทรนาวิน. 2532) เป็นต้น เนื่องจากการคิด วิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการทางสมองที่มีความซับซ้อน ดังนั้นเพื่อพิจารณาความหมายของการคิดวิจารณ์ญาณที่มีผู้นิยามไว้ จึงพบว่านักจิตวิทยา นักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการคิดหลายคนได้ให้นิยามการคิดวิจารณ์ญาณไว้หลายลักษณะ ซึ่งแตกต่างกันไปตามแง่มุมในการพิจารณาของแต่ละบุคคล ทุกนิยามล้วนมีความถูกต้อง เมื่อพิจารณากระบวนการคิดในแต่ละครั้งพบว่าต้องประกอบด้วยสิ่งที่จะคิด ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะคิด วิธีการคิด และจุดมุ่งหมายของการคิดที่แตกต่างกัน (Chuska, 1986) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้นักจิตวิทยา นักการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญและนักทฤษฎี สามารถจำแนกการคิดออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้พยายามพิจารณาความหมายของการคิดวิจารณ์ญาณ การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ที่มีผู้เสนอไว้ มีประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นคือ ปัญหาที่นำมาคิด จุดมุ่งหมายของการคิด และกระบวนการคิด พบว่า สามารถจัดหมวดหมู่คำนิยามที่มีผู้กล่าวไว้ในลักษณะใหญ่ ๆ ได้ 2 กลุ่ม ซึ่งเป็นไปตามการจำแนกของ De Bono (1976) และความเห็นของ Yinger (1980) ที่ได้จำแนกคตินิยามของการคิดวิจารณ์ญาณออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. คำนิยามที่มีความหมายกว้าง ได้แก่ การนิยามการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในลักษณะที่เป็นกิจกรรมทางสมองที่เป็นกระบวนการคิดโดยทั่วไป (general thinking process) หรือเป็นการคิดเพื่อแก้ปัญหา เป็นตัวอย่างคำนิยามกลุ่มนี้ได้แก่ คำนิยามของ Dewey ที่เสนอว่า การคิดวิจารณ์ญาณ หมายถึง การคิดอย่างใคร่ครวญไตร่ตรอง (reflective thought) โดย Dewey ได้

อธิบายขอบเขตของการคิดวิจารณ์ญาณว่าเป็นการคิดที่เริ่มต้นจากสถานการณ์ที่มีความยุ่งยากหรือสัมพันธ์และสิ้นสุดลงด้วยสถานการณ์ที่มีความชัดเจน

2. คำนิยามในความหมายที่แคบ ได้แก่ การนิยามการคิดวิจารณ์ญาณในลักษณะที่เป็นตรรกศาสตร์ หรือการใช้เหตุผล เป็นการประเมินผลของความคิด ได้แก่ คำนิยามต่อไปนี้ คือ

ฮิลการ์ด (Hilgard. 1962) ให้ความหมายว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นความสามารถในการตัดสินใจหรือปัญหาว่าสิ่งใดเป็นจริง สิ่งใดเป็นเหตุเป็นผลกัน

ดิวอี้ (Dewey. 1980 : 49) ได้ให้ความหมายการคิดวิจารณ์ญาณว่าเป็นการคิดไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบคอบไม่เชื่ออะไรง่ายๆ จะเชื่อก็ต่อเมื่อความเชื่อหรือความรู้นั้นมีเหตุผลสนับสนุน

เกลเซอร์ (Glaser. 1941 cited by Reyer. 1985 : 217) ได้ให้ความหมายการคิดวิจารณ์ญาณว่าเป็นกระบวนการไปสู่ผลที่ได้จากความพยายามจะตรวจสอบความเชื่อหรือข้ออ้างใดๆ ซึ่งมีหลักฐานสนับสนุนและมีแนวโน้มเพื่อลงสรุป

เดรสเซล (Drlessel. 1956 ; cited by Beyer. 1985 : 272) ได้ให้ความหมายการคิดวิจารณ์ญาณว่าเป็นกระบวนการตรวจสอบโดยการวิเคราะห์ปัญหา มีเหตุผลเชิงตรรกวิทยา ตลอดจนการสรุปและตัดสินใจอย่างมีหลักเกณฑ์

เอ็นนิส (Ennis. 1985 : 45 - 48) เสนอไว้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ เป็นการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล ที่มุ่งเพื่อการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อ หรือสิ่งใดควรทำ ช่วยให้ตัดสินใจสถานการณ์ได้ถูกต้อง

วัตสัน และเกลเซอร์ (Watson and Glaser. 1964 : 10) ได้ให้ความหมายการคิดวิจารณ์ญาณว่าเป็นการคิดประกอบด้วย ทักษะคิด ความรู้ และทักษะ โดยที่ทักษะคิดหมายถึง ทักษะคิดต่อการแสวงหาความรู้และยอมรับการแสวงหาหลักฐานมาสนับสนุนสิ่งที่อ้างว่าเป็นจริง แล้วใช้ความรู้ด้านการอนุมาน การสรุปใจความสำคัญและการสรุปเป็นกรณีทั่วไป โดยตัดสินใจจากหลักฐานอย่างสมเหตุสมผลสอดคล้องกับหลักตรรกวิทยา ตลอดจนทักษะในการใช้ทักษะคิดและความรู้ดังกล่าวมาประเมินและตัดสินใจความถูกต้องของข้อความ

สกินเนอร์ (Skinner. 1976 cited by Arunee. 1980 : 48) ได้ให้ความหมาย การคิดวิจารณ์ญาณว่าประกอบด้วยกระบวนการและความสามารถ กระบวนการหมายถึง วิธีการทางวิทยาศาสตร์การแก้ปัญหาและทักษะคิดในการแสวงหาความรู้ ส่วนความสามารถคือ ความรู้ในข้อเท็จจริง หลักการ การสรุปเป็นกรณีทั่วไป การสรุปอนุมาน ข้อตกลงเบื้องต้น การนิรนัย การตีความหมายและการประเมินรวมทั้งทักษะ การเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล

แฮนเดอร์สัน (วัลย์ อารูณี. 2526 : 34 - 39; อ้างอิงมาจาก Handerson. 1972) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายการคิดวิจารณ์ญาณว่าเป็นการประเมินข้อมูลโดยใช้เหตุผลในเชิงตรรกวิทยาที่มีหลักเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธ คำกล่าวอ้างต่างๆ

ผู้เชี่ยวชาญทางสังคมศึกษาได้สรุปว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นการประเมินความแท้จริงอย่างละเอียดรอบคอบและประเมินคุณค่าของข้อความและการอ้างเหตุผลได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผล (Beyer. 1975 : 217)

จากการให้ความหมายการคิดวิจารณ์ญาณดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเกี่ยวข้องกับการรู้จักปัญหาที่นำมาตัดสิน การพิจารณาอย่างรอบคอบยิ่งขึ้นอยู่กับหลักฐานและการวิเคราะห์สารสนเทศจากแหล่งข้อมูลต่างๆ แล้วลงสรุปหรือทำการตัดสินด้วยเหตุผลเชิงตรรกวิทยาเพื่อยอมรับหรือปฏิเสธข้อความที่ได้รับการเสนอนั้น

3.7 ลักษณะความสามารถที่เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ

เอ็นนิส (Ennis. 1967 : 144 – 146) มีแนวคิดว่าลักษณะของบุคคล ที่มีความคิดวิจารณ์ญาณนั้น บางลักษณะมีความสอดคล้องกับที่ Craig ได้รวบรวมไว้ดังนี้

1. สามารถเข้าใจความหมายของข้อความและรู้เรื่องราวที่จะนำมาอ้างเพื่อสนับสนุนเหตุผลและข้อโต้แย้งต่างๆ
2. สามารถพิจารณาตัดสินข้อความที่คลุมเครือในเหตุผลที่เสนอจะต้องมีความเข้าใจในความหมายของข้อความที่แตกต่างกัน 2 ข้อความ โดยที่ข้อความแรกเป็นข้อความที่ยอมรับแล้ว ส่วนอีกข้อความนั้นจะเป็นการนำสิ่งที่ยอมรับมาประยุกต์ใช้ ถ้าข้อความทั้งสองมีความหมายตรงกันก็พิจารณาตัดสินใจว่ามีความสอดคล้องกัน แต่ถ้าข้อความนั้นมีความหมายไม่ตรงกันก็พิจารณาตัดสินได้ว่ามีความคลุมเครือในเหตุผลที่เสนอ
3. เป็นบุคคลที่สามารถพิจารณาและตัดสินข้อความที่ขัดแย้งซึ่งกันและกันได้เพื่อประโยชน์ในการตัดข้อความที่ขัดแย้งออก ลักษณะเช่นนี้ก็ต้องอาศัยพื้นฐานทางตรรกศาสตร์
4. สามารถพิจารณาและตัดสินข้อความได้ว่า มีข้อมูลเพียงพอหรือไม่
5. สามารถพิจารณาและตัดสินข้อสรุปตามที่มีข้อมูลสนับสนุนได้ โดยใช้การตัดสินแบบอนุमान
6. สามารถพิจารณาและตัดสินข้อความที่มีหลักการและนำไปประยุกต์ใช้ได้
7. สามารถพิจารณาและตัดสินข้อความที่สังเกตได้ว่าเชื่อถือได้เพียงใด
8. สามารถพิจารณาและตัดสินเหตุผลในการลงสรุปแบบอนุमानได้
9. สามารถพิจารณาและตัดสินได้ว่าการกำหนดปัญหาแล้วหรือยัง
10. สามารถพิจารณาข้อความที่เป็นข้อตกลงเบื้องต้นได้
11. สามารถพิจารณาว่ามีคำนิยามเพียงพอหรือยัง
12. สามารถพิจารณาข้อความที่กระทำโดยผู้เชี่ยวชาญว่า เป็นที่ยอมรับได้หรือไม่

นอกจากลักษณะ 12 ด้านดังกล่าว เอ็นนิส ได้แบ่งมิติของความคิดวิจารณ์ญาณเป็นสามมิติคือ

1. มิติทางด้านตรรกศาสตร์ เป็นมิติที่เกี่ยวกับความหมายและข้อความจะรู้จักใช้คำตามหลักตรรกศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง เช่น “ทั้งหมด” “บางอย่าง” “ไม่มีเลย” “ไม่” “และ” “ถ้า...ต่อไป” “หรือ” “นอกจาก” ฯลฯ
2. มิติทางด้านเกณฑ์การพิจารณา จะเกี่ยวข้องกับเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินข้อความ
3. มิติทางด้านกรปฏิบัติ เกี่ยวข้องกับการตัดสินข้อความที่เหมาะสมกับจุดประสงค์

ในตอนสุดท้าย เอ็นนิส ได้พยายามชี้ให้เห็นถึงการประเมินความคิดวิจารณ์ญาณที่สร้างขึ้น โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงและหาความเชื่อมั่น และเสนอแนะเป็นข้อคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการสอนให้เด็กเกิดความคิดวิจารณ์ญาณด้วย

การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ หากมีการจัดสถานการณ์และ กระบวนการที่เหมาะสม และสามารถพัฒนาได้ทุกระดับการศึกษา ซึ่งเคอร์ฟิสส์ (Krulik. and Rudnick. 1993 : 406) กล่าวว่า การพัฒนาการคิดวิจารณ์ญาณที่เน้นกิจกรรมและการปฏิบัติจริง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสถานการณ์ที่มีความหมายต่อเขา ผู้เรียนจะแสวงหาสถานการณ์ คำถามหรือ ปัญหาที่จะนำไปสู่ข้อสรุปที่มีเหตุผลอันสามารถตัดสินใจได้ การจัดสถานการณ์ให้เอื้ออำนวย ร่วมกับการได้รับการฝึกฝนอย่างถูกต้อง สามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณได้ ทิศนา แคมมณี กล่าวว่า การสอนกระบวนการคิดหรือการสอนให้ผู้เรียนคิดเป็นนั้น เป็นเรื่องที่มีความคลุมเครืออยู่มาก เนื่องจากกระบวนการคิดไม่ได้มีลักษณะเป็นเนื้อหาที่ครูจะสามารถเห็นได้ง่าย หรือ สามารถนำไปสอนได้ง่าย การคิดมีลักษณะเป็นกระบวนการ ดังนั้นการสอนจึงต้องเป็นการสอน กระบวนการด้วย (ทิศนา แคมมณี. 2537 : 24) ร่วมกับการจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม

การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณนี้เกิดจากการได้รับการฝึกฝนอย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น หากได้มีการจัดสถานการณ์ให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณย่อมพัฒนา ให้เกิดขึ้นได้ ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณนั้น ผู้สอนจะต้องปฏิบัติอย่างมีขั้นตอน กระบวนการเรียนการสอนและการคิดของผู้เรียนจะต้องเป็นไปตามลำดับ ขั้นตอนอย่างมีเหตุผล เช่น กรณีศึกษา การวิเคราะห์กรณีหรือเหตุการณ์ การสัมมนา การทำงาน กลุ่ม การเขียน หรือการใช้การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก (Schanle. 1990 : 89; Pond. et al. 1991 : 19) วิธีการดังที่กล่าวมานี้จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักสงสัย รู้จักตั้งคำถาม คิดหาข้อมูล และเหตุผลสนับสนุนความคิดและคำตอบหรือโต้แย้งได้ กระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นอยาก อยากรู้ โดยจะต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนด้วยตนเอง

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

4.1 ความหมายของพฤติกรรมและความหมายของกลุ่ม

การดำเนินงานของกลุ่มเป็นการประสานที่จะให้เกิดพลังร่วมของกลุ่มโดยมีเป้าหมายของกลุ่มเป็นหลัก ฉะนั้นสมาชิกทุกคนในกลุ่มจึงมีความสำคัญที่จะผลักดันให้งานบรรลุเป้าหมายเป็น อย่างมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและท่าทีของบุคคลใน กลุ่มเพื่อที่จะสามารถนำแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลมาประยุกต์ ประสานให้ บุคคลในองค์การ ในกลุ่มร่วมกันปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ความหมายของพฤติกรรม

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2523 : 2) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมว่า หมายถึง การกระทำทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว และไม่ว่าบุคคลอื่นจะสังเกตการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นได้หรือไม่ ก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมทั้งสิ้น

หฤทัย อติชาติพงศ์ (2526 : 7 - 9) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงออก หรือการเกิดปฏิกิริยาเมื่อเผชิญกับสิ่งภายนอก การแสดงออกนั้นอาจเกิดจากอุปนิสัยที่ได้สะสม หรือจากความเคยชินที่ได้จากประสบการณ์หรือการศึกษาบรมต่างๆ

อารี พันธุ์ณี (2534 : 15) กล่าวว่า พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง กิจกรรรมหรือการกระทำของอินทรีย์ที่บุคคลสามารถสังเกตเห็นได้ รู้ได้ หรือใช้เครื่องมือต่างๆ วัด หรือตรวจสอบได้

สามารถ สุขาวงศ์ (2537 : 47) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การแสดงออกหรือการกระทำในทุกๆ ด้านของมนุษย์จะโดยรู้ตัว หรือไม่รู้ตัวก็ตามถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมทั้งสิ้น

กล่าวสรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่กำลังเผชิญอยู่ ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว การแสดงออกนั้นอาจเกิดจากอุปนิสัยหรือได้จากประสบการณ์หรือไม่ก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมทั้งสิ้น

4.3 ความหมายของกลุ่ม

พนม ลิ้มอารีย์ (2522 : 11) ได้สรุปความหมายของกลุ่มจากผลการศึกษาค้นคว้าทางจิตวิทยาสังคม สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ว่า กลุ่มหมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปทำงานร่วมกันด้วยจุดประสงค์อย่างเดียวกัน ช่วยกันสร้างสรรค์บูรณาการแห่งบุคลิกภาพ แต่ละบุคคลยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกันมีการควบคุมตนเอง คมเพชร จิตรศุภกุล (2530 : 14) และนิภา วิจิตรศิริ (2525 : 20) ให้ความหมายการทำงานกลุ่มสอดคล้องกันว่า หมายถึง การนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของสมาชิก สมาชิกภายในกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อนำไปสู่การวางแผนการทำงานร่วมกัน บุษพา วชิรศักดิ์มงคล (2526 : 35) กล่าวว่า การทำงานกลุ่มเป็นกิจกรรมที่สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และวิเคราะห์ สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยการช่วยเหลือและสนับสนุนจากผู้นำกลุ่ม และทำให้บุคคลมีความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้าน นิพนธ์ จิตต์ภักดี (2528 : 3) ให้ความหมายการทำงานกลุ่มว่า หมายถึง การที่บุคคลหลายคนมาทำงานด้วยกันเพื่อให้บรรลุผลอย่างเดียวกัน ทุกคนในกลุ่มมีความตั้งใจทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และสรศักดิ์ โสชู (2530 : 10) สรุปว่า การทำงานกลุ่มเป็นการจัดกิจกรรมให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิดและลงมือกระทำภายในสถานการณ์เดียวกัน เคารพในกติกาของกลุ่ม เกิดการพัฒนาความคิด ความเข้าใจ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ทิตนา แชมมณี (2530 : 17) กล่าวว่า การทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง การที่กลุ่มบุคคลร่วมกันปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ การมาร่วมกันปฏิบัติงานนี้

จะเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยและองค์ประกอบหลายประการ การที่บุคคลมารวมกันเป็นกลุ่ม ไม่ใช่เพียงแต่การนำบุคคลหลายๆ คนมารวมกันเท่านั้น จำเป็นต้องประกอบไปด้วย ดังนี้

1. มีเป้าหมายร่วมกัน คือ บุคคลที่มารวมกลุ่ม ต้องมีวัตถุประสงค์ว่า จะทำอะไรให้เป็นผลสำเร็จ
2. มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน คือ บุคคลที่มารวมกลุ่มต้องมีบทบาท หน้าที่ในการดำเนินงานกลุ่ม ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
3. มีการติดต่อสื่อสารกันในกลุ่ม คือ จะต้องมีการสื่อความหมายซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน
4. การร่วมมือประสานงานกัน คือ บุคคลในกลุ่มต้องมีการประสานงานกัน เพื่อให้งานของกลุ่มสำเร็จ
5. มีผลประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ การจัดสรรผลตอบแทนซึ่งกลุ่มจะได้รับจากการทำงานร่วมกัน

เดวิส (สามารถ สุขาวงษ์. 2537 : 48 ; อ้างอิงมาจาก Davis. 1962 : 405) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์กันโดยมีเป้าหมายร่วมกันอย่างเห็นได้ชัด โดยทั่วไปแล้วกลุ่มมีความหมายนอกเหนือจากการที่คนเราอยู่ร่วมกันอย่างธรรมดา

กัลลี (เอกชัย เอื้อเฟื้อ. 2537 : 25 ; อ้างอิงมาจาก Gulley. 1963 : 63) กล่าวว่ากลุ่มมีความหมายลึกซึ้งกว่าการที่บุคคลมาอยู่ร่วมกัน แต่ละกลุ่มจะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และวัตถุประสงค์นั้นจะต้องสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนด้วย
2. ผลของการทำงานจะเกิดความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่ม
3. มีการสื่อสารทางวาจา (Verbal Communication) หรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกวิธีใดวิธีหนึ่ง

ส่วน เลวิน (เอกชัย เอื้อเฟื้อ. 2537 : 25; อ้างอิงมาจาก Cartwright and Zander. 1968 : 47 ; citing Lewin. n.d.) ได้ให้ความหมายของกลุ่มแตกต่างไปจากท่านอื่น ๆ โดยได้กล่าวไว้ว่า ความเหมือนหรือความแตกต่างไม่ได้เป็นการตัดสินใจว่าคนสองอยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือต่างกลุ่มกัน แต่อยู่ที่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) หรือการพึ่งพาอาศัยในรูปแบบอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ ลอเซอร์ (สามารถ สุขาวงษ์. 2537 : 48 ; อ้างอิงมาจาก Loeser. 1957 : 5 - 9) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มไว้ดังนี้

1. มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในระหว่างสมาชิกของกลุ่ม
2. มีความมุ่งหมายร่วมกัน
3. มีความสัมพันธ์ในเชิงหน้าที่

4. มีอำนาจที่จะกระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความสมัครใจ

5. มีความสามารถที่จะกำหนดทิศทางของกลุ่มได้

ฉลง ภิมยร์ตัน (2521 : 1 – 3) ได้ให้ความหมายของกลุ่มว่า หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมสนใจประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นปทัสถาน และมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยที่ต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วย ลักษณะร่วมของการรวมกลุ่มมี 3 ประการ คือ

1. มีเป้าหมายร่วมกัน (Common Goal)

2. มีสัมพันธ์กัน (Interaction)

3. มีการปฏิบัติในบทบาทร่วมกัน (Common Role)

พรรณพิศ วาณิชยการ (2528 : 133) ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่า “กลุ่ม” หมายถึง การรวมตัวกันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง และการรวมตัวของบุคคลดังกล่าว จะต้องมี การพูดจาสื่อความหมายต่อกันและกัน การปฏิบัติต่อกันในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน

ความหมายต่างๆ ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน เพื่อปฏิบัติภารกิจร่วมกัน มีวัตถุประสงค์ มีการตัดสินใจและให้ความร่วมมือร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารปฏิสัมพันธ์กัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน และมีการปฏิบัติบทบาทร่วมกัน

4.4 ประเภทของกลุ่ม

การแบ่งประเภทของกลุ่ม มีผู้เสนอแนวคิดไว้หลายรูปแบบโดยขึ้นอยู่กับวิธีการดำเนินการและการนำไปใช้ ซึ่งเดือนใจ แวงงาม (2534 : 10 – 11) ได้กล่าวถึงการแบ่งกลุ่มเป็น 2 ประเภท คือ

1. กลุ่มที่เป็นทางการ (Formal Group) จะเป็นไปตามความต้องการของงานที่ต้องปฏิบัติตามสายงาน ระบบงาน และการกำหนดของหน่วยงาน ซึ่งหมายถึงกลุ่มตามรูปแบบหรือลักษณะงาน

2. กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal Group) เป็นกลุ่มเชิงสังคมสัมพันธ์ (Social Group) ซึ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีแทรกซ้อนอยู่ในทุกองค์การ กลุ่มย่อยประเภทนี้ อาจมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานและประสิทธิผลขององค์การ การรวมกลุ่มแบบนี้ จะเกิดขึ้น เมื่อสมาชิกมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน จะเป็นการรวมตัวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่าจะรวมกลุ่มโดยแรงจูงใจทางด้านการงานโดยตรง

หฤทัย อภิชาติพงศ์ (ม.ป.ป. : 4 – 6) ได้แบ่งประเภทของกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการดังนี้

กลุ่มที่เป็นทางการ เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นตามกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่กำหนดขึ้น เพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับยึดถือปฏิบัติของบรรดาสมาชิกในกลุ่ม มีข้อกำหนดโครงสร้างของกลุ่มที่แน่นอนระบุอำนาจของแต่ละคนว่ามีหน้าที่ และความรับผิดชอบอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกมีลักษณะไม่เป็นกันเอง เพราะถูกกำหนดขึ้นโดยข้อบังคับ มีสายบังคับบัญชาระหว่างลูกน้องกับหัวหน้าอย่างชัดเจน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกอาจขัดกับความรู้สึกของตน เพราะอำนาจต่างๆ เกิดขึ้น

ตามสายบังคับบัญชา เกิดขึ้นจากตำแหน่ง ไม่ได้เกิดจากการยอมรับของผู้บังคับบัญชา หรือจากความสามารถของหัวหน้า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง การโยกย้าย การเลื่อนขั้นก็เป็นไปโดยอาศัยกฎเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับเท่านั้น กฎเกณฑ์ต่างๆ เกิดขึ้นโดยมีหลักฐาน และมีเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษร การติดต่อระหว่างสมาชิกมักเป็นแบบสายการบังคับบัญชาไม่เป็นแบบส่วนตัว

กลุ่มไม่เป็นทางการ ลักษณะของกลุ่มแบบนี้เกิดขึ้นโดยการพบปะกันระหว่างสมาชิกสมาชิกทุกคนเห็นหน้ากันและปฏิบัติต่อกันอย่างเสรี อยู่ใกล้กัน จำนวนสมาชิกอาจจะมีเพียง 2-3 คน หรือจำนวน 20-30 คน การติดต่อสัมพันธ์กันขึ้นอยู่กับภาระงานอย่างหนึ่งและมนุษยสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น กลุ่มที่ไม่เป็นทางการนี้ แบ่งออกได้อีก 4 ประเภท

1. กลุ่มที่เป็นหน่วยงานเดียวกันขององค์การ หมายถึง การรวมกลุ่มของคนงานหรือพนักงานทั้งหมดที่อยู่ในหน่วยงานเดียวกันภายใต้ผู้บังคับบัญชาเดียวกัน ซึ่งอาจเรียกว่า กองหน่วย แผนกหรือฝ่าย ในระดับต่ำสุดขององค์การที่เป็นหน่วยงาน มีประมาณ 5-10 คน โดยมีหัวหน้าคนงานเป็นผู้นำกลุ่ม หากเป็นระดับที่สูงขึ้นไป ขนาดของการควบคุมจะแคบ มีคนจำนวนน้อยประมาณ 5-10 คน มีหัวหน้าคนเดียวกัน จะมีความโน้มเอียงที่จะรวมกลุ่มกันได้ง่าย เพราะมีการบังคับบัญชาเป็นแบบเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกัน ลักษณะของกลุ่มแบบนี้ จะเห็น ทั่วไปในองค์การ สมาชิกในหน่วยงานจะมีแนวความคิดเดียวกัน และจะเป็นสาเหตุให้เกิดการแบ่งเป็นพรรคเป็นพวก โดยถือว่างานในส่วนของตนสำคัญกว่างานในส่วนอื่นๆ

2. กลุ่มที่ทำงานด้วยกัน งานบางอย่างต้องอาศัยความร่วมมือของคนหลายๆ คนทำงานเป็นกลุ่มย่อยๆ ทุกคนมีความสำคัญเท่ากัน งานจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับคนทุกคนในกลุ่มงานประเภทนี้ต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันระหว่างผู้ปฏิบัติงาน จะเห็นได้ว่าหน่วยงานเดียวกันบุคคลไม่ได้ทำงานด้วยกันทั้งหมด อาจมีเพียง 2 - 3 คน ถูกกำหนดให้ทำงานอย่างหนึ่งเป็นชุด เช่น ถูกกำหนดให้ทำงานวิจัยด้านการออกแบบชนิดหนึ่งในห้องทดลอง เพื่อต้องการหาคำตอบว่าจะออกแบบอย่างไรจึงจะได้ผลดีที่สุด โดยมีหัวหน้าโครงการหรือหัวหน้าชุดเป็นผู้ควบคุม แต่ละหน่วยงานอาจจะมีชุดหลายๆ ชุดทำงานในกลุ่มของตน ทุกคนมีความรู้ความชำนาญและเป็นส่วนช่วยให้งานสำเร็จลง ลักษณะของงานที่เป็นชุดนี้ เป็นปัจจัยสำคัญทำให้รวมกลุ่มกัน มีความสามัคคีกันและมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่องาน

3. กลุ่มมิตรภาพ การเกิดขึ้นของกลุ่มชนิดนี้ไม่ได้เกิดจากองค์กรหรือคน แต่ เกิดขึ้นจากความคิดเห็น ความเชื่อที่เหมือนกัน อายุของคนขนาดเดียวกัน เพศ สถานะครอบครัว การศึกษา และความเชื่อทางการเมืองเหมือนกัน การรวมกลุ่มชนิดนี้เป็นเหตุผลทางธรรมชาติไม่เกี่ยวข้องกับงาน ซึ่งจะเกิดขึ้นทั้งภายในองค์กรหรือภายนอกองค์กร

4. กลุ่มที่สนใจในสิ่งเดียวกัน การเกิดของกลุ่มประเภทนี้ในองค์กร ขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคลในองค์กรนั้นๆ เช่นการแสวงหาความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานหรือในตำแหน่ง การเรียกร้องค่าจ้างที่สูงขึ้น การจัดสวัสดิการหรือ เครื่องใช้ในการทำงานที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเสมอๆ ที่คนงานรวมตัวกันป้องกันสิ่งที่เขามีอยู่โดยไม่คิดหรือมีความรู้สึกมาก่อน การรวมกันโดยไม่มีกรณั้หมายมาก่อน เกิดจากความต้องการที่ตรงกัน หรือเกิดจากความเห็นพ้องในสิ่งเดียวกัน เช่น คนงานรู้ว่าองค์กรจะจัดตั้งเครื่องจักรแบบใหม่ที่ทำงาน

ได้เองโดยไม่ต้องอาศัยแรงงานคน ดังนั้นคนงานจะรวมตัวกัน มีความคิดเห็นรวมกันว่าจะต้องต่อต้านการซื้อเครื่องจักรดังกล่าว เพราะเป็นการรวมกลุ่มโดยมีความรู้สึกร่วมกันในทางเศรษฐกิจ

ลักษณะของกลุ่มไม่เป็นทางการนี้ จัดตั้งขึ้นโดยไม่มีระเบียบข้อบังคับแน่นอน การกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ เกิดจากการพบปะอย่างเป็นกันเอง ทำความตกลงกัน มีความคิดเห็นเหมือนกัน มีประโยชน์ร่วมกัน จึงนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มขึ้น อนึ่งการเกิดขึ้นของกลุ่มที่เป็นทางการตามที่กล่าวมาแล้วนั้นจะประกอบไปด้วยกลุ่มที่ไม่เป็นทางการหลายกลุ่มนั่นเอง เมื่อกลุ่มเล็กๆ มีคนจำนวนมาก อำนาจหน้าที่ตลอดจนความรับผิดชอบ หรือโครงสร้างขององค์การจึงต้องถูกกำหนดขึ้นเพื่อความแน่นอนในการปฏิบัติงาน การติดต่อเพื่อสื่อสารที่เคยกระทำอย่างง่ายตรงไปตรงมาระหว่างสมาชิกจึงหายไป เพราะกระทำได้ยาก จึงกลายเป็นการติดต่อแบบเป็นทางการและมีพิธีรีตองมากขึ้น

4.5 ความสำคัญของการทำงานเป็นกลุ่ม

เอกชัย เอื้อเฟื้อ (2537 : 276 – 277) การทำงานเป็นกลุ่มมีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมากด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ

1. มนุษย์ทุกคนมีความจำกัดในเรื่องพลังและการทำงานต่างๆ ต้องใช้พลังที่ แตกต่างกันไป งานใดที่ต้องใช้พลังมากเกินความสามารถที่คนคนเดียวที่จะทำได้ การทำงานเป็นกลุ่ม จะช่วยให้สามารถทำงานนั้นได้สำเร็จ เพราะเป็นการรวมพลังของคนมาช่วยกันทำงาน
2. มนุษย์ทุกคนมีความจำกัดและความแตกต่างในเรื่องสติปัญญา และความสามารถ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จะเป็นการระดมความสามารถของคนเหล่านั้นให้มาช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ทำให้เกิดความคิดที่กว้างขวาง รอบคอบ และความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล เมื่อประสานกันอย่างเหมาะสมก็จะช่วยให้การทำงานที่ต้องใช้ความสามารถหลายๆ อย่างดำเนินไปได้ด้วยดี
3. มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ในสังคม จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่อาจจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพังได้ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้มนุษย์มีโอกาสที่จะได้อยู่ร่วมกับคนอื่น มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่น เป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นของมนุษย์
4. ลักษณะของสังคมปัจจุบัน การดำรงอยู่และการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคมจำเป็นต้องอาศัยการทำงาน และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มที่มีอยู่ในทุกระดับทุกองค์การก็จะช่วยให้สามารถทำงานใหญ่ที่มีความสำคัญ และจำเป็นต่อการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้เกิดแก่สังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่ได้มาก
5. การทำงานเป็นกลุ่มให้ผลงานที่ดีกว่าทำงานเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นการระดมความคิด ความสามารถของคนหลายคนมาสู่การทำงานในลักษณะที่ประสานสอดคล้องกัน ทำให้เกิดความคิดรอบคอบในการคิด และการประสานความสามารถของคนเข้าด้วยกัน มีความหมายต่อการทำงานมากกว่าการทำงานโดยอาศัยความสามารถเป็นรายบุคคล

6. การทำงานเป็นกลุ่มร่วมกัน ทำให้บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากเพื่อนร่วมงานด้วยกัน ทำให้เกิดความเจริญงอกงามในตัวบุคคลและจะมีผลให้กลุ่มได้มีความเจริญงอกงามเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงตามขึ้นไปด้วย

ด้วยเหตุผลทั้ง 6 ประการที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การทำงานเป็นกลุ่มนั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคมมนุษย์อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การพัฒนาสมรรถภาพในการทำงานร่วมกันในกลุ่มให้สูงขึ้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ทั้งนี้เพื่อจะได้ใช้การทำงานเป็นกลุ่มให้เป็นประโยชน์แก่สังคมมนุษย์อย่างเต็มที่

4.6 ทฤษฎีการทำงานกลุ่ม

การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีทฤษฎีที่เกี่ยวกับกลุ่มและการทำงานเป็นกลุ่ม เช่น

1. ทฤษฎีการกระทำร่วมกัน ทฤษฎีนี้มีองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการคือ กิจกรรมการกระทำร่วมกัน และความรู้สึก กล่าวคือ ถ้าหากบุคคลยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากเพียงใดการกระทำร่วมกันและความรู้สึกจะมากขึ้นด้วย เมื่อบุคคลในกลุ่มมีความเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ทั้งในด้านการตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร การสนับสนุน การประสานงาน และการประสบความสำเร็จในเป้าหมายร่วมกันแล้วมีแนวโน้มจะร่วมกันเข้าเป็นกลุ่มที่มีพลังสูงมาก (สมยศ นาวิการ. 2523 : 234)

2. ทฤษฎีตาข่ายการปฏิบัติงาน ทฤษฎีนี้เชื่อว่าบุคคลต้องการจะทำงานให้ได้ผลและต้องการมีส่วนร่วมในงานที่กลุ่มรับผิดชอบ ดังนั้นการสร้างบรรยากาศขององค์การให้สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นในการทำงานอย่างจริงจัง ช่วยส่งเสริมให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นกลุ่ม ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การผสมผสานความต้องการขององค์การและบุคคลเข้าด้วยกันจะทำให้ได้ผลงานที่ดี (โสภณ ปภาพจน์. 2521 : 118 - 119)

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์ ทฤษฎีนี้มุ่งศึกษาเพื่อความรู้ที่จะนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคน อันจะเป็นประโยชน์ในด้านการสร้างเสริมความสัมพันธ์และปรับปรุงการทำงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ เนื้อหาของทฤษฎีนี้จึงมุ่งศึกษาเรื่องราว ธรรมชาติของคน พฤติกรรมของคน ธรรมชาติของกลุ่ม ลักษณะการรวมตัวของกลุ่ม องค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของกลุ่ม กระบวนการทำงานของกลุ่ม เป็นต้น (ทิสนา แหมมณี และเยาวพา เตชะคุปต์. 2522 : 1) เนื่องจากมีประเด็นที่ต้องศึกษามากมาย จึงมีผู้ค้นคว้าแยกเป็นทฤษฎีย่อยๆ อีกหลายทฤษฎีดังต่อไปนี้

3.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพกลุ่ม (Group Syntality Theory) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาโดยแคทเทล (Cattel) ทฤษฎีนี้อาศัยหลักการเสริมแรง (Reinforcement Theory) คือ กฎแห่งผล (Law of Effect) เพื่ออธิบายพฤติกรรมของกลุ่ม

3.2 ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (Theory of Group Achievement) ผู้คิดค้นรวบรวมองค์ประกอบของทฤษฎีนี้ คือ สโตกดิลล์ (Stogdill) ซึ่งอธิบายไว้ว่า องค์ประกอบ

สำคัญของการทำงานกลุ่มมี 3 ประการ คือ (ทิสนา แคมมณี และเยาวพา เตชะคุปต์. 2522 : 13 - 14)

3.2.1 การลงทุนของสมาชิก

3.2.2 สื่อสารของการลงทุน

3.2.3 สัมฤทธิผลของกลุ่ม

3.3 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่ม (Exchange Theory) แนวคิดของทฤษฎีนี้ พยายามจะอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและกระบวนการของกลุ่ม ซึ่งจะก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม แนวคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้ คือ

3.3.1 การรวมกลุ่มจะมีการแลกเปลี่ยนพฤติกรรม และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก เช่น การสื่อสาร และการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ โดยพฤติกรรมที่แสดงออกจะต้องเป็นพฤติกรรมที่ชัดเจน หรือพิจารณาแล้วว่า จะแสดงกับใคร อย่างไรบ้าง

3.3.2 การเลือกพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก จะก่อให้เกิดผลของกลุ่ม ซึ่งอาจประกอบด้วยรางวัลจากการปฏิสัมพันธ์ เช่น ความสบายใจ ความสนุกสนาน ความพอใจ และการเห็นคุณค่าของการพยายามกระทำพฤติกรรมนั้นให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

3.4 ทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (FIRO : Fundamental Interpersonal Relations Orientation) ผู้เป็นเจ้าของทฤษฎี คือ ชุซลท์ (Schuzlt) ลักษณะเฉพาะของการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น (ทิสนา แคมมณี และเยาวพา เตชะคุปต์. 2522 : 16 - 18) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นมี 3 ลักษณะ คือ

3.4.1 ความต้องการเชื่อมโยงผู้อื่น

3.4.2 ความต้องการในการควบคุม

3.4.3 ความต้องการเป็นที่รักใคร่ของผู้อื่น

4.7 ความหมายของการทำงานเป็นกลุ่ม

การทำงานเป็นกลุ่มหรือการทำงานโดยกลุ่ม หมายถึง การที่กลุ่มบุคคลเข้ามาร่วมปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันโดยมีเป้าหมายร่วมกัน และทุกคนในกลุ่มมีบทบาทในการช่วยดำเนินงานกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารและประสานงานกัน มีการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายเพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม (ทิสนา แคมมณี และคนอื่น ๆ. 2528 : 343 ; อ้างอิงมาจาก Berman. 1972 : 6) ความสำคัญของการทำงานเป็นกลุ่มนั้นมีเหตุผลและความจำเป็น คือ มนุษย์ทุกคนมีความจำกัดในเรื่องพลัง การทำงานใดๆ ที่เป็นงานใหญ่ จะทำสำเร็จเพียงลำพัง คนเดียวนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก มนุษย์ยังมีข้อจำกัดและความแตกต่างในเรื่องสติปัญญา ความสามารถ การทำงานหลายคนทำให้ได้ช่วยกันคิดช่วยกันดูแลได้มากขึ้น การทำงานร่วมกันเป็นการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่ต้องการจะมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้จากผู้อื่น เกิดความเจริญงอกงามแห่งคนขึ้น จึงส่งผลถึงความเจริญงอกงามต่อกลุ่มให้ผลงานที่ดีกว่าทั้งปริมาณและคุณภาพ ทั้งนี้ลักษณะของสังคมปัจจุบันมีความจำเป็นที่จะ

ต้องทำงานร่วมกันในทุกระดับและทุกองค์การ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ (ทีศนา
 แฉมมณี และคนอื่น ๆ. 2528 : 344 – 345)

พลังกลุ่มและหลักของพลังกลุ่ม

พลังกลุ่มเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรวมตัวกัน เกิดแนวความคิดของกลุ่ม ความแตกต่างไม่ว่าเป็น
 ด้านความสามารถ ด้านความเข้าใจ จะมีคุณค่าต่อกลุ่มทำให้กลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว
 หรือบางที่เรียกว่า พลวัตกลุ่ม

หลักของพลังกลุ่ม

คมเพชร นัตรศุภกุล (2530 : 27 – 28) กล่าวถึงหลักของพลังกลุ่ม หรือพลวัตของ
 กลุ่มว่าประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ของสมาชิกและผู้นำดังนี้

1. มีความเคารพในสมาชิกของกลุ่มทุกคน เพราะเชื่อว่าทุกคนนั้นมีความสามารถอะไร
 บางอย่างในตัวของเขาเอง ถ้ามีสิ่งเร้าที่ดีเขาก็แสดงความสามารถออกมาให้ปรากฏแก่กลุ่มได้
2. ประสบการณ์ต่างๆ ในกลุ่มช่วยสนองความต้องการของบุคคลในด้านต่างๆ เช่น ช่วยให้
 เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม มีความรู้สึกปลอดภัยในการทำงาน ได้รับการยกย่อง เป็นต้น ดังนั้น การ
 ดำเนินการในกลุ่มน่าจะช่วยให้ทุกคนได้รับความรู้สึกที่สนองความต้องการ
3. ทุกคนในกลุ่มมีบทบาทเฉพาะของตนเอง ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีผลต่อกระบวนการ
 กลุ่ม ถ้าทุกคนเข้าใจในบทบาทของตนเองย่อมจะทำให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี
4. สมาชิกทุกคนต้องมีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมในกลุ่ม หัวหน้าต้องช่วยให้ทุกคนได้
 มีโอกาสร่วมกิจกรรมทุกอย่าง แต่การช่วยต้องไม่ออกมาในรูปของการข่มขู่ด้วยอำนาจ แต่เป็น
 การส่งเสริมความเป็นไปของกลุ่ม
5. สมาชิกแต่ละคนต้องรู้จักการรับฟังคนอื่น ให้การยอมรับและมีความซาบซึ้งกับการที่
 สมาชิกให้การช่วยเหลือแก่กลุ่ม
6. สมาชิกควรได้รับคำชมเชยจากผู้นำกลุ่มและสมาชิกคนอื่น ๆ บ้าง ถ้าหากงานที่ได้รับ
 มอบหมายไปสำเร็จด้วยดี ดังนั้นการมอบหมายงานก็ควรให้ตรงกับความสนใจ ความสามารถเพื่อ
 ช่วยให้ได้รับความสำเร็จ
7. การมีสมาชิกที่มีลักษณะเหมือนกันมากๆ ทำให้กลุ่มมีความมั่นใจ แต่การที่สมาชิกที่
 มีลักษณะแตกต่างกันบ้างย่อมมีส่วนช่วยเหลือกลุ่มได้ในด้านต่างๆ แตกต่างกันไป ผู้นำกลุ่มต้อง
 มีความเข้าใจในลักษณะดังกล่าวแล้ว
8. การกระทำกิจกรรมมากๆ ช่วยให้ผู้บุคคลแต่ละคนได้มีโอกาสมากขึ้นที่ได้รับ
 ประสบการณ์ที่ดี มีประโยชน์ต่อตนเอง
9. กระบวนการในการแก้ปัญหา หรือการทำงานให้สำเร็จต้องได้รับความสนใจมากๆ กับผล
 ของการปฏิบัติงานในกลุ่ม
10. ควรนำหลักทางด้านจิตวิทยา เกี่ยวกับการเรียนรู้มาใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

11. ความรู้สึกของกลุ่มและความมั่นคงทางอารมณ์ของแต่ละบุคคล เกิดจากการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองของกลุ่ม ดังนั้นสมาชิกแต่ละคนจะมีส่วนรับผิดชอบต่อความเป็นไปของกลุ่มโดยส่วนรวมและต่อบุคคล

12. การที่สมาชิกร่วมกันนั้นจะทำให้กลุ่มสามารถไปถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มที่ตั้งเอาไว้ ในขณะที่เดียวกันอาจจะช่วยตอบสนองความต้องการที่ซ่อนเร้นในใจของบุคคลได้

13. ถ้าการสื่อสารในกลุ่มไม่ดี จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาในด้านวินัยของกลุ่ม ผลที่ตามมาคือ ทำให้ประสิทธิภาพของกลุ่มลดลงไป

14. เทคนิคในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และการประเมินผลเกี่ยวกับกลุ่มจะทำให้กลุ่มดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่ต้องการ

องค์ประกอบของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

นิพนธ์ จิตภักดี (2528 : 3-7) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และปัจจัยในการสร้างกลุ่มทำงานที่มีประสิทธิภาพดังนี้

1. องค์ประกอบของสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย 4 อย่างคือ
 - 1.1 มีเจตคติที่ดีและตั้งใจทำงาน
 - 1.2 มีทักษะในการทำงานนั้น
 - 1.3 มีความร่วมมือและประสานงานกันอย่างดี
 - 1.4 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
2. องค์ประกอบด้านผู้นำกลุ่ม ประกอบด้วย
 - 2.1 มีคุณสมบัติของผู้นำที่ดี
 - 2.2 มีความสามารถในการจัดความขัดแย้งในกลุ่ม
 - 2.3 มีเทคนิคในการจูงใจสมาชิก
 - 2.4 เอาใจใส่กลุ่ม
 - 2.5 มีความเข้าใจในพฤติกรรมสมาชิกแต่ละคน
 - 2.6 มีความรอบรู้และเข้าใจในการวางแผน การปฏิบัติงาน การติดตามการประเมินผล
3. องค์ประกอบด้านการจัดกลุ่ม ประกอบด้วย
 - 3.1 มีเป้าหมายของกลุ่มชัดเจน
 - 3.2 มีกลไกอง้อนกลับ เพื่อปรับปรุงผลงาน
 - 3.3 มีวิธีการทำงานของกลุ่มอย่างมีระบบซึ่งสมาชิกเข้าใจอย่างดี
 - 3.4 มีรูปแบบการประสานงานอย่างดี
 - 3.5 มีการแสวงหาวิธีที่เหมาะสมอยู่เสมอ
 - 3.6 มีการจัดเงื่อนไขในการเสริมพลังกลุ่มอย่างดี

ลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

เมืองทอง แชมมณี (2522 : 151-154) ได้จำแนกคุณสมบัติของกลุ่มที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพตามลักษณะขององค์ประกอบกลุ่มดังนี้ 1) สมาชิก 2) ผู้นำ 3) กลุ่ม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สมาชิกยึดมั่นในอุดมการณ์ของกลุ่ม
2. สมาชิกมีความรักดีต่อกัน
3. สมาชิกยอมรับวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ได้ช่วยกันกำหนดขึ้น
4. สมาชิกพยายามปรับค่านิยม และวัตถุประสงค์ให้กลมกลืนกัน
5. สมาชิกมีความไว้วางใจกัน
6. สมาชิกมีความสามารถที่จะทำงานเป็นกลุ่ม
7. สมาชิกเชื่อในความสามารถของเพื่อนสมาชิก
8. สมาชิกพร้อมที่จะช่วยเหลือกัน
9. สมาชิกพยายามให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่กลุ่ม
10. สมาชิกพยายามให้ข้อมูลที่เพื่อนสมาชิกให้มา
11. สมาชิกมีความมั่นใจในการตัดสินใจด้วยตนเอง
12. สมาชิกผลัดกันมีอิทธิพลเหนือกันได้
13. ผู้นำกลุ่มได้รับการเลือกเฟ้นเป็นอย่างดี
14. ผู้นำยึดมั่นในคุณสมบัติของผู้นำที่ดี
15. กลุ่มตั้งอยู่นานพอสมควร
16. กลุ่มกำหนดวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นที่พอใจของสมาชิก
17. กลุ่มแสดงให้เห็นประจักษ์ว่า ค่านิยมของกลุ่มมีความสำคัญ
18. กลุ่มมีบรรยากาศที่มีลักษณะให้การสนับสนุนสมาชิก
19. กลุ่มพยายามช่วยสมาชิกแต่ละคนในการพัฒนาตนเอง
20. กลุ่มกระตุ้นให้สมาชิกมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
21. กลุ่มรู้จักใช้ “การเห็นด้วยอย่างสร้างสรรค์” อย่างถูกกาลเทศะ
22. กลุ่มใช้การติดต่อสื่อสารให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
23. กลุ่มใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อให้ทุกคนเข้าใจกันดี

ทิสนา แชมมณี และคนอื่นๆ (2528 : 11 - 12) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของกลุ่มที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจำแนกลักษณะองค์ประกอบของกลุ่ม คือ ผู้นำ สมาชิก ลักษณะกลุ่ม และกระบวนการกลุ่มไว้ดังนี้

1. ผู้นำกลุ่มได้รับการคัดเลือกอย่างดี เป็นผู้ที่มีความสามารถในการปฏิบัติ หน้าที่ได้ไม่ว่าสถานการณ์ใด
2. ผู้นำมีคุณสมบัติที่ดี คือ มีคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดบรรยากาศให้สมาชิกทำงานร่วมกันมากกว่าแข่งขัน คุณสมบัตินี้ คือ ความอดทนและความตั้งใจจริง มีความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมงานและแสดงความคิดเห็น

3. ผู้นำกลุ่มต้องไม่ใช่ผู้เผด็จการ ควรให้กลุ่มร่วมกันตัดสินใจ
4. สมาชิกกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่างของกลุ่ม แต่ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมแต่ละอย่างด้วย
5. สมาชิกร่วมกันทำงานเพื่อจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ช่วยกันแก้ปัญหาและอุปสรรค
6. สมาชิกต้องฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทุกคนมีสิทธิ์ออกความคิดเห็นได้ ไม่ดูถูกความคิดของสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม ไม่มีใครมีอำนาจเหนือใครทุกคนร่วมมือร่วมใจกันทำงาน แม้ว่าจะมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้น กลุ่มจะต้องศึกษาสาเหตุอย่างรอบคอบ และพยายามตัดสินใจเลือกหาวิธีการและเหตุผลที่ดีที่สุด เหมาะสมกับสาเหตุเพื่อแก้ปัญหาของกลุ่ม
7. ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมในการทำงานกลุ่ม คือ 5 – 15 คน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อเรื่องกิจกรรมและอุปกรณ์เครื่องมือ ตลอดจนการจัดที่นั่งกลุ่มที่จะทำให้การทำงานเป็นไปตามเป้าหมายที่นิยม คือ สมาชิกนั่งเป็นวงหันหน้าเข้าหากัน
8. บรรยากาศของกลุ่มต้องเป็นกันเอง ไม่เป็นทางการหรือมีระบบระเบียบ
9. จุดมุ่งหมายของกลุ่มต้องชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม
10. กลุ่มจะต้องร่วมกันวางแผน แบ่งงานกันทำ ตกลงกติกาการทำงานเพื่อให้สมาชิกเข้าใจและปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายของกลุ่ม
11. กระบวนการตัดสินใจต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ มีการตัดสินใจร่วมกัน
12. เน้นการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมความสามัคคีในกลุ่ม
13. สมาชิกเป็นผู้ประเมินประสิทธิภาพของกลุ่ม ตัดสินใจว่าจะปรับปรุง และส่งเสริมการทำงานให้ได้อย่างไร

กล่าวสรุปได้ว่า การทำงานกลุ่มที่จะให้มีประสิทธิภาพนั้น กลุ่มจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม
2. การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก
3. การมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่ม
4. ความรู้สึกของสมาชิกในขณะที่ทำงานกลุ่ม
5. วิธีการดำเนินงานของกลุ่ม
6. ภาวะของผู้นำภายในกลุ่ม
7. การตัดสินใจภายในกลุ่ม
8. การไว้วางใจซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม

ประโยชน์ของการทำงานกลุ่ม

หลุทัย อติชาติพงศ์ (ม.ป.ป. : 13) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการทำงานกลุ่มไว้ดังนี้

1. ช่วยให้เข้าใจกระบวนการทำงานกลุ่มร่วมกัน แล้วนำไปประยุกต์ใช้กับเพื่อนร่วมงาน และนักเรียนในการแนะนำหมู

2. ช่วยให้รู้จักเลือก รู้จักวางจุดมุ่งหมายและการเสนอแนะ ตลอดจนการประเมินผลในการแก้ปัญหาในโครงการที่กระทำและสามารถดำเนินการตามโครงการต่อไปได้ดี

3. ช่วยให้สมาชิกเกิดความรู้สึกไวต่อปฏิกริยาโต้ตอบภายในกลุ่ม เพื่อเขาจะได้รับรู้ในเรื่องความรับผิดชอบของหัวหน้า ของสมาชิกดีขึ้น การโต้ตอบอย่างนี้จะช่วยให้กลุ่มพัฒนาอย่างกว้างขวาง และได้แหล่งความรู้ของแต่ละคนในกลุ่มที่แสดงออกมา

4. ช่วยให้ได้พัฒนาทั้งความรู้และทักษะในเรื่องของประชาธิปไตย

ยัง (Young. 1972 : 634) ได้อธิบายถึงข้อได้เปรียบของการเรียนโดยการให้ทำงานเป็นกลุ่มไว้ว่า

1. ครูมีโอกาสนำพลังกลุ่มของผู้เรียนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ทำให้ครูมีเวลามากขึ้นในการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนแต่ละคนเพราะผู้เรียนจะเป็นผู้อธิบาย กระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในกลุ่มของตนเอง ในขณะที่ครูอธิบายปัญหาที่ผู้เรียนกลุ่มอื่นสงสัย และแก้ปัญหาไม่ได้

2. การทำงานของครูมีความคล่องตัวมากขึ้น เพราะเมื่อแบ่งกลุ่มผู้เรียนแล้วแทนที่ครูจะต้องตอบปัญหาผู้เรียน 25-40 คน ทั้งชั้นก็จะกลายมาเป็นว่าครูตอบปัญหาของกลุ่มเพียง 4-5 กลุ่มเท่านั้น ปัญหาที่จะมาถึงครูหรือที่ครูต้องอธิบายให้ฟังมักจะเป็นปัญหาที่กลุ่มช่วยกันตอบแล้วตอบไม่ได้เท่านั้น

3. บรรยากาศในการเรียนจะมีความเป็นกันเองมากขึ้น ผู้เรียนจะรู้สึกสบายใจและไม่เคร่งเครียดเมื่อทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

4. ช่วยกันแก้ปัญหาไม่กล้าแสดงออกของผู้เรียนบางคน เพราะการทำงานร่วมกันจะทำให้ทุกคนรู้สึกว่าตนมีความสำคัญต่อกลุ่มเท่ากัน ความเชื่อมั่นในตนเองจะถูกกระตุ้นให้เพิ่มมากขึ้น ความเชื่อมั่นในตนเองนี้เริ่มขึ้นภายในกลุ่มก่อน เพราะนักเรียนส่วนใหญ่จะมีความประหม่าน้อยหรือไม่มีเลย เมื่อเสนอปัญหาข้อใจของเขาต่อกลุ่ม แต่จะเกิดความประหม่าถ้าเสนอข้อข้อใจต่อนักเรียนทั้งชั้น

5. การเรียนเป็นกลุ่มจะช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยของผู้เรียน

6. การเรียนเป็นกลุ่มจะเสริมสร้างความสามัคคี การรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนต่อกลุ่ม

7. ฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่กว้างขวางในการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ

8. ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการเสนอแนะและการซักถาม ตลอดจนส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่แก่นักเรียนด้วย

กล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งในด้านการปฏิสัมพันธ์ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่องานในส่วนที่ได้รับมอบหมายและความรับผิดชอบต่องานของกลุ่ม ตลอดจนเป็นการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งด้านวิชาการแล้วเรียนรู้แนวความคิดจากสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

ณัชชา พัฒนากุล (2532 : 55 – 69) ได้ศึกษาผลการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในการสอนต่อความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาพบว่าการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาเมื่อเผชิญสถานการณ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเมื่อเผชิญสถานการณ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ยังมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 18 – 25) ได้ศึกษาผลการพัฒนาของมโนทัศน์ทางจริยธรรม และความรู้ความเข้าใจเชิงคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยการใช้คู่มือการเรียน การสอนจริยศึกษา ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์กับการคิดแบบโยนิโสมนสิการในโรงเรียนเอกชน ระดับมัธยมศึกษาและประกาศนียบัตรวิชาชีพ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนพัฒนาการมโนทัศน์ทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และนักเรียนอาชีวศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยหลังฝึกสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนฝึก และสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คะแนนเฉลี่ยหลังฝึกสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ

งานวิจัยในประเทศ

เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์ (2530) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยวิธีการฝึกสมรรถภาพพื้นฐาน 4 ด้าน คือ การสังเกต การประยุกต์ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบการคิดที่สำคัญที่นักเรียนจะนำมาแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาเชิงวิชาการหรือปัญหาในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ถือเป็นการประเมินคุณภาพการคิดจาก สาระการคิด(Productive Thinking) ของบุคคลว่ามีคุณภาพระดับใด จากการให้บุคคลทำงานที่คาดว่าจะต้องใช้วิธีการคิดระดับนั้นมาแก้ปัญหาหรือทำงานนั้นได้สำเร็จ โดยแบบฝึกสมรรถภาพสมองที่สร้างขึ้น ได้ดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบทดสอบวัดเชาว์ปัญญาหรือความถนัดที่ใช้รูปภาพ หรือ สัญลักษณ์ เป็นเนื้อหาเพื่อใช้ฝึกสมรรถภาพสมองตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ทั้งนี้กลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกสมรรถภาพสมองทุกวันที่มีการเรียนการสอน นักเรียนต้องแก้ปัญหาในแบบฝึกหัดด้วยตนเอง เครื่องมือวัดคุณภาพการคิด คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย และคณิตศาสตร์ ที่สร้างขึ้นตามเนื้อหาของหลักสูตร วัดพฤติกรรมตามทัศนะของบลูมและคณะ แบบทดสอบมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ โดยให้เลือกตอบคำตอบที่ถูกต้องที่สุด ดีที่สุด หรือ เหมาะสมที่สุด เพียงคำตอบเดียว

ผลการศึกษา พบว่า การฝึกสมรรถภาพสมองช่วยให้การเรียนรู้หรือคุณภาพการคิดของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ด้อยกว่า สามารถพัฒนาคุณภาพการคิดให้มีระดับเดียวกับผู้มีสภาพแวดล้อมที่ดีกว่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิภาพรรณ แดงโรจน์ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาตามสภาพในการวิเคราะห์ตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางเรียนในวิชาจริยธรรม ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิไลวรรณ ปิยะปกรณ์ (2535 : 84) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กับการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พจนารถ บัวเขียว (2535 : 101 – 109) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 2 ที่สอนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ผลการทดลองพบว่า

1. นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิพล นาสมบูรณ์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการสอนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีค่าเฉลี่ยของคะแนนเพิ่มขึ้นสูงกว่าการสอนตามแบบการสอนของกระทรวงศึกษาธิการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุญชู ชลัษเฐียร (2539 : 295 – 303) ได้ศึกษาการพัฒนาการวัดความสามารถด้านเหตุเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. ชนิด AR ข้อคำถามชนิดนี้มุ่งประเมินทักษะในการจับหลักและกฎ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุป โดยพิจารณาจากเงื่อนไขที่ให้ผู้สอบส่วนใหญ่สามารถทำได้ มีบางส่วนที่ตอบตามความคิดเห็น ความรู้สึก หรือนำเอาเงื่อนไขที่กำหนดให้มาตอบ มากกว่าพิจารณาให้เหตุผลจากเงื่อนไขที่กำหนดให้

2. ชนิด AX ข้อคำถามชนิดนี้ ต้องการประเมินความสามารถในการสร้างข้อสรุปที่ถูกต้อง ความสามารถในการสร้างทางเลือกหรือคำอธิบายที่เป็นไปได้ของผู้สอบ แต่จากการวิเคราะห์ผลการตอบ พบว่า ผู้สอบจะตอบตามเนื้อหาของสถานการณ์ที่กำหนดในลักษณะการอ่านจับใจความมากกว่าการใช้เหตุผลมาตอบ และหากพิจารณาจากคะแนนผลการสอบก็พบว่า จบบัณฑิตค่าเฉลี่ยสัดส่วนการตอบถูกต้องค่อนข้างต่ำ ค่าพารามิเตอร์ด้านความยากค่อนข้างสูง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาขณะนี้ ยังมีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ การหาเหตุผลเพื่อนำมาใช้ในการอธิบายอยู่ในระดับต่ำ

3. ชนิด CV ข้อคำถามชนิดนี้ มุ่งวัดความสามารถในการจับความคิดสำคัญของความเห็น หรือแสดงความคิดเห็นวิจารณ์ความเห็นที่น่าเสนอ พบว่า ผู้สอบแสดงความเห็นแบบสรุปมากกว่า ซึ่งไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการวัด อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบสำหรับแบบทดสอบชนิดนี้ค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับบางฉบับ

4. ชนิด LR ข้อคำถามชนิดนี้ มุ่งวัดทักษะการให้เหตุผลอย่างมีวิจารณญาณ เช่น การค้นหาข้อตกลงเบื้องต้น การประเมินการอ้างเหตุผล การวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐานที่กำหนดให้ พบว่า ผู้สอบส่วนใหญ่ยังสรุปความ หาข้อตกลงเบื้องต้น หรือหลักการไม่เป็น นอกจากนี้ลักษณะข้อคำถามของข้อคำถามชนิดนี้ค่อนข้างเข้าใจยากกว่าชนิดอื่น ๆ จึงทำให้ข้อคำถามมีค่าความยากสูง

5. ชนิด NLR ข้อคำถามชนิดนี้ มุ่งวัดความสามารถในการวิเคราะห์หรือประเมินข้อมูลหรือข้อค้นพบที่น่าเสนอในรูปตาราง แผนภูมิ หรือกราฟ ซึ่งผู้เรียนต้องใช้ความสามารถในการผสมผสานเหตุผลทางตัวเลขและภาษาเพื่อการแก้ปัญหา ซึ่งพบว่า เด็กที่มีความสามารถสูงจะทำได้ดี และแบบทดสอบชนิดนี้จะเหมาะกับผู้มีระดับความสามารถสูง ปัญหาที่พบ คือ ผู้สอบจะตีความ หรืออ่านแผนภูมิ ตาราง หรือกราฟ ที่ให้มากกว่าการหาเหตุผลมาสนับสนุนผลที่ปรากฏ

6. ชนิด PI ผลการวิจัยคุณภาพของข้อคำถามพบว่า ข้อคำถามชนิดนี้จะให้ค่า TIF และค่าความเชื่อมั่นสูงกว่าข้อคำถามชนิดอื่น ๆ ปัญหาจากข้อคำถามรายชื่อไม่มี แต่ปัญหาที่ผู้วิจัยพบและต้องแก้ไขอย่างมาก ก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับคำชี้แจงการตอบ ซึ่งในการทดลองครั้งแรกพบว่า แบบเติมคำตอบ ผู้วิจัยต้องอธิบายทำความเข้าใจกับผู้สอบเอง ผู้สอบจึงจะเข้าใจและทำได้ เพราะคำชี้แจงไม่ชัดเจน ดังนั้น ในครั้งแรกข้อมูลจากการตอบแบบทดสอบชนิด PI รูปแบบเติมคำตอบ จึงเป็นข้อมูลที่ไขไม่ได้มากกว่าครึ่ง ซึ่งต้องตัดทิ้งไป เมื่อได้ปรับแก้แล้ว พบว่า ครั้งที่ 2 ปัญหาในเรื่องความไม่เข้าใจวิธีทำมีน้อยมาก

อาจสรุปได้ว่า ข้อคำถามชนิดให้ผู้สอบเติมคำตอบจะแสดงให้เห็นถึง ความแม่นยำของการประมาณค่าความสามารถที่สูงกว่าแบบเลือกตอบ

งานวิจัยต่างประเทศ

เลวิน (Levin. 1983) ได้อ้างถึงงานวิจัยของ คอมเบอร์ และคีฟส์ (Comber and Keeves. 1973) ในโครงการ IEA ที่ทำการวิจัยกับนักเรียน 19 ประเทศ พบว่า นักเรียนจะปฏิบัติงานได้ดีในกรณีที่งานเหล่านั้น ใช้ความสามารถด้านการคิด ด้านความรู้ความจำ (Knowledge) และจะปฏิบัติงานได้ดีพอสมควรเมื่อเป็นงานที่ใช้ความสามารถด้านการคิดที่ซับซ้อน เช่น การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมิน

เนลสัน (Nelson. 1970) ได้ทำการศึกษาโดยใช้ครูสองคนที่ใช้วิธีสอนสองแบบกับนักเรียนเกรดหกสองห้องเรียน ห้องหนึ่งสอนโดยวิธีการกระตุ้นให้คิด ส่วนอีกห้องหนึ่งสอนโดยวิธีไม่ได้กระตุ้นให้คิด โดยสอนสัปดาห์ละ 3 วัน รวม 36 คาบเรียน จากนั้นทั้งสองชั้นได้รับการนำเข้าสู่อการทดลอง ซึ่งทดลองด้วยวิธีการเหมือนกัน แต่ตอนอภิปรายหลังการทดลองห้องที่ใช้วิธีสอนไม่กระตุ้นให้คิดครูใช้คำถามระดับต่ำ เช่น คำถามความรู้ความจำ ส่วนห้องที่ใช้วิธีสอนกระตุ้นให้คิดครูใช้คำถามระดับสูง เช่น คำถามเกี่ยวกับการสรุปอ้างอิงและการพิสูจน์ หลังจากนั้นจึงทำการวัด

1. ทักษะด้านความรู้ของนักเรียนโดยใช้การวัดทักษะการเสาะแสวงหาความรู้ของนักเรียน ซึ่งมีการสังเกต การสรุป อ้างอิง การพิสูจน์และการจำแนก

2. ความรู้เกี่ยวกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ ผลพบว่า นักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบไม่กระตุ้นให้คิด มีความรู้เกี่ยวกับหลักการทางวิทยาศาสตร์สูงกว่าพวกที่สอนกระตุ้นให้คิด ส่วนนักเรียนที่สอนโดยวิธีกระตุ้นให้คิด มีการเพิ่มปริมาณและคุณภาพด้านการสังเกต และการสรุป อ้างอิงดีกว่าพวกที่สอนด้วยวิธีไม่กระตุ้นให้คิด

วิลเลียม (William. 1981 : 1605 – A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณระหว่างการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้กับการสอนแบบเดิมที่ครูเป็นจุดศูนย์กลางวิชาประวัติศาสตร์อเมริกา กลุ่มทดลอง 41 คน สอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้ กลุ่มควบคุม 43 คน สอนแบบเดิม ทำการสอนมาเป็นเวลา 24 สัปดาห์ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

นิคเคอร์สัน (Nickerson.1984) ได้ทำการทดลองเพิ่มศักยภาพทางการคิดของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาชั้นสูงที่เรียนซ้ำในเมืองออนตาริโอ ประเทศแคนาดา ซึ่งทดลองด้วยระยะเวลาจนถึง 1 ปี และพบว่า สามารถเพิ่มศักยภาพทางการคิดและสมรรถภาพทางสมองของกลุ่มทดลองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

งานวิจัยในประเทศ

ไชยรัตน์ ปราณี่ (2531 : 79 – 80) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา

โดยการสอนแบบซินดิเคทกับการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา สังคมศึกษาของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบซินดิเคทกับนักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ทั้งสองกลุ่มมีความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน

ชูศักดิ์ สิงห์อุตร (2532 : 70) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้เทคนิคการสอนแบบศึกษากรณีตัวอย่างกับการสอนตามแนวคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคการสอนแบบศึกษากรณีตัวอย่างกับการสอนตามแนวคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคการสอนแบบกรณีตัวอย่างมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มด้านผู้นำ ด้านเลขานุการ ด้านสมาชิกกลุ่มหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนตามแนวคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มด้านผู้นำ ด้านเลขานุการ ด้านสมาชิกกลุ่ม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สามารถ สุขาวงษ์ (2537 : 96) ได้ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการสอนแบบโครงการโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนภายในกลุ่มทดลองและภายในกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยในต่างประเทศ

สปรนเจอร์ (Spranger. 1973 : 15) ได้นำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไปใช้สอนวิชาภาษาต่างประเทศที่มหาวิทยาลัยฟูเจิน ในไต้หวัน ผลการทดลองพบว่า ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างกว้างขวางจากการเรียนเป็นกลุ่มย่อย นอกจากนี้ยังเป็นการทำให้รู้จักการทำงานร่วมกันด้วย และมีทักษะในการติดต่อสื่อสารเป็นอย่างมาก

เดวิดสัน (Davidson. 1974 : 104) ได้ทดลองสอนด้วยการให้ทำงานกลุ่มกับนักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 5 ห้องเรียนของมูลนิธิอเมริกาในเม็กซิโก (The American School Foundation Mexico City, Mexico) โดยสอนวิชาพีชคณิต ผลการทดลองพบว่านักเรียนมีความพอใจและชอบวิชาการเรียนเป็นกลุ่ม แต่ต้องการให้ครูบังคับสมาชิกในกลุ่มให้ทำงานร่วมกันมากขึ้น

กู๊ด และคนอื่น ๆ (Good and others. 1989 – 1990 : 56 – 62) ได้ศึกษาการทำงานกลุ่มในการทดลองคณิตศาสตร์ ข้อมูลที่ได้รับรวบรวมจากครูมากกว่า 400 คน ที่ใช้การทำงานกลุ่มในการสอนคณิตศาสตร์มากกว่า 1 ครั้งต่อสัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาจำนวน 15 ห้อง โดยการสุ่มนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ 5 คนแรก สูงสุด และ 5 คนสุดท้าย แล้วสุ่มนักเรียนมา 2 คน มาสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า การทำงานกลุ่มช่วยเพิ่มแรงจูงใจ ความกระตือรือร้น มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน มีการพัฒนาทักษะการสื่อสาร และเพิ่มพูนความคิดเชิงคณิตศาสตร์ นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่มีความสามารถสูงมีแนวโน้มที่ทำงานตามลำพังและสามารถควบคุมกลุ่มได้

จากผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศพบว่า กระบวนการทำงานกลุ่มเป็นการพัฒนาบุคคลให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้ดี

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการแตกต่างกัน
2. การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ของของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการแตกต่างกัน
3. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของผู้เรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการแตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ
3. การดำเนินการทดลอง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 จำนวน 3 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 105 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 35 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 70 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) มีลำดับขั้นการสุ่มดังนี้คือ

2.1 สุ่มตัวอย่าง 2 ห้องเรียนจากประชากร 3 ห้องเรียน ด้วยวิธีจับสลาก 2 ห้องเรียน มีนักเรียน 70 คน

2.2 นำนักเรียนทั้ง 2 ห้องเรียน จำนวน 70 คน มาละกันแล้วจับสลากเพื่อแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 35 คน

2.3 ผู้วิจัยจับสลากอีกครั้งหนึ่ง ว่ากลุ่มใดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมดังนี้
กลุ่มทดลอง ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์ จำนวน 35 คน
กลุ่มควบคุม ได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ จำนวน 35 คน

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

1. แผนการสอนวิชาสังคมศึกษา
 - 1.1 แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์
 - 1.2 แผนการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
3. แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ
4. แบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

ผู้วิจัยสร้างแผนการสอนวิชาสังคมศึกษา ส. 401 ขึ้นเพื่อใช้ในการสอนกลุ่มทดลอง โดยมีลำดับขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดประสงค์การเรียนรู้วิชา สังคมศึกษา ส. 401 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) ได้พิจารณาขอบข่ายเนื้อหา จุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแผนการสอน

1.2 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการให้ประสบการณ์ ตามที่สุมน อมรวิวัฒน์ ประยุกต์ มาจากพุทธวิธี และการให้ประสบการณ์เพื่อจัดทำแผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

1.3 เลือกเนื้อหารายวิชาสังคมศึกษา ส. 401 จากหนังสือแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อนำมาใช้ในการทดลอง โดยเลือก 8 เรื่อง คือ มนุษย์กับสังคม สังคมไทย ค่านิยมในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของ สังคมไทย ปัญหาประชากร ปัญหายาเสพติด ปัญหามลภาวะ ปัญหาโรคเอดส์ ใช้เวลาในการ สอน 16 คาบ คาบละ 50 นาที เป็นเวลา 8 สัปดาห์

1.4 ศึกษาเนื้อหาให้เกิดความเข้าใจเป็นอย่างดี พร้อมกับสำรวจและติดตามเหตุการณ์ ต่าง ๆ ในปัจจุบัน จากข่าวสารข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ เอกสาร วิทยุกระจายเสียง วิทยุทัศน์ ที่ สอดคล้องกับเนื้อหา มนุษย์กับสังคม สังคมไทย ค่านิยมในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงและ แนวโน้มของสังคมไทย ปัญหาประชากร ปัญหายาเสพติด ปัญหามลภาวะ ปัญหาโรคเอดส์ ดังตาราง 1

ตาราง 1 ลำดับการจัดกิจกรรมการสอน

คาบที่	เรื่อง	จุดประสงค์ปลายทาง	สถานการณ์
1 - 2	มนุษย์กับสังคม	เพื่อให้ตระหนักถึงความ จำเป็นที่ทำให้มนุษย์ต้อง อยู่ร่วมกันเป็นสังคม รวม เป็นสังคม	สไลด์เรื่อง สภาพการ อยู่ร่วมกันในสังคม
3 - 4	สังคมไทย	เพื่อให้มีความรู้ ความ เข้าใจ เกี่ยวกับลักษณะ ทั่วไปของสังคมไทย	สไลด์เรื่อง สภาพโดย ทั่วไปของสังคมไทย

ตาราง 1 (ต่อ)

คาบที่	เรื่อง	จุดประสงค์ปลายทาง	สถานการณ์
5 - 6	ค่านิยมในสังคมไทย	เพื่อให้ตระหนักถึงความเสียหายอันเกิดจากค่านิยมที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคม และให้ความร่วมมือในการนำค่านิยมที่ดีไปปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม	วิถีทัศน์และภาพของหนังสือพิมพ์ - การแต่งกาย - การรับประทาน - ที่อยู่อาศัย
7 - 8	การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง	เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างถูกวิธี	สไลด์เรื่อง การเปลี่ยนแปลงในสังคมเมืองและสังคมชนบท
9 - 10	ปัญหาประชากร	เพื่อให้เกิดความตระหนักในความเสียหาย อันเกิดจากปัญหาและได้ความร่วมมือในการช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชากร	ภาพข้างในหนังสือพิมพ์เรื่อง ที่อยู่อาศัยของประชากรในชุมชนแออัด
11 - 12	ปัญหายาเสพติด	เพื่อตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเสพติด และเสนอแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์เรื่อง ยาเสพติด
13 - 14	ปัญหามลภาวะ	เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพปัญหามลภาวะและเสนอแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลภาวะ	สไลด์เรื่อง ปัญหามลภาวะ

ตาราง 1 (ต่อ)

คาบที่	เรื่อง	จุดประสงค์ปลายทาง	สถานการณ์
15 - 16	ปัญหาโรคเอดส์	เพื่อให้เข้าใจถึงอาการของผู้เป็นโรคเอดส์ การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ในสังคมไทย และเสนอแนวทางในการป้องกันแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ ในสังคมไทย	วิถีทัศน์ผู้ป่วยโรคเอดส์

1.5 จากคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา วิเคราะห์เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้แล้ว สร้างแผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์ จำนวน 16 คาบ ซึ่งประกอบด้วย

- 1.5.1 ความคิดรวบยอด
- 1.5.2 จุดประสงค์การเรียนรู้
- 1.5.3 เนื้อหา
- 1.5.4 สื่อการเรียน
- 1.5.5 กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้
 - ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธา
 - ขั้นที่ 2 ศึกษาสังคม
 - ขั้นที่ 3 ให้ประสบการณ์
 - ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ความคิด
 - ขั้นที่ 5 ปรับพฤติกรรม
 - ขั้นที่ 6 สรุปและประเมินผล

1.6 นำแผนการสอนไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา จุดมุ่งหมาย กิจกรรม และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

1.7 นำแผนการสอนที่ตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วนั้นไป ทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยาลัยนาฏศิลปพนบุรี ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อปรับปรุงในเรื่องกิจกรรมการสอน ความเหมาะสมกับเวลา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้แผนการสอนที่สมบูรณ์ สำหรับนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

2. แผนการสอนตามคู่มือครู

2.1 ศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดประสงค์การเรียนรู้วิชา สังคมศึกษา ส. 401 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง

พุทธศักราช 2533) ได้พิจารณาขอข้ายเนื้อหาจุดประสงค์ทั่วไป และจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแผนการสอน

2.2 จากคำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชา วิเคราะห์เป็นจุดประสงค์ทั่วไป และจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วสร้างแผนการสอนตามคู่มือครู ประกอบด้วย

2.2.1 จุดประสงค์ปลายทาง

2.2.2 จุดประสงค์นำทาง

2.2.3 เนื้อหา

2.2.4 กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งแบ่งเป็น 9 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 สร้างความสนใจ

ชั้นที่ 2 แจงจุดประสงค์

ชั้นที่ 3 ทบทวนความรู้เดิม

ชั้นที่ 4 เสนอบทเรียนใหม่

ชั้นที่ 5 ใ้แนวการเรียนรู้

ชั้นที่ 6 นักเรียนปฏิบัติ

ชั้นที่ 7 ใ้ข้อมูลย้อนกลับ

ชั้นที่ 8 ประเมินผลการเรียน

ชั้นที่ 9 ส่งเสริมความแม่นยำและถ่ายโอนการเรียนรู้

2.3 สร้างแผนการสอน 8 แผน ใ้สอดคล้องกับวิธีดำเนินการทดลองและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยยึดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม และการประเมินผล และนำแผนการสอนไปใ้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ เพื่อปรับปรุงแก้ไขด้านความสอดคล้องของกิจกรรม เนื้อหา การประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

2.4 นำแผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดลองใ้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 35 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขใ้สมบูรณ์ต่อไป

2.5 นำแผนการสอนที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปสอนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทำการวิจัย

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส. 401 ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ส. 401 มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาการสร้างแบบทดสอบ จากหนังสือเทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ของสมบุรณ์ ชิตพงศ์ (2523 : 1 – 40) เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของนิเวศน์ ธรรมรักษ์ (2530 : 1 – 238) เทคนิคการเขียนข้อสอบของชาวล แพ้วตกุล (2522 : 1 – 40) เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้ของล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2539 : 1 – 320) เพื่อสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา

สังคมศึกษา เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 100 ข้อ โดยยึดจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ส. 401

3.2 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ส. 401 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมปริญญาโท และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดผล และผู้เชี่ยวชาญในวิชาสังคมศึกษา ตรวจสอบเพื่อหาความเที่ยงตรงเนื้อหา (Content Validity)

3.3 นำแบบทดสอบที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 วิทยาลัยนาฏศิลป์ อ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ที่เคยเรียนรายวิชานี้มาแล้ว จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.4 นำผลการสอบของนักเรียนมาตรวจให้คะแนน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้ข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก ในแต่ละข้อ คำถาม ได้ 0 แล้วนำมาหาค่าอำนาจจำแนก (r) หาค่าความยากง่าย (p) โดยใช้เทคนิค 27% ของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ และตารางสำเร็จรูปของจุง เทห์ ฟาน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2539 : 334 – 360) แล้วเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 – .80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป แล้วเลือกข้อสอบไว้ 40 ข้อ

3.5 นำแบบทดสอบที่เลือกไว้ 40 ข้อ ไปหาค่าความเชื่อมั่นกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 วิทยาลัยนาฏศิลป์ อ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง จำนวน 100 คน โดยใช้สูตร KR – 20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 197 – 198)

4. การสร้างแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 4.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์
- 4.2 ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 4.3 สร้างแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ เป็นแบบทดสอบให้พิจารณาวินิจฉัยจากสถานการณ์ที่กำหนดให้
- 4.4 สร้างคำถามเป็นสถานการณ์ให้ครอบคลุมตามลักษณะในนิยามเชิงปฏิบัติการ
ลักษณะของคำถาม – ตัวเลือก เป็นสถานการณ์สมมติให้อ่าน แล้วเลือกทางปฏิบัติ ซึ่งมีเหตุผลประกอบการเลือกเป็นตัวเลือกมี 3 ตัวเลือก โดยใช้เหตุผล 3 ข้อนั้นใช้หลักอธิปไตย 3 ตามหลักพุทธธรรม คือ
 - 1) อัตตอธิปไตย (ยึดตัวเองเป็นใหญ่ มองปัญหาโดยตัวเองเป็นศูนย์กลาง)
 - 2) โลกาธิปไตย (ยึดโลกหรือสังคมเป็นใหญ่)
 - 3) ธรรมาธิปไตย (ยึดธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งจะไม่คิดไปในทางชั่ว)

4.5 การตรวจให้คะแนน

ให้ 1 คะแนน สำหรับตัวเลือกที่เป็นอัตตาธิปไตย

ให้ 2 คะแนน สำหรับตัวเลือกที่เป็นโลกาธิปไตย

ให้ 3 คะแนน สำหรับตัวเลือกที่เป็นธรรมาธิปไตย

4.6 ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์

4.6.1 การหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้วิจัยทำแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์จำนวน 30 ข้อ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบแบบทดสอบในแต่ละด้านว่าตัวเลือกในแต่ละสถานการณ์ของแบบทดสอบในแต่ละด้านว่าตัวเลือกในแต่ละสถานการณ์ของแบบทดสอบตรงตามหลักอธิปไตย 3 หรือไม่ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาของพวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2531 : 124) คือ

ให้ + 1	ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญ แน่ใจว่า เหตุผลในตัวเลือก ก, ข และ ค ของข้อที่พิจารณานั้น ถูกต้อง ตรงตามหลักอธิปไตย 3
	ก. อัตตาธิปไตย ค่าคะแนน 1
	ข. โลกาธิปไตย ค่าคะแนน 2
	ค. ธรรมาธิปไตย ค่าคะแนน 3
ให้ 0	ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญ ไม่แน่ใจว่า เหตุผลในตัวเลือก ก, ข และ ค ของข้อที่พิจารณานั้น ถูกต้อง ตรงตามหลักอธิปไตย 3
	ก. อัตตาธิปไตย ค่าคะแนน 1
	ข. โลกาธิปไตย ค่าคะแนน 2
	ค. ธรรมาธิปไตย ค่าคะแนน 3
ให้ - 1	ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญ แน่ใจว่า เหตุผลในตัวเลือก ก, ข และ ค ของข้อที่พิจารณานั้น ไม่ถูกต้อง ตรงตามหลักอธิปไตย 3
	ก. อัตตาธิปไตย ค่าคะแนน 1
	ข. โลกาธิปไตย ค่าคะแนน 2
	ค. ธรรมาธิปไตย ค่าคะแนน 3

ในการวิจัยครั้งนี้ เหตุผลตามตัวเลือกในข้อใดได้คะแนนตั้งแต่ .50 ขึ้นไป ถือว่าเหตุผลของข้อนั้นถูกต้องและตรงตามหลักอธิปไตย 3 ตามที่ระบุในตัวเลือกนั้น

4.7 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ด้วยวิธีหาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2539 : 171 - 172)

4.8 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ โดยจะแบ่งกลุ่มที่ได้น้ำหนักคะแนนสูงออกมา 25% เป็นกลุ่มสูง (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2539 : 171 - 172)

5. แบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

5.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

5.2 สร้างแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม จำนวน 40 ข้อ

5.3 นำแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่มไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ (Face Validity) จำนวน 4 คน

5.4 ลักษณะของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่มเป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 4 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อ กำหนดน้ำหนักของตัวเลือกในข้อเป็น 4, 3, 2 และ 1 โดยถ้าแบบวัดเป็นข้อความทางบวก (Positive Statements) การให้คะแนนจะเป็นดังนี้

ทำทุกครั้ง	มีค่าน้ำหนัก 4
ทำบ่อยครั้ง	มีค่าน้ำหนัก 3
ทำบางครั้ง	มีค่าน้ำหนัก 2
ไม่ทำเลย	มีค่าน้ำหนัก 1

แบบวัดเป็นข้อความทางลบ (Negative Statements) การให้คะแนนจะเป็นดังนี้

ทำทุกครั้ง	มีค่าน้ำหนัก 1
ทำบ่อยครั้ง	มีค่าน้ำหนัก 2
ทำบางครั้ง	มีค่าน้ำหนัก 3
ไม่ทำเลย	มีค่าน้ำหนัก 4

ดังตัวอย่างแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ดังนี้

ข้อความ	ทำทุกครั้ง	ทำบ่อยครั้ง	ทำบางครั้ง	ไม่ทำเลย
ผู้นำกลุ่ม				
0 ขำพเจ้าคอยกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็น				
00 ขำพเจ้าตกลงแก้ไขปัญหากับสมาชิกคนอื่นด้วยความประนีประนอม				
000 ขำพเจ้าพยายามสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่มให้เป็นกันเอง				

5.5 นำแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่มไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 ซึ่งไม่ใช่กลุ่มทดลองจริง จำนวน 100 คน นำผลที่ได้มาตรวจสอบให้คะแนน

5.6 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ให้สูตรของครอนบัค (Cronbach) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2539 : 171 – 172)

5.7 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยใช้เทคนิค 25% จากการแจกแจงที่ (t-distribution) ของเอ็ดวาร์ด โดยคำนวณจาก T (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 215 – 217)

การดำเนินการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแผนการวิจัยแบบ Randomized Control – Group Pretest – Posttest Design มีลักษณะของแบบแผนการทดลองดังนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 248 – 249)

1. แบบแผนการทดลอง

ตาราง 2 แบบแผนการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	ทดสอบก่อน	ทดลอง	ทดสอบหลัง
ER	T ₁	X	T ₂
CR	T ₁	~	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

- X แทน การจัดการกระทำ (Treatment) คือการสอนด้วยการให้ประสบการณ์
 ~ แทน ไม่มีการจัดการกระทำ คือ สอนตามคู่มือครู
 E แทน กลุ่มทดลอง (Experimental Group)
 C แทน กลุ่มควบคุม (Control Group)
 R แทน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Assignment)
 T₁ แทน การทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)
 T₂ แทน การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)

2. วิธีดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิง

วิจารณ์ญาณ และแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว

2.2 ดำเนินการทดลอง โดยผู้วิจัยทำการสอนทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองด้วยตนเอง ใช้เนื้อหาเดียวกัน คือ มนุษย์กับสังคม ค่านิยมในสังคมไทย สังคมไทย การเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มของสังคมไทย ปัญหาประชากร ปัญหายาเสพติด ปัญหามลภาวะ ปัญหาโรคเอดส์ ในระยะเวลาจำนวน 16 คาบเท่ากัน เป็นเวลา 8 สัปดาห์ แต่ใช้วิธีสอนแตกต่างกันดังนี้

กลุ่มทดลอง ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

กลุ่มควบคุม ได้รับการสอนตามคู่มือครู

2.3 เมื่อสอนครบ 16 คาบแล้ว ทำการทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่มฉบับเดียวกันกับการทดสอบก่อนการเรียนรู้

2.4 ตรวจสอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม แล้วนำมาผลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. คำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน
2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ระหว่างกลุ่มทดลองที่สอนด้วยการให้ประสบการณ์กับกลุ่มควบคุมที่สอนตามคู่มือครู โดยใช้ t-test ตามสมมติฐานในข้อ 1, 2 และ 3

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลการทดลองมาวิเคราะห์ ด้วยวิธีการทางสถิติดังนี้

1. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2538 : 73)

- 1.1 ค่าคะแนนเฉลี่ย

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

1.2 ค่าความแปรปรวน โดยคำนวณจากสูตรของครอนบัค (Cronbach) (ลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 76 – 77)

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ	S^2	แทน ความแปรปรวนของคะแนน
	$\sum X$	แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum X^2$	แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$N - 1$	แทน จำนวนตัวแปรอิสระ (Degree of Freedom)
	N	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2. สถิติในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยคำนวณจากสูตร (สมบูรณ์ ชิตพงศ์. ม.ป.ป. : 3)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบ กับจุดประสงค์การเรียนรู้
	$\sum R$	แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2 หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้เทคนิค 27% แล้วเปิดตาราง จุง เตห์ ฟาน

2.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา จากสูตร KR – 20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder – Richardson) (ลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 197 – 198) โดยคำนวณจากสูตร

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	p	แทน	สัดส่วนของผู้ที่ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ $= \frac{\text{จำนวนคนที่ทำถูก}}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$
	q	แทน	สัดส่วนของผู้ที่ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ คือ $1 - p$
	S_i^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือวัดฉบับนั้น
	n	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือวัด

2.4 หาค่าความเชื่อมั่นแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณและแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบัค โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2539 : 171 - 172; อ้างอิงมาจาก Cronbach. 161)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
	S_i^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
	S^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือวัดฉบับนั้นทั้งฉบับ
	n	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือวัด

2.5 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณและแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยใช้เทคนิค 25% จากการแจกแจงที (t - distribution) ของเอ็ดวาร์ด โดยคำนวณจากสูตร T (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 215 - 217)

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2}{n_H} + \frac{S_L^2}{n_L}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าอำนาจจำแนกของเครื่องมือ
	X_H	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง
	X_L	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ
	S_H^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนกลุ่มสูง
	S_L^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนกลุ่มต่ำ
	n_H	แทน	จำนวนนักเรียนของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มสูง
	n_L	แทน	จำนวนนักเรียนของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มต่ำ

3. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบสมมติฐาน

3.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา การคิดวิเคราะห์เชิง
 วิจารณ์ญาณ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้ t - test
 โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2539 : 100 - 101)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left\{ \frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right\}}}$$

$$df = n_1 + n_2 - 2$$

เมื่อ	\bar{X}_1	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	\bar{X}_2	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 2
	n_1	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	n_2	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 2
	S_1^2	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	S_2^2	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}_1	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์หลังการทดลองของกลุ่มทดลอง
\bar{X}_2	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์หลังการทดลองของกลุ่มควบคุม
S_1^2	แทน	ความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์หลังการทดลองของกลุ่มทดลอง
S_2^2	แทน	ความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์หลังการทดลองของกลุ่มควบคุม
a_1	แทน	การสอนด้วยการให้ประสบการณ์
a_{21}	แทน	การสอนตามคู่มือครู
df	แทน	ชั้นของความอิสระ
**	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณา t-distribution

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ในแต่ละจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. จากจุดมุ่งหมายข้อที่ 1 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนวิชา สังคมศึกษาที่เรียนด้วยการสอนให้ประสบการณ์กับนักเรียนที่เรียนการสอนตามคู่มือครู โดยมี สมมติฐานว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนให้ประสบการณ์กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตาม คู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้ค่าสถิติ ดังตาราง 2

ตาราง 3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนให้
 ประสพการณ์กับการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง	n	\bar{X}	S	t
การสอนด้วยการให้ประสพการณ์	35	27.8857	3.376	7.32**
การสอนตามคู่มือครู	35	21.4000	4.009	

**P < .01

จากตาราง 3 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสพการณ์กับนักเรียนที่ได้รับ
 รับการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยการที่ประสพการณ์
 มุ่งหวังนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

2. จุดมุ่งหมายข้อที่ 2 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ของนักเรียน ด้วยการให้ประสบการณ์ กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู โดยมีสมมติฐานว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์แตกต่างกัน จากการรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์กับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำเป็นการทดสอบค่า t ปรากฏผลดังตาราง 3

ตาราง 4 เปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง	n	\bar{X}	S	t
การสอนด้วยการให้ประสบการณ์	35	76.7143	6.257	7.36**
การสอนตามคู่มือครู	35	68.2286	2.723	

**P < .01

จากตาราง 4 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

3. จากจุดมุ่งหมายข้อที่ 1 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู โดยมีสมมติฐานว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มแตกต่างกัน จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมการทำงานกลุ่มกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมดำเนินการทดสอบค่า t ปรากฏผลดังตาราง 4

ตาราง 5 เปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนด้วยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง	n	\bar{X}	S	t
การสอนด้วยการให้ประสบการณ์	35	76.7143	6.257	7.36**
การสอนตามคู่มือครู	35	68.2286	2.723	

**P < .01

จากตาราง 5 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์สูงกว่าการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนและผลการศึกษาได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
2. เพื่อเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

สมมติฐานการศึกษาค้นคว้า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการแตกต่างกัน
2. การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการแตกต่างกัน
3. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ภาคเรียนที่ 1 มีการศึกษา 2541 จำนวน 3 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 35 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 105 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) มีลำดับขั้นการสุ่มดังนี้ คือ
2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 35 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 70 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย มีลำดับขั้นการสุ่ม ดังนี้คือ
 - 2.1 สุ่มตัวอย่าง 2 ห้องเรียน จากประชากร 3 ห้องเรียน ด้วยวิธีจับฉลาก 2 ห้องเรียน มีนักเรียน 70 คน

2.2 นำนักเรียนทั้ง 2 ห้องเรียน จำนวน 70 คน มาคละกัน แล้วจับฉลากเพื่อแบ่งเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 35 คน

2.3 ผู้วิจัยจับฉลากอีกครั้งหนึ่งว่ากลุ่มใดเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ดังนี้
 กลุ่มทดลอง ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์ จำนวน 35 คน
 กลุ่มควบคุม ได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ จำนวน 35 คน

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

1. แผนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้การสอนด้วยการให้ประสบการณ์เพื่อใช้สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเนื้อหาเรื่องมนุษย์กับสังคม สังคมไทย ค่านิยมในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของสังคมไทย ปัญหาประชากร ปัญหายาเสพติด ปัญหามลภาวะ และปัญหาโรคเอดส์

2. แผนการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา (ส 401) เรื่อง มนุษย์กับสังคม สังคมไทย ค่านิยมในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของสังคมไทย ปัญหาประชากร ปัญหายาเสพติด ปัญหามลภาวะ และปัญหาโรคเอดส์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเป็นแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.30–0.70 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.20–0.53 มีค่าความเชื่อมั่น 0.89

4. แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณเป็นแบบตัวเลือก 3 ตัวเลือก โดยใช้เหตุผลตามหลักอธิปไตย 3 ตามหลักพุทธธรรม คือ

4.1 อัตตอธิปไตย (ยึดตัวเองเป็นใหญ่ มองปัญหาโดยยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง)

4.2 โลกอธิปไตย (ยึดโลกหรือสังคมเป็นใหญ่)

4.3 ธรรมอธิปไตย (ยึดธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งจะไม่ได้คิดไปในทางชั่ว)

แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) ระหว่าง 1.77 ถึง 3.49 ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณคำนวณโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) 0.86

5. แบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) ระหว่าง 1.84 ถึง 6.22 และมีความเชื่อมั่นของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่มคำนวณโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) 0.91

วิธีดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบด้วยตนเองกับกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ รวมเวลาสอนกลุ่มละ 16 คาบ โดยการตามขั้นตอน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 35 คน
2. จัดปฐมนิเทศเพื่อทำความเข้าใจถึงวิธีการเรียน บทบาทของนักเรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ และวิธีการประเมินผลการเรียน
3. การดำเนินการทดลองโดยผู้วิจัยทำการสอนทั้งสองกลุ่ม ใช้นโยบายเดียวกัน เวลา คาบละ 50 นาที 2 คาบต่อสัปดาห์ รวมเวลาทดลอง 8 สัปดาห์ ซึ่งกลุ่มทดลองสอนด้วยการให้ประสบการณ์และกลุ่มควบคุมสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
4. ทดสอบก่อนสอนและหลังสอนกับนักเรียนทั้งสองกลุ่มด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
5. ตรวจสอบผลการสอน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เปรียบเทียบคะแนนการสอบด้วยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา แบบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยใช้ t-test แบบ Independent Group

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ได้รับการสอนด้านการให้ประสบการณ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
2. นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ มีการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ได้รับการสอนตามการให้ประสบการณ์มีการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณสูงกว่าการสอนตามคู่มือครู
3. นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์สูงกว่าการสอนตามคู่มือครู

อภิปรายผล

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ อภิปรายผลตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัย

สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณิชชา พัฒนากุล (2533 : 108-109) ได้ศึกษาผลของการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ในการสอนต่อความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาและสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2535-2536 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทดลองใช้ชุดคู่มือการเรียนการสอน จริยศึกษา ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์กับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ โรงเรียนเอกชน ระดับมัธยมศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีคะแนนเฉลี่ยหลังฝึกสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนฝึก และสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คะแนนเฉลี่ยหลัง ฝึกสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับ นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีเหตุผลดังนี้

1.1 การสอนด้วยการให้ประสบการณ์ ผู้วิจัยพบลักษณะเด่นของแผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์ดังนี้ ขั้นการสร้างศรัทธาด้วยการเรียน ขั้นการฝึกการแก้ปัญหาตามขั้นตอน การจัดสถานการณ์ และการนำความรู้ไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่ง บันลือ พฤษะงัน (2519 : 78) ได้กล่าวว่า การสร้างบรรยากาศเป็นการอำนวยความสะดวกในการเรียนได้ดี ชาญชัย ศรีไสยเพชร (2525 : 106) ได้กล่าวว่า วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้การสอนประสบความสำเร็จก็คือ การจัดบรรยากาศภายในห้องเพื่อจูงใจให้นักเรียนได้กระทำพฤติกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ มีเจตคติที่ดีและซาบซึ้งในการเรียน

ดังนั้น การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม การปฏิบัติตนเป็น กัลยาณมิตรของครู จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างศรัทธาที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจ ปลุกเร้าให้เกิดความเชื่อถือและเชื่อมั่นในตัวครู

1.2 การฝึกการแก้ปัญหาตามขั้นตอนการพบกับประสบการณ์ ได้แก่ การฝึกการ รวบรวมข้อมูลข่าวสาร ฝึกการประเมินค่า ฝึกการเลือกที่จะตัดสินใจ และฝึกการปฏิบัติ โดยนำเอา กระบวนการเผชิญสถานการณ์ของ สุมณ อมรวิวัฒน์ ซึ่งประยุกต์มาจากพุทธวิธี พบว่า มีความ สอดคล้องกลมกลืนกับหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ พัฒนาการทางสติปัญญาและทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของฮอร์นดิค (Thorndike) นอกจากนี้ สมชัย ชินะการะกุล (2528 : 6) ยังกล่าวไว้ว่า ควรเน้นการสอนเพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา โดย จัดให้มีปัญหาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันให้มาก เพื่อให้นักเรียนเกิดความเคยชินในการแก้ปัญหา จะต้องมีการฝึกหัดให้ทำซ้ำๆ และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ลงมือกระทำเอง

ดังนั้น การฝึกให้นักเรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาตามขั้นตอนการพบกับประสบการณ์ จึงมีความเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ และทักษะกระบวนการ

ทางวิทยาศาสตร์อันสามารถนำไปสู่ผลสำเร็จของการเรียนการสอนได้อย่างดี และนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล

2. จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพรณ แดงโรจน์ (2530 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา สอดคล้องกับการวิจัยของ พจนารถ บัวเขียว (2535 : 102) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเพ็ญพิสุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537 : 137 – 140) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ สำหรับนักศึกษาครู พบว่า สามารถทำให้คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองของกลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ มีการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีเหตุผลดังนี้

2.1 การสอนด้วยการให้ประสบการณ์ เป็นการสอนที่เน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และทักษะอ่านที่ต้องการฝึกฝนให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติได้โดยตรง จากการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล จัดกระทำข้อมูล โดยการจำลองประสบการณ์ชีวิตมนุษย์เข้ามาสู่ชั้นเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เผชิญกับปัญหาเหล่านั้น เป็นการดึงดูดและเร้าความสนใจของนักเรียน ชูใจให้นักเรียนอยากรู้อยากเห็น กระตือรือร้นที่จะเรียน เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ในขณะที่นักเรียนศึกษาเป็นรายบุคคล จะทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ กล้าตัดสินใจ รู้จักแสวงหาความรู้และความสามารถค้นพบข้อสรุปได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับคำกล่าวของ บลูม (Bloom. 1976 : 4) ที่ว่า วิธีการที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการค้นพบด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่ได้ผลดีกว่าการอธิบาย การสาธิต และวิธีอื่นทั้งหมด และในขณะที่นักเรียนทำการศึกษาเป็นกลุ่ม นักเรียนจะได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำความคิดเห็นของผู้อื่น มองเห็นปัญหาและวิธีการทำงาน วิธีการแก้ปัญหาาร่วมกันที่เหมาะสม จึงสามารถประเมินผลการเรียนรู้ ผลการทำงานของตนและของผู้อื่น

ได้ด้วย ซึ่งสถานการณ์เหล่านั้นเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียน และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ของนักเรียนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเชื่อมโยงหรือถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning) ของธอร์นไคค์ ที่ว่า การเรียนการสอนครูจะต้องสอนในสิ่งที่คล้ายกับโลกแห่งความเป็นจริงที่นักเรียนจะออกไปเผชิญให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้นักเรียนเกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ในชั้นเรียนไปสู่สังคมภายนอกได้เป็นอย่างดี (ประสาธ อิศรปริดา, 2523 : 75) อันเป็นผลทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น การที่นักเรียนได้มีโอกาสร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากเท่าใด นักเรียนก็จะเกิดความพร้อม มีความกระตือรือร้น ซึ่งสอดคล้องกับวัยและความต้องการของนักเรียนมากเท่านั้น

2.2 การจัดกิจกรรม ผู้วิจัยได้ใช้สถานการณ์ การศึกษานอกชั้นเรียน โดยเป็นการทำสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงมาให้นักเรียนศึกษาและเห็นจากสถานการณ์จริง และนำปัญหานั้นมาหาแนวทางแก้ไขตามขั้นตอน เริ่มจากการระบุปัญหา การคิดวิเคราะห์ การเสนอวิธีการแก้ปัญหาและการสรุปผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งนักเรียนได้รับการสอนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา 16 คาบ โดยในแต่ละครั้งนักเรียนได้พบกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่ซ้ำกัน และมีวิธีการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำหนดให้ เป็นการฝึกการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ

2.3 ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของไชยรัตน์ ปราณิ (2531 : 79 – 81) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบซินติเคทกับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบซินติเคทกับการสอนตามคู่มือครู มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของชูศักดิ์ สิงห์อุตร (2532 : 70) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้เทคนิคการสอนแบบศึกษากรณีตัวอย่างกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนแบบศึกษากรณีตัวอย่างกับการสอนตามแนวคู่มือการสอน มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีเหตุผลดังนี้

3.1 การสอนด้วยการให้สถานการณ์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ทดลองสอนในครั้งนี้ เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีการจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบมีระบบด้วยการให้นักเรียนมีบทบาทหน้าที่เป็นของตนเองและของกลุ่ม มีการฟังพาด้ายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อธิบาย ขยายความ ตลอดจนการสรุปเรื่องที่เรียนให้กับสมาชิกในกลุ่มได้อย่างเข้าใจไปพร้อมๆ กัน ซึ่งเป็น

ลักษณะสำคัญของการติดต่อปฏิสัมพันธ์โดยตรง ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการจัดประสบการณ์ที่จะพัฒนาทักษะทางวิชาการระดับสูง ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการทำงานกลุ่ม ต่างจากการสอนแบบครูสอนทั้งชั้น ซึ่งกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนมักจะมีลักษณะเป็นเลิศทางเดียว โดยครูเป็นผู้พูด นักเรียนเป็นผู้ฟัง (ชอบ ลีชอ. 2534 : 57)

3.2 การจัดกิจกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนต้องสามารถทำงานร่วมกันได้ทุกคน และสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยได้ โดยระยะแรกผู้วิจัยชี้แจงแนวทางในการทำงานเพื่อให้ นักเรียนมีความเข้าใจถึงรูปแบบการทำงานกลุ่ม เช่น การที่สมาชิกทุกคนต้องมีหน้าที่ การมีผลประโยชน์ร่วมกัน การยอมรับและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน การช่วยกันแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทำให้นักเรียนมีการช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งทำให้สมาชิกทุกคนจึงเกิดการเรียนรู้ที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มได้รับความสำเร็จ ซึ่งน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 บรรยากาศในการเรียนการสอน ต้องมีความเป็นกันเอง ครูควรมีบุคลิกภาพ ในความเป็นประชาธิปไตยสูง เพราะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และช่วยทำให้เกิดความคิดเห็นแตกต่างหรือมีการโต้แย้งเหตุผลอยู่เสมอเพื่อนำไปสู่การนำเสนอมุมมองที่ หลากหลายในประเด็นปัญหา และการตัดสินใจปัญหาที่เหมาะสม

1.2 สื่อการสอนที่นำมาใช้ควรมาจากสื่อที่หลากหลาย เพื่อที่นักเรียนจะได้เห็นความแตกต่างของข้อมูลในด้านต่างๆ และเพื่อการจัดการเรียนการสอนในแต่ละครั้งที่จะสามารถพัฒนา องค์ประกอบของการคิดวิจารณ์ญาณได้ครบถ้วนหรือสูงสุด เพื่อที่นักเรียนจะสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณได้อย่างสูงสุดเช่นกัน

1.3 ในเนื้อหาที่มีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน เช่น ปัญหาต่างๆ ในสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการใช้กฎหมาย นอกจาก ผู้สอนจะต้องศึกษาความเป็นมาต่างๆ ของปัญหานั้นๆ แล้วสภาพปัจจุบันของปัญหาและแนวโน้ม ในอนาคตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ครูจะสามารถหาสื่อการสอนได้จากสื่อมวลชนทุกแขนง ที่จะได้ ทั้งข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาเป็นสื่อ/อุปกรณ์ ในการสอนการคิดวิจารณ์ญาณ

1.4 ผู้สอนควรเน้นให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญขององค์ประกอบของทักษะ การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณว่าจะส่งผลอย่างไรหากขาดทักษะนี้

1.5 หากนักเรียนได้มีส่วนในการกำหนดประเด็นปัญหาต่างๆ ด้วยตัวเอง ได้ค้นคว้า ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา สภาพปัจจุบันของปัญหาด้วยตัวเอง โดยผู้สอนเข้ามามีส่วนกำหนด

ประเด็นในการพิจารณาศึกษาที่หลัง น่าจะให้นักเรียนมีพัฒนาการของการคิดวิจารณ์ญาณได้ดี และรวดเร็วขึ้น

1.6 อาจมีการปรับปรุงแบบทดสอบทั้งสองให้เหมาะสมยิ่งขึ้นกับระดับชั้นเรียนและอายุของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยปรับปรุงในด้านเนื้อหา ระดับความยากง่ายและความเป็นรูปธรรม/นามธรรมของแบบทดสอบโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ เพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับพัฒนาการแต่ละวัยของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนำผลมาเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถเกี่ยวกับทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น

2.3 ควรเพิ่มเวลาในการทดลองเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน

2.4 ควรมีการทำวิจัยในเนื้อหาอื่น เช่น จริยธรรม ท้องถิ่นของเรา ประเทศของเรา เพื่อดูความแตกต่างในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณในเนื้อหาที่ต่างกัน

2.5 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบวิธีการสอนที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณกับวิธีการสอนอื่น หรือการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการว่าก่อให้เกิดพัฒนาของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.
- กรวรรณ กันยะพงศ์. ผลการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการตอบทเรียนและการเสริมแรง ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมร่วมมือในชั้นเรียนของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. อัดสำเนา.
- กรรณิกา อินทรโยธิน. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดเป็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิชาสังคมศึกษา เรื่อง สังคม อนาคตของไทย โดยใช้การสอนวิธีการ แก้ปัญหากับการสอนตามคู่มือครู. ม.ป.ป.
- กิติมา ปรีดีติลล. ทฤษฎีบริหารองค์กร. กรุงเทพฯ : ธนะการพิมพ์, 2529.
- _____. ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ประเสริฐการพิมพ์, 2520.
- โกวิท ประวาทพฤกษ์. “คุณประโยชน์ของการศึกษาไทย,” วิจัยสนเทศ. 6(68) : 1 – 6 ; พฤษภาคม 2529.
- _____. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับอนาคต. กรุงเทพฯ : ครูสภา, 2534.
- _____. “การวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์” วารสารวิจัยทางการศึกษา. 21(2) : 13 – 15 ; 2534.
- _____. “การศึกษาเพื่อสร้าง,” การปฏิรูปการศึกษา. เอกสารประกอบการสัมมนา 20 – 21 สิงหาคม 2539.
- โกวิท วรพิพัฒน์. บทสัมภาษณ์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 4 มกราคม 2525 เวลา 8.00 – 9.00 น.
- _____. แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ : บริษัท พี. เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด, 2533.
- กฤษณา ศักดิ์ศรี. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูพระนคร สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, พิมพ์ที่ หสน. นิยมวิทยา, 2530.
- คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. เอกสารประกอบแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544). มีนาคม 2539.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2535.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. วิสัยทัศน์ พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540.

คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักงาน, หน่วยศึกษานิเทศก์, กระทรวงศึกษาธิการ.

รายงานผลการทดลองใช้เครื่องมือการเรียนการสอนจริยศึกษา ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ กับการคิดแบบโยนิโสมนสิการในโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.

คมเพชร ฉัตรศุภกุล. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.

ครูสังคมนาแห่งประเทศไทย, สมาคม. “แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน,” จุลสารวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูสังคมนาอันดับที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เอ. ลีฟวิ่ง, 2533.

_____. การสอนสังคมนา. กรุงเทพฯ : ประสานมิตรการพิมพ์, 2520.

จรรยา คุณมี. “กระบวนการสอน,” วารสารประชากรศึกษา. 4 : 2529; กรกฎาคม 2521.

จารุวรรณ ภัทรนาวิน. การสร้างชุดปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมในสังคมในด้านการเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพในกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมกุฏกษัตริย์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2532. อัดสำเนา.

ฉลอง ภิมยรัตน์. กระบวนการกลุ่ม คู่มือประกอบการเรียนวิชา 325 หลักสูตรสภาการศึกษา พุทธศักราช 2519. ม.ป.ท., 2521.

ฉันทนา ภาคบงกช. “เทคนิคการพัฒนาความเชื่อมั่นและความคิดสำหรับเด็กปฐมวัย” เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

_____. กิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.

ชวาล แพรัตกุล. เทคนิคการวัดผล. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2522.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษากับการสอน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2521.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. หลักพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525.

ชาญชัย ศรีไสยเพชร. ทักษะและเทคนิคการสอน. กรุงเทพฯ : พัทธอักษร. 2525.

ชูศักดิ์ สิงห์อุดร. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมนาโดยใช้เทคนิคการสอนแบบศึกษากรณีสื่ออย่าง กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.

- ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ไชยรัตน์ ปราณี. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่มและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบซินดิเคทกับการสอนตามคู่มือครู. ปรียญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.
- เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์. การฝึกสมรรถภาพสมองเพื่อพัฒนาคุณภาพการคิด. ปรียญานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- ณัชชา พัฒนากุล. ผลการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในการสอนต่อความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัดสำเนา.
- ดวงเนตร ธรรมกุล. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาพยาบาลที่เรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักกับเรียนแบบดั้งเดิม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539. อัดสำเนา.
- เดือนใจ แวงงาม. พลวัตกลุ่มและการทำงานเป็นทีม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เม็ดทรายพรินติ้ง, 2534.
- ทดสอบทางการศึกษา, สำนักงาน. “การนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการเรียนรู้,” คู่มือการพัฒนารองเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.
- _____. “การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง,” การพัฒนารองเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.
- ทศนา เขมมณี และคนอื่น ๆ. กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1. กรุงเทพฯ : บุรพาการพิมพ์, 2522.
- ทศนา เขมมณี และคนอื่น ๆ. “การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด,” เอกสารประกอบการนำเสนอแนวคิดและแนวทาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.
- เทพเวที, พระ. วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญา, 2533.
- นพคุณ คุณาชีวะ และวรรณ บังเกิด. ระเบียบวิธีสอนภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาคหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2524.
- นพดล เจนอักษร. การศึกษาวิธีสอนของพระพุทธเจ้า. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2526. อัดสำเนา.
- นิพนธ์ จิตต์ภักดี. “การพัฒนาที่มงานให้มีประสิทธิภาพ,” สารพัฒนาหลักสูตร. 43 : 3 - 7 ; ตุลาคม 2528.

- นิพนธ์ วงศ์เกษม. ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณและความมั่นใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดดอนตูม จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2534. อัดสำเนา.
- นิพล นาสมบูรณ์. ผลของการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ คม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536. อัดสำเนา.
- นิภา วิจิตรศิริ. ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแค “สรกิจพิทยา” จังหวัดสระบุรี. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.
- นิภาพรรณ แดงโรจน์. การศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- นิเวศน์ ธรรมรักษ์. เทคนิคการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- บรรจง ชูสกุลชาติ. “การศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคตของประเทศไทย,” มิตรรคว. 14 : 6 – 8 ; ปักษ์หลัง กรกฎาคม 2532.
- บรรจง ชูสกุลชาติ. “การศึกษาเพื่อความเป็นนิสิต,” งานศิลปหัตถกรรมและอาชีพศึกษา ครั้งที่ 42 กระทรวงศึกษาธิการ. 13(28) : 23 – 27; ธันวาคม 2532.
- บุญชู ชลัษเฐียร. การพัฒนาการวัดความสามารถด้านเหตุผลเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539. อัดสำเนา.
- บุญทัน อยู่สมบุญ. หลักการสอน. เชียงราย : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์วิทยาลัยครูเชียงราย, 2533.
- บุหงา วชิรศักดิ์มงคล. กิจกรรมในโรงเรียน. พิษณุโลก : แผนกเอกสารและการพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก. 2526.
- ประสาธ อิศรปรีดา. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคอาร์ต, 2538.
- ประสาน ทองภักดี. “กลวิธีสอนตามแนวพุทธศาสตร์,” ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526.
- ประเทืองวิทย์ นวพรไพศาล. การตรวจสอบแบบทดสอบการคิดวิจารณ์ญาณของวัดสันและเกลเซอร์ สำหรับนักเรียนและนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ คม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535. อัดสำเนา.

- แผนงาน, กอง. กรมสามัญศึกษา. “แนวทางการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของกรมสามัญศึกษา ปีงบประมาณ 2539 – 2540 ตามแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544),” เอกสารประกอบคำบรรยาย. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.
- พจนารถ บัวเขียว. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- พนม ลิ้มอารีย์. กลุ่มสัมพันธ์. มหาสารคาม : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2522.
- พะยอม แก้วกำเนิด. หลักการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2523.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ ฉบับปรับปรุงใหม่ล่าสุด. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538.
- พรรณพิศ วาณิชยการ. “การทำงานแบบกลุ่ม,” วารสารสารานุกรม ฉบับที่ 1. 28 : 135 – 137; กรกฎาคม-กันยายน 2524.
- พิพัฒน์ วิเชียรสวรรณ. แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เดอะบุคส์ จำกัด, ม.ป.ป.
- มัลลิการ์ พงษ์ปริตร. การสอนเพื่อตอบสนองสมรรถภาพมนุษย์. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2527.
- เมืองทอง แหมมมณี. “คุณสมบัติของกลุ่มที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ,” กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติ เล่ม 1. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เมษายน 2522.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2530.
- ราชวรมณี, พระ. พุทธธรรม ฉบับปรับปรุง และขยายความ. กรุงเทพฯ : ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- ลาวัณย์ วิทยาอุทมิกุล. แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ที เอ ลีฟวิ่ง จำกัด, 2533.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศึกษาพร, 2531.
- _____. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538.

- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2539.
- วลัย อารุณี. “ความคิดวิเคราะห์ห้วิจารณ์สำหรับสังคมไทย : ปัญหาและผลที่คาดหวัง,” วารสารจันทร์เกษม. 175 : 34-39; กรกฎาคม-สิงหาคม 2526.
- _____. “บทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาทักษะความคิดวิเคราะห์วิจารณ์,” จดหมายข่าวครูสังคมศึกษา. 1 : 6-9; ตุลาคม-ธันวาคม, 2539.
- วสิน อินทสระ. “พุทธวิธีในการสอน,” ในศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526.
- _____. “การวิเคราะห์และควบคุมตนเองเพื่อความสำเร็จในการบริหารโดยธรรม,” ฟ้ารวม. 10(1) : 29-38; ธันวาคม 2527.
- วิจัยทางการศึกษา, กอง. การวิเคราะห์รูปแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา. 2536.
- วิชาการ, กรม. การประเมินผลการเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : 2530.
- _____. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2533.
- _____. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2533
- _____. ข้อคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการสอนและการสอบที่เน้นกระบวนการ. กรุงเทพฯ : สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, 2533.
- วิชัย ดิสสระ. การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538.
- วิไลพร คำเพราะ. การศึกษามูลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยใช้ชุดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539. อัดสำเนา.
- วิไลวรรณ ปิยะปกรณ์. การศึกษามูลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการจัดอย่างมีวิจารณญาณ. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- วัลลภ กันทรัพย์. ข้อคิดเบื้องต้นในการสอนและการสอบที่เน้นกระบวนการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา. เอกสารกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2534.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2533.

- สงบ ลักษณะ. “แนวคิดบางประการในการจัดการเรียนการสอนเชิงกระบวนการ,” สารพัฒนา
หลักสูตร. 10(104) : 3 – 11; มกราคม-มีนาคม 2534.
- สมทรง ปุญญฤทธิ์. คู่มือการสอนศีลธรรม. กรุงเทพฯ : สมชายการพิมพ์, 2521.
- สมพร มั่นตสุตร. การสอนภาษาไทย. กรุงเทพฯ : พีระพัฒนา. 2536.
- สมยศ นาวิการ. การบริหาร. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2522.
- _____. การบริหารเพื่อความเป็นเลิศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2533.
- สมเจตน์ ไวยากรณ์. รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการใช้เหตุผล. ปริญญาโท
กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- สมบูรณ์ ชิตพงศ์. เทคนิคการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ :
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2523.
- สมาน ศาครจิตร. สมฤทธิ์ผลในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียน
ด้วยวิธีสอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัดสำเนา.
- สรศักดิ์ โสขุ. ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6. ปริญญาโท กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิษณุโลก, 2530. อัดสำเนา.
- สมาน ชาตียนนท์. “การพัฒนาประเทศสู่การเป็นนิคส์,” การศึกษาสู่ความเป็นนิคส์ งานศิลป
หัตถกรรมและอาชีพศึกษา ครั้งที่ 42 กระทรวงศึกษาธิการ. 23 – 27 ธันวาคม 2532.
- สารภี รัตนบุรี. เอกสารประกอบการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ รุ่น 20, 21. กรุงเทพฯ :
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2523.
- สามัญศึกษา, กรม. จำนวนห้องเรียน นักเรียน ครู และภารโรง ในสังกัดกองการมัธยมศึกษา
ปีการศึกษา 2534. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2534.
- สามารถ สุขาวงษ์. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่มและ
ความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วย
การสอนแบบโครงการที่ใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.
- สาโรช บัวศรี. “จริยธรรมในสังคมไทย,” รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน.
กรุงเทพฯ : คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2522.
- สิริวรรณ สุวรรณอาภา. “การวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอน,” ใน เอกสารประกอบชุดวิชา
ระบบการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : บริษัท มวลชน จำกัด, 2523.
- สุจริต เพียรชอบ. “มองหลักสูตรมัธยมศึกษา : ปัจจุบันและอนาคต,” วารสารครูศาสตร์.
12(6) : 32; เมษายน – มิถุนายน 2530.

- สุจริต และสายใจ อินทร์พรรษ์. วิธีสอนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารประกอบการสอนชุดวรรณกรรมมัธยมศึกษา เล่มที่ 1. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536.
- เอกสารประกอบการสอนชุดวรรณกรรมมัธยมศึกษา เล่มที่ 2. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536.
- สุมน อมรวิวัฒน์. คำบรรยายเรื่องระบบการสอนตามแนวพุทธวิธี. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- คิดอย่างครู. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2528.
- การสอนโครงสร้างครุฑาและโยนิโสมนสิการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530.
- คิดเป็นตามนัยแห่งพุทธธรรม. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สุโท เจริญสุข. หลักจิตวิทยา และพัฒนาการของมนุษย์. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2522.
- สุนันทา พลับแดง. ผลของการฝึกมนุษย์สัมพันธ์ต่อสถานภาพทางสังคมและการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัดสำเนา.
- สุรงค์ ไค้ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา. “การจัดกิจกรรมกลุ่มในการเรียนแบบร่วมมือ,” สารพัฒนาหลักสูตร. 96 : 32 ; มีนาคม 2533.
- โสภณ ปภาพจน์. การพัฒนาองค์การ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2521.
- หฤทัย อภิชาติพงศ์. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา, 2526.
- อดุลย์ศักดิ์ ดวงคำน้อย. “ครูเรา : อย่าเอาแต่สอน,” สารพัฒนาหลักสูตร. 14(123) : 28-29; ตุลาคม-ธันวาคม 2538.
- อาคม จันทสุนทร. การสอนเพื่อตอบสนองสมรรถภาพของมนุษย์. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์. กรมสามัญศึกษา กรมศาสนา, 2527.
- อารี พันธุ์ณี. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : บริษัท เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, 2534.
- อัญชลี เครือคำขาว. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบเทคนิคศึกษา กรณีตัวอย่างที่ใช้การเรียนแบบร่วมมือ. วิทยานิพนธ์ คศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540. อัดสำเนา.

- เอกชัย เอื้อเฟื้อ. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ และด้านการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.
- เอื้อญาติ ชูชื่น. ผลของการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวทฤษฎีของโรเบิร์ต เอช เจนนิส ที่มีต่อความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลตำรวจ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536. อัดสำเนา.
- Ausubel, D.P. Educational Psychology : A Cognitive View. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1968.
- Bloom, Benjamin S. Taxonomy of Educational Objective. London : Longman group, 1979.
- Bruner, J.S., J.J. Goodnow and G.A. Austin. A study of Thinking. New York : Wiley, 1956.
- Bruner and others. Studies in Cognitive Growth a Collaboration at the Center for Cognitive Studies. New York : Wiley, 1956.
- Berger, M.C. "Critical Thinking Ability and Nursing Students," Journal of Nursing Education. Vol. 23 : 306-308; September, 1984.
- Carter V. Good. Dictionary of education. Mc Graw-Hill Book Company, 1959.
- Davis, Keith. Human Relations at work. New York : Mc Graw - Hill Company, 1962.
- Davison, Demis. "Learning Mathematics in a Group Situation," Mathematics Teacher. 21(1) : 101 - 106 ; February, 1974.
- Derek Rowntree. A Dictionary of education. Harpes & Row, Publishers London, 1981.
- Dewey, J. How We Think. Boston D.C. : Health Company, 1933.
- Ennis, R.H., J. Millman and T.N. Tomko. Cornell Critical Thinking Tests Level X & Level Z - Manual. 3rd ed. California : Midwest Publications, 1985.
- Gagne, Robert M. The Condition of Learning. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc. 1965.
- Gagne. Robert M. The New Social Studies. New York : Halt, Rinehart and Winston, 1967.

- Good, Carter V. Dictionary of Education. 3rd ed. New York : McGraw - Hill Book Company, 1973.
- Guilford, J.P. The Nature of Human Intelligence. New York : McGraw Hill, 1967.
- Hilgard, E.R. Introduction to Psychology. New York : Harcourt, Brace and World Inc., 1962.
- Johnson, D.A. and R.J. Rising. Guidelines for Teaching Mathematics. Belmont Calif, Nadworth. 1969.
- Joyce, Bruce and Marsha Weil. Model of Teaching. Third Edition. New Jersey : Harry P. Baisley. 1986.
- Klausmeir, H.J. and R.E. Ripple. Learning and Human Abilities. New York : Harper and Row, Publishers, Inc., 1971.
- X Krulik, S. and J.A. Rudnick. Reasoning and Problem Solving : A Handbook for Elementary School Teacher. Boston : Allyn and Bacon., 1993.
- Nelson, Miles A. "The Effects of Two Post - Laboratory Discussion Strategies on Urban and Suburb Sixth Grade Children's Learning of Selected Cognitive Skills, and Science Principle," Dissertation Abstracts International. 31(5) : 2262-A; November, 1970.
- Piaget, J. The Origins of Intelligence in Children. New York : W.W. Noxton, 1962.
- Pond, Elizabeth F, Bradshaw, Martha J. and Turner, Sandra L. "Teaching Strategies for Critical Thinking," Nurse Educator. Vol. 16 : 18-22; November-December, 1991.
- Levin, Tamer. "Instrucion which Enable Students to Davelop Higher Mental Process," in Evaluation in Education. Vol. 3 : 174 - 220, Choppin B.H. and Postlethwaete (ed.) Pergamon Press Ltd., 1980.
- Ruggieor, Vincent Ryan. The Art of Thinking. New York : Harper & Row Publishers, 1988.
- Schiever, S.W. A Comprehensive Approach to Teaching Thinking. Massachusetts : Allyn and Bacon, 1991.
- Scott William A. and Michal Werthemer. Introduction to Psychological Researchj University of Cororado. USA. 1964.

- Siegel, H. Educating Reason : Rationality, Critical Thinking, and Education. Great Britain : Routledge, 1988.
- Spearman, C. The Abilities of Man. New York : Macmillan, 1927.
- Sprenger, J.A. "Group Work in Foreign Language Learning," A Report on English Teaching. Vol. 16 : 16 - 17; November, 1973.
- Sternberg, R.J. Beyond IQ : A Triarchic Theory of Human Intelligence. New York : Cambridge University Press, 1985.
- Williams, James Melford. "A Comparison Study of the Traditional Teaching Procedures on Student Attitude Achievement and Critical Thinking Ability in Eleventh Grade United States History," Dissertation Abstracts International. 72(4) : 1605-A ; October, 1981.
- Valett, R.E. Developing Cognitive Abilities Teaching Children to Think. Saint Louis : The C.V. Mosby Company, 1978.
- Yong, Caralyn. "Team Learning," The Arithmetics Teacher. 19(8) : 930 - 634 ; December, 1972.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่ปรึกษาและควบคุมปริมาณนิพนธ์
- ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่เป็นที่ปรึกษาและตรวจปริญญานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ดร.เนตร อัชชสวัสดิ์
กศ.บ. (มัธยม), M.S. in Ed., (Sec. Ed)
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์
กศ.บ. (คณิต), กศ.ม. (วัดผล), กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร)
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและแนะนำแก้ไขเครื่องมือใช้ในการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พิตร ทองชั้น
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญฤทธิ์ คงคาเพชร
ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์
ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ เบาใจ
ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
5. รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์
ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรัส น้อยแสงศรี
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายมัธยม)
7. ดร.สุระชัย เทียนขาว
ศึกษานิเทศก์เขต 6 จังหวัดลพบุรี
8. อาจารย์ภาวนา เทียนขาว
โรงเรียนพิบูลย์วิทยาลัย จังหวัดลพบุรี
9. อาจารย์นที ศิริมัย
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายมัธยม)

แผนการสอนที่ 1
แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

วิชาสังคมศึกษา (ส. 401)
เรื่อง มนุษย์กับสังคม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

มนุษย์มีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม จึงมีการสร้างวัฒนธรรมเพื่อเป็นระเบียบของสังคม และตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ ในการดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุข

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนบอกความหมายของสังคมได้ถูกต้อง
2. นักเรียนอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมได้อย่างถูกต้อง
3. นักเรียนบอกสาเหตุที่มนุษย์ต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้อย่างถูกต้อง
4. นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะของสังคมมนุษย์ได้ถูกต้อง
5. นักเรียนสามารถบอกหน้าที่ของสังคมได้ถูกต้อง
6. นักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีการเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขได้

เนื้อหา

สังคม คือ กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในดินแดนเดียวกัน และมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. เป็นกลุ่มที่สามารถเลี้ยงตนเองได้
2. มีวัฒนธรรมและวิถีทางดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง
3. มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับของหมู่คณะ เช่น กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ

สาเหตุที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม

1. ความต้องการทางชีวภาพ
2. ความต้องการทางกายภาพ
3. ความต้องการทางจิตวิทยา

หน้าที่ของสังคม สรุปได้ดังนี้

1. ดำรงไว้ซึ่งชีวภาพของสมาชิกและผลิตสมาชิก
2. การผลิตแจกแจงสินค้าและบริการ
3. อบรมสมาชิกของสังคมให้นักเรียนรู้ระเบียบของสังคม
4. การดำรงไว้ซึ่งระเบียบ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธา

- 1.1 สร้างความคุ้นเคยและความสัมพันธ์โดยการเรียกชื่อในขณะสนทนาและชื่นชมความสามารถ
- 1.2 จัดบรรยากาศในชั้นเรียนโดยการจัดป้ายนิเทศเรื่อง มนุษย์กับสังคม เพื่อให้ให้นักเรียนศึกษา
- 1.3 ครูให้นักเรียนดูสไลด์ เรื่อง สภาพการอยู่ร่วมกันในสังคม
- 1.4 ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปสาเหตุที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันและความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่แตกต่างจากสัตว์โลก และสัตว์สังคมอย่างไร

ขั้นที่ 2 ศึกษาสังคม

- 2.1 ครูจัดกลุ่มนักเรียน 7 กลุ่ม ๆ 5 คน โดยวิธีการจับสลากสีให้ผู้ที่ได้สีเดียวกันเข้ากลุ่มเดียวกัน ให้แต่ละกลุ่มรับบัตรกำหนดงาน ครูทบทวนกิจกรรมที่นักเรียนต้องกระทำตามบัตรกำหนดงาน
- 2.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง มนุษย์กับสังคม และตอบคำถามในแบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน

ขั้นที่ 3 ให้ประสบการณ์

ครูเสนอปัญหาโดยให้นักเรียนศึกษาจากกรณีตัวอย่าง เรื่อง ชีวิตของอรุณพล ให้นักเรียนตัดสินใจการกระทำตามประเด็นคำถามตอนท้ายของกรณีตัวอย่าง โดยมีลำดับขั้นตอนในการตัดสินใจดังต่อไปนี้

- 3.1 กำหนดทางเลือก นักเรียนเสนอทางเลือกหลาย ๆ ทางให้แก่ไขปัญหา เช่น ทางเลือกที่ 1 คงอยู่ในหมู่บ้านต่อไป และปรับตัวใหม่เข้ากับชาวบ้านให้ได้ ทางเลือกที่ 2 ย้ายไปตั้งถิ่นฐานใหม่ที่อื่น ที่สงบกว่านี้ เป็นต้น บันทึกคำตอบในแบบบันทึกรายการหมายเลข 1
- 3.2 เลือกเฉพาะทางเลือกที่เหมาะสมจากทางเลือกที่นักเรียนเสนอหลาย ๆ ทางในข้อ 3.1 ให้นักเรียนเลือกเฉพาะทางเลือกที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด 1 ทางเลือก เช่น จากทางเลือกที่เสนอ 2 ทาง นักเรียนเลือกทางเลือกที่ 1 คือคงอยู่ในหมู่บ้านต่อไป พร้อมทั้งบอกเหตุผลบันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 2
- 3.3 เลือกหลังจากการพิจารณาถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการเลือกที่นักเรียนเลือกแล้วในข้อ 3.2 ให้นักเรียนคาดการณ์ผลดีและผลเสียจากทางเลือกนั้น บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 3

ขั้นที่ 4 วิจัยความคิด

4.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการอภิปรายกลุ่มย่อยจากกรณีตัวอย่าง เรื่อง ชีวิตของอรรถพล โดยสมาชิกกลุ่มเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาซึ่งตนเองได้สรุปแนวคิดไว้ใน 3.3 พร้อมอภิปรายผลดี ผลเสียต่อกลุ่ม ประธานทำหน้าที่กระตุ้นให้สมาชิกร่วมอภิปราย เพื่อหามติกลุ่มให้ได้แนวทางเลือก และการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม ตลอดจนประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการแก้ไขปัญหา เลขานุการบันทึกมติกลุ่ม ประธานของแต่ละกลุ่มทำหน้าที่สรุปมติกลุ่มให้สมาชิกทุกคนรับทราบ แล้วบันทึกรายการหมายเลข 4

4.2 ตัวแทนกลุ่มมีหน้าที่เสนอรายงานผลการอภิปรายกลุ่มเสนอต่อเพื่อนร่วมชั้นครบทุกกลุ่ม

ขั้นที่ 5 ปรับพฤติกรรม

5.1 ครูให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจ เลือกทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยตนเองใหม่อีกครั้งในแบบบันทึกรายการหมายเลข 5

5.2 ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายทั้งชั้น เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติตน นักเรียนแต่ละคนสรุปแนวทางปฏิบัติตน เพื่อแก้ไขปัญหาจากกรณีตัวอย่าง เรื่อง ชีวิตของอรรถพล บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 6

ขั้นที่ 6 สรุปและประเมินผล

ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความคิดและเหตุผลที่ได้รับจากเรื่องที่ศึกษาอีกครั้ง โดยมุ่งประเด็นสู่เรื่องการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม ควรปฏิบัติเช่นไรเพื่อให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และก่อให้เกิดผลดีต่อตนเอง และต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคม

สื่อการเรียนการสอน

1. สไลด์ เรื่อง สภาพการอยู่ร่วมกันในสังคม ยุคโบราณ ยุคปัจจุบัน กิจกรรมการรวมกลุ่มของมนุษย์ในสังคม
2. บัตรกำหนดงาน
3. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง มนุษย์กับสังคม
4. เอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง ชีวิตของอรรถพล
5. แบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน
6. แบบเรียนสังคมศึกษา (ส.401)
7. แบบบันทึกรายการ

การวัดผลและการประเมินผล

1. จากการตอบคำถามในแบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน
2. จากการบันทึกคำตอบในแบบบันทึกรายการและบันทึกมติกลุ่ม
3. จากการอภิปรายกลุ่มย่อยและการอภิปรายทั้งชั้น

บัตรกำหนดงาน

1. ประชุมกลุ่ม เลือกประธาน เลขานุการ ผู้เสนอรายงาน ประธานเป็นผู้ดำเนินการอภิปรายจากเอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง ชีวิตของอรุณพล สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เลขานุการบันทึกในแบบบันทึกมติกกลุ่มและประธานกล่าวสรุปแนวคิดให้สมาชิกทุกคน บันทึกมติกกลุ่มในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 4
2. ตัวแทนกลุ่มผู้มีหน้าที่รายงานมติกกลุ่มของตนต่อเพื่อนร่วมชั้น นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาด้วยตนเองอีกครั้ง บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 5
3. นักเรียนสรุปแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม บันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 6

เอกสารประกอบการเรียนเรื่องมนุษย์กับสังคม

ในโลกนี้มีสัตว์อยู่จำนวนมากมาย อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. สัตว์สังคม ได้แก่ สัตว์ที่ชอบอยู่เป็นกลุ่มย่อย ได้แก่ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น หมี ควาย แนว กวาง ฯลฯ และสัตว์ประเภทแมลง เช่น ผึ้ง ต่อ แตน เป็นต้น
2. สัตว์โลก ได้แก่ สัตว์ที่ดำรงชีวิตอยู่ตามลำพัง ไม่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือสังคม เช่น งู จรเข้ ฯลฯ

สำหรับมนุษย์จัดเป็นสัตว์สังคม จำพวกเลี้ยงลูกด้วยนม และมีลักษณะพิเศษเหนือกว่าสัตว์อื่น ๆ จนได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์

มนุษย์มีลักษณะบางอย่างเหมือนกับสัตว์สังคมและสัตว์โลก บางอย่างก็เป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์เองที่สัตว์อื่น ๆ ไม่มี

สิ่งที่มนุษย์เหมือนกับสัตว์อื่น

1. ต้องการอาหาร น้ำ และอากาศ
2. ต้องอาศัยพึ่งพิงสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและชีวภาพในการบำบัดความต้องการต่าง ๆ
3. มีลักษณะคล้ายผู้ให้กำเนิด เช่น พ่อ แม่ หรือบรรพบุรุษ
4. เมื่ออาหารขาดแคลน มนุษย์จะต้องพยายามแสวงหาหรือค้นหาวิธีการต่อสู้เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ

สิ่งที่มนุษย์เหมือนกับสัตว์อื่น

1. ต้องการอาหาร น้ำ และอากาศ
2. ต้องอาศัยพึ่งพิงสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและชีวภาพในการบำบัดความต้องการต่าง ๆ
3. มีความสามารถในการสืบพันธุ์เพื่อสร้างสรรค์สมาชิกใหม่
4. มีลักษณะคล้ายผู้ให้กำเนิด เช่น พ่อ แม่ หรือบรรพบุรุษ
5. เมื่ออาหารขาดแคลน มนุษย์จะต้องพยายามแสวงหาหรือค้นหาวิธีการต่อสู้เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ
6. ผู้ที่อ่อนแอไม่เจียวฉลาดหรือผู้ที่ปรับตัวไม่ได้ ก็มักเสียเปรียบหรือเสียโอกาส
7. มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้

สิ่งที่มนุษย์ต่างจากสัตว์อื่น

1. การที่ร่างกายที่ตั้งตรงกับพื้นโลก ทำให้สามารถใช้มือได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. มีดวงตาดูอยู่ด้านหน้า ทำให้สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
3. มีหัวแม่มืออยู่ตรงกันข้ามกับนิ้วอื่น ๆ และไม่ติดกันเป็นแผง
4. มีมันสมองขนาดใหญ่ ทำให้เฉลียวฉลาดกว่าสัตว์อื่น
5. มีความต้องการทางเพศไม่จำกัดฤดูกาล
6. มีระบบประสาทที่สลับซับซ้อนกว่าสัตว์อื่น สามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า ซึ่งสัตว์อื่นทำไม่ได้

ลักษณะพิเศษของมนุษย์

1. ความสามารถในการใช้สัญลักษณ์ มนุษย์สามารถสร้างสัญลักษณ์ใช้เป็นการติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สัญลักษณ์ทางวัตถุ ทางการกระทำ ทางภาษา ช่วยให้มนุษย์เข้าใจความหมาย และประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในสถานการณ์ต่าง ๆ กันได้

ลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เกิดจากการเรียนรู้ โดยผู้ที่เกิดมาก่อนจะเป็นผู้สอนให้กับผู้ที่เกิดมาภายหลัง สัญลักษณ์เป็นระบบที่ซับซ้อนยุ่งยาก มนุษย์เท่านั้นที่จะสามารถใช้ระบบนี้ได้ ความสามารถในการใช้สัญลักษณ์จึงเป็นความสามารถพิเศษของมนุษย์

2. การมีวัฒนธรรม ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์โลกอื่น ๆ เพราะการมีวัฒนธรรมทำให้สังคมเป็นระเบียบและสามารถดำรงสภาพของสังคมให้ยืนยาวได้นาน

สังคมและความจำเป็นที่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันในสังคม

การที่มนุษย์สามารถดำรงเผ่าพันธุ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพราะมนุษย์สามารถแสวงหาสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต หรือแสวงหาสิ่งที่นำมาบำบัดความต้องการตามธรรมชาติของตนได้สำเร็จ มนุษย์มีความต้องการตามธรรมชาติ ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพและชีวภาพ คำว่ากายภาพ หมายถึง วัตถุสิ่งของต่าง ๆ เช่น บ้านเรือน เครื่องเรือน เครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ แสงสว่าง ความร้อน เป็นต้น

ความต้องการทางชีวภาพและทางกายภาพ คือ ความต้องการสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ และการปฏิบัติงานของร่างกาย มนุษย์จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองความต้องการทางกายภาพและความต้องการทางชีวภาพ มิฉะนั้นแล้วมนุษย์ไม่สามารถจะดำรงชีวิตได้

2. ความต้องการทางด้านสังคมและวัฒนธรรม คำว่า “สังคม” หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เช่น การมีเพื่อน การมีคู่คิด การมีผู้คบหาสมาคม คำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง การปฏิบัติสืบทอดกันมาในสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับ มนุษย์จำเป็นต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในทางสังคมวิทยาถือว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมมนุษย์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการที่จะติดต่อสัมพันธ์กันนี้เอง จึงทำให้มนุษย์ รู้จักวิธีการแสวงหาเครื่องมือที่จะนำมาใช้เพื่อสร้างความเข้าใจกับบุคคลอื่น

อันได้แก่ การพูด และภาษาเขียน ซึ่งทางสังคมศาสตร์เรียกว่า “วัฒนธรรม” และวัฒนธรรมนี้เอง เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมแตกต่างไปจากสัตว์อื่นๆ เมื่อพฤติกรรมเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ใน ฐานะที่ตนเป็นสมาชิกของสังคมมนุษย์ก็สามารถใช้สมองคิดและนำประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตมา เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงพฤติกรรมของตนให้เหมาะสม สอดคล้องกับกาลเวลา และสถานที่ รวมทั้งมีการถ่ายทอดสู่กัน

3. ความต้องการทางจิตวิทยา หมายถึง ความต้องการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจิตใจ เช่น ความต้องการความรัก ความเห็นใจ ต้องการมีความรู้ ต้องการความสำเร็จในการดำเนินชีวิตการ ปลูกปลอบใจเมื่อมีความสุขหรือผิดหวัง ต้องการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น ความต้องการที่จะแสวง หาความสงบสุขทางด้านจิตใจ ความต้องการด้านนี้ส่วนใหญ่เป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์

กรณีตัวอย่าง
เรื่อง
ชีวิตของอรรถพล

อรรถพลเป็นนายทหารนอกราชการ หลังจากลาออกจากราชการเนื่องจากความเบื่อหน่ายชีวิตในเมือง เขาจึงไปซื้อที่ดินแปลงหนึ่งในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเขตชนบทของประเทศไทย โดยได้มีความคิดว่าจะทำไร่นาสวนผสม และตั้งใจว่าจะยึดที่ดินแปลงนี้เป็นแหล่งที่ทำกินในบั้นปลายของชีวิต

เขาอยู่อย่างสงบเงียบ หลังจากเขามาอยู่ในหมู่บ้านเขาก็เริ่มทำงาน ล้อมรั้วในที่ดินของเขาทำการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ทุกวันเขาจะขลุกอยู่ในที่ดินของตนเอง จะพูดจะคุยก็เฉพาะกับลูกเมียตนเอง ไม่เคยคบค้าสมาคมกับชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ถ้าต้องการซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคเขาจะขับรถเข้าไปซื้อในเมืองมาไว้ใช้จำนวนมาก ๆ

ต่อมาไม่นานนัก ชาวบ้านในหมู่บ้านได้ตายลง 2-3 คนติดต่อกัน โดยไม่มีอาการเจ็บป่วยมาก่อน และก็มีข่าวเล่าลือกันว่า สาเหตุที่คนเหล่านั้นตายเพราะถูกบอบ หรือเรียกว่าบอบกินดิบไตไส้พุง ชาวบ้านลงความคิดว่าคงมีผีปอบมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้แน่ ๆ และลงความเห็นกันต่อไปว่าผีปอบตนนั้นจะเป็นใครไม่ได้ นอกจากอรรถพลนายทหารนอกราชการคนหนึ่งที่เพิ่งเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน

ในที่สุดก็มีคนคอยไปสอดส่องดูพฤติกรรมของอรรถพล เมื่อมีคนไปด้อม ๆ มอง ๆ แถวบริเวณบ้าน อรรถพลไม่พอใจได้ตะเพิดไม่ให้มาอยู่บริเวณบ้านของเขา เนื่องจากเขาคิดว่าเป็นขโมยที่มาดูลาดเลาที่จะมาขโมยสิ่งของในตอนกลางคืน เขาเลยเพิ่มความระมัดระวังโดยเดินลาดตระเวนรอบ ๆ บ้านและบริเวณสวนของเขา ก็ยิ่งทำให้ชาวบ้านรำลือกันใหญ่ว่าอรรถพลต้องเป็นปอบร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะในตอนกลางคืนก็ไม่นอน และบางคนก็รำลือกันว่าขณะที่เดินในสวนตอนกลางคืนนั้นมีแสงเรือง ๆ ออกมารอบตัวด้วย

และในคืนวันหนึ่งชาวบ้านทั้งหมดก็ถือก้อนอิฐก้อนหินและอาวุธต่าง ๆ มาชุมนุมกันที่หน้าบ้านของอรรถพล ร้องตะโกนขับไล่ให้ออกไปจากหมู่บ้านโดยเร็ว ไม่พูดเพียงอย่างเดียวก็มีการขว้างปาก้อนอิฐ ก้อนหิน เข้าไปในบ้านด้วย ทำให้อรรถพลต้องหอบหิ้วลูกเมียและสิ่งของจำเป็นใส่รถขับหนีออกไปนอกหมู่บ้านไปอาศัยนอนในโรงแรมในตัวเมืองในคืนนั้นเองและเขาได้เข้าแจ้งความให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไปเจรจากับชาวบ้านเพื่อจะได้กลับเข้าไปอยู่ในบ้านของเขาอีกครั้ง แต่ชาวบ้านก็ยังยืนยันไม่ยอมให้เขามาอยู่ในหมู่บ้านเด็ดขาด

จากกรณีตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. ความไม่เข้าใจกันของอรรถพลกับชาวบ้านมีสาเหตุมาจากอะไร
2. ถ้าอรรถพลต้องการจะอยู่ในหมู่บ้านอย่างปกติสุข เขาควรจะปรับปรุงตัวเองอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด
3. ถ้านักเรียนเป็นอรรถพล นักเรียนจะแก้ปัญหาครั้งนี้ได้อย่างไร

แบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน
เรื่อง มนุษย์กับสังคม

คำสั่ง จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานทางด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

2. มนุษย์มีธรรมชาติที่เหมือนและที่แตกต่างจากสัตว์อื่นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

3. จงสรุปความหมายของคำว่า “สังคมไทย”

.....

.....

.....

.....

4. จงอธิบายถึงความจำเป็นที่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันในสังคมมาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

5. จงสรุปหน้าที่ของสังคมมาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกรายการ

ชื่อ ชื่อสกุล ชั้น ม.4/.....

หมายเลข 1. แบบบันทึกทางเลือกของ

1. ทางเลือกคือ
2. ทางเลือกคือ
3. ทางเลือกคือ

หมายเลข 2. แบบบันทึกทางเลือกที่เลือก

- ทางเลือกที่ตัดสินใจเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.
3.

หมายเลข 3. แบบบันทึกการพิจารณาผล

- ทางเลือกที่เลือก คือ
- ผลดี
- ผลเสีย

หมายเลข 4. แบบบันทึกมติกลุ่ม

- ทางเลือกที่กลุ่มเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 5. แบบบันทึกการตัดสินใจหลังแสดงเหตุผล

- ยืนยัน เปลี่ยนแปลง
- ทางเลือกใหม่ คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 6. แบบบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติตน

1.
2.
3.

แบบบันทึกมติกลุ่ม

กลุ่มที่

ชั้น ม.4/.....

ทางเลือกของกลุ่มที่ คือ

- เหตุผล 1.
2.
3.
4.

คุณค่าที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม

1.
2.
3.
4.

รายชื่อสมาชิกกลุ่มที่ มีดังนี้

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

แผนการสอนที่ 2
แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

วิชาสังคมศึกษา (ส. 401)
เรื่อง สังคมไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม มีลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง การปกครองที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว โดยมีสถาบันต่าง ๆ ช่วยค้ำชูให้สังคมไทยมีความมั่นคง ทั้งยังมีสิ่งที่ดีงามควรแก่การเชิดชู

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกลักษณะของสังคมไทยได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายโครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคมของสังคมไทยได้
3. นักเรียนบอกลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมของสังคมชนบทและสังคมเมืองได้
4. นักเรียนเสนอแนวทางปฏิบัติตนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขได้

เนื้อหา

ลักษณะของสังคมไทย

1. สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม
2. สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
3. มีการศึกษาต่ำ
4. มีการอพยพเคลื่อนย้ายไปสู่ถิ่นอื่นมากขึ้น
5. มีโครงสร้างของการแบ่งชนชั้น

สังคมไทยอาจแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ สังคมชนบท และสังคมเมือง แต่ละชุมชนจะมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ลักษณะเด่นของชุมชนชนบท

1.1 ชุมชนชนบทไทย มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมโดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันมาก เป็นผลให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน ดังนั้นจึงมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และมีความผูกพันกันฉันเครือญาติ

1.2 การรวมกลุ่มของชาวชนบทไทยอยู่ในวงแคบ และมีลักษณะรูปแบบอย่างไรไม่เป็นทางการ

1.3 มีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันศาสนา

1.4 การปฏิบัติทางวัฒนธรรมของชาวชนบทไทยจะแสดงออกในรูปแบบของความเรียบง่าย

2. ลักษณะเด่นของชุมชนเมือง

2.1 เป็นศูนย์กลางความเจริญ

2.2 มีลักษณะทางเศรษฐกิจหลากหลาย

2.3 การรวมกลุ่มเป็นองค์กรของชุมชนเมืองเป็นไปในรูปแบบรูปนัยเป็นทางการ

2.4 ชุมชนเมืองมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากการปกครองด้วยผู้คนจากถิ่นต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมด้านต่าง ๆ

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธา

1.1 ครูและนักเรียนสนทนาในเรื่องเศรษฐกิจปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงวิชาการในด้านต่าง ๆ โดยการเรียกชื่อนักเรียนแต่ละคนเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี

1.2 ครูสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหา เช่น ดอกไม้เกษตร ดอกไม้เศรษฐกิจ จัดป้ายนิเทศในชั้นเรียนในด้านการเปลี่ยนแปลงวิชาการ

1.3 ครูให้นักเรียนดูวีดิทัศน์ เรื่อง สังคมเมืองและสังคมชนบท

1.4 ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปลักษณะสังคมเมืองและสังคมชนบท

ขั้นที่ 2 ศึกษาสังคม

2.1 ครูจัดกลุ่มนักเรียน 7 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน โดยวิธีการต่อภาพสังคมชนบท สังคมเมือง ที่ครูกำหนดให้นักเรียนต่อภาพสำเร็จจะถือว่านักเรียนอยู่กลุ่มเดียวกัน ให้แต่ละกลุ่มรับบัตรกำหนดงาน ครูทบทวนกิจกรรมที่นักเรียนต้องกระทำตามบัตรกำหนดงาน

2.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเอกสารประกอบการเรียนเรื่องสังคมไทย และตอบคำถามในแบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน

ขั้นที่ 3 ให้ประสบการณ์

ครูเสนอกรณีตัวอย่าง เรื่อง เมืองหรือชนบทให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ เช่น ตอบประเด็นคำถามตอนท้ายของกรณีตัวอย่าง โดยมีลำดับขั้นตอนในการตัดสินใจ ดังต่อไปนี้

3.1 กำหนดทางเลือกให้นักเรียนเสนอทางเลือกหลาย ๆ ทางที่สามารถใช้ในการแก้ปัญหา เช่น ทางเลือกที่ 1 สมัครเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ต่อไปทางเลือกที่ 2 ไปรับจ้างทำงานเกษตรที่เหมาะสม

3.2 เลือกเฉพาะทางเลือกที่เหมาะสม จากการเลือกที่นักเรียนเสนอหลายๆ ทางเลือกให้นักเรียนพิจารณาเฉพาะทางเลือกที่เห็นว่าถูกต้องและเหมาะสมที่สุดเพียง 1 ทางเลือก พร้อมทั้งบอกเหตุผลที่เลือกทางเลือกนั้น บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข

3.3 เลือกหลังจากพิจารณาถึงผลจากการเลือกที่นักเรียนเลือกแล้วในข้อ 3.2 ให้นักเรียนคาดการณ์ถึงผลดีและผลเสียจากทางเลือกนั้น บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ความคิดเห็น

4.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการอภิปรายกลุ่มย่อย จากกรณีตัวอย่าง เรื่อง เมืองหรือชนบทโดยสมาชิกกลุ่มเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งตนเองได้สรุปแนวคิดไว้แล้วใน 3.3 พร้อมอภิปรายผลดีผลเสียต่อกลุ่ม ประธานทำหน้าที่กระตุ้นให้สมาชิกร่วมอภิปราย เพื่อห้ามติงกลุ่มให้ได้แนวทางเลือก และการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม ตลอดจนประโยชน์ที่มีสังคมจะได้รับ จากการแก้ไขปัญหาเลขานุการบันทึกในแบบบันทึกมติกลุ่ม ประธานของแต่ละกลุ่มทำหน้าที่สรุป ถักกลุ่มให้สมาชิกทุกคนรับทราบแล้วบันทึกรายการหมายเลข

4.2 ตัวแทนกลุ่มผู้มีหน้าที่เสนอรายงานนำผลการอภิปรายกลุ่ม เสนอต่อ เพื่อนร่วมชั้นครบทุกคน

ขั้นที่ 5 ปรับพฤติกรรม

5.1 ครูให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจเลือกทางเลือก เพื่อแก้ไขปัญหาด้วยตนเองใหม่อีกครั้งในแบบบันทึกรายการหมายเลข 5

5.2 ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาตามกรณีตัวอย่างเรื่องเมืองหรือชนบทนักเรียนแต่ละคน สรุปแนวทางปฏิบัติตามเพื่อแก้ไขปัญหา จดบันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข

ขั้นที่ 6 สรุปและประเมินผล

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปอีกครั้งถึงสิ่งที่ได้รับจากการศึกษา พร้อมทั้งสรุปแนวทางปฏิบัติตนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างมีความสุขว่าควรปฏิบัติอย่างไร

สื่อการเรียนการสอน

1. วิดีทัศน์ เรื่อง สังคมไทย (จากห้องสมุด)
2. เอกสารประกอบการเมือง เรื่อง สังคมไทย
3. แบบเรียนสังคมศึกษา (ส.401) ของอักษรเจริญทัศน์
4. กรณีตัวอย่าง เรื่อง เมืองหรือชนบท
5. แบบบันทึกรายการ
6. แบบบันทึกมติกลุ่ม

การวัดผลและการประเมินผล

1. จากการบันทึกคำตอบในแบบบันทึกรายการและแบบบันทึกมติกลุ่ม
2. จากการอภิปรายกลุ่มย่อยและการอภิปรายทั้งชั้น
3. จากการนำเสนอผลงาน

กรณีตัวอย่าง เรื่อง เมืองและชนบท

ครอบครัวของสมศักดิ์ ซึ่งมีพ่อแม่ ภรรยา และลูกที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สมศักดิ์ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในชนบทของประเทศไทย เขามีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 20 ไร่ ซึ่งเขาสามารถเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวให้มีความสุขได้ตามควรแก่อัตราภาพ

ประมาณปี พ.ศ. 2530 การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมกำลังขยายตัวอย่างมาก และบริเวณหมู่บ้านที่เขาอาศัยอยู่ก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่น่าจับตามอง เพราะเหมาะสมที่จะเป็นเขตอุตสาหกรรม เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศเอื้ออำนวยเป็นจุดศูนย์กลางเชื่อมต่อระหว่างภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง อยู่ใกล้ตัวตูดิบที่จะป้อนเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมที่ดินบริเวณนี้จึงเป็นที่ทำเลทองในเรื่องราคาที่สูงขึ้นกว่าเก่าหลายเท่าตัว มีการซื้อขายที่กันเป็นว่าเล่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนมากมายหลายชาติ สมศักดิ์ก็เป็นเช่นครอบครัวอื่นๆ ในหมู่บ้านที่ยินยอมขายที่ไปได้เงินมาจำนวนมากแล้วอพยพเข้าไปอาศัยอยู่ในเมือง

การเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองเสมือนกับการตั้งครอบครัวใหม่ เขาต้องใช้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งซื้อบ้านและเครื่องอำนวยความสะดวก ได้แก่ พัดลม วิทยุ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า ฯลฯ ใช้ชีวิตตามอย่างคนในเมือง รวมทั้งลูก ๆ ของสมศักดิ์ซึ่งไม่เคยได้ใช้ชีวิตในสังคมเมืองก็เริ่มหลงระเหิงไปกับความสนุกสนานใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย มีทั้งเที่ยวเตร่เฮฮาตามแหล่งบันเทิง แต่งตัวตามอย่างแฟชั่นของที่ไม่มีประโยชน์ก็ซื้อเพื่อโอ้อวดกัน ส่วนตัวของสมศักดิ์เองก็ไม่น้อยหน้าใคร ทำตัวเป็นเศรษฐีใหม่เข้าบ่อนการพนัน พ่อแม่พยายามทักท้วงก็ไม่สนใจ เพราะเขาถือว่าเขามีเงินเหลืออีกมากมาย พ่อแม่จำต้องอดทนอยู่อย่างทุกข์ใจที่เริ่มมองเห็นความหายนะกำลังจะมาสู่ครอบครัวของลูก

สมศักดิ์เริ่มเข้าสู่วงการซื้อขายหุ้น โดยมีเพื่อนในวงการพนันชักนำเพราะเห็นว่าเขามีเงินมาก แต่เล่นหุ้นอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แรก ๆ กำไรทันตาเห็น แต่เพียงชั่วพริบตา หุ้นแต่ละตัวที่เขาถืออยู่ในมือราคาคดกจนเขาต้องล้มละลาย เท่านั้นยังไม่พอ สิ่งที่เขาเสียใจอย่างมากคือลูกชายทั้งสองของเขาติดยาเสพติด

ในที่สุดสมศักดิ์ต้องเดินทางกลับบ้านเดิม เขาสมัครเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในผืนแผ่นดินที่เขาเคยเป็นเจ้าของ อนิจจา ใครๆ ต่างพากันกล่าวขานถึงเรื่องเจ้าของที่ดินเดิมต้องกลายมาเป็นลูกจ้างในโรงงาน สมศักดิ์เสียใจกับความล้มเหลวของชีวิตเขา เพิ่งตระหนักว่าเขาเหมาะกับไร่ นา กับงานเกษตรกรรมมากกว่างานอย่างอื่น เขาสังเกตเห็นทุกสิ่งทุกอย่างในชนบทบ้านเดิมของเขาที่มีแต่ความเปลี่ยนแปลง ผืนแผ่นดินที่เคยอุดมสมบูรณ์ แปรสภาพเป็นคอนกรีตที่ไม่สามารถปลูกพืชผลใดๆ ได้อีกแล้ว สายน้ำลำธารที่เคยใสไหลเย็นเห็นปลาแหวกว่าย หายไปหมด มีแต่น้ำเน่าเสีย เพราะผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียออกมา อากาศที่เคย

บริษัทก็หายไปสิ้น มีแต่เขม่าจากปล่องที่ปล่อยมาจากโรงงานอุตสาหกรรม อนิจจา ทำไมเขาไม่คิดใคร่ครวญก่อนหน้านี้ ทุกสิ่งทุกอย่างหายไปสิ้นแล้ว เขาจะอย่างไรดี
จากสถานการณ์ดังกล่าว ถ้าท่านเป็นสมศักดิ์ท่านจะมีวิธีการแก้ไขปัญหอย่างไร

แบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน
เรื่อง เมืองหรือชนบท

คำสั่ง จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. ลักษณะโดยทั่วไปของสังคมไทย

.....

.....

.....

.....

.....

2. ลักษณะเด่นของสังคมชนบทมีด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

3. ลักษณะเด่นของสังคมเมืองมีด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

4. จงอธิบายที่มาของวัฒนธรรมไทยมาเป็นข้อ ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

5. จงสรุปลักษณะของวัฒนธรรมไทยมาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกรายการ

ชื่อ ชื่อสกุล ชั้น ม.4/.....

หมายเลข 1. แบบบันทึกทางเลือกของ

1. ทางเลือกคือ
2. ทางเลือกคือ
3. ทางเลือกคือ

หมายเลข 2. แบบบันทึกทางเลือกที่เลือก

- ทางเลือกที่ตัดสินใจเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.
3.

หมายเลข 3. แบบบันทึกการพิจารณาผล

- ทางเลือกที่เลือก คือ
- ผลดี
- ผลเสีย

หมายเลข 4. แบบบันทึกมติกลุ่ม

- ทางเลือกที่กลุ่มเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 5. แบบบันทึกการตัดสินใจหลังแสดงเหตุผล

- ยืนยัน เปลี่ยนแปลง
- ทางเลือกใหม่ คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 6. แบบบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติตน

1.
2.
3.

แบบบันทึกมติกลุ่ม

กลุ่มที่

ชั้น ม.4/.....

ทางเลือกของกลุ่มที่ คือ

- เหตุผล 1.
2.
3.
4.

คุณค่าที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม

1.
2.
3.
4.

รายชื่อสมาชิกกลุ่มที่ มีดังนี้

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

แผนการสอนที่ 3
แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

วิชาสังคมศึกษา (ส. 401)
เรื่อง ค่านิยมในสังคมไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

ค่านิยมเป็นลักษณะเด่นที่สังคมยอมรับว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติ และสังคมส่วนรวม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ระบุประเภทของค่านิยมที่ดีและไม่ดีได้อย่างน้อย 10 ค่านิยม
2. อธิบายพฤติกรรมของการปฏิบัติตามค่านิยมในสังคมได้
3. ตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีได้
4. เสนอแนะวิธีการส่งเสริม และปรับปรุงค่านิยมในสังคมได้

เนื้อหา

ค่านิยม คือ สิ่งในกลุ่มสังคมหนึ่ง ๆ เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ นำยกย่อง นำปรรณา หรือเห็นว่าถูกต้อง เป็นแบบแผนที่ใช้ตัดสินหรือประเมินค่าของสิ่งต่าง ๆ หรือการกระทำต่าง ๆ หรือการกระทำต่าง ๆ และมีความหมายต่อบุคคล ค่านิยมจึงมีทั้งที่ควรปลูกฝังและควรแก้ไข

ค่านิยมที่ดีงาม เป็นสิ่งที่ควรจะยึดมั่นและนำไปปฏิบัติ เพื่อจะได้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ค่านิยมที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. ความซื่อสัตย์สุจริต
3. ความขยันขันแข็งมานะอดทน
4. การยกย่องผู้ทำความดี
5. การเคารพอาวุโส
6. ความกตัญญูกตเวที
7. ความไม่ผูกพยาบาท
8. ความมีระเบียบวินัย
9. ความมีเหตุผล
10. การนิยมของไทย
11. รักของส่วนรวม
12. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
13. การประหยัด

ค่านิยมที่ควรแก้ไข

1. การเห็นแก่เงิน
2. การหลงอำนาจ
3. การรักพวกพ้องในทางที่ผิด
4. การรักพวกพ้องในทางที่ผิด
5. การเชื่อถือโซศกลาง
6. การขาดระเบียบวินัย
7. การนิยมใช้สินค้าต่างประเทศ
8. การนิยมความฟุ่มเฟือย

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธา

- 1.1 บุคลิกภาพของครูและการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับศิษย์
 - 1) การแต่งกาย สุภาพเรียบร้อย
 - 2) การพูดจาไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส สนทนาสร้างความสัมพันธ์ที่ดี
 - 3) มีความเห็นอกเห็นใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน
- 1.2 การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม
 - 1) ครูจัดป้ายนิเทศ เรื่อง ค่านิยมในสังคมไทยไว้ล่วงหน้า
 - 2) ครูจัดสถานที่ภายในห้องเรียนใหม่ โดยจัดโต๊ะนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ
- 1.3 ครูให้นักเรียนออกมาเล่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ในเรื่องค่านิยมในสังคมไทย ทั้งในทางที่ดีงามและค่านิยมที่ควรแก้ไข
 - 1.4 ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปประเด็นปัญหาจากสถานการณ์ที่นักเรียนออกมาเล่าสถานการณ์จากประสบการณ์เดิม พร้อมทั้งร่วมกันเสนอวิธีการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีระดมความคิดพิจารณาลักษณะของปัญหา สาเหตุของปัญหา ความตั้งใจที่จะแก้ปัญหา วิธีการแก้ปัญหา เช่น
 - 1) ปัญหาคืออะไร
 - 2) สาเหตุปัญหาคืออะไร
 - 3) ควรจะหาทางแก้ปัญหาหรือปล่อยให้เป็นอย่างเช่นเดิม
 - 4) วิธีแก้ปัญหาคือวิธีใด

ขั้นที่ 2 ศึกษาสังคม

เป็นขั้นฝึกการแสวงหาและรวบรวมข้อมูลขั้นเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยจัดกิจกรรมดังนี้

2.1 ครูจัดกลุ่มนักเรียนแบบกลุ่มคละโดยใช้บัตรสี โดยวางบัตรสีเป็นวงกลม ให้เด็กรำหรือเต้นตามจังหวะดนตรี พอสัญญาณหยุดใครหยุดตรงบัตรสีใด ก็หยิบบัตรสีนั้นไว้แล้ว เข้าร่วมกลุ่มตามบัตรสีเท่ากับจำนวนกลุ่ม 7 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน

2.2 ครูแจกใบงานให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษา ตามกระบวนการที่ครูกำหนด คือ

- 1) เลือกตั้งหัวหน้ากลุ่ม รองหัวหน้ากลุ่ม เลขานุการกลุ่ม กรรมการหรือหน้าที่อื่น ๆ ที่กลุ่มเห็นว่าเหมาะสม
- 2) ตอบคำถามตามใบคำถาม
 - ปัญหาคือ
 - สาเหตุ
 - ควรจะหาทางแก้ปัญหาหรือปล่อยเป็นอยู่เช่นเดิม
 - วิธีแก้ปัญหาควรใช้วิธีใด
- 3) ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาเสนอสถานการณ์ที่น่าสนใจ

ขั้นที่ 3 การให้ประสบการณ์

ครูนำสถานการณ์ต่างๆ ที่นักเรียนออกมาเสนอหน้าชั้นมาจัดสรุปประเด็นและประเมินว่าประเด็นไหนถูกต้องดีงามเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดแท้จริง ประเด็นไหนบกพร่องไม่เหมาะสม ทำไปแล้วจะเกิดผลร้ายหรือผลดี ในการประเมินคำยึดเกณฑ์การประเมิน ดังนี้ เวลาผู้กระทำ และผู้รับประโยชน์ ความชัดเจนของประโยชน์ และความสมบูรณ์ เช่น

3.1 การคิดอย่างสัมพันธ์ โดยครูดิถีภาพและข้อความบนกระดานให้นักเรียนคิดอย่างสัมพันธ์ระหว่างภาพและข้อความ

3.2 คิดจำแนก แยกแยะ และคิดหาเหตุผล ครูและนักเรียนอภิปรายถึงข้อดีข้อเสีย จากในงานที่นักเรียนทำในข้อที่ 3.1

ข้อที่ 4 วิจัยความคิด

เป็นการฝึกให้นักเรียนฝึกทักษะการเลือกตัดสินใจในสถานการณ์หรือรูปภาพที่ยกตัวอย่างว่าเหมาะสมถูกต้องหรือไม่ อย่างน้อย 5 ข้อ และให้เหตุผล

4.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกและตัดสินใจทางเลือกที่ได้ตกลงกันว่าถูกต้องดีงามหรือไม่เหมาะสมถูกต้องอย่างไร

4.2 ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายการเลือก และการตัดสินใจของแต่ละกลุ่ม

4.3 ครูนำสถานการณ์ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มฝึกการวิเคราะห์ในการเลือก และการตัดสินใจพร้อมทั้งให้เหตุผล และอ้างอิงหลักฐาน

4.4 ตัวแทนของแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงาน

4.5 ครูร่วมอภิปรายถึงข้อดี ข้อเสีย ของแต่ละสถานการณ์

ขั้นที่ 5 ปรับพฤติกรรม

ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำสถานการณ์ที่นักเรียนเลือกมา หาข้อบกพร่องและควรแก้ไขอย่างไร ถ้าเป็นนักเรียนจะทำอย่างไรให้เหมาะสม และออกมานำเสนอ ส่วนกลุ่มที่เหลือประเมินและวิจารณ์

ขั้นที่ 6 ชั้นสรุปและประเมิน

เป็นชั้นการทำซ้ำให้ผู้เรียนเกิดความสำนึกในการกระทำมากขึ้นครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา และตอบคำถามในแบบฝึกทักษะจากเอกสารการเรียนรู้ เรื่อง ค่านิยมในสังคมไทย

สื่อการเรียนรู้

1. ป้ายนิเทศ
2. เอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง ค่านิยมของสังคมไทย
3. แบบบันทึกรายการ
4. แบบบันทึกมติดกลุ่ม
5. หนังสือแบบเรียน ส. 401
6. สิ่งพิมพ์ วารสาร เอกสาร ที่เกี่ยวกับเรื่องค่านิยมในสังคมไทย

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตจากการอภิปรายกลุ่ม
2. สังเกตจากการอภิปรายหน้าชั้นเรียน
3. แบบประเมิน
4. สังเกตจากการตอบคำถาม
5. ข้อคำถามในเรื่องค่านิยมในสังคมไทย

แบบประเมินตนเองของนักเรียน

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนอย่างซื่อสัตย์สุจริต

พฤติกรรม	ทำ ทุกครั้ง 4	ทำ บ่อยครั้ง 3	ทำ บางครั้ง 2	ไม่ ทำเลย 1	อื่น ๆ
1. แสดงความคิดเห็น					
2. ร่วมอภิปราย					
3. เสนอแนะ					
4. ศึกษาค้นคว้า					
5. จัดบันทึก					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

บัตรกำหนดงาน

1. ประชุมกลุ่ม เลือกประธาน เลขานุการ ผู้เสนอรายงาน ประธานเป็นผู้ดำเนินการอภิปรายจากเอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง วันรอคอย สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เลขานุการบันทึกในแบบบันทึกมติกกลุ่มและประธานกล่าวสรุปแนวคิดให้สมาชิกทุกคน บันทึกมติกกลุ่มในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 4
2. ตัวแทนกลุ่มผู้มีหน้าที่รายงานมติกกลุ่มของตนต่อเพื่อนร่วมชั้น นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาด้วยตนเองอีกครั้ง บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 5
3. นักเรียนสรุปแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม บันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 6

กรณีตัวอย่าง
เรื่อง วันรอคอย

ป่าแมนชย์บกายโทรม ๆ ของแกอย่างลำบาก มือเหยย่นคว่ำไม้ขีดไฟซึ่งวางใกล้ ๆ หัวนอนมาจุดอีกครั้ง เสียงระฆังดังแว่วมาแต่ไกลบอกเวลาว่าอีก 2-3 ชั่วโมงจะย่างเข้าสู่วันจนแกต้องผุดลุกผุดนั่งหลายครั้งหลายครา แสงเรืองๆ จากปลายไม้ขีดไฟพอทำให้เห็นตะเกียงกระป๋องคร่ำคร่าวางอยู่ซ้ายมือ แกบรรจงจุดตะเกียงด้วยมืออันสั่นเทา ยกเขียนหมากและตะบันหมาก ซึ่งพอบรรเทาความเบรียวปากได้ แกหันไปมองสามีซึ่งหลับอยู่ใกล้ๆ ก่อนตะบันหมากเบาๆ พลังทอดสายตาไปทางหน้าต่าง ภาพต่างๆ เมื่อวันวานกระโดดเข้าสู่สำนักอีกครั้ง

"นี่พี่มั่ง แกรู้หรือเปล่าเช้านี้ที่บ้านผู้ใหญ่เพื่อมนะคนมาตั้งเยอะ ข้าเห็นแล้วอดปลื้มใจไม่ได้" แกวางตะกร้าแล้วหย่อนก้มลงบนแคร่ไม้ไผ่หน้าบ้าน

"เรื่องมันยังงัยกันแม่แมน" ตามั่งพูดพลางลอกใบจากพลาง

"แหมพ้อมั่ง แค่นี้ก็ลืมิได้ ... ก็ผู้ใหญ่เพื่อม แม่เยื่อนเขาจะบวชไ้แก้วลูกชายเขานะซี" แกตวัดปลายเสียงอย่างไม่พอใจ

"เออวะ จันลืมิจริงๆ" แกยอมรับ "เป็นยังงัยเห็นแม่แมนตื่นตื่นเอาหนักหนา"

"จะอดตื่นตื่นได้ยังงัย เขาเตรียมงานใหญ่จริงๆ ล้มวัว 2-3 ตัว มะพร้าวข้าวของผู้ใหญ่เตรียมพร้อมสรรพ ยังสั่งให้ไ้มั้นหาหมูไ้เผื่อไม้พ้ออีก 2 ตัว แกหยุดหายใจชั่วระยะก่อนพรวดต่อไป

"ที่สำคัญแม่เยื่อนไม่ยอมหายี่เกศิชย์หอมหวลจากบางกอกมาด้วย น่าชื่นใจจริงๆ" แกตื่นตื่นอย่างเห็นได้ชัด

"วาสนาเจ้าแก้วมั้น ผู้ใหญ่จัดงานทั้งที่ไม่ต้องขายหน้าบ้านอื่นเขา" ลุงมั้นเสริม

"ผู้ใหญ่ แม่เยื่อนเขาเคยบอกเจ้าแม่พรทองไว้นานแล้ว จะบวชลูกสักครั้งของตัวตรงสักงวดจะจัดงานใหญ่โตทีเดียว ... เจ้าแม่ก็ดีจริงๆ ให้ฝั้นแม่เยื่อน งวดที่แล้วได้ข่าวว่าแม่เยื่อนได้เกือบร่วมหมื่น สารู เจ้าประคั้นบุญของเขา" ป่าแมนยกมือท้วงหัว

งานบวชเจ้าแก้ว ผู้ใหญ่และภรรยาหน้าบานแทบปริ แม่เหน้อยแทบขาดใจแต่คนที่มาไม่ขาดสายจากบ้านเหนือบ้านไ้ ลูกเล็กเด็กแดงตลอดจนถึงผู้เฒ่าผู้แก่มีไ้โอกาสได้ดูลิเกหายไปแทบสิ้น

ในบรรดาผู้ที่มีความรู้สึกเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ จะเป็นใครไปไม่ได้นอกจากป่าแมน ลุงมั้นโดยเฉพาะป่าแมนเคยปรารถกับลุงมั้นในขณะที่ทำขวัญนาคว่า "ปีหน้างานบวชเจ้ามั่งเราจะได้ไ้อันนิสงค์มากกว่าและจะไม่ให้ลูกชายอายุใครเป็นอันขาดนะพ้อมั่ง"

ในครอบครัวลุงมั้น ป่าแมนไม่มีใครจะเป็นสายโซ่คล้องใจแกเท่ากับเจ้ามั่งลูกชายคนเดียวของเก มั่งเป็นทรัพย์สมบัติที่แจกรักและหวงแหนมากที่สุด เพราะนอกจากเจ้ามั่งแล้วแกไม่มีญาติพี่น้องใดเลยในย่านนี้ สามสิบปีก่อนแกทั้งสองเป็นคนแปลกหน้าสำหรับที่นี่ ความเมตตาปราณีของคนในหมู่บ้านทั้งสองอยู่อย่างมีความสุข ความขยันขันแข็งและมีอัธยาศัยไมตรี แกสามารถซื้อที่นาได้กว่าสิบไร่ และวัวอีก 2 ตัว

เจ้ามุ้งเองได้เคยทำให้พ่อแม่เดือดร้อน ช่วยทำนามาตลอด เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ไม่เคยขัดใจแม่แต่น้อย ป้ามันมักจะกล่าวอยู่เสมอ "แม่อยากเห็นผ้าเหลืองลูกสักครั้ง จะได้ฟังจับผ้าเหลืองสู่สวรรคต มุ้งบวชให้แม่ก่อนนะลูก" จนถึงวันนี้เป็นวันที่ป้ามัน ลุงมันดีใจที่สุดในชีวิต เพราะจะครบบวชของมุ้งมาถึงพอดี

"พ่อมั่ง โรงเลียงนี้มันเลิกไปหรือเปล่า ข้าจะให้เจ้าช่วยไปหาไม้มาเพิ่มอีก" ป้ามันเอ่ยกับสามมีขณะมุ้งดูเพื่อนบ้านที่ช่วยกันสร้างโรงเลียงอยู่

"เดอะนำ ปล่อยเป็นหน้าที่ฉัน แม่มันละ...เรื่องเครื่องบวชของใช้จำเป็นอย่าให้บกพร่อง เจียวนะ แกเว้นช่วงก่อนเอ่ยอีก ... "เอ้อ เรื่องทิดชม หมอขวัญท่องสองห้องนะเขาดกกลงยังง" เป็นเสียงที่ห้วงไม่น้อยกว่าภรรยา

"เออ... แล้วเรื่องเงินที่พ่อมั่งไปติดต่อเจ้าแก่สินะ เขายังไงบ้าง" แกอ่อนเสียงแทบกระซิบ "เขาขอเอาที่นาไว้ ให้เข้าไปเอาเงินพุงนี้" ลุงมั่งอธิบายกลับไปป้ามันดำทมิ

"ดีแล้วเงินเราน้อย เขาให้หีบยืมก็นับว่าบุญแล้ว ลูกชายของเราจะได้ไม่น้อยกว่าคนอื่นเขา"

ในวันนั้นเสียงจ๊อกแจ๊กจ้อแจของคนที่มาในงานบวช เคล้ากับเสียงเพลงลูกทุ่งจากเครื่องขยายเสียง ทำให้บ้านมุ้งแผ่ชั้นเดียวของป้ามันลุงมันที่เคยเจียบสงบกลับคลิ่นเคลางและเนื้อที่แคบไปถนัดตา

หนุ่มที่เริ่มกึ่งตั้งแต่ตอนบ่ายเริ่มอ้อแอ้ คุยกันเสียงดังขึ้น "งานให้มุ้งเจียบจริงๆ เสียงสรรเสริญไม่ขาดสาย บางครั้งกลบด้วยเสียงหัวเราะ

เนื้อวัวตัวหลังพร่องไปมาก แยกทยอยกันมาไม่ขาดสาย งานยังคงครึกครื้น เด็กๆ วิ่งว่อนหน้าจอหนังกลางแปลงซึ่งยังไม่ฉาย หมอขวัญเขย่าเสียงอย่างจับใจ ช่วยให้ผู้บวชนึกถึงพระคุณของบิดามารดาแต่ถูกกลบด้วยเสียงจ้อแจในงาน

"ลุง... เนื้อวัวไม่พอเลียงแน่นอน ให้ผมทำอะไร" แซ่มรายงานลุงมั่งเบาๆ ขณะที่แกคุยกับแขกอยู่

"ข้าธุระเจียวนะพ่อเพิ่ม" แกขอตัวเพื่อนบ้านแล้วหายไปในครัวพร้อมเจ้าแซ่ม

"งานบวชเจ้ามุ้งนี่น่าชื่นใจจริงๆ ไม่แพ้งานผู้ใหญ่เลย ป้าพยอมยกยอดต่อหน้า ป้ามันนั่งยิ้มอยู่อย่างอึดอัดใจ โกล้ำ กับเครื่องอัฐบริหาร" "พ่อมั่งนั่งโกล้ำ เผลอนิดเดียวหายไปนะ" ป้าพยอมคุยต่อพลางสายตาสอดสายหาเจ้าภาพ "อ้อ อยู่โน่นนะกำลังกระซิบกระซาบกับเจ้าแก่สีข้าวโรงครัวโน่น" แกสะกิดให้ป้ามันดู

ในโบสถ์วัดบางเตยในวันนั้นป้ามันแอบเช็ดน้ำตาด้วยความปลื้มใจ ที่เห็นลูกชายอยู่ในร่มผ้ากาสาวพัสตร์สมปรารถนา ไม่น้อยหน้ากว่าใคร

แต่มันเป็นความสุขที่ผ่านมากกว่าสองเดือนแล้ว

เสียงพลิกตัวของลุงมันซึ่งนอนอยู่ข้างๆ ปลุกป้ามันให้ตื่นจากภวังค์ แกว่งตะบัน ที่ตะบันอย่างละเอียดย จนลิมน้ำใส่ปาก แกลื้มความเปรี้ยวปากอยากจะกินหมากจนหมดลิ้น เสียงโก่งขันกระชั้นมาเป็นระยะๆ คล้ายจะบอกว่าพุงนี้แล้วที่จะต้องส่งเงินคืนเจ้าแก่สี

แบบบันทึกรายการ

ชื่อ ชื่อสกุล ชั้น ม.4/.....

หมายเลข 1. แบบบันทึกทางเลือกของ

1. ทางเลือกคือ
2. ทางเลือกคือ
3. ทางเลือกคือ

หมายเลข 2. แบบบันทึกทางเลือกที่เลือก

- ทางเลือกที่ตัดสินใจเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.
3.

หมายเลข 3. แบบบันทึกการพิจารณาผล

- ทางเลือกที่เลือก คือ
- ผลดี
- ผลเสีย

หมายเลข 4. แบบบันทึกมติกลุ่ม

- ทางเลือกที่กลุ่มเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 5. แบบบันทึกการตัดสินใจหลังแสดงเหตุผล

- ยืนยัน เปลี่ยนแปลง
- ทางเลือกใหม่ คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 6. แบบบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติตน

1.
2.
3.

แบบบันทึกมติกลุ่ม

กลุ่มที่

ชั้น ม.4/.....

ทางเลือกของกลุ่มที่ คือ

- เหตุผล 1.
 2.
 3.
 4.

คุณค่าที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม

1.
 2.
 3.
 4.

รายชื่อสมาชิกกลุ่มที่ มีดังนี้

1.
 2.
 3.
 4.
 5.
 6.
 7.

แผนการสอนที่ 4
แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

วิชาสังคมศึกษา (ส. 401)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

เรื่อง การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยและ
แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของการศึกษาที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ เช่น การศึกษา การสื่อสารคมนาคม การยอมรับซึ่งเป็นผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทยได้
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในสังคมไทยได้
3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยได้
4. นักเรียนสามารถอธิบายผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยได้

เนื้อหา

1. ความหมายของการเปลี่ยนแปลง
2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
3. แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง
4. ผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธา

1.1 การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับศิษย์

- 1) การแต่งกายเรียบร้อย
- 2) พูดจาไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส
- 3) มีความเห็นใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน

1.2 จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม

- 1) ครูจัดป้ายนิเทศ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง
- 2) ครูจัดสถานที่ในห้องเรียนโดยจัดโต๊ะเป็นกลุ่ม ๆ ละ 7 คน

ขั้นที่ 2 ศึกษาสังคม

- 2.1 ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 7 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน โดยวิธีจับสลากให้แต่ละกลุ่มรับเอกสารกำหนดงาน เลือกประธาน เลขานุการ และผู้รายงาน ครูทบทวนบทบาทหน้าที่
- 2.2 ครูแจกเอกสารการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ใช้เวลา 15 นาที
- 2.3 ให้นักเรียนตอบคำถามในแบบฝึกจากเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

ขั้นที่ 3 ให้ประสบการณ์

3.1 ครูให้นักเรียนดูภาพเกี่ยวกับอดีตและปัจจุบัน จำนวน 5 ภาพ ครูและนักเรียน สนทนาเรื่องอดีตและปัจจุบันที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนความจำเป็นที่สังคมต้องปรับตัวเพื่อสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ พร้อมซักถามนักเรียนว่านักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสังคมในยุคปัจจุบัน

3.2 ครูแจกเอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง ยุคนิกส์ ทุกกลุ่มดำเนินการอภิปรายกลุ่มย่อย โดยศึกษาจากกรณีตัวอย่างเรื่องยุคนิกส์ สมาชิกกลุ่มเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาตามแนวทางที่ตนเลือกในบันทึกรายการหมายเลข 1 ประธานทำหน้าที่กระตุ้นให้สมาชิกทุกคนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อสรุปของกลุ่ม เลขานุการบันทึกในแบบบันทึกมติกกลุ่ม

3.3 จากกรณีตัวอย่างที่นักเรียนได้ศึกษา ถ้านักเรียนเป็นลูกพร นักเรียนจะแก้ปัญหาอย่างไร โดยมีลำดับขั้นตอนในการแก้ปัญหาดังต่อไปนี้

1) กำหนดทางเลือกให้นักเรียนกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา โดยการเสนอทางเลือกหลาย ๆ ทาง เช่น ทางเลือกที่ 1 ที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด 1 ทาง เลือกพร้อมบอกเหตุผลที่เลือกทางเลือกนั้น บันทึกรายการหมายเลขที่ 2

2) เลือกหลังจากการพิจารณาผลจากทางเลือกที่นักเรียนเลือกแล้วในข้อ 4.1 ให้นักเรียนคาดการณ์ถึงผลดี และผลเสียของทางเลือกนั้น บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลขที่ 3

3) ประธานทำหน้าที่สรุปมติกกลุ่มในทางเลือกในการแก้ปัญหาบันทึกรายการในหมายเลขที่ 4 และให้เหตุผลบันทึกการตัดสินใจหลังแสดงเหตุผลให้หมายเลขที่ 5 และเสนอแนวทางในการปฏิบัติตนในหมายเลขที่ 6

ขั้นที่ 4 วิจารณ์ความคิด

4.1 ให้นักเรียนฝึกทักษะการเลือกตัดสินใจ จากทางเลือกของกลุ่มว่าถูกต้องหรือไม่ถูกต้องและให้เหตุผล

4.2 ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายการเลือกและตัดสินใจของแต่ละกลุ่ม

4.3 ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมาวิจารณ์ความคิดเห็นของกลุ่มอื่น ถึงข้อดีและข้อเสียและเหตุผลในการตัดสินใจว่าเหมาะสมถูกต้องหรือไม่ อย่างไร

ขั้นที่ 5 ปรับพฤติกรรม

ครูให้นักเรียนแต่ละคนหาข้อบกพร่องและสิ่งที่ควรแก้ไข ในกรณีที่เป็นนักเรียนจะทำอย่างไรให้เหมาะสมและออกมานำเสนอ

ขั้นที่ 6 ขั้นสรุปและประเมินผล

ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความคิดและเหตุผลที่ได้รับ ในเรื่องการปฏิบัติตนและปัญหาในการเปลี่ยนแปลงของสังคมและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง

สื่อการเรียนการสอน

1. วิดีทัศน์เรื่องการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย
2. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย
3. แบบบันทึกรายการและแบบบันทึกมติกกลุ่ม
4. กรณีตัวอย่างเรื่องยุคนิคส์
5. บัตรกำหนดงาน
6. ภาพจากแผ่นโปสเตอร์เกี่ยวกับอดีต-ปัจจุบัน จำนวน 6 ภาพ

การวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตจากการอภิปรายกลุ่มย่อย
2. จากการนำเสนอรายงานหน้าชั้น
3. จากผลงานการเขียนตอบในแบบบันทึกรายการและแบบบันทึกมติกกลุ่ม

บัตรกำหนดงาน

1. ประชุมกลุ่ม เลือกประธาน เลขานุการ ผู้เสนอรายงาน ประธานเป็นผู้ดำเนินการอภิปรายจากเอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง ยุคนิคส์ สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เลขานุการบันทึกในแบบบันทึกมติ กลุ่มและประธานกล่าวสรุปแนวคิดให้สมาชิกทุกคน บันทึกมติกกลุ่มในแบบบันทึก รายงาน หมายเลข 4
2. ตัวแทนกลุ่มผู้มีหน้าที่รายงานมติกกลุ่มของตนต่อเพื่อนร่วมชั้น นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาด้วยตนเองอีกครั้ง บันทึกในแบบบันทึก รายงานหมายเลข 5
3. นักเรียนสรุปแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม บันทึกในแบบบันทึกรายงาน หมายเลข 6

กรณีตัวอย่าง
เรื่อง
“ยูคนิกส์”

สภาพสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในสังคมเมืองและในสังคมชนบท จนยากที่จะพยากรณ์ได้ว่าในอนาคตการเปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนโฉมหน้าไปเช่นไร ลุงพร และป้าพิมพ์ กับลูกๆ ทั้ง 4 คน ซึ่งอยู่ในวัยรุ่นหนุ่มสาว เป็นครอบครัวที่มีชีวิตเรียบง่าย มีความสุขตามอัตภาพ ตามประสาคนบ้านนอกที่อยู่นอกเขตเมืองหลวงลุงพรเป็นชาวนา และบรรพบุรุษก็เป็นชาวนา ลุงพรรักผืนนาของแก่มาก ทำนาหาเลี้ยงลูกเมียมานานนัก

“ทุ่งนาแดนนี้ไม่มีความหมาย	เหลือเพียงกลิ่นโคลนสาบควาย
เห็นซากคันไถแล้วเศร้า	ผืนนาก็ร้างนั้นมีแต่ฟางแทนรวงข้าว
เห็นเคียวที่เกี่ยวเหน็บติดเสา	เล่นเอาใจเราสะท่อน
ทุ่งนาแดนนี้ข้าเคยไถทำ	สองมือข้าเคยหวานดำ
ฤดูฝนพำหนัก่อน	แต่มาปีนี้ฤดูข้าแสนสะท่อน
เพราะมาไร่คู่เคียงหมอน	ทิ้งให้เรานอนระกำ ...

เสียงเพลงลูกทุ่งยอดนิยมจากวิทยุทรานซิสเตอร์ที่บุญช่วยลูกชายคนเล็กของลุงพรเปิดดัง ล้นบ้านทุ่งอย่างมีความสุข ทำให้ลุงพรหวนคิดถึงอดีตที่เคยมีความสุขในท้องทุ่งที่อุดมสมบูรณ์ในอดีต ที่บ้านที่มีท้องทุ่งมีบึงให้ มีบัวและมีกระจัดออกฝักเต็มไปหมด เป็นที่ที่เจ้าทุยกับนางดำควายของทิดมีชอบลงไปเกลือกตีแปลงยามอากาศร้อนจัด แต่เดี๋ยวนี้อันถูกถมหมดแล้วจนเป็นผืนดินแปลงใหญ่กลมกลืนไปกับท้องทุ่ง เหมือนไม่เคยมีบึง มีธุรกิจการลงทุนสร้างโรงงาน บ้านจัดสรร ประเทศกำลังพัฒนาลุงพรได้ยินจากวิทยุเขาเรียกกันว่ายูคนิกส์ นิกส์คืออะไร ลุงพรก็ไม่รู้ได้ก็ไต่ยีนลูก ๆ มันพูดกันว่าเป็น เมืองอุตสาหกรรมใหม่ ลุงพรและครอบครัวมีที่ดินเป็นที่นาของตนเองประมาณ 50 ไร่เศษ ซึ่งก็สามารถมีชีวิตในท้องทุ่งอย่างมีความสุขได้ ยิ่งลุงพรเป็นคนสมถะ แต่ตอนนี้ถ้าลูกๆ ที่ลุงพรเคยอยู่ไม่เหมือนในอดีตเสียแล้ว ชาวบ้านต่างพากันขายที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นกันเป็นบางส่วน บางก็ขายที่แล้วเปลี่ยนสภาพจากชาวนาเป็นเศรษฐีกันไปหมด

“พี่พรจ๊ะ” แม่พิมพ์เรียกสามี “ฉันได้ยินเขาว่ากันว่า นำผู้ชายที่ริมคลองได้เงินตั้งหลายสิบล้านนะ เห็นเขาว่าญี่ปุ่นมาซื้อที่ทำโรงงานอะไรก็ไม่รู้ ตาสุดก็ขายไปเกือบ 10 ล้าน ที่ตาสุดแค่ 10 กว่าไร่เท่านั้นเอง ส่วนตามีกำลังเก็งราคากันอยู่ ตามีจะขายไร่ละล้านห้าเขาต่อรองแค่ล้านสอง ยังไม่รู้จักขายหรือเปล่า ตอนนี้พวกฮองกงก็มาดูเหมือนกัน โชคดีจังเลยนะพี่ แหมเงินเป็นล้านคงมากมายเหลือเกินนะพี่ เราไม่คิดจะขายบ้างหรือจะพี่พร” แม่พิมพ์เล่าให้ลุงพรฟังเสียยืดยาวเหมือนซักแม่น้ำทั้งห้า

แม่พิมพ์พูดกรอกหูลุงพรอยู่ทุกวันด้วยหวังจะให้ลุงพรชายที่ จะพากันไปอยู่เมืองกรุงที่ แสนจะสะดวกสบาย เพราะเธอเห็นตัวอย่างจากน้าชูกับเมียสาว ตาสุดกับป้าแสง และตามีที่กำลัง ร่ำรวย หรือใครต่อใครในละแวกนี้ต่างแปลงโฉมตัวเองจนไม่เหลือเค้าชวานบ้านทุ่งอีกแล้ว บ้างก็ ขายที่ดินเหลือเฉพาะที่ปลูกสร้างบ้าน ปลูกบ้านใหญ่โต ซ็อรถยนต์ และเฟอร์นิเจอร์อื่น ๆ มีความ เป็นอยู่ที่หรูหราฟุ่มเฟือย

เดี๋ยวนี้ไม่มีน้าชู ตาสุด ตามีฯ ให้ทักทายมาเดินผ่านหน้าบ้านสภาพทุ่งนาที่เคย เหลืออร่ามหายไปแล้ว ไม่เห็นร่องรอยมีแต่โรงงาน และอาคารสูงรูปร่างแปลก ๆ รวมทั้งสนาม กอล์ฟ

“พี่พรอยู่ในเมือง หากินคล่องนะพี่ แดมสะดวกสบายอีกต่างหาก” ป้าพิมพ์โฆณา ขวนเขื้อ

“อาหารการกินก็สมบูรณ์ ไม่อดอยาก อยู่ที่นี่หากินยากเข้าทุกวัน ปู ปลา กบ เขียด แทบไม่มีเหลือให้หากินแล้วนะพี่พร” ป้าพิมพ์เข้าชี้ลุงพรต่อไม่รู้จบ

“นั่นคือ เหตุผลหรือแม่พิมพ์ ฉันรักท้องทุ่ง รักผืนแผ่นดิน รักบ้านเกิดที่พ่อแม่มอบให้มา จะทิ้งไปเสียได้อย่างไร” ลุงพรตัดพ้อภรรยา

“ใคร ๆ เขาก็ขายกันหมดแล้ว พ่อไม่ยอมพัฒนาตัวเองก็น่าจะคิดถึงพวกฉันบ้าง” บุญนำลูกชายคนโตของลุงพรกล่าวสนับสนุนแม่

“ผมว่าขายที่นาแล้วเราซื้ออู่ค้ำฟใหม่สักคัน อย่างลุงมีนะพ่อ เอาไว้ขับพาพ่อไปวัดไง” บุญช่วยลูกชายคนเล็กกล่าวเสริม

ลุงพรก็รู้ว่าทั้งลูกทั้งภรรยา เห็นคนอื่นขายที่นากันมาก มีเงินมาก ๆ ก็อยากมีเหมือน คนอื่น ๆ เขา อยากมีของใช้ดี ๆ ประเภทตู้เย็น โทรทัศน์ รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ บางบ้านมี ของแต่งบ้านหรูหรา ประดับเพชรทอง สร้อยคอ สร้อยข้อมือ นาฬิการาคาแพง ๆ และในบรรดา คนในบ้านที่อยากให้ขายที่มากที่สุดเป็นแม่พิมพ์ภรรยาของลุงพรเอง เล่นเอาพูดกันจนเลิกพูดบึ่งกันไป เป็นวัน ๆ เพราะลุงพรไม่เห็นด้วย

“พี่พรชอบขวางโลก ไม่ทันสมัยเอาเสียเลย เดี่ยวนี้บ้านเราพัฒนาเป็นนิคมแล้วนะ รู้หรือ เปล่า คงไม่รู้อีกซิว่านิคมเป็นยังไร ก็ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ไงละพี่ เห็นเขาเล่ากันว่าประเทศที่ เป็นนิคมนี้ไม่มีจนเลยนะพี่ บ้านเมืองก็เจริญมีแต่ของใช้ที่ดี ๆ ทันสมัยกันทุกบ้านเหมือนเมืองนอก นะพี่ ป้าพิมพ์คนดีของลุงพรเริ่มสาธยายตามที่ฟังคนอื่นเขามา

ลุงพรคิดหนัก คิดถึงลุงป้าน้าอา คิดถึงพ่อแม่ที่ให้ที่ดินเป็นมรดกตกทอดมาสู่เขา พวกเขาจะคิดอย่างไรหนอถ้ารู้ว่าลูกหลานชายที่ไปให้คนอื่น เขาทำปุ๋ยปุ๋ยกับที่ดินตนเอง แล้วร่นลูก ร่น หลานละ จะเอาอะไรทำกิน อนิจจา อะไรจะเกิดต่อไปหมดในสังคมวัตถุนิยม ที่นิยมบริโภคนัน อย่างนี้

ยิ่งทุกวันภรรยาและลูก ๆ ทั้งสี่ รุกเร้าจนลุงพรคิดมาก ถ้านักเรียนเป็นลุงพรนักเรียนจะ ตัดสินใจอย่างไร ...

แบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน
เรื่อง
การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง

.....

.....

.....

.....

2. สาเหตุที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย ได้แก่

.....

.....

.....

.....

3. สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ หลายด้าน ดังนี้คือ

.....

.....

.....

.....

4. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยมีดังนี้ คือ

.....

.....

.....

.....

5. แนวโน้มในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีดังนี้ คือ

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกรายการ

ชื่อ ชื่อสกุล ชั้น ม.4/.....

หมายเลข 1. แบบบันทึกทางเลือกของ

1. ทางเลือกคือ
2. ทางเลือกคือ
3. ทางเลือกคือ

หมายเลข 2. แบบบันทึกทางเลือกที่เลือก

- ทางเลือกที่ตัดสินใจเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.
3.

หมายเลข 3. แบบบันทึกการพิจารณาผล

- ทางเลือกที่เลือก คือ
- ผลดี
- ผลเสีย

หมายเลข 4. แบบบันทึกมติกลุ่ม

- ทางเลือกที่กลุ่มเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 5. แบบบันทึกการตัดสินใจหลังแสดงเหตุผล

- ยืนยัน เปลี่ยนแปลง
- ทางเลือกใหม่ คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 6. แบบบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติตน

1.
2.
3.

แผนการสอนที่ 5
แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

วิชาสังคมศึกษา (ส. 401)
เรื่อง ปัญหาประชากร

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

ความไม่สมดุลกันระหว่างภาวะประชากรและคุณภาพประชากรก่อให้เกิดปัญหาประชากร ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะของประชากรที่มีคุณภาพได้
2. นักเรียนสามารถบอกสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงประชากรได้
3. นักเรียนสามารถบอกผลกระทบที่เกิดจากการเพิ่มของประชากรได้
4. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณกับคุณภาพของประชากรได้
5. นักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาประชากรเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรได้

เนื้อหา

สภาพปัญหาประชากรปัจจุบันประชากรไทยเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 1 ล้านคน แม้ขณะนี้ อาหารการกินยังคงเลี้ยงคนทั้งประเทศ แต่การตัดไม้ทำลายป่าอย่างหนักไม่ว่าเพื่อบุกเบิกที่ทำกินของราษฎรหรือการแสวงหาผลประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่ม ส่งผลทำให้ลมฟ้าอากาศแปรปรวน และที่ทำกินก็หมดไปเรื่อย ๆ ผู้คนจึงทิ้งไปหาทำงานในเมืองใหญ่กันมากขึ้นทุกที

สาเหตุของปัญหาเกิดจากสิ่งต่อไปนี้

1. ความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข มีผลโดยตรงต่อการเพิ่มประชากร
2. อัตราการเพิ่มประชากรยังอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูงและการควบคุมอัตราการเกิดไม่ได้ผลเต็มที่

3. การอพยพของชาวต่างประเทศเป็นอีกสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา

มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหา

1. ให้คนในชาติตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาจากการเพิ่มประชากร เช่น ปัญหาความไม่สมดุลในด้านอาหารและปัญหาสิ่งแวดล้อม และนิเวศน์วิทยา
2. ให้ทุกคนเห็นว่าการวางแผนครอบครัวนั้นมีความจำเป็น เพื่อให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น และเป็นการลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชาติบ้านเมือง
3. ต้องดำเนินการควบคุมอัตราการเกิดอย่างรัดกุมและทั่วถึง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธา

1.1 บุคลิกภาพ ได้แก่ การแต่งกายที่สุภาพและสวยงาม และสนทนาสร้างความสัมพันธ์ โดยการเรียกชื่อนักเรียนซักถามทุกข์สุข และแสดงความเห็นใจในความทุกข์ของนักเรียน และยินดีในความสุขเพื่อนำไปสู่สภาพที่เป็นจริงของประชากรในสังคม

1.2 จัดบรรยากาศในชั้นเรียน ครูจัดป้ายนิเทศ เรื่อง ปัญหาประชากร และให้นักเรียนเลือกปัญหา กลุ่มละ 1 ปัญหามาเล่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในเรื่องปัญหาประชากรนั้น ๆ

1.3 ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปประเด็นปัญหาจากสถานการณ์ที่นักเรียนออกมาเล่าจากประสบการณ์เดิม พร้อมทั้งร่วมกันเสนอวิธีการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีระดมความคิดพิจารณาดังนี้

- 1) ปัญหาคืออะไร
- 2) สาเหตุปัญหาคืออะไร
- 3) ควรจะหาทางแก้ปัญหาหรือปล่อยให้เป็นอย่างเช่นเดิม
- 4) วิธีแก้ปัญหาควรใช้วิธีใด

ขั้นที่ 2 ศึกษาสังคม

เป็นขั้นฝึกการแสวงหาและรวบรวมข้อมูลขั้นเท็จจริง ความรู้ และหลักการโดยจัดกิจกรรมดังนี้

2.1 ครูจัดกลุ่มนักเรียนแบ่งกลุ่มละโดยการต่อรูปหัวใจ จะได้จำนวนกลุ่ม 7 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน

2.2 ครูแจกใบงานให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาตามกระบวนการที่ครูกำหนดคือ

- 1) เลือกตั้งหัวหน้ากลุ่ม รองหัวหน้ากลุ่ม เลขานุการกลุ่ม กรรมการหรือหน้าที่อื่น ๆ ที่กลุ่มเห็นว่าเหมาะสม
- 2) ตอบคำถามตามใบคำถาม
 - ปัญหาคือ
 - สาเหตุ
 - ควรจะหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือปล่อยให้เป็นอย่างเช่นเดิม
- 3) ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาเสนอสถานการณ์ที่น่าสนใจ

ขั้นที่ 3 การให้ประสบการณ์

3.1 ครูนำสถานการณ์ เรื่อง ปัญหาประชากรโดยครูให้นักเรียนชมสไลด์ ประกอบคำบรรยาย พร้อมทั้งถามนักเรียนว่าปัญหาประชากรที่จัดว่าเป็นปัญหามากในปัจจุบันเกิดขึ้น เพราะเหตุใด และผลกระทบจากปัญหานี้มีอะไรบ้าง

3.2 นักเรียนรับเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง คุณภาพประชากรกับการพัฒนาชีวิต และแบบฝึกทักษะในนักเรียน ศึกษาเอกสาร และศึกษาจากแบบเรียนสังคมศึกษา ทัศนศึกษา ส.401 ของอักษรเจริญทัศน์ หน้า 59-65 ตอบคำถามในแบบฝึกทักษะ จากเอกสารประกอบการเรียนที่ครูแจกเอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง ยาย...หลานเอาเงินมาให้ยาย พร้อมแบบบันทึก รายการให้นักเรียนศึกษาตอบในแบบบันทึกรายการ

ขั้นที่ 4 วิจัยความคิด

4.1 ตัดสินการกระทำด้วยตนเองอย่างอิสระ

1) กำหนดทางเลือกจากกรณีตัวอย่าง เรื่อง “ยาย...หลานเอาเงินมาให้ยาย” สมมุติว่านักเรียนเป็นเด็กชายบอลหลานของยายสี่ ให้นักเรียนกำหนดทางเลือกในการแบ่งปัญหาความยากจนด้วยตนเอง โดยการเสนอทางเลือกหมายเลข 7 ทางในการแก้ไขปัญหาบันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 1

2) ให้นักเรียนเลือกทางเลือกที่เหมาะสมแล้วบันทึกรายการหมายเลข 2

3) ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มโดยให้ประธานผู้ดำเนินการอภิปราย สมาชิกกลุ่มแต่ละคนผลัดเปลี่ยนกันอภิปราย โดยเสนอแนวคิดในการเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในข้อ 1.1, 1.2 เลขานุการบันทึกมติกลุ่ม

4) จากแนวทางในการแก้ปัญหาที่สมาชิกกลุ่มเสนอ ประธานสรุปแนวคิดของกลุ่ม แข่งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบ สมาชิกทุกคนบันทึกมติกลุ่มในแบบบันทึกรายการหมายเลข 4

ขั้นที่ 5 ปรับพฤติกรรม

5.1 ตัวแทนกลุ่มผู้มีหน้าที่รายงานมติกลุ่ม เสนอต่อเพื่อนร่วมชั้นครบทุกกลุ่ม แล้วให้แต่ละคนตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาด้วยตนเองอีกครั้งพร้อมบอกเหตุผล บันทึกในแบบปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหา บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 5

5.2 ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายทั้งชั้น เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาจากกรณีตัวอย่าง เช่น “ยาย...หลานเอาเงินมาให้ยาย” นักเรียนแต่ละคนสรุปแนวทางการปฏิบัติตนเพื่อการแก้ไขปัญหา บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 6

ขั้นที่ 6 สรุปและประเมิน

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปที่ได้รับจากการศึกษาและจากกรณีตัวอย่าง เรื่อง ยาย...หลานเอาเงินมาให้ยาย ว่าเกี่ยวข้องกับปัญหาประชากรอย่างไร แนวทางในการปฏิบัติ เพื่อการแก้ไขปัญหาประชากรมีอะไรบ้าง โดยเลือกเฉพาะแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้ครูสรุปจากแนวคิดของนักเรียน

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. สไลด์ประกอบคำบรรยายเรื่องปัญหาประชากรและคุณภาพชีวิต
2. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง คุณภาพประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. แบบเรียนสังคมศึกษา รหัส ส.401 ของไทยวัฒนาพานิช
4. เอกสารกรณีตัวอย่างเรื่อง ยาย...หลานเอาเงินมาให้ยาย
5. แบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน
6. แบบบันทึกรายการ
7. บัตรกำหนดงาน

การวัดผลและประเมินผล

1. จากการตอบคำถามในรูปแบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน
2. จากการตอบคำถามในแบบบันทึกรายการ
3. จากการอภิปรายกลุ่มย่อยและอภิปรายทั้งชั้น

กรณีตัวอย่าง

เรื่อง ยาย...หลานเอาเงินมาให้ยาย

แม้จะบ่่ายมากแล้วก็ตาม แต่ความอ้าวระอุก็ยังไม่จางหายไปเลย ฟ่่าบางส่วนมีสึคล้่าสกปรก บอกสัฎญญาว่าอาจจะม่ีฝนตกในม่ีซ้่า แต่ก็ยังมีแสงแดดแผดจ้าสาดส่องสู่บริเวณเพ็งพักของยายสึที่ท้าด้วยเศษไม้ ยายสึหญิงชราวัยประมาณ 70 ปี อาศัยอยู่กับลานชายชื้อด้า วัยประมาณ 14 ปี ซีวิตเพียง 2 ซีวิตเท่านั้น ที่ผูกพันกันมาเนิ่นนาน แม้จะม่ีซ้่าโดยสายโลหิต เพราะยายสึได้เก็บตกเด็กชายมาจากกองขยะที่เธอไปซูดคู้หาสิ่งของเพื่อไปขายปะทังซีวิตเมื่อ 14 ปีก่อน แม้จะม่ีอยู่ในภาวะที่จ้ะเลี้ยงดูใคร ๆ ได้เพราะความยากจน ยายสึก็ย้งยอมอดทนเลี้ยงเด็กชายด้า เด็กที่เธอก็ม่ีรู้ว้าคือลูกของใคร เหมือนบุญที่เกื้อหนุนกันมา เจ้าด้าเป็นเด็กดีที่รักยายเป็นซีวิตจิตใจ ซีวิตของเขาทุกลมหายใจเข้าออกมีเพียงยายคนเดียวเท่านั้น เมื่อโตซ้่านตั้งแต่อายุประมาณ 7 ปี เขาเริ่มทำงานหาเลี้ยงยายที่เริ่มทำงานม่ได้เพราะหุดาฝ้่าฝ้าง และจนบัดนี้เขากัย้งรับจ้างล้างถ้วยชามในร้านขายถ้วยเดียวในสลัมแห่งหนึ่ง รายได้วันละ 20 บาท ค่าแรงเขาถูกมากเพราะเขาม่ีความรู้ รายได้เพียง 20 บาทมีค่ามหาศาลสำหรับเขาเพราะหมายถึงอาหารเพื่อการย้งชีพของเขาและยาย สำหรับเขาม่ีค่าว่าสนุกสนาน ซีวิตคือการทำงาน

ตั้งแต่วัยเด็กมาแล้ว เขาม่ีเคยได้พบกับความสนุกสนานร่าเร็งเช่นเด็กวัยเดียวกัน เขาต้องรับผิดชอบซีวิตตนเองและยายอีก 1 ซีวิต โรงเรียนนะเธอ... แคเขาเกาะประดู่รั้วชะเง้อดูครูสอนหนังสือเด็ก ด้วยความอยากรู้อยากเห็น เพราะเห็นเป็นสถานที่เด็ก ๆ มากมายแต่ก็ต้องวังหนีแทบเอาซีวิตม่ีรอดเพราะภารโรงไล่ตะเพิด พร้อมขวังปาด้วยก้อนหิน คงเป็นเพราะสารรูปเขาดูสกปรกเหมือนขอทานกระม้ง

วันนี้เย็นมากแล้วร้านค้าขายดีเป็นพิเศษโอกาสพิเศษอะไรเขาม่ีรู้ได้ รู้แต่เพียงว่าล้างจานจนปวดเมื่อยไปหมดทั้งตัว แทบม่ได้หยุดพัก ถึงตอนจ่ายเงินเมียเถ้าแก่แอบเอาเงินเพิ่มให้เขากัอีก 20 บาท เขาสบตากับเมียเถ้าแก่อย่างสำนึกในบุญคุณแต่พูดม่ได้เพราะเถ้าแก่ซ้่าเหนียวมากขึ้นรู้ถึงหูเถ้าแก่ เขาคงต้องทำงานซัดไซ้ในวันรุ่งซ้่าน เขาดีใจอย่างบอกม่ได้ วันนียายจ้่าเรามีเงินเหลือเก็บแล้ว จะได้เก็บไว้ซ้อยาในยามที่ยายม่ีสบายเขาอยากรีบกลับบ้านเร็ว ๆ อยากเอาเงินไปให้ยาย

บ้านนียายคงตั้งหน้าตั้งตารอคอยเขาแล้ว มีดมากแล้วว้าเขาจะเดินถึงบ้านก็คงเกือบสิ้่หุ้มยายคงหิวและเป็นห้วงเขา เขารับวังหลังจากซ้อแ่งสำหรับเขาและยายอีกม่ีไกลก็จะถึงบ้านแล้ว อะไรกันนั่นมีแสงไฟเจิดจ้าสว่างมากพร้อมกลิ่นควันไฟมาจากเพ็งพักของเขา สัฎญาตัญญาบอกเขาว้าแน่แล้วไฟใหม่ ยายละ...จะมองเห็นอะไรหรือเปล้า...ไฟใหม่...ช่วยด้วย... ช่วยยายด้วยผู้คนวังกันสับสน ก็ล้วนแต่คนจนเหมือนเขาทั้งนั้น ต่างปากกันตื้นถิบเลี้ยงชีพกันตามมีตามเกิด ... เขาวังถึงบริเวณเพ็งพักไฟใหม่เกือบหมดแล้ว... แต่ก็โล้งใจยายยั้งยืนอยู่ณัั้น ยั้งมองซากเพ็งพักอย่างทอดท้อ แววดายายหมองหม่นแต่ก็ยั้งดีที่พบเขา... หลานเอ้ยเขาเฝ้าโล้ที่นะเราคงอยู่ที่นี่ม่ได้อีกแล้ว เพ็งเราถูกไฟเผาหมดแล้ว ... ยายจ้่านี้ผมเอาเงินมาให้ยายวันนี้เรามีเงินเหลือตั้ง 20 บาทนะ ยาย... ผมเอาเงินมาให้ยาย แต่บ้านเราม่ีแล้วม่ีอะไรเหลือ ผมจะพยายไปอยู่ที่ไหนดี

บัตรกำหนดงาน

1. ประชุมกลุ่ม เลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน ดำเนินการอภิปรายกลุ่มย่อย จากเอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง “ยาย...หลานเอาเงินมาให้ยาย”
2. ประเด็นอภิปราย
 - 2.1 จากกรณีตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นคืออะไร
 - 2.2 สาเหตุของปัญหาคืออะไร
 - 2.3 ถ้านักเรียนประสบปัญหาเช่นนั้นนักเรียนจะแก้ไขอย่างไร
3. เลขานุการบันทึกผลการอภิปรายในแบบบันทึกมติกกลุ่ม ประธานสรุปมติที่ได้จากการอภิปรายกลุ่ม สมาชิกทุกคนบันทึกมติกกลุ่มในแบบบันทึกรายการหมายเลข 4
4. ตัวแทนกลุ่มผู้มีหน้าที่รายงาน รายงานการอภิปรายกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียน
5. นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองใหม่อีกครั้ง บันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 5
6. นักเรียนสรุปขั้นตอนการปฏิบัติตนเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 6

เอกสารประกอบการเรียน คุณภาพประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในบรรดาทรัพยากรทั้งหมด เราอาจจะกล่าวได้ว่า ทรัพยากรมนุษย์หรือประชากรเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด และประชากรเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการรักษาความสมดุลระหว่างประชากร ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ในสมัยก่อนประเทศต่าง ๆ มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์และมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม อาจมีนโยบายเพิ่มจำนวนประชากรเพื่อให้ประเทศมีความมั่นคงเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ เช่น ทางเศรษฐกิจ จำนวนประชากรของประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนก่อปัญหาทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ได้หันมาดำเนินนโยบายลดจำนวนประชากร รวมทั้งประเทศไทยซึ่งได้ประกาศนโยบายประชากรเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2513 ทั้งนี้เพราะเล็งเห็นว่า คุณภาพของประชากรมีความสำคัญมากกว่าปริมาณ ประเทศใดก็ตามหากมีประชากรเป็นจำนวนมากแต่คนไม่รู้หนังสือ เจ็บป่วยอยู่เสมอ และว่างงานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพสร้างผลผลิตให้กับประเทศประชากรจะเป็นภาระของรัฐบาลและของประเทศ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นอกจากรัฐบาลมีนโยบายลดจำนวนประชากรแล้ว จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพประชากรด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต กล่าวโดยรวมหมายถึง ความเป็นอยู่ที่ดีของประชากร ผู้ที่มีคุณภาพชีวิตเป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สามารถดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง ปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม และพอใจในความเป็นอยู่ของตน อย่างไรก็ตาม ระดับความพอใจของคนแต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันไป ศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ คันธเสรี ได้กล่าวถึงการกำหนดเครื่องชี้ภาวะสังคม สำหรับคุณภาพชีวิตของไทยเพื่อเป็นแนวทางไว้ดังนี้

คุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน	เครื่องชี้ภาวะสังคม
1. อาหาร ทุกคนมีอาหารเพียงพอ และมีคุณค่าเหมาะสมแก่ร่างกาย	กลุ่มประชากรเป้าหมายไม่เป็นโรคขาดอาหาร
2. ที่อยู่อาศัย ทุกคนมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง แข็งแรง และปลอดภัยพอสมควร	กลุ่มประชากรกลุ่มเป้าหมายมีที่อยู่อาศัยตามอัตราภาพ และมาตรฐานที่กำหนดไว้
3. เครื่องนุ่งห่ม ทุกคนมีเครื่องนุ่งห่มพอเพียงต่อการป้องกันความร้อนหนาวและอันตรายอื่น ๆ	กลุ่มประชากรเป้าหมายมีเครื่องนุ่งห่มตามความจำเป็น สะอาดและเรียบร้อย
4. สุขภาพอนามัย มีการรักษาพยาบาลและการอนามัยให้สุขภาพเป็นอย่างดี	มียารักษาโรคประจำท้องถิ่นประจำชาวบ้านสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในขั้นต้น และส่งต่อหน่วยบริการถาวร
5. บริหารสาธารณสุขชุมชน การศึกษา วัฒนธรรม และการคมนาคม	ทางด้านสาธารณสุข เช่น ไม่มีปัญหาโรคขาดอาหารอย่างรุนแรงในเด็กก่อนวัยเรียน การมีน้ำสะอาดบริโภคการยอม
6. คุณธรรม ทุกคนควรมีคุณธรรมขั้นพื้นฐาน 10 ประการ เช่น การไม่หลอกลวง ไม่ทำร้ายชีวิตและทรัพย์สิน ไม่ลักขโมย ไม่เล่นการพนัน ฟังตนเองเป็นต้น	รับบริการวางแผนครอบครัวการป้องกันโรคบางชนิด การกำจัดน้ำโสโครกและขยะมูลฝอย เป็นต้น ทางการศึกษาเช่น เด็กวัยเรียนเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ
7. การประกอบ อาชีพทุกคนในวัยทำงานประกอบอาชีพที่เลี้ยงตัวเอง และครอบครัวได้	ทุกคน บุคคลที่พ้นวัยเรียนสามารถภาคบังคับทุกคน บุคคลที่พ้นวัยเรียนสามารถศึกษาเพิ่มเติมตามโครงการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น ทางด้านวัฒนธรรมเช่น รักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น เป็นต้น ทางด้านคมนาคม เช่น ขนส่งพืช ผลไม้ สะดวก เดินทางติดต่อไปตลอดปี เป็นต้น

การพัฒนาคุณภาพชีวิต

สำหรับวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ไม่มีเกณฑ์ที่แน่นอนเช่นเดียวกัน แต่หลักใหญ่ที่ควรนำมาพิจารณามี 2 ประการ ได้แก่ การพัฒนาของแต่ละบุคคล การศึกษา อาชีพตลอดวัฒนธรรมและคุณธรรม เป็นเรื่องที่คุณแต่ละคนต้องศึกษาด้วยตนเอง สำหรับการพัฒนาระดับสังคม เช่น การพัฒนาความเจริญของบ้านเมือง การออกกฎหมาย การให้สิทธิเสรีภาพ เป็นหน้าที่ของรัฐบาล นอกจากนี้หน่วยงานเอกชนรวมทั้งประชากรทุกคนมีบทบาทในการส่งเสริมรัฐมากระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิต ควรเริ่มตั้งแต่มีชีวิตในครรภ์มารดาเรื่อยไปจนตลอดชีวิต

การพัฒนาคุณภาพประชากร จำเป็นจะต้องขจัดปัญหาด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาสุขภาพอนามัย สุขภาพอนามัยของประชากชนับเป็นเรื่องสำคัญยิ่งของคนที่มีความรู้ดี ความประพฤติดี แต่สุขภาพอ่อนแอไม่สามารถเป็นกำลังสำคัญของชาติ สำหรับประเทศไทยบริการสาธารณสุขโดยทั่วไปไม่เพียงพอและขาดคุณภาพด้านโภชนาการ การป้องกันโรค ความรู้เรื่องอนามัยแม่และเด็ก และการรักษาสุขภาพ ความแตกต่างระหว่างบริการสาธารณสุขในเมืองและในชนบทยังมีมากอยู่

2. ปัญหาการศึกษา การศึกษามีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมปัญญาของประชากในประเทศไทย คุณภาพทางการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน ยังมีความแตกต่างกันระหว่างในเมืองและชนบท บริการการศึกษาภาคบังคับยังไม่ทั่วถึง ประชากรส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และเด็กในชนบทมีการพัฒนาทางสติปัญญาช้ากว่าเด็กในเมือง

3. ปัญหาเศรษฐกิจ การเตรียมอาชีพ และพัฒนาอาชีพของประชาก ยังไม่เหมาะสมกับความต้องการกำลังคนในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาที่จำเป็นจะต้องแก้ไขได้แก่ แรงงานส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมีรายได้ต่ำ เกิดปัญหาการทำงานต่ำกว่าระดับ สำหรับคนระดับกลางและระดับสูง แรงงานส่วนใหญ่ยังขาดคุณภาพและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาชีพกำลังคนของทางราชการยังขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากปัญหาการผลิตคนจากสถาบันการศึกษาและการบริหารของระบบราชการ การบริหารงานของรัฐวิสาหกิจบางแห่งยังไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมาย และขาดการประสานงานระหว่างภาคเอกชนและรัฐบาลทำให้รัฐไม่สามารถวางแผนกำลังคนตามความต้องการของตลาดแรงงาน แรงงานภาคอุตสาหกรรมยังขาดคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน เพราะมีแต่การเพิ่มปริมาณ โดยไม่มีการฝึกอาชีพ ส่วนแรงงานทางการเกษตรมีความสามารถในการผลิตแต่รายได้ต่ำ เพราะยังขาดการพัฒนาทั้งทางการศึกษา การฝึกอาชีพ และการส่งเสริมการเกษตร

4. ปัญหาคุณธรรม เป็นปัญหาการละเลยปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ประชากรกลุ่มสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เช่น ครอบครัว การศึกษา การศาสนา และสื่อมวลชน ยังไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม และไม่ได้สร้างรากฐานคุณธรรมที่ลึกซึ้งแก่สมาชิกในสังคม

การที่ประเทศชาติจะเจริญมั่นคงมิได้อยู่ที่การลดจำนวนประชากรอย่างเดียวแต่ประชากรจะต้องมีคุณภาพด้วย ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัว และการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมด้านอื่น ๆ

แบบบันทึกรายการ

ชื่อ ชื่อสกุล ชั้น ม.4/.....

หมายเลข 1. แบบบันทึกทางเลือกของ

1. ทางเลือกคือ
2. ทางเลือกคือ
3. ทางเลือกคือ

หมายเลข 2. แบบบันทึกทางเลือกที่เลือก

- ทางเลือกที่ตัดสินใจเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.
3.

หมายเลข 3. แบบบันทึกการพิจารณาผล

- ทางเลือกที่เลือก คือ
- ผลดี
- ผลเสีย

หมายเลข 4. แบบบันทึกมติกลุ่ม

- ทางเลือกที่กลุ่มเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 5. แบบบันทึกการตัดสินใจหลังแสดงเหตุผล

- ยืนยัน เปลี่ยนแปลง
- ทางเลือกใหม่ คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 6. แบบบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติตน

1.
2.
3.

แบบบันทึกมติกลุ่ม

กลุ่มที่

ชั้น ม.4/.....

ทางเลือกของกลุ่มที่ คือ

- เหตุผล 1.
2.
3.
4.

คุณค่าที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม

1.
2.
3.
4.

รายชื่อสมาชิกกลุ่มที่ มีดังนี้

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

แบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน
เรื่อง ปัญหาประชากร

คำสั่ง จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. ลักษณะประชากรที่มีคุณภาพควรประกอบด้วยสิ่งใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2. การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร ก่อให้เกิดปัญหากระทบต่อบุคคล ครอบครัว และสังคมส่วนรวมอย่างไร จะมีวิธีการแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. เพื่อให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รัฐบาลควรทำอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. ในท้องถิ่นของนักเรียนมีปัญหอะไรบ้างที่จัดเป็นปัญหาประชากร และนักเรียนมีวิธีแก้ปัญหาได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

แผนการสอนที่ 6
แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

วิชาสังคมศึกษา (ส. 401)
เรื่อง ปัญหายาเสพติด

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

สิ่งที่ไม่ดีเข้าไปแล้วจะเกิดผลร้ายต่อร่างกาย กล่าวถึงผลร้ายของยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของผู้เสพ จึงส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถระบุสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาเสพติดได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายถึงผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเสพติดได้
3. นักเรียนสามารถเสนอแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดได้
4. นักเรียนสามารถสรุปปัญหาเสพติดที่มีผลต่อความมั่นคงของประเทศได้

เนื้อหา

1. สภาพปัญหา ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยในขณะนี้ เห็นได้จากการที่เด็กวัยรุ่นตกเป็นทาสของยาเสพติดในรูปแบบต่าง ๆ นับแต่กัญชาจนถึงเฮโรอีน และมีการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสังคม เช่น การปล้นการฆ่าผู้บริสุทธิ์ เพียงเพื่อต้องการแย่งชิงทรัพย์สินเงินทองไปบำบัดความต้องการยาเสพติดของตน หรือมีการมั่วสุมผู้ที่ติดยาเสพติดด้วยกัน คบคิดกันทำมิชอบก่อความสงบสุขของสังคม

2. ยาเสพติดชนิดต่าง ๆ เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน กัญชา กระท่อม แอมเฟตามีน บาร์บิทูเรต แอล.เอส.ดี และสารระเหย

3. สาเหตุของปัญหาเสพติด เกิดจากสิ่งต่อไปนี้

3.1 ความอยากรู้อยากทดลอง

3.2 ถูกผู้อื่นชักชวนหรือหลอกลวงให้เสพ

3.3 เสพด้วยความคึกคะนอง

3.4 เสพเพื่อแก้ปัญหาความกลัดกลุ้มอันมีสาเหตุต่าง ๆ ทั้งส่วนตัวและปัญหาทาง

บ้าน

4. มาตรการป้องกันและการแก้ไข

4.1 เผยแพร่ความรู้เรื่องสิ่งเสพติดแก่เยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างกว้างขวาง

4.2 ให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับทางบ้านเมืองในกิจกรรมการป้องกันสิ่งเสพติด

4.3 สำหรับนักเรียนทางบ้านและโรงเรียนต้องร่วมมือกันสอดส่องดูแลภาวะการติดยาของเด็กอย่างใกล้ชิด

4.4 การรักษาผู้ติดยานอกจากจะใช้วิธีทางการแพทย์แล้ว ต้องเน้นเรื่องการฝึกอาชีพ เพื่อให้ผู้ที่หายแล้วมีงานทำและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธา

- 1.1 สร้างความคุ้นเคยและความสัมพันธ์ โดยการสนทนาเรียกชื่อพร้อมทั้งชื่นชมความสามารถ
- 1.2 จัดบรรยากาศในชั้นเรียน โดยการจัดป้ายนิเทศเรื่องปัญหาเสพติดเพื่อให้นักเรียน
- 1.3 ครูให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวที่เกี่ยวกับผลจากยาเสพติดที่นักเรียนได้รับฟังมามากที่สุดว่าจากข่าวเหล่านั้นนักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร และมีความคิดเห็นอย่างไร

ขั้นที่ 2 ศึกษาสังคม

- 2.1 ครูจัดกลุ่มนักเรียน 7 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน โดยวิธี ใจประสานใจ ครูแจกของกิจกรรมและทบทวนกิจกรรมที่นักเรียนต้องกระทำตามบัตรกำหนดงาน
- 2.2 ครูพานักเรียนศึกษานอกสถานที่ ณ วัดชีป่าธรรมโสภณ อำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี เพื่อศึกษาปัญหาเสพติด และฟังการบรรยายจากวิทยากร
- 2.3 หลังจากฟังวิทยากรบรรยาย ครูให้นักเรียนบันทึกทางเลือกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 1

ขั้นที่ 3 ให้ประสบการณ์

- ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาป้ายนิเทศ และอภิปรายจากการฟังวิทยากรบรรยาย โดยมีลำดับขั้นตอนในการตัดสินใจ ดังต่อไปนี้
- 3.1 กำหนดทางเลือกที่สมาชิกในกลุ่มเสนอทางเลือกหลาย ๆ ทางเลือก และพิจารณาทางเลือกที่ตัดสินใจในหมายเลขที่ 2
 - 3.2 เลือกเฉพาะทางเลือกที่เหมาะสมจากทางเลือกที่นักเรียนเสนอหลาย ๆ ทางเลือก ในข้อ 3.1 ให้นักเรียนเลือกเฉพาะทางเลือกที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด 1 ทางเลือก ในหมายเลขที่ 3

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ความคิด

- 4.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการอภิปรายกลุ่มย่อยจากการศึกษาสถานการณ์ที่นักเรียนศึกษานอกสถานที่ โดยสมาชิกกลุ่มเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งตนเองได้สรุปแนวคิดไว้แล้วในข้อ 3.3 พร้อมอภิปรายผลดี ผลเสีย ต่อกลุ่ม ประธานทำหน้าที่กระตุ้นให้สมาชิก

ร่วมอภิปราย เพื่อหามติกลุ่มให้ได้แนวทางเลือก และการแก้ไขปัญหากลุ่มตลอดจนประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการแก้ไขปัญหา เลขานุการบันทึกมติกลุ่ม ประธานของแต่ละกลุ่มทำหน้าที่สรุปมติกลุ่มให้สมาชิกทุกคนรับทราบ แล้วบันทึกรายการหมายเลข 4

ขั้นที่ 5 ปรับพฤติกรรม

5.1 ครูให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจเลือกทางเลือก เพื่อแก้ไขปัญหาด้วยตนเองใหม่อีกครั้งในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 5

5.2 ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายทั้งชั้น เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติตน นักเรียนแต่ละคนสรุปแนวทางปฏิบัติตน เพื่อแก้ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และบันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 6

ขั้นที่ 6 สรุปและประเมินผล

ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความคิดและเหตุผลที่ได้รับจาก 5.2 ซึ่งนักเรียนควรปฏิบัติตนอย่างไรให้ห่างไกลยาเสพติด

สื่อการเรียนการสอน

1. ภาพข่าวที่เกิดจากปัญหายาเสพติด
2. บัตรกำหนดงาน
3. แบบบันทึกรายการ
4. แบบบันทึกมติกลุ่ม
5. แบบบันทึกทักษะ
6. วิทยากร

การวัดผลและการประเมินผล

1. จากการตอบคำถามในแบบฝึกทักษะ
2. จากการบันทึกคำตอบในแบบบันทึกรายการและแบบบันทึกมติกลุ่ม
3. จากการอภิปรายกลุ่มย่อย

แบบฝึกทักษะจากเอกสารประกอบการเรียน
เรื่อง ปัญหาเสพติด

คำสั่ง จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของปัญหา คือ

.....

.....

.....

.....

2. สาเหตุของปัญหา

.....

.....

.....

.....

3. การวัดผล

.....

.....

.....

.....

4. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

.....

5. ข้อเสนอแนะแนวทางป้องกันปัญหา

.....

.....

.....

.....

บัตรกำหนดงาน

1. ประชุมกลุ่ม เลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน ประธานเป็นผู้ดำเนินการอภิปรายจากการฟัง สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เลขานุการกลุ่มบันทึกในแบบบันทึกมติกกลุ่ม และประธานกล่าวสรุปแนวคิดให้สมาชิกทุกคนทราบ สมาชิกกลุ่มทุกคนบันทึกมติกกลุ่มในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 4
2. ตัวแทนกลุ่มผู้มีหน้าที่รายงานผลอภิปรายกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจเลือกทำสเกลเลือกในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองอีกครั้ง บันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 5
3. นักเรียนสรุปแนวทางในการแก้ขปัญหาเสพติด เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข บันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 6

แผนการสอนที่ 7
แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

วิชาสังคมศึกษา (ส. 401)
เรื่อง ปัญหามลภาวะ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

ปัญหามลภาวะเกิดจากการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ปราศจากความระมัดระวัง ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์และสภาพแวดล้อม

จุดมุ่งหมายการเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของมลภาวะได้
2. นักเรียนจำแนกประเภทของมลภาวะได้
3. นักเรียนอธิบายผลกระทบของมลภาวะที่มีต่อสุขภาพของมนุษย์และสภาพแวดล้อม

ได้

เนื้อหา

1. ความหมายมลภาวะ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต จับต้องได้หรือไม่ได้ มองเห็นได้หรือมองไม่เห็น โดยมนุษย์ในสังคมทำให้เป็นพิษหรือเป็นพิษด้วยตัวมันเอง
2. ประเภทของมลภาวะ
 - 2.1 มลภาวะทางอากาศ
 - 2.2 มลภาวะทางน้ำ
 - 2.3 มลภาวะทางดิน
 - 2.4 มลภาวะทางเสียง
3. สาเหตุของปัญหามลภาวะ ที่สำคัญ
 - 3.1 การปล่อยของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมให้ไหลลงสู่แม่น้ำลำคลอง
 - 3.2 ประชาชนทิ้งสิ่งของลงสู่แม่น้ำ
 - 3.3 การใช้ยาปราบศัตรูพืชเกินความพอดี
 - 3.4 เขม่าจากโรงงานหรือจากท่อไอเสียรถยนต์
4. แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหามลภาวะ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธา

- 1.1 สร้างความคุ้นเคยและความสัมพันธ์โดยการสนทนาและชื่นชมความสามารถ

1.2 จัดบรรยากาศในชั้นเรียนโดยการจัดป้ายนิเทศเรื่องปัญหาภาระ ให้นักเรียนศึกษา

ขั้นที่ 2 ศึกษาสังคม

2.1 ครูจัดกลุ่มนักเรียน 7 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน โดยวิธีการจับฉลากหมายเลข ใครได้หมายเลขเดียวกันเข้าร่วมกลุ่มเดียวกัน แต่ละกลุ่มรับบัตรกำหนดงานเอกสารกรณีตัวอย่าง แบบบันทึกมติกกลุ่ม ดำเนินการเลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน ประธานเป็นผู้ดำเนินการอภิปรายกลุ่มย่อย

2.2 กำหนดทางเลือกนักเรียนเสนอทางเลือกหลาย ๆ ทางในการแก้ไขปัญหา เช่น ทางเลือกที่ 1 ลาออกจากงานไปหางานทำใหม่ ทางเลือกที่ 2 คงทำงานนั้นต่อไป พร้อมบอกเหตุผลในการเลือกบันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 1

ขั้นที่ 3 ให้ประสบการณ์

3.1 ครูให้นักเรียนดูวีดิทัศน์เรื่องมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปกล่าวถึงเรื่องสิ่งเจือปนในอากาศ ผลจากอากาศเป็นพิษ ผลเสียของน้ำเน่า ผลที่เกิดจากดินเสีย

3.2 ครูให้นักเรียนเลือกเฉพาะทางเลือกที่เหมาะสมจากทางเลือกที่นักเรียนเสนอหลาย ๆ ทางในข้อ 2.2 ให้นักเรียนเลือกเฉพาะทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด 1 ทางเลือก พร้อมทั้งบอกเหตุผลในการเลือกทางเลือกนั้น บันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 2

3.3 จากทางเลือกที่นักเรียนเลือกแล้วในข้อ 3.2 ให้นักเรียนคาดการณ์ถึงผลดีและผลเสียของทางเลือกนั้น บันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 3

3.4 ประธานกล่าวสรุปแนวคิดของกลุ่ม ให้สมาชิกทุกคนรับทราบอีกครั้ง สมาชิกทุกคนบันทึกมติกกลุ่มในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 4 เลขากลุ่มบันทึกในแบบบันทึกมติกกลุ่ม

ขั้นที่ 4 วิจัยความคิด

ตัวแทนกลุ่มผู้มีหน้าที่รายงาน รายงานมติกกลุ่มที่ได้จากการอภิปรายต่อเพื่อนร่วมชั้นครบทุกกลุ่มแล้ว ครูให้นักเรียนทุกคนตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองอีกครั้ง พร้อมบอกเหตุผลบันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 5

ขั้นที่ 5 ปรับพฤติกรรม

ครูและนักเรียนทั้งชั้นร่วมกันอภิปรายสรุปเพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้านกรณีตัวอย่างเรื่อง “นี้หรือชีวิต” นักเรียนแต่ละคนสรุปแนวทางปฏิบัติตน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้านกรณีตัวอย่าง บันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 6

สื่อการเรียนการสอน

1. สไลด์เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
2. แบบเรียนสังคมศึกษา รหัสวิชา ส. 401 ของไทยวัฒนาพานิช
3. กรณีตัวอย่างเรื่องนี้หรือชีวิต
4. แบบบันทึกรายการ
5. แบบบันทึกมติกลุ่ม
6. บัตรกำหนดงาน

การวัดผลและประเมินผล

1. จากการตอบคำถามในแบบบันทึกรายการ และแบบบันทึกมติกลุ่ม
2. จากการอภิปรายกลุ่มย่อย
3. จากการรายงาน

บัตรกำหนดงาน

1. ประชุมกลุ่ม เลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน ประธานเป็นผู้ดำเนินการอภิปรายประเด็นในตอนท้ายของกรณีตัวอย่างเรื่องนี้ “นี่หรือชีวิต” ทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เลขานุการกลุ่มบันทึกในแบบบันทึกมติกกลุ่ม และประธานกล่าวสรุปแนวคิดให้สมาชิกทุกคนทราบ สมาชิกกลุ่มทุกคนบันทึกมติกกลุ่มในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 4
2. ตัวแทนกลุ่มแต่ละกลุ่มรายงานมติกกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น นักเรียนแต่ละคนสรุปทางเลือกในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองใหม่อีกครั้ง บันทึกในแบบบันทึกรายการ หมายเลข 5
3. นักเรียนสรุปแนวทางในการปฏิบัติตนที่ช่วยในการแก้ไขปัญหา บันทึกในแบบบันทึกรายการหมายเลข 6

กรณีตัวอย่าง เรื่อง นี้หรือชีวิต

รังสิตปัจจุบันเป็นเขตขยายตัวทางอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีโรงงานต่าง ๆ สร้างขึ้นมากมายทำให้เป็นการสร้างงานให้กับคนไทยจำนวนไม่น้อย วิชิตและราศรีสองสามีภรรยาอพยพหนีภัยหลังจากต่างจังหวัดมาอาศัยอยู่ที่อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ได้สมัครเข้าทำงานโรงงานฟอกหนังสัตว์ที่รังสิต โดยวิชิตทำหน้าที่ในการควบคุมเครื่องจักร และนางราศรีภรรยาทำหน้าที่ในการผสมสารเคมีในการฟอกหนังสัตว์ โซเดียมไฮดรอกไซด์และฟลอมาสีน ทั้งสองทำงานในโรงงานวันละ 10 ชั่วโมงเป็นเวลานานถึง 10 ปีแล้ว ทุกวันเขาทั้งสองและคนงานอื่น ๆ จะต้องได้ยินเสียงเครื่องจักรมีเสียงดัง และจุกยังต้องดมกลิ่นสารเคมีที่ใช้ฟอกหนังสัตว์ โดยปราศจากเครื่องป้องกันแต่ประการใด แม้บรรดาคนงานทั้งหลายเคยขอร้องให้เจ้าของโรงงานจัดหาอุปกรณ์สำหรับความปลอดภัยต่าง ๆ มาให้คนงานใช้ แต่ก็ไม่เคยมีใครสนใจ นอกจากนี้ควันและเขม่าจากโรงงานยังสร้างความรำคาญให้กับชาวบ้าน รวมตลอดทั้งน้ำเสียที่ถูกระบายลงสู่คลองหลังโรงงานจนเกิดน้ำเสีย จนชาวบ้านแถบนั้นไม่สามารถนำน้ำไปใช้ในการเกษตรได้ สัตว์น้ำก็อาศัยอยู่ไม่ได้ เพราะในน้ำมีสารเคมีเจือปนอยู่จำนวนมาก ปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจนในที่สุดวิชิตและราศรีเกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน มีน้ตา และรู้สึกว่าร่ากายอ่อนเพลีย เขาทั้งสองไปพบแพทย์เพื่อตรวจร่างกาย แพทย์แนะนำว่าในร่างกายของบุคคลทั้งสองมีสารเคมีสะสมอยู่มาก ตลอดจนการทำงานของหูผิดปกติ สมควรที่จะหยุดพักผ่อนและหางานอื่นทำ สำหรับวิชิตและราศรีโอกาสหางานอื่นทำคงเป็นไปได้ยาก เพราะความรู้อะดับชั้น ป.5 คงหางานใหม่ได้ยาก เขาทั้งสองจะแก้ปัญหาอย่างไรดี

แบบบันทึกรายการ

ชื่อ ชื่อสกุล ชั้น ม.4/.....

หมายเลข 1. แบบบันทึกทางเลือกของ

1. ทางเลือกคือ
2. ทางเลือกคือ
3. ทางเลือกคือ

หมายเลข 2. แบบบันทึกทางเลือกที่เลือก

- ทางเลือกที่ตัดสินใจเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.
3.

หมายเลข 3. แบบบันทึกการพิจารณาผล

- ทางเลือกที่เลือก คือ
- ผลดี
- ผลเสีย

หมายเลข 4. แบบบันทึกมติกลุ่ม

- ทางเลือกที่กลุ่มเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 5. แบบบันทึกการตัดสินใจหลังแสดงเหตุผล

- ยืนยัน เปลี่ยนแปลง
- ทางเลือกใหม่ คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 6. แบบบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติตน

1.
2.
3.

แบบบันทึกมติกลุ่ม

กลุ่มที่

ชั้น ม.4/.....

ทางเลือกของกลุ่มที่ คือ

- เหตุผล 1.
2.
3.
4.

คุณค่าที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม

1.
2.
3.
4.

รายชื่อสมาชิกกลุ่มที่ มีดังนี้

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

แผนการสอนที่ 8
แผนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์

วิชาสังคมศึกษา (ส. 401)
เรื่อง ปัญหาโรคเอดส์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

โรคเอดส์เป็นโรคติดต่อที่รุนแรง ก่อให้เกิดความสูญเสีย ทั้งอันตรายต่อประเทศชาติ
ทรัพยากรมนุษย์ และเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกสาเหตุของปัญหาโรคเอดส์ได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายถึงอาการของผู้ป่วยโรคเอดส์ได้
3. นักเรียนสามารถอภิปรายถึงลักษณะการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในสังคมไทยได้
4. นักเรียนสามารถเสนอแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ในสังคมไทยได้
5. นักเรียนสามารถอธิบายผลกระทบที่เกิดจากโรคเอดส์ต่อสภาพเศรษฐกิจของสังคมไทยได้

เนื้อหา

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคเอดส์และสถิติที่พบผู้ติดเชื้อเอดส์ในประเทศไทย
2. สาเหตุหรือที่มาของปัญหาโรคเอดส์
 - 2.1 จากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเป็นตัวละครสำคัญในการแพร่เชื้อ
 - 2.2 การขาดความรู้และความตระหนักในความร้ายแรงของปัญหา เช่น การไม่มีความรู้เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ หรือทราบแต่ไม่ตระหนักถึงความร้ายแรงของปัญหา เป็นต้น
 - 2.3 นโยบายของรัฐบาล พบว่า ช่วงหนึ่งทางการไม่ยอมรับความร้ายแรงของปัญหาโรคเอดส์ เนื่องจากเกรงว่าจะเสียภาพพจน์ของประเทศ สูญเสียรายได้จากการท่องเที่ยว ทำให้การรณรงค์เรื่องเอดส์ไม่เต็มที่
 - 2.4 ความยากจน ซึ่งบีบบังคับให้ต้องมีอาชีพขายบริการ ทำให้ต้องรับเชื้อเอดส์และถ่ายเชื้อเอดส์ให้กับผู้อื่นต่อไป
 - 2.5 ปัญหายาเสพติด ได้แก่ การใช้เข็มฉีดยาเสพติดร่วมกันก็มีส่วนทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรค
 - 2.6 ค่านิยมไม่ถูกต้อง เช่น ชายชอบเที่ยวบริการ

3. วิธีป้องกันและแก้ไขปัญหา
 - 3.1 ให้การศึกษาแก่ประชาชน
 - 3.2 รัฐต้องให้สวัสดิการที่ดีแก่ประชาชน
 - 3.3 มีการพัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาสังคม

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธา

- 1.1 บุคลิกภาพของครูและการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับศิษย์และกลุ่มนักเรียนด้วยกัน
- 1.2 การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับบทเรียน
- 1.3 ครูให้นักเรียนดูภาพและข่าวสารของผู้ป่วยโรคเอดส์
- 1.4 ให้นักเรียนวิจารณ์ภาพและข่าวสารของผู้ป่วยโรคเอดส์

ขั้นที่ 2 ศึกษาสังคม

- 2.1 ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 7 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน โดยวิธีจับสลากให้แต่ละกลุ่มรับเอกสาร กำหนดงาน แบบบันทึกและแบบทดสอบ เอกสารประกอบการเรียนเรื่องโรคเอดส์
- 2.2 ครูให้หัวหน้ากลุ่มรับของเอกสารที่ประกอบด้วยบัตรกำหนดงาน เอกสารประกอบการเรียน แบบบันทึกและแบบทดสอบ เอกสารประกอบการเรียนเรื่องโรคเอดส์
- 2.3 ให้แต่ละกลุ่มศึกษาเอกสารในข้อที่ 2 และอภิปรายกันภายในกลุ่มเพื่อหาข้อเท็จจริงจากเอกสารประกอบการเรียนเรื่องโรคเอดส์ และบันทึกแบบทดสอบ เสร็จเรียบร้อยแล้วนำส่งครู

ขั้นที่ 3 ให้ประสบการณ์

- 3.1 ครู นักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ณ วัดพระบาทน้ำพุ เพื่อศึกษาสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น และฟังการบรรยายจากวิทยากร
- 3.2 ให้นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มเสนอปัญหาที่ตนเองสนใจและเลือกของตนเองโดยบันทึกในแบบบันทึกตอนที่ 2
- 3.3 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายกลุ่มถึงผลกระทบที่เกิดจากปัญหาโรคเอดส์ เพื่อศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหาแนวทาง เลือกตัดสินใจแก้ปัญหาของกลุ่ม แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกตอนที่ 3

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ความคิด

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายกลุ่มถึงผลกระทบที่เกิดจากปัญหาโรคเอดส์ เพื่อศึกษาปัญหาสาเหตุของปัญหาแนวทางเลือกตัดสินใจแก้ปัญหาของกลุ่ม แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกตอนที่ 3

ขั้นที่ 5 ปรับพฤติกรรม

5.1 ให้นักเรียนแต่ละคนกลับไปทบทวนแนวทางการแก้ปัญหา เพื่อยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงแนวทางเดิน แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกตอนที่ 4 และเมื่อทุกคนในกลุ่มเสนอยืนยันแนวความคิดของตนเองแล้ว ประธานกลุ่มสรุปมติกลุ่ม โดยบันทึกลงในแบบบันทึกตอนที่ 5

5.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนเสนอผลการสรุปทางเลือกตัดสินใจแก้ปัญหา พร้อมแสดงเหตุผลต่อเพื่อนร่วมชั้น

ขั้นที่ 6 สรุปและประเมินผล

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลกระทบที่เกิดจากปัญหาโรคเอดส์ และแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหา

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. วีดิทัศน์เรื่องโรคเอดส์
2. แบบฝึกทักษะ
3. แบบบันทึก
4. บัตรกำหนดงาน

การวัดและการประเมินผล

1. จากการอภิปรายตามบัตรกำหนดงาน
2. จากการตอบคำถามในแบบบันทึก
3. จากการอภิปรายกลุ่มย่อยและอภิปรายทั้งชั้น
4. แบบทดสอบ

บัตรภาพผลงาน

ให้นักเรียนกำหนดเอกสารต่อไปนี้

1. อ่านเอกสารประกอบการเรียนหมายเลข 1 พร้อมทั้งตอบคำถามต่อไปนี้
ลงในตอนที่ 1 และให้เก็บไว้กับตนเอง
 - 1.1 นักเรียนรู้สึกอย่างไรต่อเนื้อเรื่องของเมาะ
 - 1.2 ทำไมฝรั่งสองสามีภรรยาจึงส่งตัวเมาะกลับเมืองไทย
 - 1.3 นักเรียนเคยได้ยินคำต่อไปนี้ และรู้จักความหมายหรือไม่ ให้อธิบาย
 - 1.3.1 คุมกำเนิด
 - 1.3.2 การตรวจเลือดก่อนแต่งงาน
 - 1.3.3 เลือดบวก
 - 1.3.4 เชื้อเอ็ดส์
2. อ่านเอกสารประกอบการเรียนหมายเลข 2 และหมายเลข 3 แล้วให้นักเรียนแต่ละคนเขียนปัญหาที่ตนเองสนใจลงในแบบบันทึกตอนที่ 2
3. นักเรียนนำปัญหาที่ตนเองสนใจจากตอนที่ 2 มาร่วมกันอภิปรายกลุ่มย่อยเพื่อสรุปเป็นปัญหาที่สนใจของกลุ่ม แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกตอนที่ 3
4. นักเรียนแต่ละคนกลับไปทบทวนแนวทางการแก้ปัญหาอีกครั้ง เพื่อยืนยันหรือเปลี่ยนแนวทางเดิม แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกตอนที่ 4
5. เมื่อทุกคนเสนอยืนยันแนวความคิดของตนแล้ว ประธานกลุ่มสรุปมติกลุ่มในแบบบันทึกตอนที่ 5 หลังจากนั้นตัวแทนกลุ่มสรุปผลการอภิปรายหน้าชั้น กลุ่มละ 3 นาที

แบบบันทึกรายการ

ชื่อ ชื่อสกุล ชั้น ม.4/.....

หมายเลข 1. แบบบันทึกทางเลือกของ

1. ทางเลือกคือ
2. ทางเลือกคือ
3. ทางเลือกคือ

หมายเลข 2. แบบบันทึกทางเลือกที่เลือก

- ทางเลือกที่ตัดสินใจเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.
3.

หมายเลข 3. แบบบันทึกการพิจารณาผล

- ทางเลือกที่เลือก คือ
- ผลดี
- ผลเสีย

หมายเลข 4. แบบบันทึกมติกลุ่ม

- ทางเลือกที่กลุ่มเลือก คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 5. แบบบันทึกการตัดสินใจหลังแสดงเหตุผล

- ยืนยัน เปลี่ยนแปลง
- ทางเลือกใหม่ คือ
- เหตุผล 1.
2.

หมายเลข 6. แบบบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติตน

1.
2.
3.

แบบบันทึกมติกลุ่ม

กลุ่มที่

ชั้น ม.4/.....

ทางเลือกของกลุ่มที่ คือ

- เหตุผล 1.
- 2.
- 3.
- 4.

คุณค่าที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

รายชื่อสมาชิกกลุ่มที่ มีดังนี้

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.

ภาคผนวก ข

- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ
- แบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

1. “สิ่งที่คนยึดถือปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมาจนกลายเป็นระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม” คำจำกัดความดังกล่าวอธิบายความหมายเกี่ยวกับเรื่องใด
 - ก. ศีลธรรม
 - ข. วัฒนธรรม
 - ค. สัตว์สังคม
 - ง. กลุ่มทางสังคม
 - จ. ประเพณีและกฎหมาย
2. ลักษณะของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันแบบปฐมภูมิเรามักจะพบได้มากในสังคมประเภทใด
 - ก. สังคมพวักพ่อค้าและนักธุรกิจ
 - ข. สังคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่
 - ค. สังคมชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญ
 - ง. สังคมพวักที่สังกัดพรรคการเมืองพรรคเดียวกัน
 - จ. สังคมนักศึกษาที่จบจากสถาบันเดียวกันและรุ่นเดียวกัน
3. สถาบันใดเป็นหลักที่เป็นศูนย์รวมของคนไทย
 - ก. สถาบันชาติ
 - ข. สถาบันเศรษฐกิจ
 - ค. สถาบันครอบครัว
 - ง. สถาบันการปกครอง
 - จ. สถาบันพระมหากษัตริย์
4. “ชุมชนชนบทได้เปรียบชุมชนเมือง” คำกล่าวนี้ ถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด
 - ก. ไม่ถูกต้อง เพราะชุมชนเมืองย่อมเจริญกว่าชุมชนชนบท
 - ข. ไม่ถูกต้อง เพราะชุมชนเมืองย่อมสะดวกสบายกว่าชุมชนชนบท
 - ค. ถูกต้อง เพราะการว่างงานแรงงานในชุมชนชนบทย่อมทำได้ง่ายกว่าชุมชนเมือง
 - ง. ถูกต้อง เพราะชุมชนชนบทย่อมดีกว่าชุมชนเมืองในแง่สภาพแวดล้อมและน้ำใจของผู้คน
 - จ. ถูกต้อง เพราะสภาพสังคมในชนบทสมาชิกมีความสัมพันธ์กันแบบปฐมภูมิทำให้สะดวกในการติดต่อกัน
5. ค่านิยมใดที่ควรปลูกฝังมากที่สุดในยุค IMF
 - ก. การรู้จักเสียสละ
 - ข. ความขยันขันแข็ง
 - ค. การมีระเบียบวินัย
 - ง. ความเชื่อถือโชคกลาง
 - จ. การเป็นผู้มีความรับผิดชอบ

6. พลเมืองที่ดีในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ต้องมีค่านิยมอย่างไรที่สำคัญ
- เรียกร้องเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ
 - เชื่อความคิดเห็นของคนอย่างมั่นคง
 - เห็นด้วยกับเสียงข้างมากแต่ไม่รุนแรง
 - ยกย่องผู้ที่ทำคุณความดีให้แก่บ้านเมือง
 - รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นด้วยเหตุผล
7. ปัญหาประชากรที่เกิดขึ้นนั้นแก้ไขได้จากการกระทำในเรื่องใด
- การลดอัตราการตาย
 - การกำหนดอายุสมรส
 - การวางแผนครอบครัว
 - การควบคุมการแต่งงาน
 - การขยายการศึกษาภาคบังคับ
8. ปัญหาใดของสังคมที่เกิดจากการว่างงานของประชากร
- อาชญากรรมต่าง ๆ
 - ราคาสินค้าแพงมากยิ่งขึ้น
 - การเอาัดเอาเปรียบกันในสังคมมีมากขึ้น
 - การทำให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้าเพิ่มมากยิ่งขึ้น
 - การขยายการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของเอกชนมากยิ่งขึ้น
9. ประเทศที่กำลังพัฒนามักประสบปัญหาอัตราการเพิ่มประชากรอยู่ในระดับสูง สาเหตุใดที่สำคัญ
- มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์
 - ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง
 - เนื่องจากต้องการใช้แรงงานมาก
 - ประชาชนไม่รู้จักการวางแผนครอบครัว
 - การอนามัยและสาธารณสุขเจริญก้าวหน้ามากขึ้น
10. การใดที่เป็นประโยชน์ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางสังคมปัจจุบัน
- นั่งสมาธิเพื่อทำจิตใจให้สงบ
 - ทำงานหนักอยู่เสมอเพื่อไม่ให้มีเวลาว่าง
 - หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ
 - หาความบันเทิงพักผ่อนหย่อนใจอยู่เสมอ
 - ยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลง

11. เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่เลวร้าย ควรปฏิบัติอย่างไร
- ทำใจดีสู้เสือ
 - อดทนอดกลั้น
 - ใช้ความมั่นใจในตนเอง
 - ใช้ความเพียรพยายามและเชื่อมั่นในผู้นำ
 - ใช้เหตุผลวิเคราะห์ให้เห็นถึงที่มาของปัญหา
12. ลักษณะใดแสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของคนในสมัยปัจจุบันได้เด่นชัดที่สุด
- มีความสนใจในศาสนามากขึ้น
 - มีการประหยัดและออมมากขึ้น
 - มีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
 - มีชีวิตที่เร่งรีบเนื่องจากการบีบคั้นทางเศรษฐกิจ
 - มีความซื่อสัตย์สุจริตรักษาประโยชน์ของส่วนรวม
13. สิ่งใดสำคัญต่อการช่วยให้เกิดการพัฒนาประเทศได้
- การกระจายด้านสาธารณูปโภคทั่วถึง
 - ระบบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง
 - การศึกษาที่ทำให้คนรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ
 - การให้การบริการความรู้ทางเศรษฐกิจและการเมือง
 - การร่วมมือบริจาคสิ่งของให้แก่คนในท้องถิ่นที่ขาดแคลน
14. สิ่งใดแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของคนไทยได้ชัดเจนที่สุด
- เอกชนมีสิทธิ์เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต
 - ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกันมากขึ้น
 - รัฐเข้าดำเนินการกับการผลิตเองมากขึ้น เอกชนมีบทบาทน้อยลง
 - ปรับปรุงโครงสร้างทางสังคมใหม่มุ่งรับการเปลี่ยนแปลงอารยะประเทศ
 - โครงการผลิตกำลังเปลี่ยนแปลงจากการเกษตรเกือบทั้งหมด ไปสู่ระบบผสมที่มีการอุตสาหกรรมมากขึ้น
15. สิ่งใดเป็นลักษณะของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมประเทศอุตสาหกรรมใหม่น้อยที่สุด
- เคร่งครัดเรื่องการตรงเวลา
 - มีความรักและช่วยเหลือพวกพ้องมากขึ้น
 - มีการศึกษาและติดต่อกับต่างชาติมากขึ้น
 - อยู่กับระเบียบข้อบังคับของกลุ่มคนและสังคม
 - ใช้เทคโนโลยีช่วยให้ความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น

16. สภาพสังคมปัจจุบันที่กำลังเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่อยู่ในยุค IMF คนไทยควรปรับตัวอย่างไร
- สนใจการเมืองมากขึ้น
 - มีความขยันตั้งใจทำงาน
 - ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
 - ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
 - ทำงานโรงงานในท้องถิ่นของตน
17. ในขณะที่สังคมเปลี่ยนแปลง นักเรียนควรเลือกปฏิบัติในเรื่องใดมากที่สุด
- รับเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในชีวิตประจำวัน
 - ปฏิบัติตามที่สังคมต้องการและให้เกิดความพอใจ
 - ไม่รับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพราะกลัวผลที่จะเกิดขึ้น
 - จะต้องอนุรักษ์เอกลักษณ์ทุกอย่างของไทยเราเอาไว้
 - เลือกรับเทคโนโลยีบางอย่างที่เหมาะสมด้วยตนเองและสังคม
18. กรณีใดเป็นผลเสียมากที่สุดในการไม่รู้จักใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต
- เกิดมลภาวะเป็นพิษในสังคม
 - เกิดการสิ้นเปลืองเงินในการซ่อมแซม
 - เกิดการมีภาระหนี้สินขึ้นในชีวิตครอบครัว
 - เกิดการสูญเปล่าต้องหาสิ่งใหม่มาทดแทน
 - เกิดความเสียหายแก่ร่างกายและทรัพย์สิน
19. สิ่งใดที่แสดงว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามามีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์คืออะไร
- คนมีความต้องการด้านชีวภาพมากขึ้น
 - คนมีกำลังในการซื้อสินค้าและบริการสูงขึ้น
 - อัตราการเพิ่มของประชากรสูงขึ้นเป็นทวีคูณ
 - คนมีความต้องการความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น
 - คนมีความดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิตมากขึ้น
20. สิ่งใดที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของสังคมไทยได้ชัดเจนที่สุด
- ปรับโครงสร้างทางสังคมรุ่นใหม่
 - เอกชนมีสิทธิ์เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต
 - ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกันมากขึ้น
 - รัฐเข้าดำเนินการกับการผลิตเองมากขึ้น เอกชนมีบทบาทน้อยลง
 - โครงสร้างการผลิตเปลี่ยนแปลงจากการเกษตรไปสู่ระบบอุตสาหกรรมมากขึ้น

21. คำกล่าวที่ว่า “วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเปรียบเสมือนดาบสองคม” ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด
- เห็นด้วย เพราะเทคโนโลยีทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ
 - เห็นด้วย เพราะเทคโนโลยีทำให้คนขี้เกียจ ฟุ้งเฟ้อ และเห็นแก่ตัว
 - ไม่เห็นด้วย เพราะเทคโนโลยีช่วยให้มนุษย์ติดต่อสัมพันธ์กันง่ายขึ้น
 - ไม่เห็นด้วย เพราะเทคโนโลยีได้สร้างปัญหาให้แก่มนุษย์มากมายเกินกว่าจะแก้ไข
 - เห็นด้วย เพราะถ้าเราคิดไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนนำเทคโนโลยีมาใช้ก็จะให้คุณ แต่ถ้าขาดความระมัดระวังก็จะให้โทษ
22. มลภาวะ หมายถึงอะไร
- สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง
 - สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อมนุษย์
 - สภาพแวดล้อมที่เป็นพิษที่เกิดขึ้นกับมนุษย์
 - สภาพแวดล้อมที่เกิดจากอากาศถ่ายเทไม่สะดวก
 - สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการขาดแคลนทรัพยากร
23. การกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีใดที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษน้อยที่สุด
- ฝังไว้ในดิน
 - เผาในที่โล่งแจ้ง
 - ทิ้งตากแดดไว้นาน ๆ
 - นำไปถมในบริเวณที่ต่ำ
 - นำไปทิ้งในพื้นที่ที่ไม่ใช่ประโยชน์
24. บริเวณที่มีโอกาสได้รับก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์มากที่สุด
- ตลาดสด
 - งานสวนสนุก
 - โรงพยาบาล
 - ตามถนนที่รถติด
 - โรงงานเย็บเสื้อผ้า
25. ลักษณะใดที่แสดงถึงความหมายของคำว่า “ตายผ่อนส่ง” ได้ชัดเจนที่สุด
- ไข้ไม่ตรงกับโรค
 - ไข้โดยไม่ปรึกษาแพทย์
 - อาศัยอยู่ในที่ชุมชนแออัด
 - ขับรถเร็วกว่าอัตราความเร็วที่กำหนด
 - พ่นยาปราบศัตรูพืชโดยไม่สวมเครื่องมือป้องกัน

26. คนไทยควรปฏิบัติอย่างไรในสภาพแวดล้อมที่เป็นพิษในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่
- จัดงานวันปลูกต้นไม้ในชุมชน
 - จัดตั้งชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดในชุมชน
 - เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ
 - โฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
27. รัฐบาลควรแก้ปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนรถยนต์ได้โดยวิธีใดจึงจะเหมาะสมที่สุด
- งดการนำเข้า
 - ขึ้นราคาน้ำมัน
 - จำกัดอายุการใช้งานของรถยนต์
 - เก็บภาษีของรถยนต์ให้แพงมากขึ้น
 - จัดบริการรถโดยสารประจำทางให้ดีขึ้น
28. การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ วิธีใดควรกระทำมากที่สุดและได้ผลดีที่สุด
- รักษาป่าไม้
 - กำจัดพิษน้ำ
 - เจาะบ่อนบาดาล
 - สร้างอ่างเก็บน้ำ
 - ขุดลอกแม่น้ำลำคลอง
29. การคิดสิ่งเสพติดในหมู่เยาวชน ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากเรื่องใด
- การเชื่อเพื่อน
 - การเชื่อพ่อแม่
 - เลียนแบบผู้ใหญ่
 - การเชื่อผู้มีความรู้
 - การเชื่อญาติผู้ใหญ่
30. แนวทางในการป้องกันการติดสิ่งเสพติดให้โทษที่ไม่ถูกต้องคือ
- ต้นเป็นสายสืบให้ตำรวจ
 - ทดลองสูบบุหรี่ตามเพื่อน
 - ต่อยรู้วิธีป้องกันสิ่งเสพติด
 - ต้องมีความอบอุ่นในครอบครัว
 - ต่อยอ่านหนังสือเมื่อมีเวลาว่าง

31. อะไรเป็นสาเหตุของการติดสิ่งเสพติดที่เนื่องมาจากทางด้านจิตใจ
- ก. กลัวไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม
 - ข. ในครอบครัวมีผู้ติดยาเสพติด
 - ค. มีความกดดันกลุ่มหวาดกลัวผิดหวัง
 - ง. อยู่ในสภาพของคนตกงานและไร้ที่อยู่
 - จ. บริเวณที่อยู่อาศัยมีผู้ค้าและผู้ผลิตยาเสพติด
32. สิ่งเสพติดชนิดใดที่แพร่ระบาดในลักษณะผสมกับบุหรี่
- ก. ผีน
 - ข. กัญชา
 - ค. มอร์ฟิน
 - ง. เฮโรอิน
 - จ. โบกระท่อม
33. โรงเรียนลักษณะใดที่ทำให้นักเรียนติดสิ่งเสพติดได้มากที่สุด
- ก. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ น้อยเกินไป
 - ข. อบรมเรื่องโทษของยาเสพติดน้อย
 - ค. ครูอาจารย์ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
 - ง. ขาดการควบคุมกวดขันทางระเบียบวินัยของโรงเรียน
 - จ. ครูอาจารย์ทำเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมให้กับนักเรียน
34. นักเรียนสามารถช่วยป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาสิ่งเสพติดได้อย่างไร
- ก. เป็นสายลับให้ตำรวจ
 - ข. ไม่ลองเสพสิ่งเสพติด
 - ค. ทลายแหล่งค้าสิ่งเสพติด
 - ง. ไม่คบกับเพื่อนที่ติดยาเสพติด
 - จ. ควบคุมดูแลผู้มีพฤติกรรมน่าสงสัย
35. โรคเอดส์เกิดจากเชื้ออะไร
- ก. ไวรัส
 - ข. พยาธิ
 - ค. เชื้อรา
 - ง. วัณโรค
 - จ. แบคทีเรีย

36. โรคเอดส์พบครั้งแรกในปี พ.ศ.2524 ที่ประเทศใด
- อังกฤษ
 - ฝรั่งเศส
 - สหรัฐอเมริกา
 - สหภาพโซเวียต
 - สาธารณรัฐแอฟริกาใต้
37. อาการใดที่น่าสงสัยว่าเป็นอาการของโรคเอดส์ในระยะเริ่มแรก
- ท้องเสียเรื้อรัง
 - ต่อมน้ำเหลืองโต
 - มีฝ้าขาวในปากหรือลิ้น
 - เบื่ออาหาร ลดน้ำหนัก
 - อ่อนเพลีย มีไข้เป็น ๆ หาย ๆ
38. กลุ่มใดที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดเชื้อโรคเอดส์
- สตรีในภูมิภาคเอเชีย
 - ผู้ที่มีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม
 - ผู้ที่เดินทางไปต่างประเทศบ่อย ๆ
 - บุตรที่เกิดจากพ่อแม่เคยฉีดสารเสพติด
 - ผู้ที่ว่ายน้ำในสระร่วมกับผู้ป่วยโรคเอดส์
39. ปัญหาโรคเอดส์ที่แพร่ระบาดอย่างกว้างขวางในประเทศไทยเกิดจากสาเหตุใด
- สถานพยาบาลไม่เพียงพอ
 - ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์
 - ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้โรคเอดส์
 - ประชาชนยังไม่ตระหนักถึงภัยร้ายแรงของโรคเอดส์
 - การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านเทคโนโลยีเร็วเกินไป
40. วิธีการใดป้องกันโรคเอดส์ได้ดีที่สุด
- อย่าสอดรับผู้ติดเชื้อสารเสพติด
 - หลีกเลี่ยงการตรวจเลือดและบริจาคเลือด
 - ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งขณะมีเพศสัมพันธ์
 - หลีกเลี่ยงการใช้ห้องน้ำร่วมกับผู้ป่วยโรคเอดส์
 - ไม่รับประทานอาหารร่วมกับผู้ติดเชื้อโรคเอดส์

- ถ้านักเรียนเป็นนอคุณุญ์ นักเรียนตดัสนใจเข้าอบรมครั้งนี้เพราะเหตุใด
- ก. เพื่อแสวงหาประสบการณ์ให้กับชีวิตของตนเอง
 - ข. เป็นประเพณีที่ชาวไทยควรปฏิบัติ
 - ค. การบวชเป็นการสืบต่อพระศาสนา และทดแทนบุญคุณแก่พ่อแม่

ถ้านักเรียนเป็นมาลี นักเรียนจะคืนเงินให้ลุงมวลเพราะเหตุใด

- ก. อยากให้ลุงมวลชมว่าเป็นคนดี
- ข. คิดว่าเป็นคนต้องมีใจซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา
- ค. กลัวลูกค้าคนอื่นรู้แล้วจะไม่มาซื้อของที่ร้านอีก

ถ้านักเรียนเป็นมهندس ซึ่งเป็นสมาชิกของชมรมตาวิเศษ นักเรียนจะชักชวนเพื่อนบ้าน
ไม่ให้ทิ้งขยะลงในลำคลอง เพราะเหตุใด

- ก. ถ้าน้ำในคลองเน่าเสีย ตนเองก็จะได้รับความเดือดร้อนด้วย
- ข. อาจจะได้ประกาศนียบัตรชมเชยจากชมรมในฐานะที่ทำงานได้ยอดเยี่ยม
- ค. การป้องกันไม่ให้น้ำเน่าเสียหรือเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคเป็นหน้าที่ของทุกคนที่
ต้องร่วมมือกัน

นักเรียนเป็นโชติที่จะไปเที่ยว แต่ตัดสินใจไม่ไปทั้ง ๆ ที่พ่อแม่อนุญาตนักเรียนจะมี
เหตุผลอย่างไรที่ตัดสินใจจะอยู่บ้าน

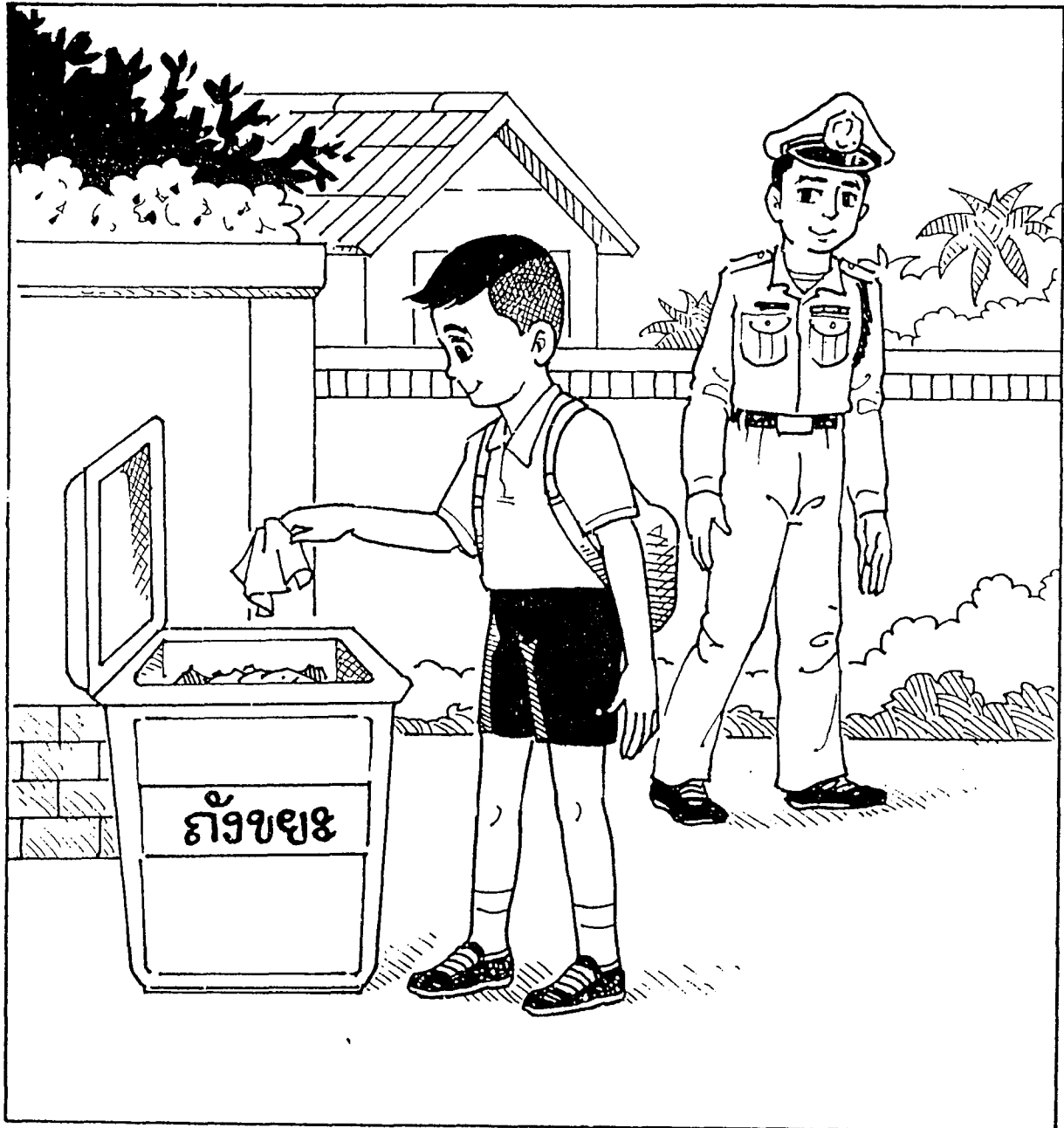
1.4.1

- ก. ไม่ควรทำตามความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่น
- ข. กลัวถูกพี่น้องว่าเป็นคนเห็นแก่ตัวที่จะไปเที่ยว
- ค. รู้ว่าครอบครัวเราจนเลยต้องเจียมตัว

นักเรียนเป็นขี้อวด นักเรียนจะคบหาสมาคมกับคนได้ทุกระดับ เพราะเหตุใด

- ก. คิดว่าเป็นการปฏิบัติตามมารยาทของสังคมไทย
- ข. เชื่อว่าคนจนและคนรวยก็เป็นเหมือนกันควรให้เกียรติกัน
- ค. ในโอกาสหน้าเราอาจต้องขอความช่วยเหลือจากคนเหล่านี้

ถ้านักเรียนเป็นสมชาย นักเรียนทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด

- ก. กลัวถูกตำรวจจับ
- ข. ไม่เห็นคนอื่นทิ้งเลยไม่กล้าทิ้ง
- ค. ไม่อยากทิ้งนอกถังเพราะทำให้สกปรกและเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค

ถ้านักเรียนเป็นสมชาย มีเหตุผลอย่างไรจึงไม้โก่งตาซัง

- ก. กลัวลูกค้าจับได้ว่าถ้าโก่งจะไม่มาซื้ออีก
- ข. การถือความสัตย์เป็นหลักแห่งมนุษยธรรม
- ค. การค้าขายควรตรงไปตรงมา เพื่อความถูกต้องของสังคม

ถ้านักเรียนเป็นนาถริตา นักเรียนตั้งใจเพราะเหตุผลใด

- ก. ถ้าไม่ตั้งใจเรียน กลัวว่าจะเรียนไม่รู้เรื่อง
- ข. อยากให้คุณครูและเพื่อน ๆ ชมว่าเป็นคนดีขยันเรียน
- ค. หน้าที่ที่สำคัญของนักเรียนคือการตั้งใจเรียนให้ดีที่สุด

ถ้านักเรียนเป็นวิรัช แม้ไม่ได้รับเลือกให้เป็นนักวอลเลย์บอลของโรงเรียนก็ไม่โกรธ เพราะเหตุผลใด

- ก. ถ้าว่าแล้วทำให้อาจารย์โกรธอาจถูกตัดคะแนน
- ข. เป็นธรรมชาติของโลกที่มีความสมหวังและผิดหวัง
- ค. ถ้าโกรธอาจทำให้เกิดเรื่องและแตกความสามัคคีในหมู่คณะ

ถ้านักเรียนเป็นปัสตริชัย นักเรียนจะมาทำงานในวันเสาร์ซึ่งเป็นวันหยุด เพราะเหตุใด

- ก. มีความสำนึกและความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นข้าราชการ
- ข. เป็นการฝึกความคล่องตัวในการทำงานถ้าได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้น
- ค. นายอำเภอจะได้ยกย่องเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ข้าราชการคนอื่น

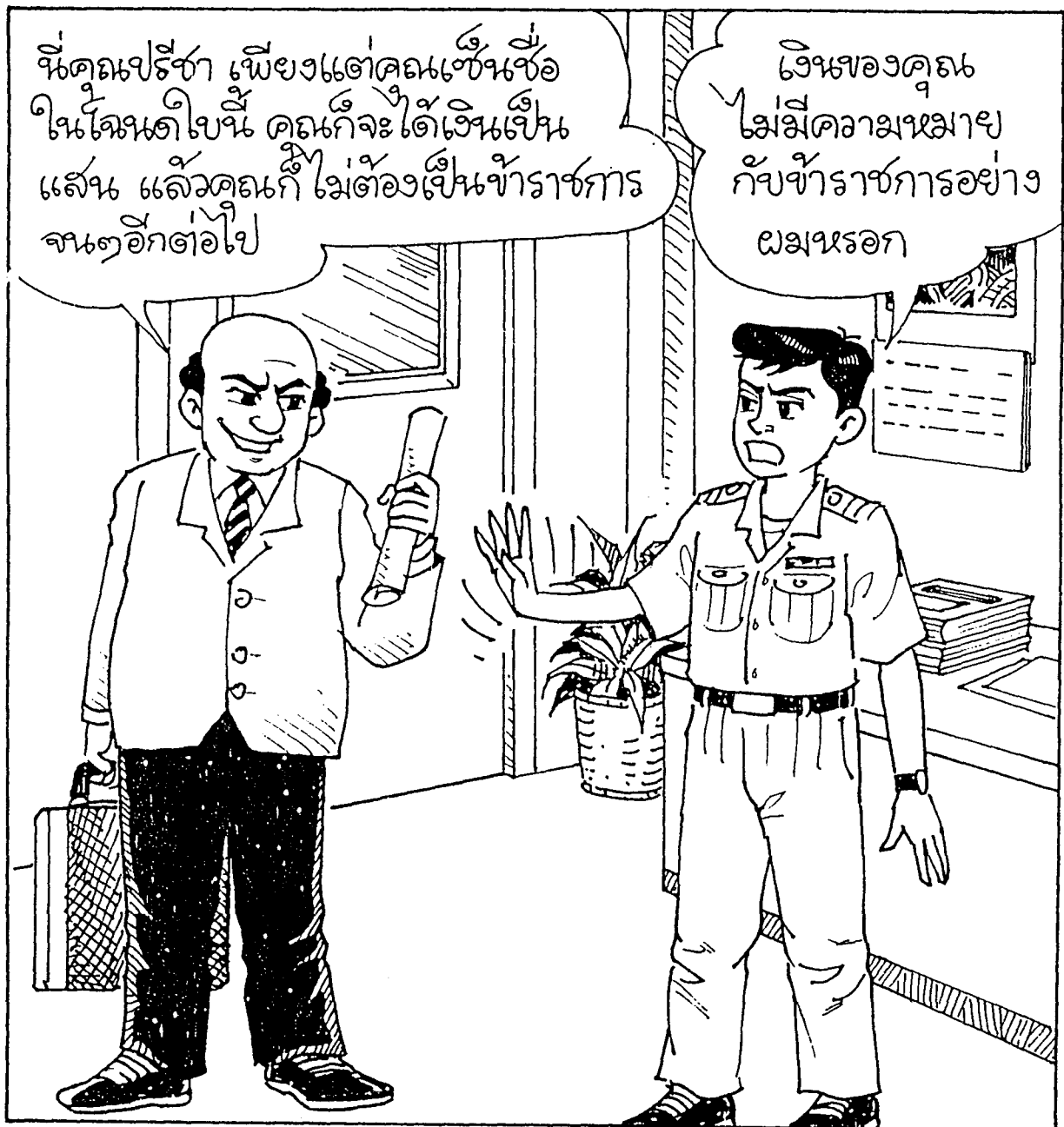
ถ้านักเรียนเป็นคุณพ่อ นักเรียนจะปฏิบัติตามกฎจราจรเพราะเหตุใด

- ก. ถ้าถูกตำรวจจับคนอื่นจะว่าได้ว่าไม่รู้จักระเบียบวินัย
- ข. ถ้าเกิดอุบัติเหตุการจราจรจะติดขัดคนอื่นอาจต้องลำบากไปด้วย
- ค. ทุกคนไม่ควรประมาทในการดำเนินชีวิตแม้แต่การขับรถ

ถ้านักเรียนเป็นประสงค์ เพราะเหตุใดนักเรียนจึงไม่โกรธหรือคิดเอาชนะ

- ก. ยิ่งเกี่ยงกันมากงานก็จะไม่เดินมีแต่ความยุ่งยาก
- ข. ถ้าทุกคนคิดแต่เอาชนะหรือทำตามใจตนเองสังคมก็จะไม่เป็นสุข
- ค. ไม่อยากให้ใครมาพูดว่าเราเป็นอาฆาตพยาบาท

ถ้านักเรียนเป็นปรีชา นักเรียนไม่รับเงินจากนายทุนที่ดินเพราะเหตุใด

- ก. การทุจริตเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำและน่าละอาย
- ข. กลัวถูกจับได้และต้องออกจากงาน
- ค. ควรมีความซื่อสัตย์เหมือนเป่าบันจัน

ถ้านักเรียนเป็นอดุลย์ จะมีเหตุผลใดในการบริจาคโลหิต

- ก. เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์
- ข. มีมนุษย์อีกมากมายต้องการเลือดเพื่อให้ชีวิตรอด
- ค. อยากได้เข็มเช็ดชูเกียรติจากพระหัตถ์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

ถ้านักเรียนเป็นโกฮง นักเรียนจะใช้น้ำส้มอย่างดีและมีราคาแพงเพราะเหตุใด

- ก. ครอบครัวของตนเองก็กินด้วย ดังนั้นจึงต้องใช้ของดี ๆ มาทำ
- ข. น้ำส้มที่ไม่ดีอาจเป็นอันตรายและไม่ปลอดภัยแก่ชีวิตของมนุษย์
- ค. ทุกคนควรรักผู้อื่นเท่า ๆ กับรักตัวเอง

ถ้านักเรียนเป็นคุณหญิงแจ้ว นักเรียนจะบริจาคสิ่งของโดยไม่ต้องประกาศให้ใครรู้
เพราะเหตุใด

- ก. อยากให้คนอื่นรู้ว่าเป็นคนใจบุญมีเมตตา
- ข. เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม
- ค. คิดว่าการบริจาคเพื่อเป็นทานไม่ต้องประกาศให้ใครรู้

ถ้านักเรียนเป็นลัดดา นักเรียนจะไม่ร่วมวงนินทาด้วยเพราะเหตุใด

- ก. ถ้าเราพูดถึงใครควรพูดถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือความดีของเขา
- ข. กลัวตนเองจะถูกคนอื่นนินทาบ้าง
- ค. การพูดถึงคนอื่นในแง่ไม่ดีทำให้สังคมปั่นป่วน

ถ้านักเรียนเป็นพริดา นักเรียนจะไปปลอบเพื่อนที่มีความทุกข์เพราะเหตุใด

- ก. เวลาเพื่อนมีความทุกข์ใคร ๆ เขาก็ต้องช่วยปลอบใจกันทั้งนั้น
- ข. การช่วยเหลือแม้เพียงคำพูดก็ถือว่าเป็นการทำความดีแล้ว
- ค. ในโอกาสหน้าถ้าเราสอบไม่ผ่านเพื่อนก็คงมาปลอบใจเราบ้าง

ถ้านักเรียนเป็นสมพร นักเรียนจะเดินกลับไปโรงเรียนเพื่อเอาสมุดไปคืนเพื่อนกลุ่มอื่น
เพราะเหตุใด

- ก. เพราะเพื่อนสนิทของเธออยู่ในกลุ่มนั้นด้วย
- ข. ไม่อยากให้เพื่อเกิดความทุกข์เพราะไม่มีงานส่ง
- ค. ไม่ควรนำของคนอื่นไปโดยไม่ได้ขออนุญาต

ถ้านักเรียนเป็นปาริกา นักเรียนไม่จัดงานใหญ่โตเพราะเหตุใด

- ก. ยุคนี้เป็นยุคของการประหยัด
- ข. การแต่งงานจะมีความสุขหรือทุกข์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการจัดงาน
- ค. ก็ฉันชอบและพอใจที่จะจัดงานแบบนี้

ถ้านักเรียนเป็นสุหนัทยา นักเรียนนำกระเป่าสต่างค์ไปส่งครูเพราะเหตุใด

- ก. การนำของไปคืนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในโรงเรียน
- ข. การนำเอาของคนอื่นมาเป็นของตนเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง
- ค. อยากให้ครูชมว่าเป็นคนซื่อสัตย์

ถ้านักเรียนเป็นสมภพ นักเรียนจะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด

- ก. กลัวคนอื่นว่าใจดำ
- ข. เพื่อเด็กและคนชราจะได้ไม่ลำบากเมื่อรถเบรค
- ค. การเอื้อเฟื้อแก่กันก่อให้เกิดความสุขในสังคม

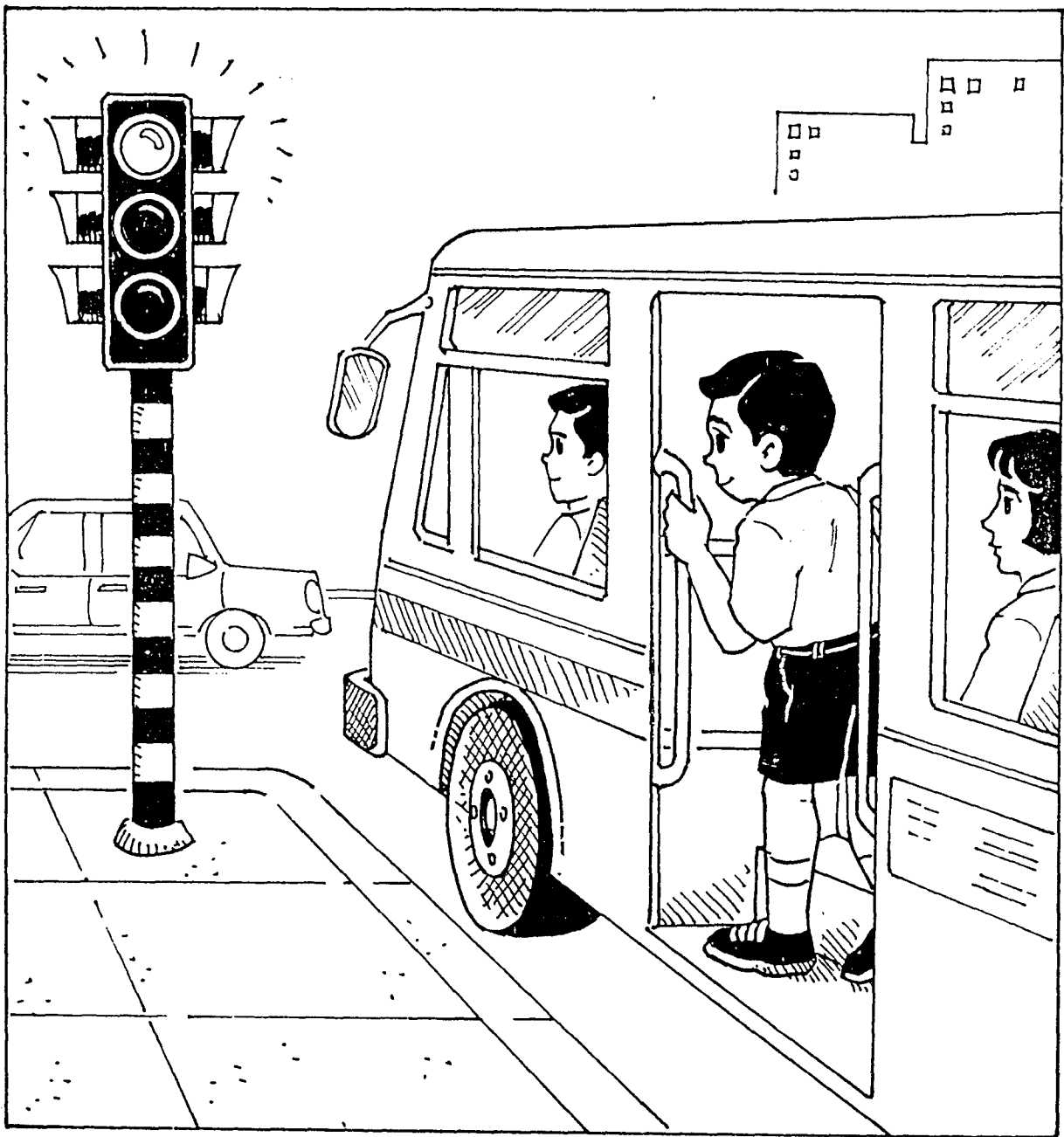

ถ้านักเรียนเป็นแดง นักเรียนมาช่วยเช็ดถูศาลาของหมู่บ้าน เพราะเหตุใด

ก. เพราะศาลาอยู่หน้าบ้านเผื่อจะได้มานั่งพักผ่อนบ้าง

ข. ถ้าศาลาสกปรกเดี๋ยวคนอื่นจะว่าเราไม่สนใจ

ค. เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติของส่วนรวม

- ถ้านักเรียนเป็นวิชาญ นักเรียนจะไม่ยอมลงจากรถเมล์ในขณะที่รถติดไฟแดง เพราะเหตุใด

- ก. กลัวถูกตำรวจจับเพราะผิดกฎจราจร
- ข. กลัวคนอื่นจะว่าเป็นคนมั่งง่ายไม่มีระเบียบ
- ค. การขึ้นและลงรถนอกป้ายเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

ถ้านักเรียนเป็นสำรวจ แม้ครูไม่อยู่นักเรียนก็ไม่ยอมใส่รองเท้าเข้าห้อง เพราะเหตุใด

- ก. เป็นการไม่ดีถ้าคนอื่นมาเห็นว่าเราใส่รองเท้าเข้าไป
- ข. วันนี้เป็นเวรทำความสะอาดของเรา ถ้าใส่รองเท้าเข้าไปแล้วจะทำให้สกปรก
- ค. เราต้องรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยไว้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ถ้านักเรียนเป็นวินัย แม้จะตั้งใจทำงานแล้วก็ตามแต่ก็ยังถูกตำหนิ แต่เราก็ยังมีความตั้งใจที่จะทำให้ดีที่สุดต่อไป เพราะเหตุผลใด

- ก. กลัวถูกตัดขั้นเงินเดือน
- ข. ไม่อยู่ในฐานะที่จะโกรธนายได้เพราะตนเองเป็นลูกน้อง
- ค. รู้ว่าถ้าโกรธไปก็ไม่ทำให้งานดีขึ้น ควรปรับปรุงตนเองดีกว่า

ถ้าลูกต้องการใบขับขี่ล่ะก็
ลูกไปขอกษาเลยนะว่า
ใบเหล็กของพ่อจะได้ไหม
ต้องไปสอบให้เสียเวลา

ไม่ได้หรอกครับพ่อ
ผมต้องสอบ และทำตาม
ระเบียบเหมือนคนอื่นเขา

ถ้านักเรียนเป็นปราชญ์ นักเรียนมีเหตุผลใดที่จะต้องไปสอบใบขับขี่ตามระเบียบ
แม้จะมีคนช่วยเหลือไม่ต้องสอบก็ตาม

- ก. กลัวคนอื่นจะหาว่าใช้ระบบพรรคพวก
- ข. รู้ว่าถึงอย่างไรตนเองก็สอบได้อยู่แล้ว
- ค. คนทุกคนควรมีสติเท่าเทียมกันไม่ควรมียกเว้นสิทธิ์ใด ๆ

ถ้านักเรียนเป็นจินตรา นักเรียนจะไม่โกรธแม่เพื่อนจะมาสายประจำ เพราะเหตุใด

- ก. เราอาจจะต้องมาสายบ้างในโอกาสข้างหน้า
- ข. การมาสายในกรุงเทพฯ เป็นเรื่องปกติ
- ค. การโกรธไม่เป็นผลดีกับใครเลย

ถ้านักเรียนเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน นักเรียนมีเหตุผลอย่างไรที่ตัดสินใจอย่างนั้น

- ก. ปีนี้ตนเองก็จะเกษียณอยู่แล้ว ผู้ว่าฯ ไม่สามารถทำอะไรได้
- ข. กลัวว่าครูท่านอื่น ๆ จะนิินทาได้ว่าไม่ยุติธรรม
- ค. ผู้ที่ทำความดีหรือมีความสามารถ ควรได้รับการตอบแทนจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

ถ้านักเรียนเป็นสิ้ม นักเรียนคืนเงินให้เพื่อนเพราะเหตุใด

- ก. คิดว่าเกิดเป็นคนต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งกายและใจ
- ข. กลัวถูกเพื่อกายืมเงินแล้วไม่ยอมคืน
- ค. ไม่อยากให้เพื่อนว่าเป็นคนเอาเปรียบขี้โกง

แบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

ชื่อ ชื่อสกุล ชั้น ม. .../.....

ข้อ	พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	ทำ ทุก ครั้ง	ทำ บ่อย ครั้ง	ทำ บาง ครั้ง	ไม่ ทำ เลย
1.	วางแผนการทำงานร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ ก่อนปฏิบัติงานกลุ่ม				
2.	ทำแนวปฏิบัติกิจกรรมที่ผ่านมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมในครั้งต่อไป				
3.	เข้ากันได้กับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม				
4.	ทำความเข้าใจในการทำงานให้แก่กลุ่ม				
5.	คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนมากกว่าผลประโยชน์ของกลุ่ม				
6.	ความกระตือรือร้นเมื่อได้รับงานเพิ่มมาดำเนินการร่วมกับผู้อื่น				
7.	เอื้อเพื่อให้เพื่อนๆ ยืมสิ่งของเครื่องใช้เมื่อเพื่อนสมาชิกไม่มีหรือไม่ได้นำมา				
8.	ฟังคำสั่งจากครูอย่างตั้งใจก่อนทำงานกลุ่ม				
9.	รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายอย่างดี				
10.	ยอมรับผลงานของสมาชิกกลุ่ม				
11.	ให้กำลังใจสมาชิกกลุ่มให้มีความพยายามยิ่งขึ้น				
12.	เปิดโอกาสให้สมาชิกคนอื่นได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง				
13.	ยินดีจะร่วมงานกับทุกคน				
14.	รวบรวมข้อเท็จจริงที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล				
15.	ยินดีที่จะยอมรับและปฏิบัติตามความคิดของสมาชิกคนอื่นที่เห็นว่าถูกต้อง				
16.	เต็มใจทำตามคำสั่งเมื่อผู้นำขอร้องให้ท่านปฏิบัติ				
17.	ตั้งใจฟังเพื่อนพูดด้วยความสนใจ				
18.	เป็นผู้แนะนำกิจกรรมหรือวิธีการต่างๆ ที่จะนำมาดำเนินงานได้สำเร็จ				

ข้อ	พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	ทำ ทุก ครั้ง	ทำ บ่อย ครั้ง	ทำ บาง ครั้ง	ไม่ ทำ เลย
19.	แสดงความพอใจถ้าสมาชิกกลุ่มอื่นมีผลการปฏิบัติงาน ได้ดี				
20.	รักเปลี่ยนความคิดจากสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม				
21.	พูดกับเพื่อสมาชิกอย่างมีเหตุผลและตรงไปตรงมา				
22.	เมื่อทำงานกลุ่มเสร็จแล้วช่วยเพื่อนสมาชิกเก็บอุปกรณ์ ให้เรียบร้อย				
23.	เสนอความคิดเห็นต่อกลุ่มโดยใช้เหตุผลประกอบ				
24.	ทำความเข้าใจปัญหาหรือประเด็นที่ได้รับมอบหมาย อย่างจริงจัง				
25.	ปฏิบัติงานโดยให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับสมาชิก ทุกคนในกลุ่ม				
26.	ประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากเสร็จงานแล้ว				
27.	พยายามทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่แม้จะได้รับ งานที่ไม่ถนัด				
28.	ถ้ามีสมาชิกในกลุ่มไม่เข้าใจงานจะอธิบายให้อย่างเต็มที่				
29.	กล่าวสนับสนุนความคิดของสมาชิกคนอื่นที่เราเห็นด้วย				
30.	กระตือรือร้นเมื่อได้รับงานใหม่มาดำเนินการร่วมกับผู้อื่น				
31.	เต็มใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่งเมื่อผู้นำกลุ่มขอร้อง				
32.	แสดงความพอใจเมื่อกกลุ่มอื่นมีการปฏิบัติงานได้ดี				
33.	ทำงานกลุ่มอย่างเต็มความสามารถ				
34.	รู้สึกสนุกเมื่อได้ทำงานกลุ่ม				
35.	ถ้าเห็นเพื่อนกลุ่มเดียวกันทำงานหนักจะรีบเข้าไปช่วยเหลือ				
36.	พูดกับสมาชิกคนอื่นด้วยวาจาสุภาพ				
37.	แก้ไขปัญหากับสมาชิกคนอื่นๆ อย่างประนีประนอม				
38.	ช่วยเหลือสมาชิกทุกคนในกรณีที่เกิดปัญหาในทาง ปฏิบัติงาน				
39.	ปฏิบัติงานกลุ่มโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มมาก กว่าของตน				
40.	ทานปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มอย่างเคร่งครัด				

ภาคผนวก ค

- ตารางแสดงค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (x) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
- ตารางแสดงค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายชื่อของแบบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ
- ตารางแสดงค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายชื่อของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

ตาราง 6 แสดงค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

ข้อที่	p	r	Delta	ข้อที่	p	r	Delta
1	0.34	0.36	15.0	21	0.43	0.53	13.5
2	0.50	0.20	12.1	22	0.48	0.24	12.6
3	0.57	0.46	12.5	23	0.36	0.24	14.0
4	0.35	0.24	14.0	24	0.61	0.50	11.7
5	0.55	0.30	12.0	25	0.41	0.38	14.1
6	0.50	0.28	12.2	26	0.48	0.48	14.0
7	0.61	0.38	11.9	27	0.47	0.30	13.4
8	0.38	0.44	13.9	28	0.55	0.38	17.9
9	0.43	0.22	15.4	29	0.63	0.50	11.2
10	0.48	0.48	13.3	30	0.56	0.32	12.4
11	0.55	0.34	10.9	31	0.36	0.28	13.6
12	0.48	0.32	12.6	32	0.61	0.22	11.1
13	0.52	0.40	9.6	33	0.45	0.22	16.1
14	0.43	0.46	12.1	34	0.63	0.50	11.0
15	0.45	0.46	13.0	35	0.61	0.26	12.2
16	0.30	0.24	14.8	36	0.61	0.46	10.8
17	0.34	0.32	15.3	37	0.67	0.38	12.7
18	0.32	0.20	14.6	38	0.68	0.36	12.8
19	0.38	0.52	13.9	39	0.54	0.36	13.5
20	0.38	0.48	14.3	40	0.70	0.40	12.5

ตาราง 7 ค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายชื่อของแบบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)
1	2.02	16	2.67
2	1.80	17	1.77
3	2.45	18	1.92
4	1.94	19	1.79
5	1.88	20	2.67
6	2.00	21	1.88
7	2.12	22	2.34
8	2.18	23	2.11
9	2.35	24	3.46
10	1.78	25	1.90
11	3.03	26	2.42
12	3.06	27	2.47
13	1.77	28	2.59
14	3.06	29	2.89
15	1.82	30	1.83

ค่า t ที่ .01 นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์มีการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณแตกต่างกัน และมีค่าความเชื่อมั่น 0.86

ตาราง 8 ค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายชื่อของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)
1	3.44	21	2.35
2	1.84	22	2.15
3	2.94	23	2.15
4	3.14	24	2.62
5	2.39	25	5.07
6	3.29	26	2.13
7	2.89	27	4.64
8	5.32	28	4.65
9	4.02	29	2.62
10	3.51	30	2.89
11	5.63	31	3.71
12	3.26	32	6.22
13	2.50	33	3.95
14	2.03	34	2.78
15	2.60	35	3.57
16	3.16	36	3.02
17	2.80	37	4.35
18	1.76	38	2.41
19	3.75	39	3.65
20	1.72	40	2.80

ค่า t ที่ .01 นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์มีการคิดวิเคราะห์เชิง
 วิจารณ์ญาณแตกต่างกัน และมีค่าความเชื่อมั่น 0.91

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางอุไร	ชื่อสกุล	มะวิญธร
วัน เดือน ปีเกิด	19 มกราคม พุทธศักราช 2499		
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 41 หมู่ 2 ต.อุทัย อ.อุทัย จ.พระนครศรีอยุธยา		
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี อ.เมือง จ.ลพบุรี 15000 โทร (036) 412150		

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2519	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้น วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
พ.ศ. 2521	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ อ.เมือง จ.ปทุมธานี
พ.ศ. 2533	ปริญญาตรี (ค.บ.) วิทยาลัยครูเทพสตรี อ.เมือง จ.ลพบุรี
พ.ศ. 2543	ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๒๗๑.๑๑๓๐๔

๘๑

๑.๘๕๗๐

๘.๗

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์
และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับคู่มือครู

บทคัดย่อ

ของ

อุไร มะวิญชร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา

มีนาคม 2543

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยรับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 70 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 35 คน กลุ่มควบคุม 35 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์ และกลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ ใช้เวลาในการสอนตามขั้นตอนการสอนด้วยการให้ประสบการณ์ กลุ่มควบคุมให้ด้วยการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ และใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 16 คาบ ๆ ละ 50 นาที โดยสอนในเนื้อหาเดียวกันทั้ง 2 กลุ่ม ดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Randomized Gontrot Group Pretest-Post test Design

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา มีค่าความเชื่อมั่น 0.89 แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณ มีค่าความเชื่อมั่น 0.86 และแบบวัดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม มีค่าความเชื่อมั่น 0.91 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A COMPARISON OF ACADEMIC ACHIEVEMENT IN SOCIAL STUDIES :
ANALYTICAL THINKING AND GROUP-WORKED BEHAVIORS OF
MATHAYOM SOKSA IV STUDENTS THROUGH
THE ENCOUNTERED SITUATIONS
AND TEACHER'S MANUAL

AN ABSTRACT
BY
URAI MAWINTORN

Presented in partial fulfillment of requirements for the
Master of Education degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University

February 2000

The purpose of this study was to compare Mathayom Suksa IV students' achievement, analytical thinking and group-worked behavior in learning social studies through the project with cooperative learning.

The sample in this study consisted of 70 Mathayom Suksa IV students of Lopburi Dramatic Arts College in Lopburi during the first semester of the 1997 academic year. The students were equally divided into the experimental and control groups. The experimental group was taught through the encountered situation whereas the control group was taught through the methods in the teacher's manual. The experiment took sixteen periods of 50 minutes. The randomized control group pretest-posttest design was used in the study.

The instruments used to collect data were the achievement test (reliability = .86), the group analytical thinking test (reliability = .86), the group work behavior test (reliability = .91). The t-test was used to analyze the obtained data.

The results of this study showed that achievement in social studies of the experimental and control groups were significantly different at the .01 level. The analytical thinking of the experimental and control groups were also significantly different at the .01 level. The group-worked behavior of the experimental and control groups were significantly different at the .01 level.